

English-Ukrainian-Russian

**Psychological
Explanatory
Thesaurus**

ABC

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**ТЛУМАЧНИЙ
СЛОВНИК-МІНІМУМ
З ПСИХОЛОГІЇ
АНГЛО-УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ
PSYCHOLOGICAL EXPLANATORY
THESAURUS
ENGLISH-UKRAINIAN-RUSSIAN**

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

**За загальною і науковою редакцією
доктора педагогічних наук, професора О.Б. Тарнопольського**

Дніпропетровськ
2014

УДК 81'374.3
ББК 81-4* 81.2
Т 49

Гриф надано Міністерством освіти і науки України
(лист від 27.03.2014 р. № 1/11-4393)

Рецензенти:

Т.М. Потніцева, доктор філологічних наук, професор;
В.В. Зірка, доктор філологічних наук, професор;
І.М. Заярна, кандидат психологічних наук, доцент.

Автори:

О.Б. Тарнопольський, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля;
С.П. Кожушко, кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля;
М.Р. Кабанова, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля;
Н.В. Никоненко, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.

Словник призначено для студентів, які вивчають англійську мову професійного спілкування за напрямом підготовки «Психологія». Він буде корисний не лише студентам-психологам, але й аспірантам, фахівцям у цій галузі, а також викладачам англійської мови, які працюють на психологічних факультетах ВНЗ.

This dictionary is designed for students who study English for professional communication and academic preparation in Psychology. The reference dictionary is useful for teaching and learning psychological subjects in general and may be used not only by students majoring in Psychology but also by postgraduates and experts in this field, as well as by teachers of English who work at psychological faculties in institutions of higher education.

Автори висловлюють щире подяку О.О. Житніковій та Ю.О. Міхно за суттєву допомогу в укладанні словника.

© О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко,
М.Р. Кабанова, Н.В. Никоненко, 2014

© Дніпропетровський університет
імені Альфреда Нобеля, оформлення, 2014

ISBN 978-966-434-309-8

ABILITY – refers to the qualities or skills that an individual possesses that enables them to carry out an activity without further training. For example, we may have athletic ability, intellectual ability, mathematical ability and so on.

Здібність/здатність – риса або навичка, що дозволяє людині займатися певною діяльністю без подальшої підготовки. Наприклад, у нас можуть бути спортивні, розумові, математичні здібності тощо.

Способность – качество или навык, позволяющий человеку заниматься той ли иной деятельностью без дополнительной подготовки. К примеру, мы можем обладать спортивными, интеллектуальными, математическими способностями и т. д.

ABLATION – the destruction or removal of a part of an organ using selective chemicals or surgical intervention.

Ампутація – видалення або відсікання частини органу з використанням лікарських/медичних препаратів або хірургічного втручання.

Ампутация – удаление, отсечение части органа с использованием медицинских препаратов или хирургического вмешательства.

ABNORMAL BEHAVIOUR – behaviour that departs from the norm or is harmful or distressing to the individual or those around them, in some way violates society's ideas about what is an appropriate level of functioning.

Аномальна поведінка – поведінка, що відхиляється від загальноприйнятої норми або завдає шкоди чи пригнічує оточуючих. Аномальна поведінка певною мірою руйнує суспільні уявлення про норми людської діяльності.

Аномальное поведение – поведение, которое отклоняется от общепринятой нормы: причиняет вред, беспокойство или угнетает окружающих. Аномальное поведение тем или иным образом нарушает общественные представления о нормах человеческой деятельности.

ACCOMMODATION – a term usually associated with the development theory of Jean Piaget and refers to a type of adaptation in which a child develops new schema or modifies existing ones. This enables the child to better deal with the demands of the environment around them by constantly changing and updating the mental structures that are associated with it.

Акомодація – термін, що звичайно асоціюється з теорією розвитку інтелекту Ж. Піаже і означає вид адаптації, за якої дитина розвиває нові схеми або модифікує такі, що вже існують. Це дозволяє дитині ефективніше взаємодіяти з навколишнім середовищем, постійно змінюючи і поповнюючи пов'язані з нею ментальні структури.

Аккомодация – термин, обычно ассоциируемый с теорией развития интеллекта Ж. Пиаже и обозначающий вид адаптации, при которой ребенок развивает новые схемы или модифицирует уже существующие. Это позволяет ребенку эффективнее взаимодействовать с окружающей средой, постоянно изменяя и обновляя связанные с ней ментальные структуры.

ACHIEVEMENT MOTIVATION – the tendency to persist at tasks that may be difficult or challenging for the individual.

Мотивація до досягнення – схильність до наполегливої роботи над важкими завданнями, що кидають виклик людським здібностям.

Мотивация к достижению – склонность к настойчивой работе над трудными задачами, бросающими вызов человеческим способностям.

ACQUIRED IMMUNE DEFICIENCY SYNDROME (AIDS) – the AIDS is caused by a virus known as the «human immunodeficiency virus» (HIV) which attacks, the immune system.

Синдром набутого імунодефіциту (СНІД) – вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) може призвести до розвитку СНІДу, оскільки поступово руйнує її імунну систему.

Синдром приобретенного иммунодефицита (СПИД) – вирус иммунодефицита человека (ВИЧ) может привести к развитию СПИДа, поскольку постепенно разрушает его иммунную систему.

ACTION POTENTIAL is often referred to as a nerve impulse, and relates to the changes in electrical depolarisation that are transmitted along neurons and across synapses.

Потенціал дії – термін, що часто використовується у значенні нервового імпульсу і описує зміни в електричній деполяризації, які передаються через нейрони і по синапсах.

Потенциал действия – термин часто используется в значении нервного импульса и описывает изменения в электрической деполяризации, передаваемые через нейроны и по синапсам.

ACTION RESEARCH – a social psychological research technique pioneered by Kurt Lewin who believed that in order to gain insight into a problem, one must create a change and then see the effect.

Вивчення діяльності – метод соціопсихологічного дослідження, розроблений К. Левіном, який вважав, що для того, щоб проникнути в суть проблеми, необхідно зробити зміни, а потім спостерігати за їх наслідками.

Изучение деятельности – метод социопсихологического исследования, разработанный К. Левинем, который считал, что для того, чтобы проникнуть в суть проблемы, необходимо произвести изменение, а затем наблюдать за его следствием.

ACTION SLIPS – the most commonly referred to as absent-mindedness, but are examples of attentional failure. The typical types of action slips are: test failures, storage failures, sub-routine failures, discrimination failures, program assembly failures.

Упущення – найчастіше їх пов'язують з неуважністю, але насправді – це приклади помилок уваги. На основі експериментальних свідчень можна виділити такі види упущень: перевірочні помилки, помилки зберігання, субрутинні помилки, помилки розрізнення, сукупні програмні помилки.

Упущения – чаще всего их связывают с рассеянностью, но на самом деле – это примеры ошибок внимания. На основе экспериментальных свидетельств можно выделить следующие виды упущений: проверочные ошибки, ошибки хранения, субрутинные ошибки, ошибки различения, совокупные программные ошибки.

ACTIVITY THEORY – the theory of ageing which maintains that activity and involvement in late adulthood is more likely to produce life satisfaction and psychological good health. Activity theory suggests that it is often desirable for individuals to carry through many of their middle adulthood roles and interests into later adulthood.

Теорія діяльності (або теорія старіння) – згідно з цією теорією активна діяльність і участь у справах суспільства у похилому віці приводять до більшого задоволення життям і психологічного здоров'я. Як бажаний захід пропонується переносити значну кількість видів діяльності та інтересів із зрілого віку у більш пізні періоди життя.

Теория деятельности (или теория старения) – согласно этой теории активная деятельность и участие в делах общества приводят к большей удовлетворенности жизнью и психологическому здоровью в пожилом возрасте. В качестве желательной меры предполагается переносить многие виды деятельности и интересы из зрелого возраста в более поздние периоды жизни.

ADDICTION – dependence that a person may develop towards a substance or an activity.

Згубна звичка – залежність, яку може розвинути людина до певної речовини або діяльності.

Пагубная привычка – зависимость человека от определенного вещества или деятельности.

ADOLESCENCE – the period between puberty and adulthood, a separate stage of development with a transition from childhood to adulthood.

Юність (підлітковий вік, пубертатний період) – період між статевим дозріванням та зрілістю, окремий етап розвитку з переходом від дитинства до зрілості.

Юность (подростковый возраст, пубертатный период) – период между половым созреванием и зрелостью, отдельная стадия развития с переходом от детства к зрелости.

ADVERTISING – an attempt to change consumer behaviour. Due to researches advertisements contain attractive images and have an element of expert authority.

Реклама – спроба змінити поведінку споживача. Завдяки дослідникам рекламна інформація містить привабливі образи з елементами компетентності та авторитету.

Реклама – попытка изменить поведение потребителя. Исследования установили, что такое изменение более вероятно, когда рекламная информация содержит привлекательные образы наряду с элементами компетентности и авторитета.

AETIOLOGY – a study of the causes of a particular behaviour or mental disorder.

Етіологія – вивчення причини певної поведінки чи психічного розладу.

Этиология – изучение причин конкретного поведения или психического расстройства.

AFFILIATION – the tendency for people to seek the company of others for a number of possible reasons: to avoid loneliness, to reduce anxiety, to gain attention and so on.

Афіліація – природна схильність людей шукати товариства інших; потреба у допомозі, симпатії, увазі, потреба у спілкуванні, здійсненні емоційних контактів, у проявах дружби та любові.

Аффилиация – естественная склонность людей искать общества себе подобных. Аффилиация также рассматривается в качестве мотивационной переменной, в том смысле, что люди различаются по причинам своей потребности в человеческом обществе.

AGEISM – a form of discrimination where people are discriminated against purely because of their age. It could be applied to discrimination against any age group, thus it is more usually found in discrimination against the elderly. It can take many forms: legislative, social, personal or relationship-oriented discrimination.

Міжвікова конкуренція – різновид дискримінації, коли до людей ставляться залежно від їхнього віку. Хоча цей термін може застосовуватися до дискримінації будь-якої вікової групи, звичайно він стосується осіб похилого віку. Ця дискримінація може набувати різних форм – від законодавчих і соціальних обмежень до особистої ворожнечі у сімейних стосунках.

Межвозрастная конкуренция – разновидность дискриминации, когда отношение к людям ставится в зависимость от их возраста. Хотя этот термин применим к дискриминации любой возрастной группы, он обычно относится к дискриминации пожилых людей. Эта дискриминация может принимать различные формы – от законодательных и социальных ограничений до личной враждебности в семейных взаимоотношениях.

AGGRESSION – any action or series of actions where the direct purpose is to cause injury or damage.

Агресія – будь-яка дія чи низка дій, безпосередньою метою яких є заподіяння фізичної чи іншої шкоди.

Агрессия – любое действие или ряд действий, непосредственной целью которых является причинение физического вреда или иного ущерба.

AGONISTIC BEHAVIOR – a system of behaviour patterns which enables living beings to deal with conflict aroused as a result of aggressive encounters with conspecifics. Most agonistic behaviours involve competition for resources.

Загрозлива поведінка – схеми поведінки, що дозволяють справлятися з конфліктами, що виникають у результаті агресивних зіткнень із конспецифічними організмами. Більшість видів загрозливої поведінки викликано суперництвом за ресурси.

Угрожающее поведение – схемы поведения, позволяющие справляться с конфликтами, возникающими в результате агрессивных столкновений с конспецифичными организмами. Большинство видов угрожающего поведения обусловлено соперничеством за ресурсы.

AGORAPHOBIA – an anxiety disorder characterized by an intense fear of leaving one's home. A type of anxiety disorders that makes people fearful of public places. Agoraphobia is often accompanied by a panic attack

when the sufferer enters crowded streets, shopping centres, public transport and so on.

Агорафобія – розлад, за якого люди відчувають страх перед громадськими місцями та відкритим простором. Агорафобія часто супроводжується нападами паніки, коли хворий перебуває на людній вулиці, у торговому центрі, громадському транспорті тощо.

Агорафобия – расстройство, при котором люди испытывают страх перед общественными местами и открытым пространством. Агорафобия часто сопровождается приступами паники, когда больной находится на людной улице, в торговом центре, едет в общественном транспорте и т. д.

ALPHA BIAS – the traditional view of gender differences that sees real and enduring differences between men and women.

Альфа-перевага – традиційний погляд на різницю між статями, що розглядає реальні та стійкі відмінності між чоловіками і жінками.

Альфа-предпочтение – традиционный взгляд на различие между полами, рассматривающий реальные и стойкие различия между мужчинами и женщинами.

ALPHA MALE – observers of monkeys and other apes have used this term to describe the dominant male in a social hierarchy.

Альфа-самець – лідер, вожак. Дослідники шимпанзе та інших людиноподібних мавп користувалися цим терміном для опису домінантного самця у соціальній ієрархії групи.

Альфа-самец – лидер, вожак. Исследователи шимпанзе и других человекообразных обезьян пользовались этим термином для описания доминантного самца в социальной иерархии группы.

ALPHA RHYTHM – the brainwave pattern of a person who is in a relaxed and wakeful state

Альфа-ритм – схема мозкових випромінювань людини, що перебуває у стані розслабленого неспання (на електроенцефалограмі).

Альфа-ритм – схема мозговых излучений человека, находящегося в состоянии расслабленного бодрствования (на электроэнцефалограмме).

ALTERED STATES OF AWARENESS – a reference to the belief that there are different states or levels of awareness (or consciousness). The state under which a person is operating can be changed artificially (e.g. through hypnosis), or naturally, through sleep.

Змінені стани свідомості – термін впливає із переконання в тому, що існують різні рівні або стани свідомості. Стан свідомості можна змінювати штучно (наприклад, за допомогою гіпнозу) або природним способом (під час сну). Вважається, що стан свідомості людини впливає на її психологічну активність, наприклад, на рівень мотивації.

Измененное состояние сознания – термин происходит из убеждения в том, что существуют различные уровни или состояния сознания. Состояние сознания можно изменять искусственно (например, с помощью гипноза) или естественным образом (во время сна). Считается, что состояние сознания человека оказывает влияние на его психологическую активность, например, на уровень мотивации.

ALTERNATIVE HYPOTHESIS – *see Hypothesis*. The hypothesis that states there is a difference between two or more sets of data.

Альтернативний гіпофіз – *див. Гіпофіз*.

Альтернативный гипотез – *см. Гипотез*.

ALTRUISM – any act of one organism which increases the chances of survival of another organism whilst decreasing its own.

Альтруїзм – будь-яка дія одного організму, що збільшує шанси на виживання іншого організму, одночасно зменшуючи власні шанси.

Альтруизм – любое действие одного организма, увеличивающее шансы на выживание другого организма при одновременном уменьшении собственных шансов.

ALZHEIMER'S DISEASE – a form of dementia which is characterised by a gradual loss of memory, a decline in intellectual ability and a deterioration in personality.

Хвороба Альцгеймера – різновид недоумкувасті, що характеризується поступовим ослабленням пам'яті, втратою інтелектуальних здібностей і розпадом особистості.

Болезнь Альцгеймера – разновидность слабоумия, которая характеризуется постепенным ослаблением памяти, утратой интеллектуальных способностей и распадом личности.

AMERICAN SIGN LANGUAGE – a system of gestures and finger spelling used by hearing-impaired people in the USA.

Американська мова жестів – система жестів та знаків, якою користуються люди з порушеннями слуху у США.

Американский язык жестов – система жестов и знаков, используемая людьми с нарушениями слуха в США.

AMNESIA – a loss of memory due either to brain damage or psychological trauma. The two major types are anterograde amnesia (the inability to remember new information) and retrograde amnesia (the loss of memories from the period leading up to the amnestic episode).

Амнезія – втрата пам'яті, викликана або ушкодженням головного мозку, або психологічною травмою. Розрізняють два головні типи: антероградна амнезія (нездатність запам'ятати нову інформацію) і ретроградна амнезія (втрата пам'яті про те, що відбувалося до події, яка призвела до амнезії).

Амнезия – потеря памяти, вызванная либо повреждением головного мозга, либо психологической травмой. Различают два главных типа: антероградная амнезия (неспособность запоминать новую информацию) и ретроградная амнезия (утрата воспоминаний о том, что происходило до события, которое привело к амнезии).

AMNESIC SYNDROME – a severe impairment of memory, which is a product of organic damage caused by chronic alcohol abuse or as a result of brain infection or stroke.

Синдром амнезії – серйозний розлад пам'яті як наслідок травми організму, спричиненої хронічним зловживанням алкоголем, мозковою інфекцією або ударом.

Синдром амнезии – серьёзное расстройство памяти, результат травмы организма, причиненной хроническим употреблением алкоголя, инфекцией головного мозга или ударом.

ANACLYTIC DEPRESSION – the deep and often progressive depression experienced by infants who are separated from or have lost their mother and do not have a suitable substitute to take her place.

Анаклітична (емоційна) депресія – глибока, часто прогресуюча депресія, яку переживають діти, розлучені зі своєю матір'ю, або ті, що її втратили.

Анаклитическая (эмоциональная) депрессия – глубокая, часто прогрессирующая депрессия, переживаемая детьми, разлученными со своей матерью или лишившимися матери.

ANACLYTIC IDENTIFICATION – a tendency for the child to identify with the primary love object such as a parent who is supportive and caring.

Анаклітична (емоційна) ідентифікація – схильність дитини отожднювати себе з первинним об'єктом любові, наприклад, з одним із добрих і турботливих батьків.

Анаклитическая (эмоциональная) идентификация – склонность ребенка отождествляться с первичным объектом любви, например, с одним из добрых и заботливых родителей.

ANAL PERSONALITY – a psychoanalytic term which refers to an adult who has been fixed during the anal stage of psychosexual development. This fixation can develop either through excessive gratification of the id impulses (through very lax attitudes to toilet training, for example) or inadequate gratification (e.g. through very strict attitudes to toilet training) during early childhood.

Анальна особистість – термін психоаналізу, що означає дорослу людину, яка пережила фіксацію на анальній стадії психосексуального розвитку. Ця фіксація може розвинутиися або через надмірне задоволення імпульсів Ід (наприклад, через дуже неуважне навчання основам гігієни), або через неадекватне задоволення (через занадто суворе навчання основ гігієни) у ранньому дитинстві.

Анальная личность – термин психоанализа, обозначающий взрослого человека, испытывавшего фиксацию на анальной стадии психосексуального развития. Эта фиксация может развиться либо через избыточное удовлетворение импульсов Ид (к примеру, из-за очень невнимательного обучения основам гигиены), либо через неадекватное удовлетворение (из-за чрезмерно строгого обучения основам гигиены) в раннем детстве.

ANALYSAND – a term given to somebody who is undergoing psychoanalysis. The term was originally coined because trainee psychoanalysts who were undergoing analysis as part of their training objected to being called ‘patients’.

Аналізанд – термін, що стосується людини, яка проходить процедуру психоаналізу. Першопочатково його ввели в користування через те, що психоаналітики-початківці, які проходили особистий аналіз у процесі свого навчання, не хотіли називати себе пацієнтами.

Анализанд – термин, относящийся к человеку, который проходит процедуру психоанализа. Первоначально был введен в употребление из-за того, что начинающие психоаналитики, проходившие личный анализ в процессе своего обучения, не хотели называть себя пациентами.

ANALYST – a general term, which most typically refers to a practising psychoanalyst.

Психоаналітик – термін, що звичайно відноситься до практикуючих психоаналітиків.

Психоаналитик – термин, который обычно относится к практикующим психоаналитикам.

ANDROCENTRIC THEORIES – any theory that offers an interpretation of the lives of women based on the study of men. As a result of this, ideas of

'normality' may be drawn exclusively from studies of the development of males, and so many aspects of female development may be seen as 'abnormal' or 'deficient'.

Андроцентричні теорії – будь-яка теорія, що інтерпретує життя жінок на основі дослідження чоловіків. У результаті уявлення про «нормальність» можуть бути сформовані виключно шляхом спостереження за розвитком чоловічої статі, і багато аспектів жіночого розвитку можуть вважатися «анормальними» або «дефектними».

Андроцентрические теории – любая теория, предлагающая интерпретацию жизни женщин на основании исследования мужчин. В результате представления о «нормальности» могут быть почерпнуты исключительно из наблюдения за развитием представителей мужского пола, и многие аспекты женского развития могут считаться «анормальными» или «дефектными».

ANDROGYN – a type of gender-role identity where the person scores highly on both masculine and feminine personality characteristics.

Андрогінія – вид статевої ролі особистості, коли людина виявляє високі показники як чоловічих, так і жіночих характеристик.

Андрогиния – вид половой роли личности, при котором человек проявляет высокие показатели как мужских, так и женских личностных характеристик.

ANIMAL INTELLIGENCE – a hierarchy of learning processes with habituation, the most basic form of learning, being shared by all species.

Тваринний інтелект – ієрархія навчальних процесів, серед яких базовим є звикання, типова для всіх видів.

Животный интеллект – иерархия учебных процессов, среди которых базовым является привыкание, типичная для всех видов.

ANIMAL NAVIGATION AND MIGRATION – see *Homing*.

Навігація та міграція тварин – див. *Здатність знаходити шлях додому, інстинкт дому.*

Навигация и миграция животных – см. *Способность находить путь к дому, инстинкт дома.*

ANIMAL RESEARCH – the use of non-human animals in psychological research for a variety of different reasons, both in the study of animals themselves and in the pursuit of knowledge that would be beneficial to humans.

Дослідження тварин – використання тварин для психологічних експериментів з низки різних причин як для вивчення власне тварин, так і для отримання знань того, які переваги це принесе людям.

Исследование животных – использование животных для психологических экспериментов по ряду различных причин как для изучения самих животных, так и для понимания, какую пользу это принесет людям.

ANIMISM – the belief that inanimate objects are alive and as such have life-like qualities such as feelings and intentions.

Анімізм – віра в те, що неживі предмети є живими і, отже, мають такі властивості, як почуття та наміри.

Анимизм – вера в то, что неодушевленные объекты являются живыми и обладают такими качествами, как чувства и намерения.

ANOREXIA NERVOSA – a type of eating disorder in which a person fears that they might become obese and therefore engages in self-starvation.

Нервова анорексія – тип харчових розладів, у якому особа, яка боїться набрати зайву вагу, навмисне відмовляється від їжі.

Нервная анорексия – тип пищевых расстройств, когда человек боится растолстеть и умышленно морит себя голодом.

ANTEROGRADE AMNESIA – a person's inability to remember new information, perhaps as a result of some shock or trauma, or brain damage.

Антероградна амнезія – нездатність людини згадувати нещодавно засвоєну інформацію, що виникає в результаті психологічного шоку або травми головного мозку.

Антероградная амнезия – неспособность человека вспоминать недавно усвоенную информацию, возникающая в результате психологического шока или травмы головного мозга.

ANTHROPOMORPHISM – attributing human feelings and emotions to non-human animals.

Антропоморфізм – приписування тваринам людських почуттів та емоцій.

Антропоморфизм – приписывание животным человеческих чувств и эмоций.

ANTI-DEPRESSANTS – a type drugs that elevates the mood of people suffering from depression.

Антидепрессанты – різновид психотропних лікарських препаратів, які покращують настрої у людей, що страждають від депресії.

Антидепрессанты – разновидность психотропных лекарственных препаратов, которые улучшают настроение у людей, страдающих от депрессии.

ANTI-PSYCHIATRY – a radical therapy movement dealing with alternative practices of mental illness that was a spin-off from existential psychology and was popularised by R.D. Laing and D. Cooper.

Антипсихіатрія – радикальний рух, що опікувався альтернативними підходами до терапії психічних розладів. Виник на основі екзистенціальної психології і був популяризований Р.Д. Лейнгом і Д. Купером.

Антипсихіатрия – радикальное движение, которое исследовало альтернативные подходы к терапии психических расстройств. Возникло на базе экзистенциальной психологии и было популяризовано Р.Д. Лэйнгом и Д. Купером.

ANTI-SOCIAL BEHAVIOUR – any behaviour that is considered harmful or disruptive within a group or society (aggression, discrimination).

Антисупільна поведінка – термін, що означає будь-яку поведінку, яка вважається пагубною або деструктивною для групи або суспільства в цілому (агресія, дискримінація).

Антиобщественное поведение – термин, обозначающий любое поведение, которое считается вредным или деструктивным для группы или общества в целом (агрессия, дискриминация).

ANTI-SOCIAL PERSONALITY – a personality disorder that is characterised by a lack of regard for the rights and feelings for others, an absence of shame following violation of moral codes and an inability to form emotional relationships or take responsibility for actions.

Антисупільна особистість – розлад особистості, що характеризується неповагою до прав і почуттів інших людей, відсутністю каяття у разі порушень моральних принципів і нездатністю формувати міцні відносини чи брати відповідальність за свої вчинки.

Антиобщественная личность – расстройство личности, характеризующееся неуважением к правам и чувствам других людей, отсутствием раскаяния при нарушении нравственных принципов и неспособностью формировать прочные отношения или брать ответственность за свои поступки.

АНХИЕТУ – feelings of fear and apprehension which are accompanied by increased and prolonged physiological arousal. These may be normal and transitory, or abnormal and long lasting.

Тривожність – почуття страху і недобрі передчуття, що супроводжуються посиленою і тривалою фізіологічною активацією. Як такі симптоми тривожності можуть бути присутніми у багатьох психічних розладах.

Тревожность – чувство страха и мрачные предчувствия, которые сопровождаются усиленной и продолжительной физиологической активацией. Как таковые симптомы тревожности могут присутствовать во многих психических расстройствах.

ANXIETY-NEUROSIS – a term for what are now referred to as panic disorders or generalised anxiety disorders.

Невроз тривожності – термін, що раніше застосовувався для опису панічних розладів чи тривожних розладів у цілому.

Невроз тревожности – термин, ранее применявшийся для описания панических расстройств или тревожных расстройств в целом.

APA – the American Psychological Association.

АПА – Американська психологічна асоціація.

АПА – Американская психологическая ассоциация.

APHAGIA – a condition thought to be caused by a lesion in the lateral hypothalamus, and which causes the organism to stop eating.

Афагія – стан, викликаний ушкодженням латерального гіпоталамуса, що примушує організм відмовлятися від їжі.

Афагия – состояние, которое считается вызванным повреждением латерального гипоталамуса, вынуждающее организм отказываться от приема пищи.

APHASIA – impairment of spoken language as a result of brain injury.

Афазія – часткова або повна втрата мови у результаті травми головного мозку.

Афазия – частичная или полная потеря речи в результате травмы головного мозга.

APHONIA – an inability to produce speech sounds. The term is used when the reasons are other than brain damage and may be due, at least in part to psychological trauma.

Афонія – часткова або повна втрата мови. Термін використовується у тих випадках, коли причина розладу не пов'язана з ушкодженням головного мозку і може бути (хоча б частково) викликана психологічною травмою.

Афония – частичная или полная потеря речи. Термин используется в тех случаях, когда причина расстройства не связана с повреждением головного мозга и может быть (хотя бы частично) обусловлена психологической травмой.

APPEASEMENT DISPLAYS – behaviours that serve to reduce aggression in an encounter, particularly in situations where it is impossible for one animal to escape or retreat.

Демонстрація умиротворення – види поведінки, що сприяють зменшенню агресії у разі зіткнення, особливо у тих ситуаціях, коли одна із тварин не може втекти чи відступити.

Демонстрация умиротворения – виды поведения, способствующие уменьшению агрессии при столкновении, особенно в тех ситуациях, когда одно из животных не может убежать или отступить.

APPROACH-APPROACH CONFLICT – the conflict experienced when an organism is faced by two equally attractive but incomparable (i.e. they can't do both) choices. As the organism moves closer to one of the two, its attractiveness increases and the conflict is resolved.

Конфлікт типу «наближення-наближення» – різновид конфлікту, що виникає, коли організм знаходиться перед двома однаково принадливими але несумісними можливостями. У міру того, як організм наближається до однієї з двох можливостей, її принадність зростає, і конфлікт вирішується.

Конфликт типа «приближение-приближение» – разновидность конфликта, возникающего, когда организм находится перед двумя равно привлекательными, но несовместимыми возможностями. По мере того, как организм приближается к одной из двух возможностей, ее привлекательность возрастает, и конфликт разрешается.

APPROACH-AVOIDANCE CONFLICT – the conflict shown by an organism when a specific behaviour is associated with both pleasant and unpleasant consequences.

Конфлікт типу «наближення-уникнення» – конфлікт, якого зазнає організм, коли специфічний вид поведінки асоціюється як з приємними, так і з неприємними наслідками.

Конфликт типа «приближение-избегание» – конфликт, испытываемый организмом, когда специфический вид поведения ассоциируется как с приятными, так и неприятными последствиями.

AROMATHERAPY – the study of scents used in a therapeutic manner. It involves the skilled and controlled use of essential oils (liquids that are distilled from plants, shrubs, flowers, trees, bushes and seeds) for emotional and physical health.

Ароматерапія – наука про використання запахів з терапевтичною метою. Зокрема уміле та контрольоване використання концентратів олій (рідин, які були дистильовані з рослин, квітів, дерев, кущів та насіння) для емоційного та фізичного здоров'я.

Ароматерапия – наука об использовании запахов с терапевтическими целями. Например, умелое и контролируемое использование концентратов масел (жидкостей, которые были получены путем дистилляции растений, цветов, деревьев и семян) для эмоционального и физического здоровья.

AROUSAL – a state of readiness in which an organism is prepared for ‘fight or flight’. This involves changes at sensory, hormonal, glandular and muscular levels.

Активация (тонус, реакція пробудження, збудження ЦНС) – стан готовності організму перед реакцією «бий або біжи». При цьому відбуваються зміни на сенсорному, гормональному, ендокринному і м’язовому рівнях.

Активация (тонус, реакция пробуждения, возбуждение ЦНС) – состояние готовности организма перед реакцией «бей или беги». При этом происходит изменение на сенсорном, гормональном, эндокринном и мышечном уровнях.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) – a combination of expertise from cognitive psychology and computer science which focuses on the development of computer programs that are able to perform complex tasks. The essence of this approach is that operating systems are then described as possessing human-like reasoning ability or intelligence.

Штучний розум (ШР) – поєднання досвіду когнітивної психології та комп’ютерної науки, спрямоване на розробку комп’ютерних програм, здатних виконувати комплексні завдання. Сутність цього підходу полягає в тому, що операційні системи, створені людьми, наближаються за своїми можливостями до міркувальної здатності або розуму людини.

Искусственный разум (ИР) – сочетание опыта когнитивной психологии и компьютерной науки, направленное на разработку компьютерных программ, способных выполнять комплексные задачи. Сущность этого подхода заключается в том, что операционные системы, созданные людьми, приближаются по своим возможностям к рассуждающей способности или разуму человека.

ASSIMILATION – a term used by Jean Piaget in his theory of intellectual development, it refers to the child’s interpretation of the world around him in terms of existing schema. Together with the process of accommodation, assimilation allows the child the means to adapt to the world around him.

Асиміляція – термін, використаний Жаном Піаже в його теорії інтелектуального розвитку. Він означає дитячу інтерпретацію навколишнього світу в контексті існуючої схеми. Разом із процесом акомодатії асиміляція допомагає дитині пристосовуватися до навколишнього світу.

Ассимиляция Термин, использованный Жаном Пиаже в его теории интеллектуального развития. Он обозначает детскую интерпретацию окружающего мира в контексте существующей схемы. Вместе с процессом аккомодации ассимиляция помогает ребенку приспособливаться к окружающему миру.

ATKINSON AND SHIFFRIN MODEL OF MEMORY, also known by various other names such as the multi-store model of memory, this proposes the existence of three separate but sequentially linked memory systems, the sensory memory, the short-term memory and the long-term memory.

Модель пам'яті Аткинсона – Шифріна, відома також під назвою «багатоповерхова модель пам'яті» – передбачає наявність трьох окремих, але послідовно пов'язаних систем пам'яті: сенсорної, короткочасної та довготермінової.

Модель пам'яті Аткинсона – Шифріна, известная также под названием «многоэтажной модели памяти» – предполагает наличие трех отдельных, но последовательно связанных систем памяти: сенсорной, кратковременной и долгосрочной.

ATTACHMENT – a close emotional bond between two people characterised by mutual involvement and affection, and a desire to maintain proximity. The term is more usually used to refer to the bond that forms between a caregiver (normally the mother) and the infant.

Прихильність – тісний емоційний зв'язок між двома людьми, що характеризується взаємною симпатією і бажанням підтримувати тісні стосунки. Найчастіше термін використовується для означення тісного емоційного зв'язку між матір'ю і дитиною.

Привязанність – тесная эмоциональная связь между двумя людьми, характеризующаяся взаимным участием и желанием поддерживать близкие отношения. Термин чаще используется для обозначения тесной эмоциональной связи между матерью и ребенком.

ATTENTION – a term used in cognitive psychology to refer to the tendency of an organism to focus on selected features of the environment. Attention can be usefully classified as either focused or divided.

Увага – термин, що використовується у когнітивній психології для означення тенденції організму зосереджуватися на окремих рисах навколишнього оточення. Увага звичайно поділяється на зосереджену і роздільну.

Внимание – термин, используемый в когнитивной психологии для обозначения склонности организма сосредоточиваться на отдельных чертах окружающей обстановки. Внимание обычно подразделяется на сосредоточенное и разделенное.

ATTENTION DEFICIT HYPERACTIVITY DISORDER (ADHD) – a childhood disorder characterised either by an inability to concentrate on tasks, or hyperactive and impulsive behaviour, or both of these together.

Синдром дефіциту уваги у гіперактивних дітей (СДУГ) – дитячий розлад, що характеризується нездатністю зосереджуватися на завданнях, гіперактивною та імпульсивною поведінкою або поєднанням цих факторів.

Дефицит внимания у гиперактивных детей (ДВГ) – детское расстройство, характеризующееся неспособностью сосредоточиться на задачах, гиперактивным и импульсивным поведением либо сочетанием этих факторов.

ATTENUATOR MODEL OF ATTENTION – an explanation for the finding that we are frequently able to perceive some information even when we do not appear to be paying attention to it.

Атенюаторна (стихаюча) модель уваги – одне з пояснень феномену сприйняття інформації, якій не приділяється жодної уваги.

Атенюаторная (затухающая) модель внимания – одно из объяснений феномена восприятия информации, которой не уделяется никакого видимого внимания.

ATTITUDE – a hypothetical construct (i.e. something that cannot be measured directly, and whose existence must be inferred) which refers to a state of readiness, based on past experiences, which guides, biases or otherwise influences our behaviour.

Ставлення (установка) – гіпотетичний конструкт (тобто те, що не піддається безпосередньому вимірюванню, а виводиться логічним шляхом), що позначає стан готовності, який базується на минулому досвіді та спрямовує, спотворює або іншим способом впливає на нашу поведінку.

Отношение (установка) – гипотетический конструкт (т. е. нечто, не поддающееся непосредственному измерению, а выводимое логическим путем), обозначающий состояние готовности, основанное на прошлом опыте, которое направляет, искажает или иным образом воздействует на наше поведение.

ATTRACTION – see *Interpersonal attraction*.

Привабливість – див. *Міжособистісна привабливість*.

Привлекательность – см. *Межличностная симпатия*.

ATTRIBUTION – the way in which we assess the causes of a behaviour or personal characteristics of a person from the way they behave.

Атрибуція – спосіб, у який ми оцінюємо причини поведінки або особистісні характеристики людини за її поведінкою.

Атрибуция – способ, с помощью которого мы оцениваем причины поведения или личностные характеристики человека, судя по его поведению.

ATTRIBUTIONAL BIASES – the tendency to depart from the rules of attribution in establishing the cases of behaviour. Attributional biases are essentially faults in this normally orderly process and can lead to errors in the interpretation of our own and others' behaviour.

Атрибутивні викривлення – схильність відходити від правил атрибуції у виявленні причин тієї чи іншої поведінки. Атрибутивні викривлення, по суті, є прогалинами впорядкованого процесу і можуть призводити до помилкового тлумачення та оцінки поведінки.

Атрибутивные искажения – склонность отходить от правил атрибуции при выявлении причин того или иного поведения. Атрибутивные искажения, по сути дела, являются изъянами в этом упорядоченном процессе и могут привести к ошибочной интерпретации и оценке поведения.

AUDIENCE EFFECT – the effect of others watching on our performance on some task. Sometimes the effect of an audience improves our performance and sometimes it causes the opposite effect.

Ефект аудиторії – ефект присутності інших людей, що спостерігають за вашою роботою. Результати досліджень у цій сфері подекуди здаються суперечливими. Інколи ефект аудиторії підвищує нашу працездатність, а інколи призводить до протилежного результату.

Эффект аудитории – эффект присутствия других людей, наблюдающих за вашей работой. Результаты исследований в этой области часто кажутся противоречивыми. Иногда эффект аудитории улучшает нашу работоспособность, а иногда приводит к противоположному результату.

AUDITORY SYSTEM – the sensory system concerned with hearing. The sensation of hearing involves the transformation of the vibration of air molecules into the perception of loudness, pitch and timbre in the auditory cortex.

Слухова (аудіальна) система – сенсорна система, пов'язана зі слухом. У разі слухового сприйняття відбувається трансформація звукових вібрацій у суб'єктивне відчуття гучності, тембру і тональності у слуховій зоні кори головного мозку.

Слуховая (аудиальная) система – сенсорная система, связанная со слухом. При слуховом восприятии происходит трансформация звуковых вибраций в субъективное ощущение громкости, тембра и тональности в слуховой зоне коры головного мозга.

AUGMENTATION PRINCIPLE refers to part of the attribution process, whereby the role of a specific cause is increased if it has an effect despite the presence of inhibitory factors.

Принцип наростання (збільшення симптому) – цей принцип описує частину процесу атрибуції, коли роль конкретної причини зростає, якщо вона приводить до позитивних наслідків, незважаючи на присутність стримуючих факторів.

Нарастание (симптома) – этот принцип описывает часть процесса атрибуции, когда роль конкретной причины возрастает, если она приводит к позитивному следствию, несмотря на присутствие сдерживающих факторов.

AUTHORITARIAN CHILDCARE – see *Child rearing styles*.

Авторитарный стиль виховання дитини – див. *Стили виховання дитини*.

Авторитарный стиль воспитания ребенка – см. *Стили воспитания ребенка*.

AUTHORITARIAN PERSONALITY – an individual who is intolerant of ambiguity, overly respectful of authority and hostile to any group that appears to challenge the status quo.

Авторитарна особистість – тип особистості, що характеризується нетерпимим ставленням до невизначеності, надмірним шануванням влади та авторитету, а також ворожістю до будь-якої групи, що потенційно порушує існуючий порядок.

Авторитарная личность – тип личности, характеризуемый нетерпимым отношением к неопределенности, чрезмерной почтительностью к власти и авторитету, а также враждебностью к любой группе, потенциально нарушающей существующий порядок.

AUTHORITATIVE CHILDCARE – see *Child rearing styles*.

Авторитетний стиль виховання дитини – див. *Стили виховання дитини*.

Авторитетный стиль воспитания ребенка – см. *Стили воспитания ребенка*.

AUTISTIC DISORDER (AUTISM) – a disorder of childhood which is classified under DSM IV as a pervasive development disorder. Children suffering from an autistic disorder are generally unresponsive to others, have poor communication skills and may react to the development in bizarre ways.

Аутичні розлади (аутизм, замкнення у своєму внутрішньому світі) – дитячий психічний розлад, а саме стійка затримка розвитку. Діти, що страждають на аутизм, погано реагують на оточення, мають слабкі навички спілкування і можуть поводитися непередбачувано.

Аутичные расстройства (аутизм, замыкание в своем внутреннем мире) – детское психическое расстройство, а именно стойкая задержка развития. Дети, страдающие аутизмом, плохо реагируют на окружающее, имеют слабые навыки общения и могут вести себя непредсказуемым образом.

AUTISTIC HOSTILITY – a term used to describe the tendency of many prejudiced people to form their prejudices in the absence of any actual interaction with the objects of their prejudice.

Аутична ворожість – термін використовувався для опису схильності деяких людей формувати свої забобони за відсутності будь-якої фактичної взаємодії з об'єктами забобонів.

Аутичная враждебность – термин использовался для описания склонности некоторых людей формировать свои предрассудки в отсутствие какого-либо фактического взаимодействия с объектами предрассудков.

AUTOGENIC TRAINING – self-regulation method in which people listen to special phrases to create the physical sensations of warmth and heaviness associated with muscle relaxation.

Аутогенне тренування – метод саморегуляції, в якому люди слухають спеціальні фрази для створення фізичного відчуття тепла та важкості, які асоціюються із розслабленням м'язів.

Аутотренинг – метод саморегуляции, при котором люди слушают особые фразы для создания физического ощущения теплоты и тяжести, которые ассоциируются с мышечным расслаблением.

AUTOKINETIC EFFECT – a type of apparent motion where a small, stationary point of light appears to move in an otherwise dark room. The movement is apparent rather than real and is caused by eye movements.

Аутокінетичний ефект – різновид перцептуального викривлення, коли людині здається, що маленька нерухома точка світла рухається у темній кімнаті. Рух є ілюзорним, а не реальним і викликаним рухом очей спостерігача.

Аутокинетический эффект – разновидность перцептуального искажения, когда человеку кажется, что маленькая неподвижная точка света движется в темной комнате. Движение является иллюзорным, а не реальным и вызвано движениями глаз наблюдателя.

AUTOMATIC PROCESSING – a type of mental operation that is normally rapid, does not require conscious awareness, and is generally a result of prolonged practice.

Автоматична обробка даних – вид розумової діяльності, за якої обробка інформації відбувається швидко, не потребує усвідомленого сприйняття і звичайно є результатом тривалої практики.

Автоматическая обработка данных – тип умственной деятельности, при котором обработка информации происходит быстро, не требует осознанного восприятия и обычно является результатом длительной практики.

AUTONOMIC NERVOUS SYSTEM – a division of the nervous system comprising the sympathetic nervous system and the parasympathetic nervous system. The main control for the activities of the ANS lies in the hypothalamus. The ANS controls a number of glands, the heart muscle and the muscle of the gut.

Автономна нервова система (АНС) – підрозділ нервової системи, що складається із симпатичної нервової системи і парасимпатичної нервової системи. Основний центр управління АНС знаходиться в гіпоталамусі. АНС контролює різні залози, роботу серцевого м'яза і скорочення кишечника.

Автономная нервная система (АНС) – подразделение нервной системы, включающее симпатическую нервную систему и парасимпатическую нервную систему. Основной центр управления АНС находится в гипоталамусе. АНС контролирует различные железы, деятельность сердечной мышцы и сокращения кишечника.

AUTONOMOUS MORALITY – an aspect of moral development which is characterised by children's movement from an unquestioning acceptance of adult rules to a view of fairness which is based on co-operation and reciprocity.

Автономна моральність – аспект морального розвитку, що характеризує перехід дитини від безперечного підкорення правилам дорослих до уявлень про порядність, базованим на взаємності і співробітництві.

Автономная этика – аспект нравственного развития, который характеризует переход ребенка от безоговорочного подчинения правилам взрослых к представлениям о порядочности, основанным на взаимности и сотрудничестве.

AUTOSOMES – the non-sex linked chromosomes. There are 46 chromosomes in a human body cell, arranged in 23 pairs. Of these, 22 are autosomes, and the remaining pair is the XX or XY sex chromosomes.

Автосоми – хромосоми, не пов'язані зі статевими ознаками. У клітині людського тіла існують 46 хромосом, упорядкованих у 23 пари. Із них 22 є аутосомами, а остання пара – ХХ- або ХУ-хромосомами, які визначають стать людини.

Аутосомы – хромосомы, не связанные с половыми признаками. В клетке человеческого тела существует 46 хромосом, упорядоченных в 23 пары. Из них 22 являются аутосомами, а оставшаяся пара – ХХ- или ХУ-хромосомами, определяющими пол человека.

AVERAGE – a measure or indication of what is typical or central in a set of scores.

Середньостатистичний – міра або показник того, що є типовим у серії показників.

Среднестатистический – мера или показатель того, что является типичным в серии показателей.

AVERSION THERAPY – a therapeutic technique which uses an unpleasant stimulus to change a deviant behaviour (usually alcoholism, drug abuse, also sexual perversions, aggressive behaviour).

Аверсивна терапія / терапія відрази – терапевтична методика, що використовує неприємні стимули для зміни анормальної поведінки (алкоголізм, наркоманія, сексуальні збочення, агресивна поведінка).

Аверсивная терапия / терапия отвращения – терапевтическая методика, использующая неприятные стимулы для изменения анормального поведения (алкоголизм, наркомания, сексуальные отклонения, агрессивное поведение).

AVOIDANCE LEARNING – an aspect of operant conditioning where the organism learns to avoid some situations by responding to a stimulus (a light or a tone) that typically precedes it.

Навчання уникнення – аспект вироблення інструментальних умовних рефлексів, коли організм навчається уникати певних ситуацій, реагуючи на стимули (світло чи звук), які звичайно їм передують.

Научение избеганию – аспект выработки инструментальных условных рефлексов, когда организм учится избегать некоторых ситуаций, реагируя на стимулы (свет или звук), обычно предшествующие им.

AWARENESS – a subjective state in which we are conscious of something. The term has a number of meanings, rather from being aware of stimuli in our physical world, to being aware of our inner self and its influence on our behaviours.

Усвідомлення – суб'єктивний стан, перебуваючи в якому ми усвідомлюємо щось. Термін має різні значення – від усвідомлення стимулів у фізичному світі до усвідомлення свого внутрішнього «Я» і його впливу на нашу поведінку.

Осознание – субъективное состояние, пребывая в котором, мы осознаем что-либо. Термин имеет разные значения – от осознания стимулов в физическом мире до осознания своего внутреннего «Я» и его воздействия на наше поведение.

BABBLING – a repetitive type of infant vocalisation (words such as dadada, mamama) which has no special meaning (it is a repetition of consonant sounds), but ends up having meaning given to it by others in the infant's social world.

Лепетання – вид звукової комунікації немовлят; такі морфеми, як «да-да-да» або «ма-ма-ма», що не мають певного смислу (це повторення співзвуччя), але наділені смислом людьми із найближчого оточення дитини.

Лепетание – вид младенческой звуковой коммуникации; такие морфемы, как «да-да-да» или «ма-ма-ма», не имеющие определенного смысла (это повторение созвучий), но наделяемые смыслом людьми из ближайшего окружения ребенка.

BACKWARD CONDITIONING – a derivative of classical conditioning whereby the conditioned stimulus precedes the unconditioned stimulus instead of occurring at the same time or shortly after it as usual.

Зворотнє зумовлення – похідне від класичного формування умовних рефлексів, поки умовний стимул передує безумовному стимулу замість того, щоб виникати одночасно або трохи пізніше, як звичайно.

Выработка условного рефлекса по обратной условной связи – производная классического формирования условных рефлексов, условный стимул предшествует безусловному стимулу вместо того, чтобы возникать одновременно или немного позже, как обычно.

BAD GENES THEORIES – any explanations of differences between racial, gender or class divisions as being predominantly due to genetic inferiority of one group compared to the other.

Теорія «поганих генів» – будь-які пояснення расових, класових чи статевих відмінностей, що передбачають генетичну неповноцінність однієї групи порівняно з іншою.

Теории «дурных генов» – любые объяснения расовых, классовых или половых различий, подразумевающие генетическую неполноценность одной группы по сравнению с другой.

BALANCE THEORY – first formulated by Fritz Heider in 1946, it proposes that people strive to maintain consistency in their attitudes (either balanced or unbalanced) to themselves, other people and events in their social world.

Теорія балансу – вперше сформульована Фріцем Гейдером у 1946 р. теорія говорить про те, що люди намагаються зберегти сталість у своєму ставленні до себе, інших людей і подій у навколишньому світі.

Теория равновесия – впервые сформулированная Фрицем Гейдером в 1946 г. теория равновесия гласит, что люди стремятся сохранять постоянство в своем отношении к себе, другим людям и событиям в окружающем мире.

BAR CHART – a way of graphically representing scores on some discrete variable.

Гістограма – спосіб графічного подання результатів досліджень щодо якоїсь дискретної змінної.

Гистограмма – способ графического представления результатов исследований по какой-либо дискретной переменной.

BASELINE – a point of comparison against which the effect of some treatment can be assessed.

Базова лінія – точка відліку, порівняння з якою дозволяє оцінити ефективність тієї чи іншої методики.

Базисная линия – точка отсчета, сравнение с которой позволяет оценить эффективность той или иной методики.

BASIC TRUST (VS MISTRUST) – the first stage in the psychosocial theory of Erik Erikson. If infants in the first year are given warm and responsive care, they develop a trust and confidence both in the person who cares for them and also in the world around them.

Базова довіра (ант. – недовіра) – перша стадія у психологічній теорії Еріка Еріксона. Якщо в перший рік дитинства немовля отримує достатньо батьківської любові, у нього формується віра і впевненість як у людях, що піклуються про нього, так і в навколишньому світі.

Базовая вера (VERSUS недоверие) – первая стадия в психологической теории Эрика Эриксона. Если в первый год детства младенец получает достаточно родительской любви и ласки, у него формируется вера и уверенность как в людях, которые заботятся о нем, так и в окружающем мире.

BAYLOY SCALES – a sort of infant intelligence test, designed for children aged between 2 and 30 months.

Шкала розвитку, за Бейлі – різновид тесту на розумовий розвиток немовлят у віці між 2 і 30 місяцями.

Шкала розвитку, по Бейли – разновидность теста на умственное развитие младенцев в возрасте между 2 и 30 месяцами.

BEHAVIOR – a general term which refers to any response of an organism that can be measured.

Поведінка – загальний термін, що описує будь-яку реакцію організму, яку можна виміряти.

Поведение – общий термин, описывающий любую реакцию организма, которую можно измерить.

BEHAVIOUR CHANGE – an extremely general term referring to any psychological intervention which changes the behavior of a person in some way.

Зміна поведінки – дуже загальний термін, що означає будь-яке психологічне втручання, яке змінює поведінку людини певним чином.

Изменение поведения – весьма общий термин, обозначающий любое психологическое вмешательство, которое изменяет поведение человека определенным образом.

BEHAVIOUR GENETICS – a field of study that is concerned with the genetic bases of behaviour.

Генетика поведінки – сфера досліджень, пов'язана з генетичними основами поведінки.

Генетика поведения – область исследования, связанная с генетическими основами поведения.

BEHAVIOUR MODIFICATION – any technique of behaviour change that is based on the procedures of operant conditioning. This would include modelling, token economies and shaping.

Модифікація поведінки – будь-яка біхевіористська методика, базована на процедурі вироблення інструментальних умовних рефлексів. Включає моделювання, формування умовних рефлексів шляхом послідовного наближення і жетонну систему.

Модификация поведения – любая бихевиористская методика, основанная на процедуре выработки инструментальных условных рефлексов. Включает моделирование, формирование условных рефлексов путем последовательного приближения и жетонную систему.

BEHAVIOUR THERAPY – any technique of behaviour change that is based on the procedures of classical conditioning. This would include aversion therapy, implosion therapy and systematic desensitization.

Біхевіоральна терапія – будь-яка методика зміни поведінки, базована на процедурах класичного вироблення умовних рефлексів. Включає аверсивну терапію, стрес-терапію і систематичну десенсибілізацію.

Терапія поведінки – любая методика изменения поведения, основанная на процедурах классической выработки условных рефлексов. Включает аверсивную терапию, стресс-терапию и систематическую десенсибилизацию.

BEHAVIOURISM – an approach to psychology that accounts for behaviour in terms of observable events and without reference to mental concepts such as 'mind' or 'emotion'.

Біхевіоризм – підхід до психології людини, який пояснює поведінку в термінах подій, що спостерігаються, безвідносно до таких понять, як «розум» чи «емоції».

Бихевиоризм – подход к человеческой психологии, объясняющий поведение в терминах наблюдаемых событий, безотносительно к таким понятиям, как «разум» или «эмоции».

БЕМ SEX-ROLE INVENTORY – a measurement scale that presents males and females with 60 characteristics that are commonly judged as being more desirable for females (such as compassionate, loyal and gentle).

Методика Сандри Бем діагностування психічної статі – вимірвальна шкала, у якій наведено 60 чоловічих і жіночих рис, які традиційно розцінюються як жіночі (наприклад, співчуття, вірність, ніжність) для визначення ступеня андрогінності, маскулінності та фемінінності особистості.

Методика Сандри Бем для діагностики психологического пола – измерительная шкала, в которой представлены 60 мужских и женских черт, которые традиционно приписываются женщинам (например, сострадание, вера, нежность) для определения степени андрогинности, маскулинности и фемининности личности.

BEREAVEMENT – describes the state where a person survives the death of a close friend or relation.

Почуття втрати – термін описує стан, що переживає людина після смерті близького друга чи родича.

Чувство утрати – термин описывает состояние, переживаемое человеком после смерти близкого друга или родственника.

BIOFEEDBACK – a technique for controlling psychological responses by receiving information about those responses as they occur. Monitoring devices track physiological responses such as heart rate, blood pressure, muscle tension, and provide the person with feedback in the form of a light or a tone whenever they change the response in the desired direction.

Біологічний зворотний зв'язок – методика контролю над фізіологічними реакціями для отримання інформації про ці реакції

у міру їх виникнення. Спостережні пристрої відстежують такі фізіологічні реакції, як частота серцебиття, кров'яний тиск і тонус м'язів, забезпечуючи людину зворотним зв'язком у вигляді світлових або звукових імпульсів щоразу, коли вона змінює свою реакцію у бажаному напрямі.

Биологическая обратная связь – методика контролю над физиологическими реакциями через получение информации об этих реакциях по мере их появления. Наблюдающие устройства отслеживают такие физиологические реакции, как частота сердцебиения, кровяное давление и мышечный тонус, снабжая человека обратной связью в виде световых или звуковых импульсов каждый раз, когда он изменяет свою реакцию в желаемом направлении.

BIOLOGICAL MODEL OF ABNORMALITY – is a view that mental disorders are caused by abnormal physiological processes.

Біологічна модель аномальності – теорія про те, що психічні розлади викликані аномальними фізіологічними процесами.

Биологическая модель аномальности – теория о том, что психические расстройства вызваны аномальными физиологическими процессами.

BIOLOGICAL RHYTHMS like the seasons of the year and the rhythm of the tides, the body also has its rhythms.

Біологічні ритми – наприклад, пори року, ритм припливів і відпливів, тіло також має свої ритми.

Биологические ритмы – например, времена года, ритм приливов и отливов, тело также имеет свои ритмы.

BIOMEDICAL MODEL OF ABNORMALITY – see *Biological model*.

Біомедична модель аномальності – див. *Біологічна модель аномальності*.

Биомедицинская модель аномальности – см. *Биологическая модель аномальности*.

BIOPSYCHOLOGY – a term given to the scientific investigation of the relationship between biology and behaviour.

Біопсихологія – термін означає наукові дослідження взаємовідносин між біологією і поведінкою.

Биопсихология – термин обозначает научные исследования взаимоотношений между биологией и поведением.

BIOPSYCHOSOCIAL MODEL – a model of health and illness that moves away from the narrowness of the biomedical model, and acknowledges that health and illness are determined as much by social, cultural and psychological factors as they are by biological factors.

Біопсихологічна модель – модель здоров'я та хвороби, яка виходить від біомедичної моделі і визнає, що здоров'я і хвороба визначаються так само соціальними, культурними та психологічними факторами, як і біологічними.

Биопсихологическая модель – модель здоровья и болезни отталкивается от биомедицинской модели и признает, что здоровье и болезней определяются в равной мере социальными, культурными, психологическими и биологическими факторами.

BIPOLAR DISORDER – a less common category of mood disorder which has symptoms of both mania and depression.

Біполярні розлади – малопоширена категорія розладів поведінки, яка поєднує симптоми манії і депресії.

Биполярные расстройства – малораспространенная категория расстройств поведения, сочетающая симптомы мании и депрессии.

BONDING – the term mainly refers to the feelings that parents have for their children (compared to the term *attachment* which refers to the feelings that children have for their parents).

Спорідненість – термін найчастіше означає почуття батьків до своїх дітей (порівняно з терміном *прихильність*, який означає почуття дітей до своїх батьків).

Сродство – термин наиболее часто обозначает чувство, испытываемое родителями по отношению к своим детям (по сравнению с термином *привязанность*, который обозначает чувство, испытываемое детьми по отношению к родителям).

БОТТОМ-UP PROCESSING – explanations of perceptual processing that see perception being directly influenced by the sensory input.

Зворотна обробка – пояснення перцептуальної обробки на основі минулих переживань, очікувань або контексту, в якому було сприйняття.

Обратная обработка – объяснение перцептуальной обработки на основе прошлых переживаний, ожиданий или контекста, в котором имело место восприятие.

BRAIN – part of the central nervous system. The brain can be conveniently divided into the forebrain, midbrain and the hindbrain.

Головний мозок – частина центральної нервової системи. Головний мозок поділяється на передній, середній і задній мозок.

Головной мозг – часть центральной нервной системы. Головной мозг подразделяется на передний, средний и задний мозг.

BRAIN SIZE AND INTELLIGENCE – the idea that brain size is related to intelligence was wide-spread among neuroanatomists around the turn of the century.

Розмір мозку та інтелект – ідея, що розмір головного мозку залежить від інтелекту, була широко розповсюджена серед неонатомістів на зламі століть.

Размер мозга и интеллект – идея о том, что размер головного мозга зависит от интеллекта, была широко распространена на рубеже веков среди гноанатомистов.

BRAINSTORMING – an approach to problem-solving in which a group of people sit around and spontaneously generate all sorts of suggestions about how the problem can be overcome.

Мозковий штурм – підхід до вирішення проблеми, коли збирається група людей і висловлює різноманітні пропозиції про те, як подолати ситуацію.

Мозговой штурм – подход к решению проблемы, когда собирается группа людей и высказывает разного рода предложения о том, как решить проблему.

BRITISH PSYCHOLOGICAL SOCIETY (BPS) – the professional body for practising psychologists in the United Kingdom which guides and monitors the professional conduct of its members through the BPS guidelines (codes of practice).

Британське товариство психологів – професійне товариство психологів-практиків у Сполученому Королівстві, яке керує професійною поведінкою своїх членів і наглядає за нею, користуючись *Кодексом психологічної практики*.

Британская ассоциация психологов – профессиональное общество практикующих психологов в Соединенном Королевстве, следит за профессиональным поведением своих членов и осуществляет общее руководство их деятельностью.

BROCA'S APHASIA – a disruption of speech production that is caused by damage to Broca's area.

Афазія Брока – порушення мови, викликане ушкодженням ділянки Брока.

Афазия Брока – нарушение речи, вызванное повреждением области Брока.

BULIMIA NERVOSA – an eating disorder in which a person habitually engages in episodes of uncontrollable eating followed by self-induced vomiting or other compensatory behaviours.

Нервова булімія – харчовий розлад, за якого людина регулярно відчуває напади неконтрольованої обжерливості, за якими на-

стають свідомо викликаний блювотний рефлекс або інші види компенсаторної поведінки.

Булимия – пищевое расстройство, при котором человек регулярно испытывает приступы неконтролируемого обжорства, за которыми следуют осознанно вызванный рвотный рефлекс или другие виды компенсаторного поведения.

BYSTANDER BEHAVIOR (bystander effect / bystander apathy) – the tendency of people witnessing an emergency to ignore the problem.

Поведінка спостерігача – тенденція до ігнорування проблеми у людей, які виявилися свідками певної події.

Поведення наблюдателя – тенденция игнорировать проблему у людей, оказавшихся свидетелями происшествия.

CAPACITY – a measure of the amount of information that can be held in memory.

Осяг пам'яті – вимірювана кількість інформації, яка може утримуватися у пам'яті.

Объем памяти – измеряемое количество информации, которая может храниться в памяти.

CARDINAL TRAITS are characteristics that have an overwhelming effect on almost everything that we do.

Головні риси – характеристики, що мають переважаючий вплив практично на все, чим ми займаємося.

Главные черты – характеристики, оказывающие преобладающее воздействие практически на все, чем мы занимаемся.

CARDIOVASCULAR DISORDER – any disorder of the heart (e. g. coronary heart disease) and circulatory system (e.g. hypertension – high blood pressure).

Розлади серцево-судинної системи – будь-який розлад серця та судинної системи.

Расстройства сердечно-сосудистой системы – любые расстройства сердца или сосудистой системы.

CAREGIVER – those who have bonded with the child and fulfill its psychological needs as well as its physical needs.

Опікун, піклувальник, вихователь – той, хто споріднений з дитиною, задовольняє її психологічні потреби, так само як і фізичні потреби.

Опекун, попечитель, воспитатель – сродственный с ребенком человек, удовлетворяющий его психологические, а также физические потребности.

CARPENTERED ENVIRONMENT – a reference to the perceptual world in which children of industrial societies develop.

Створене, сформоване середовище – перцептуальний світ, у якому зростають діти, народжені в індустріальному суспільстві.

Рукотворная среда – перцептуальний мир, в якому ростуть діти, родившись в індустріальному суспільстві.

CASE STUDY – an attempt to explore, in some considerable depth, the behavior and experiences of an individual.

Дослідження особистості – спроба глибинного дослідження людського досвіду і поведінки.

Исследование личности – попытка глибинного дослідження людського досвіду і поведінки.

CASTRATION ANXIETY – the anxiety experienced by the young boy as a result of his rivalry with his father for the affections of the mother.

Комплекс кастрації – термін психоаналізу, який використовується для означення своєрідної конкуренції сина зі своїм батьком за прихильність матері.

Комплекс кастрации (кастрационный комплекс) – термін психоаналізу, який використовується для означення своєрідної конкуренції сина зі своїм батьком за увагу матері.

CATATONIC SCHIZOPHRENIA – a form of schizophrenia where the person may alternate between a state of rigid immobility and a state of agitated excitement.

Кататонічна шизофренія (кататонія) – форма шизофренії, в якій людина переходить зі стану жорсткої нерухомості в стан крайнього збудження.

Кататоническая шизофрения (кататония) – форма шизофренії, при якій людина переходить від стану жорсткої нерухомості до стану крайнього збудження.

CATHARSIS – the expression of formerly repressed feelings in order to overcome the problems associated with them.

Катарсис – вираження раніше стриманих почуттів, що стали причиною невротичного конфлікту.

Катарсис – отреагирование ранее подавленных чувств, являющихся причиной невротического конфликта.

CAUSAL ATTRIBUTION – a statement of what we believe caused a particular behaviour.

Причинна атрибуція – наш висновок про причини конкретної ситуації, пояснення вчинку якимось причинами.

Каузальная атрибуция – наше заключение о причинах конкретной ситуации, объяснение поступка какими-либо причинами.

CAUSAL SCHEMATA – an aspect of attribution theory in which a person has a number of previous ideas about the sort of things that might lead to a particular effect, or the possible inter-relationships between them.

Каузальна (причинна) схема – аспект теорії атрибуції, що пояснює ситуацію, коли людина, володіючи низкою засвоєних уявлень про причини, які можуть привести до конкретних наслідків, або про можливі відносини між ними.

Каузальная (причинная) схема – аспект теории атрибуции, обозначающий ситуацию, когда человек обладает рядом усвоенных представлений о причинах, которые могут привести к конкретным следствиям, или о возможных отношениях между ними.

CAUSATION – an important characteristic of scientific psychology, the belief that events do not happen, they are caused by something else.

Причинність – важлива характеристика наукової психології: упевненість у тому, що події не просто відбуваються, а мають якусь причину.

Причинность – важная характеристика научной психологии: убежденность в том, что события не просто происходят, а имеют некую причину.

CAUSE AND EFFECT – a belief that a cause can be established for every event.

Причина і наслідок – як і причинність, це упевненість у тому, що кожна подія має свою причину.

Причина и следствие – как и причинность, это убежденность в том, что каждое событие имеет свою причину.

CEILING EFFECT – refers to what might happen if, when behavior is measured in an experiment, the measurement device being used fails to discriminate adequately between the different participants.

Ефект стелі – термін, що означає подію, яка відбувається у тому випадку, якщо під час проведення експерименту вимірювальний пристрій не зміг адекватно розпізнати відмінність між учасниками.

Эффект потолка – термин обозначает события, происходящие в том случае, если при проведении эксперимента измерительное устройство не в состоянии произвести адекватное различие между участниками.

CENTRAL NERVOUS SYSTEM (CNS) – comprises the brain and spinal cord. The CNS is surrounded and protected by cerebrospinal fluid which both supplies nutrients and also cushions the CNS from movements of the skull and spinal column.

Центральна нервова система (ЦНС) – основна частина нервової системи, що складається із нервових клітин (нейронів) та їх відростків. У хребетних тварин і людини представлена головним і спинним мозком.

Центральная нервная система (ЦНС) – основная часть нервной системы, состоящая из нервных клеток (нейронов) и их отростков. У позвоночных животных и человека представлена головным и спинным мозгом.

CENTRAL TENDENCY – a typical value in a set of scores, normally calculated as either the mean, median or mode.

Провідна тенденція – типовий показник у серії результатів, який звичайно обчислюється як середня величина, медіана або модальність (мода).

Центральная тенденция – типичный показатель в серии результатов, обычно рассчитываемый как средняя величина, медиана или модальность (мода).

CENTRAL TRAIT – see *Cardinal traits*.

Провідна риса.

Главная черта.

CENTRATION – a characteristic of the reasoning of young children, in which they focus on only one aspect of a problem, and neglect other important features.

Центрування – характеристика переважно дитячого мислення, схильність зосереджуватися лише на одному із аспектів проблеми.

Центрирование – характеристика преимущественно детского мышления, склонность сосредоточиваться лишь на одном из аспектов проблемы.

CHEMOTHERAPY – a form of therapy where a mental disorder is treated by drugs (chemicals) rather than by psychological, behavioural or any other means.

Хіміотерапія – різновид терапії, за якої психічні розлади лікуються медикаментозними препаратами (хімікаліями), а не психологічними, поведінковими або іншими методами.

Химиотерапия – разновидность терапии, при которой психические расстройства лечатся медикаментозными препаратами (химикалиями), а не психологическими, поведенческими или другими методами.

CHILD REARING STYLES – the distinct ways in which parents interact with their children.

Стили виховання дитини – різні способи взаємодії батьків зі своїми дітьми.

Стили воспитания ребенка – различные способы взаимодействия родителей со своими детьми.

CHILDREN AS WITNESS – an area of research interest that examines the credibility of children's memories of traumatic experience.

Діти як свідки – сфера психологічних досліджень, присвячена вивченню правдивості дитячих спогадів про травматичні події або переживання.

Дети как свидетели – область психологических исследований, посвященная изучению достоверности детских воспоминаний о травматических событиях или переживаниях.

CHI-SQUARED TEST OF ASSOCIATION – a statistical test which assesses the association between two variables.

Критерий х-квадрат – статистичний тест, що оцінює зв'язок між двома змінними.

Критерий х-квадрат – статистический тест, оценивающий связь между двумя переменными.

CHOMSKY, N. – a psycholinguist who proposed that human beings have an innate ability for language.

Хомський Н. – психолінгвіст, який висловив гіпотезу про те, що люди мають вроджену здатність до мови.

Хомский Н. – психолингвист, предположивший, что люди обладают врожденной способностью к языку.

CHROMOSOMES – carry our genes. Human beings have 46 chromosomes in each cell, arranged in pairs.

Хромосоми – структурні елементи ядра клітини, що містять ДНК, у якій закладено спадкову інформацію організму. У кожній клітині людини знаходиться 46 хромосом, поділених на пари.

Хромосомы – структурные элементы ядра клетки, содержащие ДНК, в которой заключена наследственная информация организма. В каждой клетке человека присутствуют 46 хромосом, разделенных на пары.

CHROMOSOME ABNORMALITIES – normally arise when there is an extra chromosome or a chromosome missing.

Хромосомні аномалії – звичайно виникають за присутності зайвої хромосоми або відсутності однієї хромосоми.

Хромосомные аномалии – обычно возникают при наличии лишней хромосомы или отсутствии одной хромосомы.

CHRONIC SCHIZOPHRENIA – a diagnostic label used for a pattern of schizophrenia which has lasted for a considerable period of time without showing improvement after therapy or treatment.

Хронічна шизофренія – діагноз, що застосовується в разі шизофренії, яка продовжується тривалий період часу без жодних покращань після терапії або лікування.

Хроническая шизофрения – диагноз, используемый при шизофрении, продолжающейся длительный период времени без каких-либо улучшений после терапии или лечения.

CHRONOLOGICAL AGE – a child's actual age.

Хронологічний вік – фактичний біологічний вік дитини.

Хронологический возраст – фактический биологический возраст ребенка.

CHUNKING – a method of increasing the capacity of short-term memory by combining units of information (usually numbers) into chunks.

Укрупнення / об'єднання – методика для збільшення короткочасної пам'яті через з'єднання одиниць інформації (звичайно цифр) у більші блоки.

Укрупнение – методика для увеличения емкости краткосрочной памяти через соединение единиц информации (обычно цифр) в более крупные блоки.

CIRCADIAN RHYTHM – a 24-hour cycle which shows a repeating pattern of physical changes.

Циркадний ритм – 24-годинний цикл із характерною схемою фізичних змін, що повторюється.

Циркадный ритм – 24-часовой цикл с характерной повторяющейся схемой физических изменений.

CLAIRVOYANCE – the ability to perceive objects or events even though they do not directly stimulate the sensory organs.

Ясновидіння – здатність сприймати об'єкти чи події без безпосередньої стимуляції органів почуття.

Ясновидение – способность воспринимать объекты или события без непосредственной стимуляции органов чувств.

CLASSICAL CONDITIONING (also known as *Pavlovian conditioning*) – an explanation of learning in which one stimulus or event comes to predict the occurrence of another stimulus or event.

Класична зумовленість (відома також як *класичне формування умовних рефлексів* та *вироблення умовних рефлексів, за Павловим*) – пояснення процесу навчання, за якого один стимул чи подія зумовлює появу іншого стимулу або події.

Классическое формирование условных рефлексов (известно также как *выработка условных рефлексов, по Павлову*) – объяснение процесса научения, при котором один стимул или событие предопределяет появление другого стимула или события.

CLAUSTROPHOBIA – an unreasonable and intense fear of closed spaces such as lifts, small rooms and other confined spaces.

Клаустрофобія – нав'язливий страх перед замкнутими просторами – ліфтами, тісними кімнатами тощо.

Клаустрофобия – навязчивый страх перед замкнутыми пространствами – лифтами, тесными комнатами и т. д.

CLIENT-CENTRED THERAPY – *see Person-centred therapy.*

Клієнт-центрована терапія – *див. Особистісно-спрямована терапія.*

Клиент-центрированная терапия – *см. Психотерапия, центрированная на пациенте.*

CLINICAL INTERVIEW – a research method in which the interviewer uses flexible and open-ended questions to probe the way in which a participant reasons about something.

Клінічне інтерв'ю / опитування – метод отримання інформації за допомогою усного опитування клієнта і проведення терапевтичної бесіди під час здійснення психологічної, психіатричної і терапевтичної допомоги.

Клиническое интервью – метод получения информации с помощью устного опроса клиента и проведения терапевтической беседы при оказании психологической, психиатрической и терапевтической помощи.

CLINICAL PSYCHOLOGIST – a psychologist who has completed post-graduate training in the assessment and treatment of psychological problems, and also completed a period of supervised clinical practice.

Психолог-клініцист – психолог, який закінчив інтернатуру і здатний діагностувати і лікувати психічні розлади, а також пройшов стажування у клініці.

Психолог-клиницист – психолог, закончивший интернатуру по диагностике и лечению психических расстройств, а также прошедший стажировку в клинике.

CLINICAL PSYCHOLOGY – that area of psychology that deals with the assessment and treatment of abnormal or maladaptive behaviour.

Клінічна психологія – галузь психології, пов'язана з діагностикою і лікуванням аномальної поведінки або недостатньої пристосовуваності.

Клиническая психология – область психологии, связанная с диагностикой и лечением аномального поведения или недостаточной приспособляемости.

CLUSTER SAMPLING – a particularly economical way of selecting participants for an investigation.

Вибіркове обстеження – найдешевший спосіб відбору учасників для дослідження.

Выборочное обследование – самый дешевый способ отбора участников для исследования.

CNS – see *Central nervous system*.

ЦНС – див. *Центральна нервова система*.

ЦНС – см. *Центральная нервная система*.

CO-ACTION EFFECT – refers to the effect produced when people work alongside each other on the same task.

Ефект співпраці – термін, що позначає ефект, який виникає у випадках, коли люди працюють поряд і виконують однакові завдання.

Эффект содействия – термин обозначает эффект, возникающий в тех случаях, когда люди работают рядом и выполняют одинаковые задачи.

COCKTAIL PARTY EFFECT – the ability of people to switch their attention rapidly to a non-processed message.

Ефект дружньої вечірки – термін, що використовується у ранніх дослідженнях феномену уваги і описує здатність людини швидко переключати увагу на неопрацьовані стимули.

Эффект дружеской вечеринки – термин, используемый в ранних исследованиях феномена внимания и описывающий способность человека быстро переключать внимание на необработанные стимулы.

CODES OF PRACTICE – a reference to the ethical guidelines published by psychological organisations such as BPS and APA.

Кодекс психологічної практики – звід етичних принципів, що публікується такими психологічними організаціями, як Британська асоціація психологів і Американська психологічна асоціація.

Кодекс психологической практики – свод этических принципов, публикуемый такими психологическими организациями, как Британская ассоциация психологов и Американская психологическая ассоциация.

COERCIVE POWER – refers to the power that one person has over others because they have the power to punish them for non compliance.

Примусова сила – влада, яку отримує людина над іншими людьми завдяки можливості карати їх за непокірність.

Сила принуждения – власть, приобретаемая человеком над другими людьми благодаря возможности наказывать их за неповиновение.

COGNITION – any thought, attitude or believe about the world around us.

Пізнання – будь-яка думка, установка чи переконання стосовно навколишнього світу.

Познание – любая мысль, установка или убеждение относительно окружающего мира.

COGNITIVE BEHAVIOURAL THERAPY – an approach to the treatment of psychological disorders which combines cognitive and behavioural techniques.

Когнітивно-біхевіористична терапія – підхід до лікування психічних розладів, що поєднує когнітивні і біхевіористські методики.

Когнитивно-поведенческая (когнитивно-бихевиоральная) терапия – подход к лечению психических расстройств, сочетающий когнитивные и бихевиористские методики.

COGNITIVE CONSISTENCY THEORIES – theories of attitude organization that have as their central theme the fact that people strive for consistency in what they believe, the attitudes that they possess and the way in which they act.

Теорія когнітивної послідовності – теорія організації настанов (ставлень), центральне місце в якій займає той факт, що люди прагнуть до послідовності у своїх переконаннях, діях і моральних настановах.

Теория когнитивной последовательности – теория организации установок (отношений), центральное место в которой занимает тот факт, что люди стремятся к последовательности в своих убеждениях, действиях и нравственных установках.

COGNITIVE DISSONANCE – an unpleasant feeling which arises when two or more of our cognitions are inconsistent.

Когнітивний дисонанс – неприємне відчуття, що виникає через непослідовність ряду настанов чи переконань стосовно одного об'єкта.

Когнитивный диссонанс – неприятное чувство, возникающее из-за непоследовательности ряда установок или убеждений относительно одного объекта.

COGNITIVE INTERVIEW – alliance of two different fields of study within psychology applied to the problem of eyewitness testimony.

Когнітивне інтерв'ю – альянс двох різних галузей психологічної науки, спрямований на проблему свідчень очевидців.

Когнитивное интервью – альянс двух различных отраслей психологической науки, направленный на проблему свидетельствований очевидцев.

COGNITIVE MAP – a term used to describe the belief that an animal is able to develop and internalize a spatial representation of its immediate location.

Когнітивна карта – термін, що описує віру в те, що тварина може відтворити образи знайомого довкілля, уявлення про середовище, своє місцезнаходження в цей час, яке визначає її цілеспрямовану поведінку.

Когнитивная карта – термин, описывающий веру в то, что животное может воссоздать образы знакомого пространственного окружения, представление о среде, своё месторасположение в данный момент, что и определяет его целенаправленное поведение.

COGNITIVE PROCESSES – those aspects of mental ‘behaviour’ that involve the manipulation of material in an abstract way.

Процеси пізнання – аспекти розумової «поведінки», які належать до абстрактних маніпуляцій з матеріалом.

Когнитивные процессы – аспекты умственного «поведения», которые относятся к абстрактным манипуляциям с материалом.

COGNITIVE PSYCHOLOGY – the branch of psychology that attempts to study and understand the way in which cognitive processes work.

Когнітивна психологія – галузь психології, що намагається вивчити і зрозуміти дії когнітивних процесів.

Когнитивная психология – область психологии, пытающаяся изучить и понять действие когнитивных процессов.

COGNITIVE SCIENCE – any scientific discipline that studies the human mind and how it might work.

Когнітивна наука – будь-яка наукова дисципліна, що вивчає людський розум і принципи його роботи.

Когнитивная наука – любая научная дисциплина, изучающая работу человеческого разума.

COGNITIVE THERAPIES – any of a group of therapies that are based on the assumption that people’s emotions and behaviour are heavily influenced by the way they reason about their experiences.

Когнітивні терапії – ряд терапій, базованих на думці, що людські емоції і поведінка переважно викликані розмірковуваннями людей про свої переживання.

Когнитивные терапии – ряд терапий, основанных на предположении, что человеческие эмоции и поведение во многом обусловлены рассуждениями людей о своих переживаниях.

COHESION – the tendency of group members to ‘stick together’ with relation to important issues such as rules, behavior or general camaraderie.

Згуртованість – тенденція членів групи триматися разом, гуртуватися щодо таких важливих питань, як правила поведінки або дотримання традицій.

Сплоченність – склонность членов одной группы держаться вместе, выступая «единым фронтом» по таким важным вопросам, как правила поведения или культурные предпочтения.

СОНОРТ EFFECTS – children born within the same cultural or historical conditions will show similarities of thought and behaviour that can be directly attributed to the common cultural-historical influences.

Ефект когорти – діти, що народилися в однакових культурних чи історичних умовах, виявляють подібні риси у мисленні і поведінці, які можна прямо зіставити із загальним культурно-історичним впливом.

Эффект когорты – дети, родившиеся в одинаковых культурных или исторических условиях, выказывают черты сходства в мышлении и поведении, которые можно прямо сопоставить с общим культурно-историческим воздействием.

COLLECTIVE UNCONSCIOUS – a term usually attributed to Carl Jung, and meaning that part of a person's unconscious that is common to all members of their race. It is supposedly inherited and contains the remnants of our ancestral past.

Колективне несвідоме – термін, введений Карлом Юнгом, означає, що частина несвідомого досвіду кожної людини є загальною для всіх представників людського роду.

Коллективное бессознательное – термин, введенный Карлом Юнгом и означающий, что часть бессознательного опыта каждого человека является общей для всех представителей рода человеческого.

COLLECTIVISM – a type of social arrangement where the good of the group is considered more important than the good of the individual.

Колективізм – тип соціальної організації, де благо групи людей чи суспільства у цілому вважається важливішим за благо окремої особистості.

Коллективизм – тип социального устройства, где благо группы людей или общества в целом считается более важным, чем благо отдельной личности.

COLOUR BLINDNESS – an inherited defect whereby a person is unable to distinguish between two or more colours.

Дальтонізм – спадковий дефект, за якого людина не може розрізняти кольори.

Дальтонизм – наследственный дефект, при котором человек не может различать цвета.

COLOUR CONSTANCY – the tendency for a familiar colour to maintain its colour even though the viewing conditions have changed.

Сталість кольору – тенденція до розпізнавання знайомого кольору навіть у разі зміни умов спостереження.

Постоянство цвета – тенденция к различению знакомого цвета даже при изменившихся условиях наблюдения.

COMMON TRAITS – a characteristic found in all members of a culture.

Спільні риси – характеристики, притаманні всім представникам окремої культури.

Общие черты – характеристики, свойственные всем представителям отдельной культуры.

COMMON-SENSE PSYCHOLOGY – a set of views shared by 'ordinary folk' that are the product of sound reasoning and logic.

Психологія здорового глузду – низка поглядів, які поділяють «звичайні» люди і які базуються на логіці і тверезих міркуваннях.

Психология здравого смысла – ряд взглядов, разделяемых «обычными людьми» и основанных на логике и здравых рассуждениях.

COMMUNICATION NETWORK – this may be either physical or organizational and determine the distribution of communication within a group.

Система комунікацій – система комунікацій, яка може бути фізичною або організаційною, що визначає структуру спілкування у межах групи.

Система коммуникаций – система коммуникаций, которая может быть физической или организационной, определяет структуру общения в пределах группы.

COMPANIONATE LOVE – feelings of love and affection that are based on mutual attraction, respect, friendship and general concern for each other's interests and feelings.

Партнерська любов – почуття любові і прихильності, базоване на взаємному потязі, повазі і спільній турботі про почуття і інтереси партнера.

Партнерская любовь – чувство любви и привязанности, основанное на взаимном влечении, уважении, дружбе и общей заботе о чувствах и интересах партнера.

COMPARATIVE PSYCHOLOGY – the study of non-human animals with a view to drawing insights and comparisons concerning the behaviour of human beings.

Порівняльна психологія – вивчення поведінки тварин з метою екстраполяції отриманих даних на поведінку людини.

Сравнительная психология – изучение поведения животных с целью экстраполяции полученных данных и результатов на поведение человека.

COMPETENCE – an ethical requirement by which all psychologists must ensure that they work within their limits of competence. This also necessitates referring people who may seek advice to those better able to provide it.

Компетентність – етична вимога, згідно з якою кожен психолог має бути певним, що працює у межах своєї компетенції. Це зобов'язує його відправляти людей, які шукають допомоги, до тих спеціалістів, які можуть надати її найкращим чином.

Компетентность – этическое требование, согласно которому каждый психолог должен убедиться, что он работает в рамках своей компетенции. Это обязывает его отправлять людей, ищущих помощи, к тем специалистам, которые могут оказать ее наилучшим образом.

COMPETITION BY EXPLOITATION – an arrangement among animals competing for resources whereby competitors are distributed between different habitats according to the quality of resources available in each.

Конкуренція за експлуатацію ресурсів – «угода», що існує серед тварин, які змагаються за ресурси, за якою суперники розподіляються по окремих мисливських угіддях або пасовищах відповідно до якості доступних ресурсів.

Сооперничество из-за эксплуатации ресурсов – «соглашение», существующее среди животных, соперничающих за ресурсы, при котором соперники распределяются по отдельным охотничьим угодьям или пастбищам в соответствии с качеством доступных ресурсов.

COMPETITION BY RESOURCE DEFENCE – refers to a competition for resources whereby animals are not free to choose a habitat but are forced to accept the best available territory.

Конкуренція через захист ресурсів – термін, що позначає вид суперництва за ресурси, за якого тварини не мають можливості обирати мисливські угіддя або пасовища, а вимушені займати найкращу доступну територію.

Сооперничество из-за защиты ресурсов – вид соперничества за ресурсы, при котором животные не имеют возможности выбирать охотничьи угодья или пастбища, но вынуждены занимать наилучшую доступную территорию.

COMPETITION FOR RESOURCES – refers to an inference that might be drawn from Darwin's theory of natural selection. Darwin believed that all spe-

cies had the potential for producing far more offspring than would ever be able to survive, yet population sizes remain more or less stable over time. Those who were successful in attaining that resources (food, mates or nesting sites) would be able to produce more successfully than those who were less able to accumulate resources.

Конкуренція за ресурси – термін позначає один із висновків, зроблених із дарвінівської теорії природного відбору. Дарвін вважав, що всі види мають потенціал народжувати набагато більше потомства, ніж це потрібно для виживання, однак розмір популяції з часом залишається більш чи менш стабільним. Ураховуючи, що ресурси (їжа, партнери для парування або місця для гніздування) обмежені, він вважав, що тварини повинні змагатися за доступ до цих ресурсів. Ті, хто добиваються найбільших успіхів у боротьбі за ресурси, перебувають у вигідніших умовах для відтворення, ніж інші представники окремого виду.

Соперничество за ресурсы – термин обозначает один из выводов, сделанных из дарвиновской теории естественного отбора. Дарвин полагал, что все виды обладают потенциалом производить гораздо больше потомства, чем это необходимо для выживания, однако размер популяции со временем остается более или менее стабильным. Учитывая, что ресурсы (пища, брачные партнеры или места для гнездовья) ограничены, он считал, что животные должны соперничать за доступ к этим ресурсам. Те, кто добивается наибольших успехов в борьбе за ресурсы, находятся в более выгодных условиях для воспроизводства, чем другие представители данного вида.

COMPLEX – when using in its psychopathological sense, the tern refers to a cluster of ideas or dispositions that carry with them a certain emotional investment.

Комплекс – у психопатологічному сенсі термін означає групу ідей або уявлень, які мають певний емоційний заряд.

Комплекс – в психопатологическом смысле этот термин обозначает группу идей или представлений, обладающих определенным эмоциональным зарядом.

COMPULSION – repetitive behaviours which the individual feels compelled to perform in order to stop something terrible from happening.

Компульсивність (нав'язливий, ірраціональний потяг до чогось) – усталена схема поведінки, що примушує людину здійснювати відповідні вчинки, щоб запобігти якійсь жахливій події.

Компульсивность (навязчивая, иррациональная тяга к чему-либо) – устойчивая схема поведения, заставляющая человека совершать определенные поступки, чтобы предотвратить некое ужасное событие.

COMPUTERISED AXIAL TOMOGRAMS (CAT) – *see Computed tomography.*

Комп'ютеризована осьова томограма (КОТ) – *див. Комп'ютерна томографія.*

Компьютерная осевая томограмма (КОТ) – *см. Компьютерная томография.*

COMPUTED TOMOGRAPHY (CT) – involves moving an X-ray source in a circular arc around a patient's head.

Комп'ютерна томографія – обстеження головного мозку з використанням рентгенівського променя, який рухається по круговій арці навколо голови пацієнта.

Компьютерная томография – исследование головного мозга с использованием рентгеновского луча, движущегося по круговой арке вокруг головы пациента.

CONATIVE – a mental process, specifically part of an attitudinal process, that is to do with movement of volition.

Конація – розумовий процес, частина настановного процесу, пов'язана з дією чи актом волі.

Конация – умственный процесс, часть установочного процесса, связанная с действием или актом воли.

CONCEPT – an internal representation of something.

Концепція (ідея) – внутрішнє уявлення про щось.

Концепция (идея) – внутреннее представление о чем-либо.

CONCORDANCE – the degree to which two things are in agreement or harmony.

Відповідність – ступінь погодженості або гармонійності між двома об'єктами.

Соответствие – степень согласованности или гармоничности двух объектов.

CONCRETE OPERATIONAL THOUGHT – *see Piaget, J.*

Конкретно-операційне мислення – *див. Піаже, Ж.*

конкретно-операциональное мышление – *см. Пиаже, Ж.*

CONCURRENT VALIDITY – *see Validity.*

Конкурентна (така, що збігається) валідність – достовірність тесту можна перевірити, якщо зіставити його з існуючими методами вимірювання.

Конкурентная (совпадающая) валидность – достоверность теста можно проверить, сопоставив его с уже существующими методами измерения.

CONDITIONAL POSITIVE REGARD – *see Unconditional positive regard.*

Умовно-позитивне ставлення – *див. Безумовне прийняття.*

Условно-позитивное отношение – *см. Безусловное принятие.*

CONDITIONAL RESPONSE – see *Classical conditioning*.

Умовна реакція – див. *Класичне формування умовних рефлексів*.

Условная реакция – см. *Классическое формирование условных рефлексов*.

CONDITIONAL STIMULUS – see *Classical conditioning*.

Умовний стимул – див. *Класичне формування умовних рефлексів*.

Условный стимул – см. *Классическое формирование условных рефлексов*.

CONDITIONING – see *Classical conditioning*.

Формування умовних рефлексів – див. *Класичне формування умовних рефлексів*.

Формирование условных рефлексов – см. *Классическое формирование условных рефлексов*.

CONDUCT DISORDERS – a diagnostic classification for a wide variety of different behaviours (such as destructive behavior and theft) that are expressing frequently and with intensity.

Розлади поведінки – діагностична класифікація для низки різних розладів, таких як деструктивна поведінка чи клептоманія, що виявляються часто і зі значною інтенсивністю.

Расстройства поведения – диагностическая классификация для ряда различных расстройств, таких как деструктивное поведение или клептомания, проявляемых часто и со значительной интенсивностью.

CONFABULATION – the conscious or sometimes unconscious process by which we fill in gaps in our memory of an event.

Вигадка – свідомий, а іноді несвідомий процес, за допомогою якого ми заповнюємо прогалини у пам'яті.

Вымысел – сознательный, а иногда и бессознательный процесс, с помощью которого мы заполняем пробелы в памяти.

CONFEDERATES – those people who take part in a piece of research who are not real participants, but who are playing a part in order to elicit some behavior from the real participants in the study.

Союзники экспериментатора – люди, які беруть участь в етапі експерименту, але не є його справжніми учасниками. Вони просто грають ролі з метою викликати певну поведінку у справжніх учасників експерименту.

Союзники экспериментатора – люди, которые принимают участие в эксперименте, но не являются его настоящими участниками.

ми. Они просто играют роли с целью вызвать определенное поведение у действительных участников эксперимента.

CONFIDENTIALITY – an ethical requirement of both research and therapy, in which participants or clients have the right to expect that information gathered during the research or therapy session will not be made public without their consent.

Конфіденційність – етична вимога, що застосовується як в експериментальних дослідженнях, так і у психотерапії. Згідно з цією умовою учасники або пацієнти мають право на те, щоб інформація, зібрана під час дослідження чи сеансу лікування, не розголошувалася без їхньої згоди.

Конфиденциальность – этическое требование, применяющееся как в экспериментальных исследованиях, так и в психотерапии. Согласно этому требованию участники или пациенты имеют право на то, чтобы информация, собранная во время исследования или сеанса лечения, не предавалась огласке без их согласия.

CONFLICT – a term that has a very wide variety of uses in psychology, but generally refers to any situation where the organism (person or animal) experiences antagonistic feelings or impulses.

Конфлікт – термін широко використовується у психології і звичайно означає будь-яку ситуацію, у якій організм (людина чи тварина) переживає суперечливі почуття або імпульси.

Конфликт – термин, очень широко используемый в психологии и обычно означающий любую ситуацию, в которой организм (человек или животное) испытывает противоречивые чувства или импульсы.

CONFORMITY (MAJORITY INFLUENCE) – a form of social influence which results from exposure to the opinions of a majority. The term is often used in a seemingly negative way, as if conformity were an unthinking acquiescence to the views of a deviant majority.

Конформність (вплив більшості) – різновид соціального впливу, результатом якого є намагання відповідати думці більшості. Термін часто використовується у негативному сенсі як «бездумне підкорення поширеним поглядам, що межують з відсталістю».

Конформизм (влияние большинства) – разновидность социального воздействия, результатом которого является стремление соответствовать мнению большинства. Термин часто используется в негативном смысле как «бездумное подчинение распространенным взглядам, граничащим с косностью».

CONGENITAL – present at birth.

Вроджений.
Врожденный.

CONSCIENCE – a set of moral principles that guide us in our decisions regarding right and wrong.

Совість – ряд моральних принципів, якими ми керуємося, коли приймаємо рішення про правильне чи неправильне.

Совесьть – ряд моральных принципов, которыми мы руководствуемся, когда принимаем решения о правильном и неправильном.

CONSCIOUS – see *Consciousness*.

Свідомий, усвідомлений.
Сознательный, осозанный.

CONSCIOUSNESS – in the most general sense of the word, this refers to a state of awareness that is felt or experienced by the individual, yet is hidden from others.

Свідомість – у найзагальнішому сенсі термін означає стан усвідомлення, який відчувається людиною, однак залишається прихованим від інших людей.

Сознание – в самом общем смысле термин обозначает состояние осознания, которое ощущается или испытывается человеком, однако остается скрытым от других людей.

CONSENT – an ethical requirement which demands that all participants or clients should agree to the procedures which are to take place.

Згода – етична вимога, відповідно до якої всі учасники експерименту чи пацієнти мають бути згодні з майбутніми процедурами.

Согласие – этическое требование, в соответствии с которым все участники эксперимента или пациенты должны быть согласны с предстоящими процедурами.

CONSERVATION – the understanding that the physical characteristics (such as weight, volume, etc.) of objects remain the same even though the appearance of them may change.

Принцип збереження – розуміння того, що фізичні характеристики (кількість, об'єм речовини) залишаються сталими, навіть якщо змінюється форма.

Принцип сохранения – понимание того, что физические характеристики (количество, объем вещества) остаются постоянными, даже если изменяется форма.

CONSTITUTIONAL THEORY – any theory that attempts to link together physical constitution (such as body build), and some psychological characteristic (such as personality or mental health).

Конституційна теорія – будь-яка теорія, яка намагається пов'язати фізичну конституцію людини (наприклад, статуру) і деякі психологічні характеристики (наприклад, риси особистості чи душевне здоров'я).

Конституционная теория – любая теория, которая предпринимает попытки связать физическую конституцию человека (например, телосложение) и некие психологические характеристики (например, черты личности или душевное здоровье).

CONSTRUCT – in its most common usage in psychology it refers to something that cannot be observed directly but is assumed to exist on the basis of some observable behaviour.

Конструкт – у найрозповсюдженішому психологічному сенсі термін означає щось недоступне безпосередньому спостереженню, але виведене логічним шляхом на основі ознак, що спостерігаються.

Конструкт – в наиболее распространенном психологическом смысле термин обозначает нечто недоступное непосредственному наблюдению, но выведенное логическим путем на основе наблюдаемых признаков.

CONSTRUCTIVE THEORIES OF PERCEPTION are explanations of perception that are essentially top-down in nature.

Конструктивістські теорії перцепції – пояснення сприйняття, базоване на принципі зворотної обробки.

Конструктивные теории восприятия – объяснение восприятия, основанное на принципе обратной обработки.

CONSTRUCT VALIDITY – see *Validity*.

Валідність конструкту.

Валидность конструкта.

CONTENT ANALYSIS – a general term, which refers to the fact that sometimes people are not studied directly, but indirectly, through what they produce (political speeches, literary works and so on).

Контент-аналіз – загальний термін, що означає не пряме, а побічне вивчення людської психології (шляхом аналізу специфічних характеристик текстів та інших носіїв інформації, наприклад, політичних промов, літератури тощо).

Контент-анализ – общий термин, обозначающий не прямое, а косвенное изучение человеческой психологии (путем анализа

специфических характеристик текстов и других носителей информации, например, политических речей, литературы и т. д.).

CONTINGENCY THEORY OF LEADERSHIP – refers to an explanation of the effectiveness of a leader being determined both by the leader's traits and the features of the situation.

Теорія випадкового лідерства – теорія пояснює ефективність лідера як наявністю певних якостей особистості, так і характером ситуації.

Теория случайного лидерства – обозначает объяснение эффективности лидера наличием как определенных качеств личности, так и характером ситуации.

CONTROL – a person's actual ability to anticipate and influence events that might occur in his or her environment, as well the perception that one is able to control those events when they do happen.

Контроль – реальна можливість особи передбачати події, які можуть виникати у його або її оточення та впливати на них, а також сприйняття того, що хтось може контролювати такі події, коли вони трапляються.

Контроль – реальная способность лица предвидеть события, возникающие в его или ее окружении и влиять на них, а также восприятие того, что кто-то может контролировать данные события в случае их возникновения.

CONTROL GROUP – in an experiment, this is a group of participants, matched as closely as possible to the experimental group, that does not receive the independent variable.

Контрольна група – при проведенні експеримента група учасників, що якомога точно копіює експериментальну групу, але має незалежної змінної.

Контрольная группа – при проведении эксперимента группа участников, по возможности точно копирующая экспериментальную группу, но не имеющая независимой переменной.

CONTROLLED OBSERVATION – a situation where participants are observed in an environment which is, to some degree, under the control of the observer.

Контрольоване спостереження – спостереження за учасниками відбувається за обставин, які деякою мірою перебувають під контролем спостерігача.

Контролируемое наблюдение – наблюдение за участниками происходит в обстановке, которая до некоторой степени находится под контролем наблюдателя.

CONVERGENT THINKING – a form of thinking normally associated with problem-solving and intelligence, or any other type of task where the individual works towards the one right answer.

Конвергентне мислення – вид мислення, що звичайно асоціюється з вирішенням проблем та інтелектом або будь-яким іншим типом завдань, коли людина працює над отриманням однієї правильної відповіді.

Конвергентное мышление – вид мышления, обычно ассоциируемый с решением проблем и интеллектом или любым другим типом задач, когда человек работает над получением одного правильного ответа.

CORRELATION COEFFICIENT – a mathematical representation of the degree of relatedness of two sets of measurements.

Коефіцієнт кореляції – математична інтерпретація ступеня відповідності двох серій вимірювань.

Коэффициент корреляции – математическая интерпретация степени соответствия двух серий измерений.

CORTEX (cerebral cortex) – the convoluted surface of the cerebral hemispheres of the brain. The cortex is divided into four lobes: the frontal, parietal, temporal and occipital lobes.

Кора головного мозку – шар сірої речовини, що покриває мозкові півкулі великого мозку. Кора головного мозку поділяється на чотири частки: лобові, потиличні, скроневі і тім'яні.

Кора головного мозга – слой серого вещества, покрывающий мозговые полушария большого мозга. Кора головного мозга подразделяется на четыре доли: лобные, затылочные, височные и теменные.

COUNSELING – essentially counseling is a purpose relationship in which one person helps another to help themselves.

Психологічна консультація – специфічні відносини між двома людьми, коли одна людина допомагає іншій допомогти самій собі.

Психологическое консультирование – специфические отношения между двумя людьми, при которых один человек помогает другому помочь самому себе.

COUNTER-ATTITUDINAL BEHAVIOUR – when we behave in a way that is contrary to an established attitude.

Зворотнотумовлена поведінка – поведінка, що протирічить настанові, що склалася.

Обратноустановочное поведение – поведение, противоречащее сложившейся установке.

COUNTER-TRANSFERENCE – as part of psychoanalytic therapy, the therapist may transfer feelings or conflicts that they may have about their own life onto the client.

Контрперенос – при проведенні психоаналізу терапевт може несвідомо проектувати на пацієнта почуття або конфлікти, що виникають у його власному житті.

Контрперенос – при проведенні психоаналіза терапевт може неосознанно проецировать на пациента чувства или конфликты, возникающие в его собственной жизни.

CRIMINOLOGICAL PSYCHOLOGY – a branch of psychology concerned with all aspects of criminal behaviour – from the study of crime, criminals and the victims of crime, through to the study of police, jurors and the rest of the legal process.

Кримінологічна психологія – галузь психології, пов'язана з усіма аспектами злочинної поведінки – від вивчення злочину, злочинців, жертв злочину до вивчення поліції, журі присяжних, інших учасників правового процесу.

Криминологическая психология – область психологии, которая рассматривает все аспекты поведения преступника – от изучения преступления, преступников, жертв преступления, до изучения полиции, суда присяжных заседателей, других участников правового процесса.

CRITICAL LIFE EVENT – any event in our life that necessitates a major life adjustment.

Критична подія в житті – будь-яка життєва подія, що потребує значних змін у способі життя.

Критическое событие – любое жизненное событие, требующее значительных перемен в образе жизни.

CRITICAL PERIODS – an ethological term which refers to a fixed and crucial time during the early development of an organism when it is able to learn particular things that will be essential for survival (such as staying close to the parent) and later social adaptation (such as picking a mate of the right species).

Критичні періоди – термін етології, що означає жорстко визначений і вирішальний період на ранньому етапі розвитку організму, коли він здатен навчатися конкретних речей, необхідних для його виживання у майбутньому, наприклад, триматися поряд з батьками.

Критический период – термин этологии, обозначающий жестко определенный и решающий период на раннем этапе развития организма, когда он способен учиться конкретным вещам,

необходимым для его выживания в будущем, например, держаться рядом с родителями.

CROSS-CULTURAL RESEARCH – involves studying different cultures (such as Japan, Kenya and Ukraine) with respect to some particular process or pattern of behaviour such as child-rearing.

Міжкультурне дослідження – порівняння різних культур (наприклад, Японії, Кенії та України) в контексті певних аспектів цих культур, таких як стиль виховання дітей.

Межкультурное / межнациональное исследование – сравнение двух или большего числа культур (например, Японии, Кении и Украины) в контексте определенных аспектов этих культур, таких как стиль воспитания детей.

CROSS-SECTIONAL METHOD – a type of research designed where groups of people of different ages are studied at the same point in time.

Метод поперечних зрізів – тип організації експеримента, коли групи людей різного віку вивчаються одночасно.

Метод поперечных срезов – тип организации эксперимента, когда группы людей разного возраста изучаются одновременно.

CROWD – apart from the obvious definition – an aggregation of people – the term has a special meaning within the study of adolescence. Here it refers to a large and loosely organized group which may afford the adolescent an identity based on the stereotype of the group while they are still developing their own personal sense of identity.

Натовп – окрім очевидного визначення (велике скупчення людей), термін має особливе значення у дослідженні юнацького віку – велика, слабо організована група, яка може дати підлітку відчуття ідентичності, базоване на стереотипі групи, допоки він ще не встиг розвинути почуття власної ідентичності.

Толпа – помимо очевидного определения (большое скопление людей), термин имеет особое значение при исследовании юности. Здесь он обозначает большую, слабо организованную группу, которая может дать подростку ощущение идентичности, основанное на стереотипе группы, пока он еще не успел развить чувство собственной идентичности.

CRYSTALLISED INTELLIGENCE – acquired skills and knowledge that a person has about the world, for example knowing how to ride a bike, read a book or translate this dictionary into Polish.

Кристалізований інтелект – набуті навички та знання про світ, наприклад, навички їзди на велосипеді, читання або перекладу цього словника на польську мову.

Кристаллизованный интеллект – приобретенные навыки и знания о мире: например, навыки езды на велосипеде, чтения или перевода этого словаря на польский язык.

CUE-AROUSAL THEORY – a theory of aggression that sees aggressive behaviour as being elicited by the presence of cues in the environment.

Теорія активізації ключового подразника – теорія агресії, яка розглядає агресивну поведінку, як таку, що викликана присутністю сигналів/подразників в оточенні.

Теория активизации ключевого раздражителя – теория агрессии, рассматривающая агрессивное поведение как вызванное присутствием сигналов/раздражителей в окружающем мире.

CUE-DEPENDENT MEMORY (FORGETTING) – means that information is stored in the memory system but may be inaccessible unless there is a specific cue to trigger the memory.

Пам'ять, залежна від ключових подразників (забування) – інформація, яка зберігається у системі пам'яті, може виявитися недоступною, якщо немає особливого подразника для активізації пам'яті.

Память, зависящая от ключевых раздражителей (забывание) – информация, сохраняемая в системе памяти, может оказаться недоступной без специального раздражителя для активизации памяти.

CULTURAL ANTHROPOLOGY – is concerned with the different social system that make up communities, societies and nations.

Культурна антропологія – вивчає різні соціальні системи, які утворюють людські стільноти, суспільства і нації.

Культурная антропология – занимается различными социальными системами, образующими человеческие сообщества, общества и нации.

CULTURAL BIAS – is the interpretation of other cultures using the perspective of one's own culture.

Культурні упередження – інтерпретація інших культур з точки зору власної культури.

Культурное предубеждение – интерпретация культур других народов через призму собственной культуры.

CULTURAL DETERMINISM – the belief that patterns of behaviour are determined more by cultural than biological or psychological factors.

Культурний детермінізм – переконання в тому, що схеми поведінки визначаються, скоріше, культурними, ніж біологічними чи психологічними факторами.

Культурный детерминизм – убежденность в том, что схемы поведения определяются, скорее, культурными, чем биологическими или психологическими факторами.

CULTURAL DIFFERENCES IN BEREAVEMENT – the different ways in which members of different cultures cope with the death of a loved one.

Культурні відмінності у скорботі – різні способи, у які представники різних культур долають переживання у зв'язку зі смертю коханої людини.

Культурные различия в скорби – различные способы, которыми пользуются представители разных культур, для преодоления переживаний после смерти любимого человека.

CULTURAL DIVERSITY – a term which implies recognition that the members of different cultures, ethnic groups, socio-economic groups and genders are socialized to behave in ways that are considered 'culturally correct'.

Культурне різноманіття – визнання того, як представники різних культур, етнічних груп, соціо-економічних груп та статей привчають поводитися так, як вважається «культурно правильним».

Культурное разнообразие – признание того, что члены разных культур, этнических групп, социо-экономических групп и полов приучают вести себя в соответствии с тем, что считается «культурно правильным».

CULTURAL RELATIVISM – the view that patterns of understanding and behaviour found in different cultures are as good as each other.

Культурний релятивізм – точка зору, згідно з якою схеми поведінки, що знаходять у різних культурах, мають однакову цінність, жодна з них не краща за іншу.

Культурный релятивизм – мнение, согласно которому, схемы поведения, обнаруживаемые в различных культурах, имеют одинаковую ценность, и одна культура ничем не лучше другой.

CULTURE – the human-made part of the environment; products of socialization within any organised group, society or nation and involves a set of rules, norms and customs that are agreed by the members of that group.

Культура – частина навколишнього середовища, створена людиною; продукти соціалізації будь-якої організованої групи, суспільства або нації, що містять систему правил, норм, звичаїв, прийнятих серед членів цієї групи.

Культура – часть окружающей среды, созданная человеком; продукты социализации в любой организованной группе, обществе или нации, включающие набор правил, норм и обычаев, принятых среди членов этой группы.

CULTURE-FREE TESTS – the ideal that tests (most specifically tests if intelligence) are free from any bias towards members of one culture rather than another.

Тести, вільні від впливу культури – ідеалізоване уявлення про тести розумового розвитку, вільні від будь-яких упереджень щодо членів іншої культури, раси, віросповідання.

Тесты, свободные от влияния культуры – идеализированное представление о тестах на умственное развитие, свободных от любых предубеждений по отношению к членам другой культуры, расы или вероисповедания.

CUPBOARD-LOVE THEORY – a popularized term for the behaviourist explanation of attachment. In this explanation, mother acts as a source of primary reinforcement; that is she provides the child with the nourishment s/he needs. Because of consistent associations (mother and food), she gradually becomes a secondary reinforce to the child. Eventually the presence of the mother becomes reinforcing, and the child seeks to maintain proximity at all times.

Теорія «любові до буфета» – популяризований термін для біхевіористичного пояснення феномену відданості. Відповідно до цього пояснення мати є первинним позитивним стимулом, тобто забезпечує дитину необхідним харчуванням та турботою. Через стійку асоціацію з їжею вона поступово стає вторинним позитивним стимулом для дитини. Зрештою, присутність матері здійснює підкріплюючий вплив на дитину і вона прагне постійно бути поруч із нею.

Теория «любви к буфету» – популяризированный термин для бихевиористского объяснения феномена привязанности. Согласно этому объяснению мать является первичным положительным стимулом, то есть обеспечивает ребенка необходимым питанием и заботой. Из-за стойкой ассоциации с пищей она постепенно становится вторичным положительным стимулом для ребенка. В конечном счете присутствие матери оказывает на ребенка подкрепляющее воздействие, и он стремится постоянно быть рядом с ней.

CURIOSITY DRIVE – a supposedly innate tendency for organisms to seek out that which is novel in their environment.

Цікавість – ймовірно, вроджена схильність організмів шукати нове у своєму оточенні.

Любопытство – предположительно, врожденная склонность организмов искать новое в своем окружении.

DARK ADAPTATION – the process by which the eyes adjust to a low light intensity.

Адаптація до темряви – процес, за допомогою якого очі пристосовуються до низької інтенсивності світла.

Адаптация к темноте – процесс, с помощью которого глаза приспособливаются к низкой интенсивности света.

DARWINISM – an explanation of the evolution of genetically acquired traits that is based on the work of Ch. Darwin.

Дарвінізм – пояснення розвитку живих організмів у термінах еволюції та генетично набутих ознак, що ґрунтується на працях Ч. Дарвіна.

Дарвинизм – объяснение развития живых организмов в терминах эволюции и генетически приобретаемых признаков, основанное на работах Ч. Дарвина.

DATA – information or measurements gathered during the course of a study.

Дані – інформація або результати вимірювання, зібрані в процесі дослідження.

Данные – информация или результаты измерений, собранные в процессе исследования.

DAY CARE – a form of temporary care (i.e. not 24 hours), given by someone other than a family member, and usually taking place outside the home.

Денний догляд – форма тимчасового догляду (не цілодобово), який надає не член сім'ї, як правило, не вдома.

Дневной присмотр – форма временного присмотра (не круглосуточно), осуществляемого не членом семьи вне дома.

DEBRIEFING – the post-experimental interview in which the experimenter tries to restore the participant to the same psychological state they were in when they entered the experiment.

Постекспериментальне опитування / інтерв'ю – бесіда, яка проводиться після закінчення експерименту, з метою поверну-

ти учасника до того психологічного стану, в якому він перебував до його початку.

Постекспериментальное интервью – бесіда, которая проводиться после эксперимента с целью вернуть участника к тому психологическому состоянию, в каком он находился до его начала.

DECENTRATION – the child's increasing ability to view events from the perspective of others rather than from within his or her own perspective.

Децентрація – термін означає зростаючу здатність дитини розглядати події з точки зору інших людей, а не лише власної.

Децентрация – термин обозначает возрастающую способность ребенка рассматривать события с точки зрения других людей, а не только собственной.

DECEPTION – the deliberate misleading of participants during a research study, either through telling them lies or by omitting to tell them some important detail of the research such that they are unable to give their full informed consent.

Введення в оману – навмисний обман учасників під час експерименту; неприхована брехня або замовчування деяких важливих деталей, у результаті чого учасники виявляються неспроможними дати повну й усвідомлену згоду.

Введение в заблуждение – умышленный обман участников во время эксперимента; прямая ложь или замалчивание некоторых важных деталей, в результате чего участники оказываются не в состоянии дать полное и осознанное согласие.

DECLARATIVE KNOWLEDGE – any knowledge to which an individual has conscious access and that can be stated in some way.

Декларативне знання – будь-яке знання, до якого людина має доступ і яке може бути висловлене у певний спосіб.

Декларативное знание – любое знание, к которому человек имеет осознанный доступ и которое может быть выражено тем или иным способом.

DEDUCTIVE REASONING – is a process of moving from reasoning about the general to reasoning about the particular.

Дедуктивне мислення – процес переходу від загальних міркувань до конкретних.

Дедуктивное мышление – процесс перехода от общих рассуждений к частным.

DEEP STRUCTURE – the underlying meaning of a sentence.

Глибинна структура – прихований сенс речення.

Глубинная структура – скрытый смысл предложения.

DEFENCE MECHANISM – an unconscious strategy that protects our conscious mind from anxiety.

Захисний механізм – підсвідома стратегія, яка захищає нашу свідомість від відчуття тривоги.

Защитные механизмы – подсознательная стратегия, защищающая разум от чувства тревоги.

DEFINING ISSUES TEST (DIT) – a test of moral reasoning where participants read a series of moral dilemmas and rate the importance of a number of different statements concerning the dilemma.

Тест на визначення суперечливих питань – тест, що визначає здатність учасників до моральних міркувань. Учасники читають серію моральних дилем та оцінюють важливість кожного з декількох тверджень, пов'язаних з черговою дилемою.

Тест на определение спорных вопросов – тест, определяющий способность участников к этическим рассуждениям. Участники читают серию моральных дилемм и оценивают важность каждого из нескольких утверждений, связанных с очередной дилеммой.

DEGENERATION – the destruction of neural tissue as a result of injury or a lack of chemical nutrients.

Дегенерація, виродження – руйнування мозкової тканини в результаті травми або нестачі поживних речовин.

Деградація, вырождение – разрушение мозговых тканей в результате травмы или недостатка питательных веществ.

DEINDIVIDUATION – a process where people lose their sense of socialized individual identity and resort to unsocialised and antisocial behaviours.

Деіндивідуація – процес, коли люди втрачають свою соціальну індивідуальність і вдаються до антисупільної та антисоціальної поведінки.

Деиндивидуация – процесс, когда человек теряет свою социальную индивидуальность и прибегает к антиобщественному и антисоциальному поведению.

DELIRIUM – a state of great mental confusion where consciousness becomes cloudy, the person experiences great difficulty focusing their attention, and may also experience delusions, hallucinations or illusions.

Марення (делірій) – стан сильного душевного сум'яття, коли свідомість затьмарюється, людина відчуває значні труднощі із концентрацією уваги, також можуть виникати маячні ідеї, галюцинації та ілюзії.

Бредовое состояние (делирий) – состояние сильнейшего умственного смятения, когда сознание затуманивается и человек

почти не может сосредоточить свое внимание на чем-либо, а также испытывает галлюцинации или иллюзии.

DELUSIONAL DISORDERS – a psychotic disorder which is not part of a schizophrenic diagnosis, yet is also characterized by the presence of one or more delusions.

Маніакальні розлади – група психічних розладів, які не є частиною діагнозу «шизофренія», проте теж характеризуються наявністю однієї або кількох маніакальних ідей.

Маниакальные расстройства – группа психических расстройств, не входящих в диагноз «шизофрения», однако тоже характеризующихся присутствием одной или нескольких маниакальных идей.

DEMAND CHARACTERISTIC – any aspect of the experimental situation that prompts the participant to interpret the study in a specific way and adjust their behavior accordingly.

Набута характеристика – будь-який аспект експериментальної ситуації, що спонукає учасника інтерпретувати дослідження певним чином і відповідно змінювати свою поведінку.

Настоятельная характеристика – любой аспект экспериментальной ситуации, побуждающий участника интерпретировать процесс специфическим образом и соответственно изменять свое поведение.

DEMENTIA – a disorder that is characterized by a serious decline in mental faculties, particularly in the loss of memory, as well as impairment of at least one other cognitive function.

Слабоумство, недоумство, деменція – розлад, що характеризується серйозним погіршенням розумових здібностей, особливо втратою пам'яті разом з пошкодженням, принаймні, однієї когнітивної функції.

Слабоумие, деменция – расстройство, характеризуемое серьезным ухудшением умственных способностей, особенно потерей памяти наряду с повреждением, по меньшей мере, одной когнитивной функции.

DENDRITES – processes near the cell body of a neuron that receive an incoming impulse from the adjacent neuron.

Дендрити – деревоподібно розгалужені відростки нервових клітин, які приймають імпульси від сусідніх нейронів.

Дендриты – древовидно разветвленные отростки нервных клеток, принимающие импульсы от соседних нейронов.

DENIAL – a defence mechanism in which a person may deny some aspect of reality.

Заперечення – захисний механізм, за допомогою якого людина може заперечувати якийсь з аспектів дійсності.

Отрицание – защитный механизм, с помощью которого человек может отрицать один из аспектов реальности.

ДЕОХИРИВОНУCLEIC ACID (DNA) – the molecule which is the chemical basis of heredity. DNA carries all genetic information on the chromosomes.

Дезоксирибонуклеїнова кислота (ДНК) – молекула, яка є хімічною основою спадковості. ДНК переносить усю генетичну інформацію на хромосомах.

Дезоксирибонуклеиновая кислота (ДНК) – молекула, которая является химической основой наследственности. ДНК переносит всю генетическую информацию на хромосомах.

DEPENDENT PERSONALITY DISORDER – a type of personality disorder where a person becomes so reliant on others that they cannot make even the smallest decision for themselves.

Розлади залежності особистості, психологічна залежність – різновид розладу особистості, коли людина стає настільки залежною від інших, що самостійно не може прийняти найпростішого рішення.

Зависимое расстройство личности – разновидность расстройства личности, когда человек настолько опирается на других людей, что не может принять даже простейшего самостоятельного решения.

DEPENDENT VARIABLE – some aspect of behaviour that is affected by the action of the independent variable in an experiment.

Залежна змінна – певний аспект поведінки, на який здійснює вплив незалежна змінна під час експерименту.

Зависимая переменная – некий аспект поведения, испытывающий воздействие независимой переменной при проведении эксперимента.

DEPRESSANTS – substances that slow down the activity of the central nervous system, and, if taken in large enough doses, may reduce inhibitions and impair judgement and concentration.

Депресанти – хімічні речовини, які знижують активність центральної нервової системи. Якщо їх вживати великими дозами, вони можуть послаблювати внутрішні заборони, порушувати здатність зважено міркувати і зосереджуватись.

Депрессанты – химические вещества, снижающие активность центральной нервной системы. Принимаемые в больших дозах, они могут ослаблять внутренние запреты, нарушать сосредоточенность и способность к взвешенным суждениям.

DEPRESSION (MAJOR) – a type of mood disorder in which the person experiences feelings of great sadness, worthlessness and guilt, and finds the challenges of life overwhelming.

Депресія – різновид розладів настрою. У такому стані людина відчуває великий сум, безпорадність та провину; життя видається їй нестерпним.

Депрессия – категория расстройств настроения. В состоянии депрессии человек испытывает чувство огромной печали, вины и собственной бесполезности; жизнь кажется ему невыносимо тяжелой.

DEPRIVATION – see *Maternal deprivation*.

Депривація (створення перешкод до задоволення потреб) – див. *Материнська депривація*.

Депривация (создание препятствий к удовлетворению потребностей) – см. *Материнская депривация*.

DESENSITISATION – a term used to refer to a decrease in sensitivity towards a stimulus.

Десенсibilізація – термін означає зменшення чуттєвості до зовнішніх стимулів.

Десенсибилизация – термин обозначает уменьшение чувствительности по отношению к внешнему стимулу.

DETERMINISM – a belief that behaviour is determined by external or internal factors acting upon the individual. See *Free will vs. Determinism*.

Детермінізм / вибірковість – поведінка визначається зовнішніми або внутрішніми факторами, що впливають на особистість.

Детерминизм – поведение определяется внешними или внутренними факторами, влияющими на личность.

DEVELOPMENT – the sequence of changing over the life span of an individual.

Розвиток – послідовність подій та змін, що відбуваються протягом життя особистості.

Развитие – последовательность событий и изменений, происходящих в течение жизненного срока.

DEVELOPMENTAL NORMS – the average or typical skills and behaviours that might be present in a child of a particular age.

Норми розвитку – середні або типові навички та види поведінки, характерні для дитини певного віку.

Нормы развития – средние или типичные навыки и виды поведения, характерные для ребенка определенного возраста.

DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY – the branch of psychology that is concerned with change and development over the lifespan.

Психологія розвитку, вікова психологія – галузь психології, пов'язана зі змінами та розвитком людини в процесі її життя.

Психология развития / возрастная психология – отрасль психологии, связанная с изменением и развитием человека в процессе его жизни.

DEVIATION FROM IDEAL MENTAL HEALTH – a abnormal behaviour in terms of deviation from one or more of the major criteria of positive mental health proposed by Jahoda. These are: positive attitude to the self, self-actualisation of one's potential, resistance to stresses, personal autonomy, adapting to the environment.

Девіації / відхилення від ідеального розумового здоров'я – поведінка, що відхиляється від існуючих уявлень про норму, запропонованих Джагода: позитивне ставлення до себе, самоактуалізація свого потенціалу, стійкість до стресових ситуацій, особиста автономність, пристосування до оточення.

Отклонение от нормы идеального умственного здоровья – поведение, отклоняющееся от существующих представлений о норме, предложенных Джагода: положительное отношение к себе, самоактуализация своего потенциала, устойчивость к стрессовым ситуациям, личная автономия, приспособление к окружению.

DIAGNOSIS – refers to the identification and classification of a psychological disorder.

Діагноз – ідентифікація і класифікація психологічного розладу.

Диагноз – идентификация и классификация психологического расстройства.

DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL (DSM) – a classification, definition and description of over 200 mental health disorders.

Керівництво з діагностики та статистики – класифікація, діагностика та опис понад 200 психічних розладів.

Руководство по диагностике и статистике – классификация, диагностирование и описание более 200 психических расстройств.

DIATHESIS-STRESS PARADIGM – a belief that individuals may have a predisposition (the diathesis) towards developing a particular disorder which then makes them more vulnerable to later environmental events (the stresses).

Парадигма схильності до стресів – переконання в тому, що люди можуть мати схильність до розвитку певного розладу, яке згодом робить їх вразливішими до подій навколишнього світу (стрес).

Парадигма предрасположенности к стрессу – убеждение в том, что люди могут обладать предрасположенностью к развитию конкретного расстройства, которое затем делает их более уязвимыми к событиям, происходящим в окружающем мире (стресс).

DICHOTIC LISTENING – as used in attention research, this involves presenting one message to the left ear, and a different message to the right ear. In the dichotonic task, participants are asked to repeat back one of the messages whilst ignoring the other.

Дихотомічне прослуховування – термін використовується у вивченні уваги, коли одне повідомлення передається в ліве вухо, а інше – в праве. Під час експерименту учасників просять повторити одне повідомлення, ігноруючи інше.

Дихотомическое прослушивание – термин, используемый при исследовании внимания, когда одно сообщение передается в левое ухо, а другое сообщение одновременно передается в правое ухо. При эксперименте на дихотомическое прослушивание участников просят повторить одно из сообщений, игнорируя другое.

DIENCEPHALON – a major division of the forebrain, containing the thalamus and the hypothalamus.

Проміжний мозок / дієнцефалон – головний відділ переднього мозку, що містить таламус і гіпоталамус.

Промежуточный мозг / диэнцефалон – главный отдел переднего мозга, содержащий таламус и гипоталамус.

DIFFERENCE THRESHOLD – the minimum difference in the intensity of two stimuli necessary to detect that they are different.

Поріг розрізнення – мінімальна різниця в інтенсивності двох стимулів, необхідна для визначення індивідуальних відмінностей.

Порог различения – минимальная разница в интенсивности двух стимулов, необходимая для определения их различия.

DIFFUSION OF RESPONSIBILITY – is the tendency for multiple bystanders to be less likely to help in the event of an emergency than if they were there alone.

Розпорошення відповідальності – тенденція, відповідно до якої в разі негативної події спостерігач менш схильний надавати допомогу за великої кількості інших спостерігачів, ніж якби він був сам.

Распыление ответственности – тенденция, в соответствии с которой наблюдатель менее склонен оказывать помощь в присутствии других людей, чем если бы он находился в одиночестве.

DIGIT SPAN TEST – a test of short-term memory in which a participant is given a series of digits and then asked to repeat them back. Common magic number is 7 ± 2 digits.

Тест на запам'ятовування ряду цифр / цифрового відрізка – тест на короткочасну пам'ять, на якому учаснику дають прочитати серію цифр (наприклад, 3, 6, 1, 9, 5, 6, 4) і потім просять повторити їх. Як правило, цифровий відрізок становить 7 ± 2 цифри.
Цифровой отрезок – тест на краткосрочную память, при котором участнику дают прочитать серию цифр (например, 3, 6, 1, 9, 5, 6, 4), а затем просят повторить их. В среднем, цифровой отрезок составляет 7 ± 2 цифры.

DIMORPHIC – having two forms, in the phrase sexually dimorphic it describes the fact that in many species (most notably ducks) the sexes are physically quite different.

Диморфний – той, що існує у двох формах. Цей термін найчастіше вживається у словосполученні «статевий диморфізм», що описує яскраво виражене фізичне розрізнення статей у багатьох видів тварин, наприклад, качок.

Диморфный – буквально: «существующий в двух формах». Этот термин чаще всего встречается в словосочетании «половой диморфизм», описывающем ярко выраженное физическое различие полов у многих видов животных, например, уток.

DIRECT FITNESS – the reproductive gain that can be achieved by measuring only the direct descendants of an animal (i.e. its offspring).

Репродуктивна користь – репродуктивність, ступінь якої можна оцінити лише за кількістю прямих нащадків тварини, тобто за її потомством.

Прямая годность – репродуктивная выгода, степень которой можно оценить только по количеству прямых потомков животного, т. е. по его потомству.

DIRECT THEORIES OF PERCEPTION – see *Perception*.

Теорія прямого сприйняття підкреслює важливість ознак стимулу в роботі сприйняття – *див. Сприйняття*.

Теория прямого восприятия подчеркивает важность признаков стимула в работе восприятия – *см. Восприятие*.

DISCOUNTING PRINCIPLE – the role of other causes can be discounted if we can attribute an action to a single, plausible cause.

Дисконтний принцип – ігнорування ролі інших факторів, якщо можна пояснити дію однією ймовірною причиною.

Дисконтный принцип – игнорирование других причин, если можно произвести атрибуцию события по одной возможной причине.

DISCOURSE ANALYSIS – the ways in which psychologists attempt to extract the meanings of everyday communications between people.

Дискурс-аналіз – метод, за допомогою якого психологи намагаються добути зміст з щоденного спілкування між людьми.

Дискурсный анализ – метод, с помощью которого психологи пытаются извлечь смысл из повседневного общения между людьми.

DISCOVERY LEARNING – a Piagetian belief that children should learn by doing, instead of presenting facts and knowledge verbally to the children, the role of the teacher is to provide the right sort of setting and materials and allow children to choose freely among them.

Навчання шляхом відкриття – один із методів Жана Піаже, в основу якого покладено переконання, що діти мають вчитися на власному досвіді. Замість усної презентації фактів роль вчителя зводиться до забезпечення необхідної обстановки та матеріалів, що дозволить дітям вільно обирати вид заняття.

Обучение через открытие – один из методов Жана Пиаже, в основе которого лежит убеждение, что дети должны учиться на собственном опыте. Вместо устного изложения фактов роль учителя сводится к тому, чтобы обеспечить надлежащую обстановку и материалы, оставив детям свободу выбора.

DISCRETE VARIABLE – a measurement of something which is a discrete category rather than a continuous score.

Дискретна змінна – об'єкт для вимірювання дискретних категорій на противагу безперервному континууму.

Дискретная переменная – объект для измерения дискретных категорий в противоположность непрерывному континууму.

DISCRIMINATION – refers to a set of behaviours towards members of a categorized group which are unfair in comparison to members of other groups.

Дискримінація – поведінка або ставлення до членів певної групи, несправедливе порівняно зі ставленням до членів інших груп.

Дискриминация – поведение или отношение к членам одной группы, несправедливое по сравнению с отношением к членам других групп.

DISCRIMINATIVE STIMULUS – an aspect of operant conditioning whereby the organism is reinforced for a response when a particular stimulus is present, but not when it is absent.

Розпізнавальний стимул – аспект вироблення інструментальних умовних рефлексів, коли організм отримує підкріплення за реакцію при наявності особливого стимулу.

Различительный стимул – аспект выработки инструментальных (оперантных) условных рефлексов, когда организм получает подкрепление за реакцию при наличии особого стимула.

DISEASE MODEL – there is a belief that psychological malfunctions are a product of a physical malfunction or disease.

Модель хвороби – переконання, що психологічне нездужання є результатом фізичного нездужання або хвороби.

Модель болезни – убеждение, что психологическое недомогание является результатом физического недомогания или болезни.

DISORGANISED SPEECH – one of the positive symptoms of schizophrenia, this refers to the incoherent and wandering speech patterns that make it difficult for a listener to follow the schizophrenic's line of thought.

Порушення мови – один із позитивних симптомів шизофренії: незв'язне, уривчасте мовлення, що ускладнює розуміння думок хворого.

Нарушенная речь – один из позитивных симптомов шизофрении: бессвязная и отрывистая речь, затрудняющая понимание мыслей больного.

DISPLACEMENT – has two major meanings in psychology, although the idea behind the definitions is broadly the same. 1. If one goal is blocked, an organism may displace its response energy onto some other behaviour. A bird that is being defeated in a dispute may suddenly start preening or pecking at the ground. 2. In psychoanalysis, displacement refers to the transfer of repressed desires or impulses onto a substitute person or object.

Зміщення – у психології термін має два основні значення, хоча ідея незмінна. 1. Якщо одна мета заблокована, організм може перемістити енергію своєї реакції на іншу поведінку. Птах, що зазнав поразки у боротьбі за самицю, може несподівано почати чистити пір'я або шукати їжу на землі. 2. У психоаналізі – перенесення пригнічених бажань або імпульсів на іншу людину або об'єкт.

Смещение (замещение) – в психологии термин имеет два основных значения, хотя идея в широком смысле остается неизменной. 1. Если одна цель заблокирована, организм может сместить энергию своей реакции на другое поведение. Самец птицы, потерпевший поражение в споре за самку, может неожиданно начать прихорашиваться или склевывать пищу. 2. В психоанализе – перенос подавленных желаний или импульсов на другого человека или объект.

DISPOSITION – an assumed mental or physical organization within an individual that produces stable and consistent patterns of behavior over time and across different situations.

Ситуативність/ диспозиція/ тенденція, схильність, норів – вгадана психічна або фізична організація особистості, яка продукує стабільні та постійні зразки поведінки кожного разу в різних ситуаціях.

Тенденция, склонность, нрав – вымышленная психическая или физическая организация личности, которая продуцирует стабильные и постоянные примеры поведения в разное время и в разных ситуациях.

DISPOSITIONAL ATTRIBUTION – when we attribute the cause of our own or someone else's behaviour to factors that are under direct control of the person.

Диспозиційна / ситуаційна атрибуція – атрибуція власної чи чийсь поведінки до зовнішніх факторів, що не перебувають під прямим контролем людини.

Диспозиционная / ситуационная атрибуция – атрибуция собственного или чужого поведения к внешним факторам, не находящимся под прямым контролем человека.

DISSOCIATIVE DISORDERS – a type of disorder in which one part of a person's identity becomes dissociated from another.

Дисоціативні розлади – види розладів, за яких одна частина особистості відділена від іншої.

Диссоциативные расстройства – виды расстройств, при которых одна часть личности становится отделенной от другой.

DISSONANCE THEORY – see *Cognitive dissonance*.

Теорія дисонансу – див. *Когнітивний дисонанс*.

Теория диссонанса – см. *Когнитивный диссонанс*.

DISTRACTION-CONFLICT THEORY – a theory suggesting that when people are working alongside or in front of other people, they are distracted by having to pay attention to both the task and the other people.

Теорія конфлікту з відволікаючими подразниками – згідно з цією теорією, коли люди працюють поруч або перед іншими людьми, вони відволікаються, оскільки їм доводиться приділяти увагу як роботі, так і іншій людині.

Теория конфликтного отвращения – согласно этой теории, когда люди работают рядом или перед другими людьми, они отвлекаются, поскольку им приходится уделять внимание как работе, так и другому человеку.

DISTRIBUTED PRACTICE – see *Massed practice*.

Розподілене навчання – див. *Концентроване навчання*.

Распределенное научение – см. *Концентрированное научение*.

DISTRIBUTION – a graphical representation of the frequency with which certain scores are found.

Розподіл – графічне зображення частоти певних результатів чи показників.

Распределение – графическое изображение частоты встречаемости определенных результатов.

DIVERGENT THINKING – see *Convergent thinking*.

Дивергентне мислення – спрямоване на створення якомога більшої кількості шляхів вирішення проблеми, див. *Конвергентне мислення*.

Дивергентное мышление – нацеленное на выработку возможно большего числа решений проблемы, см. *Конвергентное мышление*.

DIVIDED ATTENTION – see *Attention*.

Розподілена увага – див. *Увага*.

Разделенное внимание – см. *Внимание*.

DIZYGOTIC TWINS – another term for non-identical twins.

Дизиготні близнюки – близнюки, що розвинулися з різних яйцеклітин, на відміну від однайцевих близнюків, коли одна запліднена яйцеклітина ділиться на дві ідентичні частини.

Разнояйцевые близнецы – близнецы, развившиеся из разных яйцеклеток, в отличие от однайцевых близнецов, когда одна оплодотворенная яйцеклетка делится на две идентичные части.

DNA – see *Deoxyribonucleic acid*.

ДНК – див. *Дезоксирибонуклеїнова кислота*.

ДНК – см. *Дезоксирибонуклеиновая кислота*.

DOMINANCE – when used in the context of animal behavior, dominance refers to a relationship between two animals, such that one animal (the subordinate animal) defers to another (the dominate animal) in conflicts over resources.

Домінування – коли використовується у контексті поведінки тварин, цей термін позначає стосунки між двома тваринами, коли одна (підвладна) підкорюється іншій (домінуючій) у боротьбі за ресурси.

Доминирование – при использовании в контексте поведения животных данный термин подразумевает отношения между

двумя животными, когда одно животное (подчиненное) уступает другому (доминирующему) в борьбе за ресурсы.

DOMINANCE HIERARCHY – a set of relationships among a group of animals in frequent contact, such that an established social order is formed.

Ієрархія домінування – принцип організації стосунків у групі тварин, які часто контактують, за якого формується ієрархічний суспільний порядок.

Иєрархический принцип организации поведения – принцип отношений в группе животных, вступающих в частые контакты, при котором формируется иєрархический общественный порядок.

DOOR-IN-THE-FACE TECHNIQUE – a compliance technique, where people are asked a large favour first (which they probably refuse) and are then asked a second, much smaller favour.

Методика «дверима в обличчя» – одна з методик поступливості, коли людину спочатку просять про суттєву послугу (звичайно отримуючи відмову), а потім – про іншу, значно меншу послугу.

Методика «дверью в лицо» – одна из методик уступчивости, когда человека сначала просят о значительной услуге (обычно получая отказ), а затем – о другой, гораздо меньшей услуге.

DOPAMINE – a chemical neurotransmitter found in the brain. Dopamine is produced from tyrosine, an amino acid which can be found in various foodstuffs or may be manufactured in the liver.

Дофамін – хімічний нейротрансмітер, знайдений у головному мозку. Дофамін походить від тирозину – амінокислоти, яка міститься у різноманітних продуктах і виробляється печінкою.

Дофамин – химический нейротрансмиттер, обнаруженный в головном мозге. Дофамин происходит от тирозина – аминокислоты, которая содержится в различных продуктах и вырабатывается печенью.

DOPAMINE HYPOTHESIS – excessive activity of the neurotransmitter dopamine has been linked to schizophrenia.

Дофамінова гіпотеза – гіпотеза про те, що надмірна активність нейротрансмітера дофаміна пов'язана із шизофренією.

Дофаминовая гипотеза – гипотеза о том, что избыточная активность нейротрансмиттера дофамина связана с шизофренией.

DOWN'S SYNDROME – a chromosomal disorder that leads to mental retardation.

Синдром Дауна – хромосомна аномалія, що призводить до розумової відсталості.

Синдром Дауна – хромосомна аномалія, ведуча к умствен-
ной отсталості.

DREAMS – a form of visual imaginary experienced during REM (rapid eye-
movement) sleep.

Сновидіння – візуальні уявні образи, які виникають під час фази
сну зі швидким рухом очей.

Сновиденія – визуальный образный ряд, генерируемый челове-
ческим сознанием во время фазы сна с быстрым движением глаз.

DRIVE – a term which describes the motivational state of an animal aris-
ing directly from some specific need (e.g. a need for food, a need to es-
cape and so on.)

Драйв (тяжіння, прагнення, внутрішній імпульс) – термін опи-
сує мотиваційний стан організму, який виникає в результаті спе-
цифічної потреби (наприклад, потреби в їжі, прихистку тощо).

Драйв (влечение, побуждение, внутренний импульс) – тер-
мин, описывающий мотивационное состояние организма, воз-
никающее в результате специфической потребности (напри-
мер, потребности в пище, укрытии и т. д.).

DRUG TREATMENTS – an approach to the treatment of psychological disor-
ders that is based on biological explanations of abnormal behaviour.

Лікування медичними препаратами – підхід до лікування пси-
хічних розладів, що ґрунтується на біологічних поясненнях при-
чин аномальної поведінки.

Лечение медицинскими препаратами – подход к лечению пси-
хических расстройств, основанный на биологических объясне-
ниях причин аномального поведения.

DSM – see *Diagnostic and Statistical Manual*.

Керівництво з діагностики та статистики.

Руководство по диагностике и статистике.

DUALISM – a philosophical position which is normally encountered in the
mind-body debate. D. draws a distinction between the mind and body in
one of two ways. Parallel D. sees them as fundamentally different parts of
the same organism. Interactive D. acknowledges the separate nature of
mind and body, but sees them as constantly interacting.

Дуалізм – філософська позиція, яка звичайно зустрічається в
дискусіях про тіло і розум. Д. розмежовує тіло і розум двома
способами. Паралельний Д. розглядає тіло і розум як фунда-
ментально різні частини одного організму: вони співіснують,
але в обособленому і паралельному вигляді. З іншого боку, ін-
терактивний Д. визнає відокремлену природу тіла та розуму,
проте розглядає їх у процесі постійної взаємодії.

Дуализм – философская позиция, которая обычно встречается в дискуссиях о теле и разуме. Д. проводит различие между телом и разумом двумя способами. Параллельный Д. рассматривает тело и разум как фундаментально различные части одного организма: они сосуществуют, но в обособленном и параллельном виде. С другой стороны, интерактивный Д. признает отдельную природу тела и разума, но рассматривает их в процессе постоянного взаимодействия.

DURATION – a measure of how long a memory lasts before it is no longer available.

Тривалість – вимірювання того, як довго спогад тримається у пам'яті перед тим, як стане недосяжним.

Продолжительность – измерение того, как долго воспоминание держится в памяти перед тем, как станет недоступным.

DYSCALCULIA – a difficulty with mathematics.

Дискалькулія – складнощі у вивченні математики.

Дискалькулия – неспособность к изучению математики.

DYSFUNCTION – any breakdown in normal functioning, either of the person or of some physical or mental structure within a person.

Дисфункція – будь-яке порушення у нормальному функціонуванні організму, викликане фізичними чи психічними процесами.

Дисфункция – любое нарушение в нормальном функционировании организма, вызванное физическими или умственными процессами.

DYSLEXIA – 1) Developmental D. is used to describe difficulties with written and spoken language that are believed to be a product of anomalies of development. 2) Acquired D. is a result of a stroke or related injury, language skilled have become impaired.

Дислексія – 1) еволюційна Д. описує складнощі у писемному та усному мовленні, які вважаються наслідком аномалій у розвитку дитини; 2) набута Д. – ураження мовних навичок у результаті інсульту або травми головного мозку.

Дислексия – 1) эволюционная Д. описывает затруднения в приобретении навыков устной и письменной речи, которые считаются следствием аномалий в развитии ребенка; 2) приобретенная Д. – повреждение языковых навыков в результате инсульта или травмы головного мозга.

EATING DISORDER – a serious disruption of the eating habits or the appetite. The main types of E.D. are anorexia nervosa and bulimia nervosa.

Розлади харчування – серйозні порушення апетиту або звичного розпорядку харчування. Головними типами Р.Х. є нервова анорексія та нервова булімія.

Пищевые расстройства – серьезные нарушения аппетита или привычного распорядка питания. Главными типами пищевых расстройств являются нервная анорексия и нервная булимия.

ECHOLALIA – a condition often found in autistic children, whereby they show a pathological repetition of the words of others.

Ехолалія – стан, розповсюджений серед дітей, що страждають на аутизм: патологічне повторення слів інших людей.

Эхолалия – состояние, часто встречающееся у детей, страдающих аутизмом: патологическое повторение слов, произнесенных другими людьми.

ECOLOGICAL ACCOUNTS OF SLEEP – propose that sleep evolved to keep animals inconspicuous and safe from predators when normal activities were impossible.

Екологічні фактори сну – гіпотеза про те, що сон утримує тварин у стані непритомності, щоб уберегти від хижаків, якщо інші види нормальної діяльності неможливі.

Экологические факторы сна – гипотеза о том, что сон удерживает животных в бессознательном состоянии, оберегая от хищников, когда другие нормальные виды деятельности невозможны.

ECOLOGICAL NICHE – the place where an animal lives as well as its role within that location.

Екологічна ніша – місце, де живе тварина, а також її роль у цьому місці.

Экологическая ниша – место обитания животного и его роль в пределах этого места.

ECOLOGICAL VALIDITY – the degree to which the results of an investigation can be generalized beyond the immediate setting in which they were gathered to other settings and other situations.

Екологічна валідність – ступінь екстраполяції результатів дослідження на інші види установок та ситуацій.

Экологическая достоверность (валидность) – степень экстраполяции результатов исследования на другие виды установок и ситуаций.

ECT – see *Electroconvulsive shock treatment*.

Електрошокова терапія.

Электрошоковая терапия.

ЕСТОМОРН – thin, light bones and muscles, see *Constitutional theory*.

Ектоморф – астенік, худорлява людина, див. *Конституційна теорія*.

Эктоморф – астеник, человек худощавого телосложения, см. *Конституционная теория*.

EDUCATIONAL PSYCHOLOGY – a broad-based discipline concerned with the application of psychological knowledge in educational settings. It is involved in applying the principles of learning in classroom settings, in classroom management, psychometric testing, teacher training and other aspects of child and adolescent development that are directly linked to the educative process.

Педагогічна психологія – широка галузь досліджень, пов'язана із використанням психологічних методів у процесі навчання. П.П. покликана застосовувати принципи навчання на навчальних заняттях у системі шкільного управління, психометричних тестах, при підготовці вчителів та інших аспектах, безпосередньо пов'язаних із освітнім процесом.

Педагогическая психология – широкая область исследований, связанная с применением психологических методов в процессе образования. П.П. призвана применять принципы обучения на учебных занятиях, в системе школьного управления, психометрических тестах, при подготовке учителей и в других аспектах, тесно связанных с процессом образования.

EEG – see *Electroencephalogram*.

Електроенцефалограма.

Электроэнцефалограмма.

EFFECT – something that happens as a direct result of something else.

Ефект, наслідок – дещо, що є прямим результатом чого-небудь іще.

Эффект, следствие – нечто, являющееся прямым результатом чего-либо еще.

EFFERENT NEURON (OR MOTOR NEURON) – a nerve cell that carries nerve impulses away from the central nervous system to the muscles and glands of the body.

Эфферентный (моторный) нейрон – нервова клітина, яка передає імпульси від центральної нервової системи м'язам та залозам організму.

Эфферентный (моторный) нейрон – нервная клетка, которая передает импульсы от центральной нервной системы мышцам и железам организма.

ЕГО – that part of personality which, according to Freud, operates on the reality principle (i.e. keeps us in touch with reality) and must mediate between the demands of the pleasure-seeking id and the moralistic super-ego.

Его – компонент структури особистості, який, згідно з Фрейдом, діє відповідно до принципу реальності (тобто підтримує зв'язок із реальністю) та виконує роль посередника між егоїстичними вимогами Ід та моральними вимогами Супер-Его.

Эго – компонент структури личности, который, согласно Фрейду, действует в соответствии с принципом реальности (т. е. поддерживает связь с реальностью) и выполняет роль посредника между эгоистическими требованиями Ид и нравственными требованиями Супер-Эго.

EGO-DEFENCE MECHANISMS.

Механізми захисту Я, захисту Его.

Механизмы защиты Я, защиты Эго.

EGOCENTRICITY – viewing the world only from one's own perspective, and apparently being unaware that another person might have a different perspective.

Егоцентризм – світогляд, обмежений лише власною перспективою, безвідносно до поглядів інших людей.

Эгоцентризм – взгляд на мир только из своей личной перспективы, безотносительно к воззрениям других людей.

EGOCENTRIC SPEECH – a term used by J. Piaget to describe the 'speech for self' of young children, talking while playing alone.

Егоцентрична мова – термін, який Ж. Піаже використовував для опису розмови із собою у маленьких дітей, які часом розмовляють, поки граються насамоті.

Эгоцентричная речь – термин, используемый Ж. Пиаже для описания «разговора с собой» у маленьких детей. Дети часто

болтают во время игры, несмотря на то, что находятся в одиночестве.

EGOISM – the tendency for people to behave largely out of self-interest.

Егоїзм – схильність людей діяти переважно у власних інтересах.

Эгоизм – склонность людей действовать преимущественно в собственных интересах.

EIDETIC IMAGERY – the ability to still 'see' an image despite the fact that it is no longer present.

Ейдетична уява – здатність «бачити» образ предмета, незважаючи на його фактичну відсутність.

Эйдетическое воображение – способность «видеть» образ предмета, несмотря на его фактическое отсутствие.

ELABORATED CODE – see *Restricted code*.

Розширений код – див. *Обмежений код*.

Расширенный, сложный код – см. *Ограниченный код*.

ELECTRA COMPLEX – the female version of the Oedipus complex in which girls between the ages of four and six envy their father for possessing the penis that they have been denied.

Комплекс Електри – жіночий різновид Едипова комплексу, коли дівчатка чотириох-шести років заздять батьку, що має пеніс, якого вони позбавлені.

Комплекс Электры – женская разновидность Эдипова комплекса, когда девочки в возрасте четырех-шести лет завидуют отцу, обладающему penisом, которого они лишены.

ELECTRICAL SELF-STIMULATION OF THE BRAIN – impulses of electrical current delivered through electrodes implanted in the brain, which act as a reward when an animal presses a lever.

Електричне самостимулювання мозку – імпульси електричного струму, які пропускають через імплантовані в головному мозку електроди, що діють як нагорода, коли тварина натискає важіль.

Электрическая самостимуляция мозга – импульсы электрического тока, пропускаемые через электроды, имплантированные в головном мозге, которые действуют как награда, когда животное нажимает рычаг.

ELECTRICAL STIMULATION OF THE BRAIN (ESB) – involves the application of a weak electrical current to a specific area of the brain to study the relationship between areas of the brain and the different functions that they control.

Електричне стимулювання мозку – вплив слабого електричного струму на певну ділянку головного мозку для вивчення зв'язку між ділянками мозку та різними функціями, які вони контролюють.

Электрическая стимуляция мозга – воздействие слабого электрического тока на конкретную область головного мозга для изучения связи между участками мозга и различными функциями, которые они контролируют.

ELECTROENCEPHALOGRAM (EEG) – a method of recording changes in the electrical activity of the brain.

Електроенцефалограма (ЕЕГ) – метод реєстрації змін електричної активності головного мозку.

Электроэнцефалограмма (ЭЭГ) – метод регистрации измененной электрической активности мозга.

ELECTROCONVULSIVE SHOCK TREATMENT (ECT) – a treatment sometimes used in cases of severe depression.

Електрошокова терапія (ЕШТ) – терапія, що іноді застосовується у випадках глибокої депресії.

Электрошоковая терапия (ЭШТ) – терапия, иногда применяемая в случаях жестокой депрессии.

EMIC – an analysis of human behavior that focuses on the many varied ways in which behaviours are enacted in different cultures.

Емічний – аналіз людської поведінки, який концентрується на різних способах впливу поведінки на різні культури.

Эмический – анализ поведения человека, который сосредоточивается на различных способах влияния поведения в разных культурах.

EMOTION – multi-faced responses that involve interaction between subjective feelings and objective experience.

Емоції – багатогранні реакції, у яких відбувається взаємодія між суб'єктивними почуттями і об'єктивним досвідом.

Эмоции – многогранные реакции, при которых происходит взаимодействие между субъективными чувствами и объективным опытом.

EMPATHY – our awareness of the emotional state of another person, and our ability to share the experience with them.

Емпатія (співпереживання) – наше усвідомлення емоційного стану іншої людини та здатність перейняти її досвід.

Эмпатия (сопереживание) – наше осознание эмоционального состояния другого человека и способность разделить его опыт.

EMPATHY-ALTRUISM HYPOTHESIS – a theory which explains altruistic behavior as a consequence of our empathy with another person in need.

Гіпотеза альтруїстичної емпатії – теорія, яка пояснює альтруїстичну поведінку наслідком нашої емпатії до іншої людини у біді.

Гипотеза альтруистической эмпатии – теория, которая объясняет альтруистическое поведение следствием нашей эмпатии к другому человеку, которому нужна помощь.

EMPIRICAL RESEARCH – a research that results in the collection, analysis and evaluation of data.

Емпіричне дослідження – дослідження, результатом якого є збір, аналіз та оцінка даних.

Эмпирическое исследование – исследование, результатом которого являются сбор, анализ и оценка данных.

EMPIRICISM – the belief that all knowledge is, or should be, derived from direct experience.

Емпіризм – переконання в тому, що будь-яке знання здобувається або має здобуватися через безпосередній досвід.

Эмпиризм – убеждение в том, что любое знание происходит или должно происходить от непосредственного опыта.

EMPTY NEST – the stage of life when one's children leave home (hence the empty nest).

Синдром «спорожнілого гнізда» – період життя, коли діти залишають батьківську оселю (звідси назва).

Синдром «опустевшего гнезда» – период жизни, когда дети покидают родительский дом (отсюда и название).

ENCEPHALISATION – the characteristic of some species (human beings among them) having brains that are larger than we would predict for an animal of that species' body-mass.

Енцефалізація – характеристика деяких видів (зокрема людини), у яких розмір головного мозку більше, ніж можна очікувати від виду з такою масою тіла.

Энцефализация – характеристика некоторых видов (в том числе человека), у которых размер головного мозга больше, чем можно было бы ожидать от вида с такой массой тела.

ENCODING – the way information is changed so it can be stored in memory.

Кодування – спосіб, у який змінюється інформація для збереження її в пам'яті.

Кодирование – способ изменения информации для сохранения её в памяти.

ENCOUNTER GROUP – a humanistic psychology technique where a small group of like people are guided through a series of intensive experiences with a view to developing a greater self-awareness and greater skills in human relationships.

Група зустрічей – технологія гуманістичної психології, коли невеликі групи людей з подібними проблемами проводяться через серію інтенсивних випробувань, у яких вони розвивають самосвідомість та навички спілкування з іншими людьми.

Группа встреч – технология гуманистической терапии, когда малые группы людей с похожими проблемами проходят серию интенсивных испытаний, во время которых они приобретают и развивают навыки самосознания и общения с другими людьми.

ENDOCRINE SYSTEM – a system of internal glands that produce hormones and release them into the bloodstream.

Ендокринна система – система внутрішніх залоз, яка виробляє гормони та виділяє їх у кровотік.

Эндокринная система – система внутренних желез, которая вырабатывает гормоны и выделяет их в кровотоки.

ENDOGENOUS – ‘from within’. Development that is a product of internal maturation is described as endogeneous (opposite – exogenous).

Ендогенний – процес або явище, що має внутрішню природу, наприклад, розвиток як продукт дорослішання.

Эндогенный – явление или процесс, которые имеют внутреннюю природу, например, развитие как продукт взросления.

ENDOGENOUS DEPRESSION – depression which is thought to be caused by internal factors such as physiological disfunction.

Ендогенна депресія – депресія, що вважається викликаною внутрішніми факторами, такими як фізіологічна дисфункція.

Эндогенная депрессия – депрессия, которая считается вызванной внутренними факторами, такими как физиологическая дисфункция.

ENDOGENOUS PACEMAKERS (BIOLOGICAL CLOCKS) – an inherited genetic mechanism.

Внутрішні біоритми, біологічний годинник – успадкований генетичний механізм.

Внутренние биоритмы, биологические часы – унаследованный генетический механизм.

ENDOMORPH (large, yet underdeveloped build) – see *Constitutional theory*.

Ендоморф (великий, товстий) – див. *Конституційна теорія*.

Эндоморф – пикническое телосложение, см. *Конституционная теория*.

ENDORPHINS – any morphine-like substance that is manufactured naturally in the brain.

Ендорфіни – будь-які морфіноподібні речовини, які природним шляхом виробляються у головному мозку.

Эндорфины – любые морфиноподобные вещества, которые естественным путем вырабатываются в головном мозге.

ENRICHMENT – see *Hothousing*.

Підсилення, збагачення – див. *Ранній розвиток дітей*.

Усиление, обогащение – см. *Раннее развитие детей*.

ENURESIS – a term for ‘incontinence’.

Енурез – термін на позначення «нетримання».

Энурез – термин, обозначающий «недержание».

ENVIRONMENT – a term usually applies an organism’s surroundings, although it can also apply to our internal (physiological) environment.

Середовище – термін, який звичайно означає оточення організму, хоча також може використовуватися для означення нашого внутрішнього (фізіологічного) середовища.

Среда – термин, который обычно подразумевает внешнюю среду обитания организма, хотя может применяться и для описания нашей внутренней (т. е. физиологической) среды.

ENVIRONMENTAL STRESSORS (AGGRESSIVE BEHAVIOUR) – aspects of the physical environment that are thought to contribute to antisocial behaviour.

Зовнішні подразники (агресивної поведінки) – аспекти фізичного середовища, що, як вважають, призводять до антисоціальної поведінки.

Внешние раздражители (агрессивного поведения) – аспекты физической среды, которые, как считается, приводят к антисоциальному поведению.

EPI – see *Eysenck Personality Inventory*

Особистісний опитувальник Айзенка.

Личностный опросник Айзенка.

EPINEPHRINE – a term used in the USA for adrenaline.

Епінефрин – синонім адреналіну в США.

Эпинефрин – синоним адреналина в США.

EPISODIC MEMORY – is claimed to hold information relating to episodes in a person’s life, such as events at college or childhood experience.

Епізодична пам’ять – вважається, що ЕП. зберігає інформацію, пов’язану з подіями особистого життя, наприклад, навчанням у коледжі або дитячими переживаннями.

Эпизодическая память – утверждалось, что в эпизодической памяти содержится информация, связанная с эпизодами личной жизни, например, учебой в колледже или детскими переживаниями.

EQUILIBRATION – a term used in the cognitive-developmental theory of Jean Piaget to describe the child's movement between a state of equilibrium, when they are mostly assimilating, to a state of disequilibrium, when they are mostly accommodating.

Збереження рівноваги – термін, що використовується у теорії когнітивного розвитку Ж. Піаже для опису переходу дитини від стану рівноваги (превалююча асиміляція) до нестійкого стану (превалююча акомодация).

Сохранение равновесия – термин, используемый в теории когнитивного развития Ж. Пиаже для описания перемещения ребенка между состоянием равновесия (преимущественная ассимиляция) и неравновесным состоянием (преимущественная аккомодация).

EQUITY THEORY – a theory which suggests that people try to maintain a balance between what they put into a relationship and what they get out of it.

Теорія рівності / справедливості – відповідно до цієї теорії люди намагаються підтримувати рівновагу між своїм внеском у стосунки з іншою людиною та тим, що вони самі отримують від цих стосунків.

Теория «справедливости» – согласно этой теории люди стараются поддерживать равновесие между своим вкладом в отношения с другим человеком и тем, что они сами получают от этих отношений.

ERGONOMICS (also known as the 'human factors approach') – is the study of the 'fit' between human operators and their workplace.

Ергономіка (відома також як «людський фактор») – дисципліна, що вивчає відповідності між професійними вимогами та робочим місцем.

Эргономика (известная также как «человеческий фактор») – дисциплина, изучающая соответствия между профессиональными требованиями и рабочей обстановкой.

EROGENOUS ZONES – areas of the body which produce sexual sensations when they are stimulated.

Ерогенні зони – ділянки тіла, які збуджують сексуальні відчуття під час стимулювання.

Эрогенные зоны – участки человеческого тела, возбуждающие сексуальные ощущения при стимуляции.

EROS – in Freudian theory, the term used for the life instincts. Most notable of these is the sex or reproductive instinct.

Ерос – у теорії Фрейда цей термін використовувався на позначення життєвих інстинктів, головним з яких вважається статевий, або репродуктивний інстинкт.

Эрос – в теории Фрейда этот термин использовался для обозначения жизненных инстинктов, главным из которых считается половой, или репродуктивный инстинкт.

ESB – see *Electrical self-stimulation of the brain*.

Електричне самостимулювання мозку.

Электрическая самостимуляция мозга.

ESP – see *Extrasensory perception*.

Екстрасенсорне сприйняття.

Экстрасенсорное восприятие (ЭСВ).

ETHICS – a consideration of what is acceptable or right behavior in the pursuit of a particular personal or scientific goal.

Етика – уявлення про те, що є прийнятною або правильною поведінкою у досягненні певної особистої або наукової мети.

Этика – представление о приемлемом или правильном поведении при достижении конкретной личной или научной цели.

ETHNOCENTRISM – the use of our own ethnic group as a basis for judgments about other ethnic groups.

Етноцентризм – використання власної етнічної групи як основи для суджень про інші етнічні групи.

Этноцентризм – использование собственной этнической группы как основы для суждений о других этнических группах.

ETHNOMETHOLOGY – a technique devised by Garfinkel to discover hidden norms by violating them.

Етнометодологія – методика, розроблена Гарфінкелем, для виявлення прихованих норм шляхом їх порушення.

Этнометодология – методика, разработанная Гарфинкелем, для обнаружения скрытых норм через их нарушение.

ETHNOLOGY – the biological study of behavioural.

Етологія – біологічне дослідження поведінки.

Этология – биологическое исследование поведения.

ETIOLOGY – see *Aetiology*.

Етіологія.

Этиология.

EUGENICS – a programme of selective breeding with the aim of ‘improving’ human abilities through careful transmission of inherited characteristics.

Евгеніка – програма селективного схрещування з метою «покращення» людських здібностей завдяки детальному відбору та перенесенню спадкових характеристик.

Евгеника – программа селективного скрещивания с целью «улучшения» человеческих способностей благодаря тщательному отбору и переносу наследственных характеристик.

EUROCENTRISM – a form of cultural bias whereby psychologists place more emphasis on European (or Western) theories and ideas, at the expense of other cultures, implicit in this definition is the assumption that Western concepts are fundamentally different (and most probably superior) from those in other cultures.

Євроцентризм – форма культурного упередження, коли проголошується перевага європейської (західної) культури у світовому розвитку над всіма іншими культурами.

Євроцентризм – форма культурного предубеждения, когда провозглашается преимущество европейской (западной) культуры в мировом развитии над другими культурами.

EVALUATION APPREHENSION – the concerns that a participant has when they feel they are being judged within an experiment.

Передчуття оцінки – занепокоєння, яке відчують учасники експерименту, розуміючи, що їхні дії будуть оцінені у його процесі.

Предчувствие оценки – беспокойство, которое испытывают участники эксперимента, понимающие, что их действия подвергнутся оценке в его процессе.

EVENT SAMPLING – an aspect of observational studies, where an event is recorded every time it occurs.

Вибірка за подіями – аспект досліджень спостереження, коли певна подія реєструється кожного разу, як відбувається.

Выборка по событиям – аспект наблюдательных исследований, когда определенное событие регистрируется каждый раз, когда оно происходит.

EVOLUTION OF INTELLIGENCE – the debate concerning how and why human intelligence has developed as it has.

Еволюція розумового розвитку – дискусія стосовно шляхів та причин розвитку людського інтелекту до теперішнього стану.

Эволюция интеллектуального развития – дискуссия о способах и причинах развития интеллекта человека до нынешнего состояния.

EVOLUTIONARILY STABLE STRATEGY (ESS) – a sociobiological term for any strategy that can not be bettered and thus resists invasion by alternative strategies.

Стратегія еволюційної стабільності – соціобіологічний термін для опису будь-якої стратегії (один із числа можливих планів дії), яка не може бути покращена, отже, перешкоджає вторгненню альтернативних стратегій.

Стратегия эволюционной стабильности – социобиологический термин для описания любой стратегии (один из ряда возможных планов действий), которая не может быть улучшена и, следовательно, сопротивляется вторжению альтернативных стратегий.

EVOLUTIONARY EXPLANATIONS OF MENTAL DISORDERS – are attempts to explain why those disorders, if genetic, still persist in the gene pool and have not been weeded out by natural selection.

Еволюційні пояснення психічних розладів – намагання пояснити, чому такі розлади, якщо вони генетичні, досі існують у генофонді і ще не виведені природнім відбором.

Эволюционные объяснения психических расстройств – попытки объяснить, почему такие расстройства, если они генетические, до сих пор существуют в генофонде и еще не исчезли путем естественного отбора.

EVOLUTIONARY PSYCHOLOGY – is a branch of science that believes that human beings adapted to a relatively stable ancestral environment, the ‘environment of evolutionary adaptedness’ over a period of approximately 100,000 years.

Еволюційна психологія – галузь науки, яка переконує, що люди адаптувалися до відносно стабільного навколишнього середовища за період майже 100 000 років.

Эволюционная психология – отрасль науки, которая убеждает, что люди адаптировались к относительно стабильной окружающей среде за период около 100 000 лет.

EX POST-FACTO STUDY – a type of research study in which the independent variable is some aspect of the participant (such as their age, gender, political persuasion etc.).

Постфактум дослідження – вид дослідження, у якому незалежною змінною виступає один з аспектів учасника (наприклад, вік, стать, політичні переконання).

Постфактум исследование – вид исследования, в котором независимой переменной является один из аспектов участника (например, возраст, пол, политические убеждения и т. д.).

EXCITATION (EXCITEMENT) – 1) a pattern of change within a receptor produced by stimulus energy; 2) any increase in tension such as might be produced by arousal.

Збудження – 1) характерні зміни рецептора під дією енергії стимулу; 2) будь-яке підсилення напруження, наприклад, у результаті активації.

Возбуждение – 1) в физиологии – характерное изменение рецептора под воздействием энергии стимула; 2) любое усиление напряженности, например, в результате активации.

EXCITATION-TRANSFER THEORY – an explanation of how arousal that is generated in one situation can be transferred to another and added to the arousal generated in the second.

Теорія перенесення збудження – пояснення того, як активація, що виникає в одній ситуації, може бути перенесена в іншу ситуацію, де додається до активації, що виникає під дією нового стимулу.

Теория переноса возбуждения – объяснение того, как активация, возникшая в одной ситуации, может быть перенесена в другую ситуацию, где складывается с активацией, возникшей под воздействием нового стимула.

EXISTENTIAL THERAPIES – see *Humanistic therapies*.

Екзистенційна терапія – див. *Гуманістичні терапії*.

Экзистенциальная терапия – см. *Гуманистические терапии*.

EXOGENOUS anything whose origins are outside the organism.

Екзогенний – будь-який стан, причини якого знаходяться поза організмом.

Экзогенный – любое состояние, причины которого находятся за пределами организма.

EXOGENOUS ZEITGEBERS – see *Zeitgebers*.

Зовнішні подразники циркадного ритму – див. *Циркадний ритм*.

Внешние раздражители циркадного ритма – см. *Циркадний ритм*.

EXPERIMENT – the manipulation of an independent variable in order to see its effect on a dependent variable.

Експеримент – маніпуляції з незалежною змінною з метою дослідження її впливу на залежну змінну.

Эксперимент – манипуляции с независимой переменной с целью изучения ее воздействия на зависимую переменную.

EXPERIMENTAL DESIGNS – a procedure used to control the influence of participant variables in an experiment.

Експериментальний план – процедура, що використовується для контролю над змінними, над якими ведеться спостереження в процесі експерименту.

Экспериментальный план – процедура, используемая для контроля над переменными, наблюдаемыми в процессе эксперимента.

EXPERIMENTAL GROUP – those participants in an experiment who receive the independent variable under study.

Експериментальна група – група учасників експерименту, що отримують незалежну змінну.

Экспериментальная группа – группа участников эксперимента, получающих независимую переменную.

EXPERIMENTER EFFECTS – refers to some aspect of the experimenter's make-up or of their behavior that has an effect on the behaviour of the participant in an investigation.

Ефект експериментатора – термін, що позначає певний аспект зовнішності чи поведінки експериментатора, який впливає на поведінку учасника дослідження.

Эффект экспериментатора – термин обозначает некий аспект внешности или поведения экспериментатора, оказывающий влияние на поведение участника исследования.

EXPLICIT MEMORY – a type of memory that requires a conscious attempt to remember something previously learned.

Експліцитна пам'ять – звичайно протиставлений імпліцитній пам'яті цей вид пам'яті потребує свідомої спроби згадати щонебудь, засвоєне раніше.

Эксплицитная память – обычно противопоставляемый имплицитной памяти этот вид памяти требует сознательной попытки вспомнить что-либо, усвоенное ранее.

EXTERNAL ATTRIBUTION – see *Situational attribution*.

Зовнішня атрибуція – див. *Ситуаційна атрибуція*.

Внешняя атрибуция – см. *Ситуационная атрибуция*.

EXTERNAL VALIDITY – an experiment is externally valid if the results can be generalized beyond this specific situation (i.e. to other people, other settings and over time).

Зовнішня валідність – здатність екстраполювати результати експериментальних досліджень на інші ситуації та інших учасників. На загальну думку, в лабораторних умовах люди поведуться не так, як у природних умовах.

Внешняя валидность – способность экстраполировать результаты экспериментальных исследований на другие ситуации и других участников. По общему мнению, в лабораторной обстановке люди ведут себя не так, как в естественных условиях.

EXTINCTION – a loss of a learned response.

Гальмування – втрата набутих реакцій.

Торможение – потеря приобретенных реакций.

EXTRASENSORY PERCEPTION (ESP) – perception which is thought to occur without stimulation of the normal sensory channels such as vision and hearing.

Екстрасенсорне сприйняття (ЕСС) – сприйняття, що проходить без стимуляції звичайних сенсорних каналів зору та слуху. Включає телепатію (передача думок на відстані, ясновидіння (сприйняття об'єкта, недоступного звичайним органам чуттів) і перекогністику (сприйняття подій, які ще не трапилися).

Екстрасенсорное восприятие (ЭСВ) – восприятие, происходящее без стимуляции обычных сенсорных каналов зрения и слуха. Включает телепатию (передача мыслей на расстояние), ясновидение (восприятие объекта, недоступного обычным органам чувств) и прекогностическую (восприятие еще не случившихся событий).

EXTROVERSION – a dimension of personality which is characterized by a variety of traits such as impulsiveness and sociability.

Екстравертність – властивість і тип особистості, який характеризується такими рисами, як імпульсивність і товариськість.

Экстравертность – свойство и тип личности, который характеризуется такими чертами, как импульсивность и общительность.

EYSENCK PERSONALITY INVENTORY (EPI) – a way of measuring personality along the dimensions of extroversion-introversion, and neuroticism-stability.

Особистісний опитувальник Айзенка – метод визначення особистості за шкалою екстравертність/інтровертність і стабільність/невротичний стан.

Личностный опросник Айзенка – метод определения личности по шкале экстравертность/ интровертность и стабильность/ невротическое состояние.

F SCALE – a measuring instrument used by Adorno in his investigations of the authoritarian personality.

Шкала Ф (шкала Р) – вимірювальний інструмент, яким користувався Адорно у дослідженнях авторитарної особистості.

Шкала «Р» – измерительный инструмент, использованный Адорно в исследовании авторитарной личности.

FACE VALIDITY – *see Validity.*

Очевидна валідність (встановлюється без застосування спеціальних процедур) – *див. Валідність.*

Очевидная валидность (устанавливается без применения специальных процедур) – *см. Валидность.*

FAILURE TO FUNCTION ADEQUATELY – is a definition of abnormality based on a person's inability to function within broadly defined limits of 'normal behaviour'.

Нездатність нормально функціонувати – визначення ненормальності, базоване на нездатності поводитись у межах «нормальної поведінки».

Неспособность нормально функционировать – определение ненормальности, основанное на неспособности вести себя в рамках «нормального поведения».

FALSE CONSENSUS BIAS – the tendency to see our own attitudes, beliefs and behavior as being typical.

Ефект хибного консенсусу – схильність розглядати свої погляди, переконання як типові для оточуючих.

Эффект ложного консенсуса – склонность рассматривать свои взгляды, убеждения и поведение как типичные для окружающих.

FALSE MEMORY SYNDROME – *see Recovered memory.*

Синдром фальшивої пам'яті.

Синдром ложной памяти.

FEAR APPEALS – the use of fear in a persuasive message in an attempt to change a person’s attitude or behaviour.

Залякування – використання страху як інструмента переконання у спробі змінити обставини або поведінку інших людей.

Запугивание – использование страха как инструмента убеждения в попытке изменить установку или поведение других людей.

FEATURE DETECTION THEORIES – see *Pattern recognition*.

Теорія розрізнення за характерними ознаками.

Теория распознавания по характерным признакам.

FEEDBACK – a general term that has a multiplicity of meanings. It means the information from muscles that helps to guide movement (kinaesthetic feedback), or the information that follows performance of a task (feedback of results), or it can mean the information we receive from others as we operate within our social world.

Зворотний зв’язок – загальний термін, що має багато значень у психології. Він може означати інформацію, яка передається м’язам та допомагає керувати рухами (кінестетичний зворотний зв’язок), інформацію, що суроводжує виконання завдання (зворотний зв’язок за результатом), або інформацію, що отримується від інших осіб у соціальній взаємодії з ними.

Обратная связь – общий термин, имеющий несколько значений в психологии. Он может означать информацию, передаваемую мышцам и помогающую управлять движениями (кинестетическая обратная связь); информацию, сопровождающую выполнение задачи (обратная связь по результату), или информацию, получаемую от других людей при социальном взаимодействии с ними.

FEMINISM – a personal position that stresses a high regard for women as human beings, and a belief that men and women should be socially, economically and legally equal.

Фемінізм – особистісна позиція, що акцентує поважне ставлення до жінки як людині. Переконавання у тому, що між чоловіками і жінками має існувати соціальна, економічна та правова рівність.

Феминизм – личная позиция, акцентирующая уважительное отношение к женщине как человеческому существу. Убеждение в том, что между мужчинами и женщинами должно существовать общественное, экономическое и законодательное равенство.

FEMINIST RESEARCH METHODS – investigative methods that do not devalue feminine experience.

Методи феміністичного дослідження – методи психологічних досліджень, що не потерпають від недооцінки жіночого досвіду.
Феминистские методы исследований – методы психологических исследований, не страдающие от недооценки женского опыта восприятия.

FETISHISM – one of the paraphilias, it refers to a strong sexual attraction for some inanimate object, frequently an article of female clothing.

Фетишизм – різновид парафілії, що означає сильний сексуальний потяг до неживих об'єктів, як правило, до предметів жіночого туалету.

Фетишизм – как разновидность парафилии фетишизм в психологии обозначает сильное половое влечение к неодушевленым объектам, как правило, к предметам женского туалета.

FIELD DEPENDENCE / INDEPENDENCE refers to the degree to which an individual's perception is influenced by the background environment (the field).

Фонова залежність / незалежність – ступінь впливу заднього фону обстановки на сприйняття людини.

Фоновая зависимость / независимость – степень воздействия заднего плана (фона) обстановки на восприятие человека.

FIELD STUDIES – any piece of research that takes place outside of the laboratory, and within the context in which a behavior normally occurs.

Польові дослідження – у широкому розумінні – будь-які дослідження, що проводяться за межами лабораторії. У психології це стосується, в основному, до досліджень особливостей поведінки.

Полевые исследования – в широком смысле – любые исследования, которые проводятся за пределами лаборатории. В психологии это относится, в основном, к исследованию особенностей поведения.

FIGHT OR FLIGHT – a description of the way in which animals prepare themselves to deal with danger. A sequence of activity is triggered which prepares the body for the possibility of defending or attacking (fight) or running away to safety (flight).

«Боротьба або втеча» – опис способу, у який тварини готують себе, щоб справитися з небезпекою. Включається послідовність дій, які готують організм до можливості захищатися або атакувати (боротьба) чи сховатися в затишне місце (втеча).

«Борьба или бегство» – описание способа, которым животные готовят себя справиться с опасностью. Включается последовательность действий, которые готовят организм к возможности

захищатся или атаковать (борьба), или скрыться в укромное место (бегство).

FIGURE GROUND – the perceptual relationship between the figure (whatever is in the foreground).

Співвідношення фігури та фону (у сприйнятті).

Соотношение фигуры и фона (в восприятии).

FILIAL IMPRINTING – the attachment of a young animal to its parents.

Філіальний імпринтинг – прихильність молодій тварини до своїх батьків, особливо матері.

Филиальный (сыновний, дочерний) импринтинг – привязанность молодого животного к своим родителям, особенно к матери.

FIXATION – an aspect of Freudian theory, this refers to an abnormal state of development where the child becomes frozen at that particular stage.

Фіксація – аспект теорії Фрейда, що позначає аномальний стан, коли дитина зупиняється на одному певному етапі розвитку.

Фиксация – аспект теории Фрейда, обозначающий аномальное состояние, когда ребенок застопоривается на одном конкретном этапе развития.

FIXED ACTION PATTERN – sequences of innate behaviour that are often performed in a seemingly fixed and stereotypical manner by all members of the same species.

Фіксована схема дії – послідовність природженої поведінки, яка часто виконується в незмінній манері всіма представниками одного виду.

Фиксированная схема действий – последовательность врожденного поведения, часто выполняемая в неизменной манере всеми представителями одного вида.

FIXED RATIO REINFORCEMENT – see *Levels of reinforcement*.

Підкріплення через фіксовані інтервали – отримання позитивного стимулу через фіксовані проміжки часу забезпечує прояв реакції протягом цього часу.

Подкрепление через фиксированные интервалы – получение положительного стимула через фиксированные интервалы времени обеспечивает проявление реакции в течение этого времени.

FLASHBULB MEMORY – a term given to the memories that accompany a particular significant emotionally arousing event.

Спалахи споминів – термін, що означає спомини, які супроводжують особливо значні та емоційно хвилюючі події.

Вспышки воспоминания – термин, обозначающий воспоминания, которые сопровождают особенно значительные и эмоционально волнующие события.

FLOOR EFFECT – the opposite to a ceiling effect, this refers to the possibility that when measuring some aspect of performance in an experiment, we use a measuring device that fails to adequately discriminate between the participants in the study.

Ефект підлоги – термін, протилежний ефекту стелі і також означає події, що відбуваються в тому випадку, якщо під час проведення експерименту вимірювальний пристрій не може адекватно розрізнити учасників.

Эффект пола – термин, противоположный эффекту потолка и также обозначающий события, происходящие в том случае, если при проведении эксперимента измерительное устройство не в состоянии произвести адекватное различие между участниками.

FOLLOW-UP STUDY – refers to the process of maintaining contact with participants after an investigation in order to see what long-term effects have been caused by their participation in the study.

Тривале обстеження – підтримка контакту з учасниками після експерименту з метою виявлення тривалих ефектів, викликаних їхньою участю у дослідженні.

Длительное обследование – поддержание контакта с участниками после эксперимента с целью выявления долгосрочных эффектов, вызванных их участием в исследовании.

FOOT-IN-THE-DOOR TECHNIQUE – a compliance technique which is based on the idea that if people agree to a small request initially, they are more likely to agree to a much larger request later on.

Методика «ногою в двері» – методика поступливості, базована на тому, що якщо людина спочатку погоджується виконати невелике прохання, то пізніше вона може піти назустріч і в набагато значніших питаннях.

Методика «ногой в дверь» – методика уступчивості, основана на том, что если человек сначала соглашается выполнить небольшую просьбу, то позднее он может пойти навстречу в гораздо более значительных вопросах.

FORAGING – a term used to describe the ways in which animals satisfy their nutritional requirements.

Пошуки їжі – способи, за допомогою яких тварини задовольняють свою потребу в поживних речовинах.

Поиски пищи – способы, с помощью которых животные удовлетворяют свои потребности в питательных веществах.

FORCED-CHOICE ITEM – any test where respondents have to choose one of a number of alternative responses.

Пункт примусового вибору, об'єкт вимушеного вибору – будь-який тест, у якому респондентам доводиться обирати одну з кількох альтернативних можливостей.

Пункт принудительного выбора, объект вынужденного выбора – любой тест, в котором респондентам приходится выбирать одну из нескольких альтернативных возможностей.

FOREBRAIN – *see Brain.*

Передній мозок – *див. Головний мозок.*

Передний мозг – *см. Головной мозг.*

FORGETTING – a general idea in psychology which refers to a person's loss of the ability to recall or recognize that which they previously learned.

Забування – одна із загальних ідей психології: втрата здатності пригадати чи розпізнати раніше засвоєну інформацію.

Забывание – одна из общих идей психологии: утрата способности вспомнить или опознать ранее усвоенную информацию.

FORMAL OPERATIONAL THOUGHT – *see Piaget, J.*

Стадія формальних операцій (остання стадія формування інтелекту за теорією Ж. Піаже).

Стадия формальных операций (последняя стадия формирования интеллекта по теории Ж. Пиаже).

FRATERNAL TWIN – *see Dizygotic twin.*

Різномісцеві близнюки – термін, що описує близнюків, які розвинулися із різних яйцеклітин.

Разноместовые близнецы – термин описывает близнецов, развившихся из разных яйцеклеток.

FREE ASSOCIATION – a psychological term used to describe the free association of ideas that can give an insight into the unconscious mind of the analysand.

Вільна асоціація – термін психоаналізу, що використовується на позначення зв'язку між психічними явищами, що дозволяє психоаналітику скласти враження про підсвідомий розум аналізанта.

Свободная ассоциация – термин психоанализа, используемый для описания связи между психическими явлениями, которая может дать представление о подсознательном разуме анализанта.

FREE WILL VS DETERMINISM – refers to the debate between those who believe that behavior is determined by external or internal factors acting upon the individual (determinism), and those who believe that people respond actively to events around them (freedom).

Вільна воля (ант. детермінізм) – дискусія між тими, хто вважають, що поведінка визначається зовнішніми або внутрішніми факторами, які впливають на особистість (детермінізм), та прибічниками ідеї про те, що люди активно реагують на події, що відбуваються (свободна воля).

Свободная воля (VERSUS детерминизм) – дискусия между теми, кто считает, что поведение определяется внешними или внутренними факторами, влияющими на личность (детерминизм), и сторонниками мнения о том, что люди активно реагируют на происходящие события (свободная воля).

FREE-RIDER EFFECT – someone who takes advantage of a shared resource but does not contribute to the costs involved.

Ефект безбілетного / нахлібника – термін означає тих, хто користуються спільними ресурсами, але не сплачують видатки, пов'язані з підтримкою цих ресурсів.

Эффект нахлебника – термин обозначает тех, кто пользуются общими ресурсами, но не оплачивают издержки, связанные с поддержанием этих ресурсов.

FREQUENCY GRAPH – a graphical representation of how often certain events or scores occur.

Частотний графік – графічне відображення частотності виникнення певних подій або результатів.

Частотный график – графическое отображение частотности возникновения определенных событий или результатов.

FREUD, S. – the founder of psychoanalysis, hailed by many as the greatest genius of the century, by others as an intellectual confidence trickster. Freud's major contribution to psychology was in the structure and development of personality.

Фрейд, Зігмунд – засновник психоаналізу, ушанований багатьма як найбільший геній ХХ ст. та критикований іншими за інтелектуальне шарлатанство. Головним внеском Фрейда у психологію було нове розуміння структури та розвитку особистості.

Фрейд, Зигмунд (1856–1939) – основатель психоанализа, прославляемый многими как величайший гений ХХ в. и критикуемый другими за интеллектуальное шарлатанство. Главным вкладом Фрейда в психологию было новое понимание структуры и развития личности.

FREUDIAN – anything connected with the theories of Sigmund Freud.

Фрейдів – пов'язаний із теоріями З. Фрейда.

Фрейдистский – связанный с теориями З. Фрейда.

FREUDIAN SLIP – any slip-up, either in speech, writing or in memory lapses that betrays the concerns or pre-occupations of the unconscious mind.

Помилки Фрейда – будь-які помилки у мовленні, письмі або пам'яті, що викажують несвідомий неспокій. Фрейд вважав, що вони не випадкові, а цілковито зумовлені роботою підсвідомості.

Фрейдистские ошибки – любые ошибки речи, письма или памяти, выдающие бессознательное беспокойство. Фрейд считал, что они не случайны, а целиком и полностью обусловлены работой подсознания.

FRONTAL LOBE – *see Brain.*

Лобна частка головного мозку.

Лобная доля головного мозга.

FRUSTRATION-AGGRESSION THEORY – an explanation of aggression which states that if a person is blocked (or frustrated) from achieving some goal then this leads to aggression.

Теорія пригніченої агресії – одне з пояснень агресії, за яким, якщо людина стикається з перепонами на шляху до своєї мети (фрустрація), це призводить до агресії.

Теория подавленной агрессии – одно из объяснений агрессии, гласящее, что если человек сталкивается с препятствиями при достижении своей цели (фрустрация), это приводит к агрессии.

FUNCTIONAL DISORDER – any mental disorder where there is no known organic cause.

Функціональний розлад – будь-який психічний розлад невідомого органічного походження.

Функциональное расстройство – любое психическое расстройство, не имеющее известной органической причины.

FUNCTIONAL FIXEDNESS – a state sometimes encountered in problem-solving situations, in that a person trying to solve a problem cannot view an object as serving any other purpose other than the one it usually serves.

Функціональна фіксація – стан, який зустрічається у проблемних ситуаціях. Людина, що вирішує проблему, іноді не може усвідомити, що об'єкт може служити якійсь іншій меті, окрім тієї, якій він призначений.

Функциональная фиксация – состояние, встречающееся в проблемных ситуациях. Человек, решающий проблему, иногда не может осознать, что объект может служить какой-либо иной цели, помимо той, для которой он обычно предназначен.

FUNDAMENTAL ATTRIBUTION ERROR – *see Attributional biases.*

Фундаментальна помилка атрибуції – *див. Атрибутивні викривлення.*

Фундаментальная ошибка атрибуции – *см. Атрибутивные искажения.*

GALVANIC SKIN RESPONSE (GSR) – measures the change in electrical resistance of the skin. The GSR is commonly used as an objective measure of arousal, and the principle is commonly associated with the idea of a lie detector.

Шкірно-гальванічна реакція – зміни електричного опору шкіри. ШГР широко використовується у вимірюванні рівня активізації та звичайно асоціюється з ідеєю детектора брехні.

Кожно-гальваническая реакция (КГР) – изменение электрической сопротивляемости кожного покрова. КГР широко используется при измерении уровня активации и обычно ассоциируется с идеей детектора лжи.

GENDER – a term used where it is considered appropriate to emphasise the psychological characteristics associated with males and females.

Рід – термін використовується за потреби підкреслити психологічні характеристики, пов'язані з жіночою або чоловічою статтю.

Род (мужской и женский) – термин используется в тех случаях, когда считается уместным акцентировать психологические характеристики, связанные с женским и мужским полом.

GENDER BIAS – refers to the treatment of men and women in psychological research and theory such as to offer a view that might not justifiably be seen as representing the characteristics of either one of these genders.

Дискримінація за статевою ознакою – схильність по-різному ставитися до чоловіків та жінок у проведенні психологічних експериментів та теоретичних досліджень у галузі психології.

Дискриминация по половому признаку – в общем и целом термин обозначает склонность по-разному относиться к мужчинам и женщинам при проведении психологических экспериментов и теоретических исследований в области психологии.

GENDER ROLE – those behaviours, attitudes and interests that are considered appropriate for one gender and inappropriate for the other.

Статеві ролі – схеми поведінки, установки та інтереси, які вважаються властивими одній статі та невластивими іншій.

Половые роли – схемы поведения, установки и интересы, которые считаются свойственными одному полу и несвойственными другому.

GENDER STEREOTYPES – a set of beliefs about what it means to be male or female. These involves preconceived ideas about male and female differences in psychological traits, attitudes, social relations and occupational interests.

Гендерні стереотипи – набір переконань про те, що властиво чоловічій та жіночій статі. Серед них – засвоєні ідеї про психологічні, соціальні та професійні інтереси між чоловіками та жінками.

Половые стереотипы – набор убеждений о том, что свойственно мужскому или женскому полу. К ним относятся усвоенные идеи о психологических, социальных и поведенческих различиях между мужчинами и женщинами.

GENERAL ADAPTATION SYNDROME – suggested by Selye proposes that there are three stages in our response to long-term stress: alarm reaction, resistance stage, and exhaustion stage.

Загальний адаптаційний синдром – цей термін, запропонований Г. Сельє, означає схему фізіологічної реакції на стресові ситуації і складається з трьох фаз: фази тривоги, фази протидії та фази виснаження.

Общий адаптационный синдром – этот термин, предложенный Г. Селье, обозначает схему физиологической реакции на стрессовые ситуации. Общий адаптационный синдром делится на три фазы: фазу тревоги, фазу противодействия, фазу истощения.

GENERAL FACTOR – a general intelligence factor that was originally thought to underlie person's performance on different tests of mental ability.

Загальний фактор – фактор інтелекту, який, як вважалося раніше, зумовлює показники людини у різних тестах на розумові здібності (спільний вияв інтелекту на відміну від спеціальних здібностей).

Общий фактор – фактор интеллекта, который, как ранее считалось, обуславливает показатели человека в различных тестах на умственные способности.

GENERALIZABILITY – the ability of the researcher to make a justified extension of their conclusions to a whole category of objects or population of people.

Узагальнювальна здатність – ступінь достовірності, з яким дослідник може поширювати власні висновки на цілу категорію об'єктів або популяцію організмів.

Обобщаемость – степень достоверности, с которой исследователь может экстраполировать свои выводы на целую категорию объектов или популяцию организмов.

GENERALIZATION – approach of judging all members of a particular group as being the same.

Генералізація (узагальнення) – метод «широкого охоплення», коли всі члени певної групи вважаються однаковими (*див. Стереотипи*).

Генерализация (обобщение) – метод «широкого охвата», когда все члены конкретной группы считаются одинаковыми (*см. Стереотипы*).

GENE – a part of a chromosome of any organism that carries information in the form of deoxyribonucleic acid (DNA).

Ген – частина хромосоми будь-якого організму, яка несе інформацію у вигляді дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК).

Ген – часть хромосомы любого организма, несущая информацию в виде дезоксирибонуклеиновой кислоты (ДНК).

GENETIC DETERMINISM – a belief that the development of any organism is under genetic control.

Генетичний детермінізм – переконання у тому, що розвиток будь-якого організму перебуває під генетичним контролем.

Генетический детерминизм – убеждение в том, что развитие любого организма находится под генетическим контролем.

GENETICS – the study of inherited characteristics (see gene) and also of the roles of genes during lifetime development.

Генетика – вивчення успадкованих характеристик, а також ролей генів у життєвому розвитку організмів.

Генетика – изучение унаследованных характеристик, а также роли генов в жизненном развитии организмов.

GENIUS – a person with exceptional ability, usually of an intellectual or creative nature.

Геній – людина з унікальними здібностями, як правило, інтелектуальними або креативними.

Гений – человек с уникальными способностями, как правило, интеллектуальными или креативными.

GENOTYPE – the genetic make-up of an individual.

Генотип – генетичний склад особистості.

Генотип – генетический состав личности.

GERONTOLOGY – the study of the ageing process.

Геронтологія – вивчення процесів старіння.

Геронтология – изучение процессов старения.

GESTALT – a German word that means ‘whole configuration’ and which emphasizes that the whole (be it the person or a perceptual image) is always greater than the sum of its parts.

Гештальт – поняття, що в перекладі з німецької означає «цілісна конфігурація» і висловлює ідею про те, що ціле (будь-то особистість чи перцептуальний образ) завжди більше, ніж сума його частин.

Гештальт – понятие, в переводе с немецкого означающее «целостная конфигурация» и выражающее идею о том, что целое (будь-то личность или перцептуальный образ) всегда больше, чем сумма его частей.

GESTALT LAWS OF PERCEPTUAL ORGANIZATION – the view that perceptual forms could be experienced through the application of perceptual principles.

Гештальт-закопи організації сприйняття – ідея про те, що сприйняття сукупної форми відбувається завдяки застосуванню перцептуальних принципів.

Гештальт-законы организации восприятия – идея о том, что восприятие совокупной формы происходит благодаря применению перцептуальных принципов.

GESTALT THERAPY – a humanistic therapy that takes into account all aspects of a person’s life and experience, so as to bring about a sense of the whole person, characterized by a sense of self-awareness.

Гештальт-терапія – гуманістична терапія, що бере до уваги всі аспекти людського життя та досвіду і прагне до відновлення цілісної особистості, для якої характерним є почуття самосвідомості.

Гештальт-терапия – гуманистическая терапия, принимающая во внимание все аспекты человеческой жизни и опыта и стремящаяся к восстановлению целостной личности, для которой характерно чувство самосознания.

GIFTEDNESS – refers to individuals who possess some exceptional intellectual ability such as high intelligence quotient, creativity or some specialized talent such as art, music or science.

Талановитість – термін стосується до особистостей, що мають особливі інтелектуальні здібності, наприклад, високий рівень інтелекту, креатив або особливі таланти в мистецтві, музиці, науці.

Одаренность, талантливость – термин относится к личностям, обладающим особыми интеллектуальными способностями, например, высоким уровнем интеллекта, креативом или особыми талантами в искусстве, музыке, науке.

GREAT PERSON THEORY OF LEADERSHIP – a belief that there are certain types of personality characteristics that predispose some people to become leaders rather than others.

Теорія лідерства «видатної людини» – теорія існування певних якостей особистості, що забезпечують схильність до лідерства у деяких людей.

Теория о влиянии выдающейся личности на ход истории – теория о существовании определенных качеств личности, обеспечивающих предрасположенность к лидерству у некоторых людей.

GROUP DYNAMICS – the many different interactions that take place among members of a group (i.e. leader-follower relations or group decision-making).

Групова динаміка – сукупність соціально-психологічних процесів та явищ, які відбуваються в групі протягом її існування від утворення до розпаду.

Групповая динамика – совокупность социально-психологических процессов и явлений, происходящих в группе на всем протяжении ее существования от образования до распада.

GROUP POLARIZATION – the tendency for groups to show a shift towards the extremes of decision-making when compared to decisions made by individuals.

Поляризація групи – одна з групових тенденцій, що виявляється в ухваленні екстремальних групових рішень порівняно з рішеннями, які ухвалюють окремі члени групи.

Групповая поляризация – одна из групповых тенденций, выражающаяся в сдвиге к крайностям в групповых решениях по сравнению с решениями, принимаемыми отдельными членами группы.

GROUP THERAPY – a term used to refer to the practice of carrying out therapeutic sessions in groups rather than individually.

Групова (колективна) терапія – термін використовується для опису психотерапевтичних занять у групах, на відміну від індивідуальної терапії.

Групповая терапия – термин используется для описания психотерапевтических занятий в группах, в отличие от индивидуальной терапии.

GROUPTHINK – the tendency for certain types of groups to reach decisions that are extreme and which tend to be unwise or unrealistic.

Групове мислення – термін означає схильність окремих груп ухвалювати екстремальні, нереалістичні або нерозумні рішення.

Групповое мышление – термин обозначает склонность отдельных групп принимать экстремальные, нереалистичные или неразумные решения.

GSR – *see Galvanic skin response.*

Шкірно-гальванічна реакція.

Кожно-гальваническая реакция (КГР).

НАВИТ – a behaviour that has been acquired as a result of experience and is now performed almost automatically.

Звичка, навичка – поведінка, яка була відпрацьована в результаті життєвого досвіду і виконується майже автоматично.

Привычка – поведение, которое было выработано в результате жизненного опыта и выполняется почти автоматически.

НАВИТАТ – a geographical area where conditions are particularly well suited to a particular species.

Середовище існування – географічна область, де склалися природні умови, які особливо гарно підходять для існування певного виду тварин.

Ареал – географическая область, где сложились природные условия, особенно хорошо подходящие для обитания конкретного вида животных.

НАВИТУАТИОН – an explanation of learning where the response of an organism to a novel stimulus gradually fades as it becomes apparent that the stimulus is not biologically significant.

Звикання – поступове затухання реакції організму на новий стимул, коли стає ясно, що цей стимул не має біологічного значення.

Привыкание – постепенное затухание реакции организма на новый стимул, когда становится ясно, что этот стимул не имеет биологического значения.

HALLUCINATION – refers to the perception of things that are not present.

Галюцинація – сприйняття того, що не існує насправді.

Галлюцинация – восприятие того, что не существует на самом деле.

HALLUCINOGEN – any sort of chemical substance capable of causing hallucinations.

Галюциноген – будь-яка хімічна речовина, що викликає галюцинації.

Галлюциноген – любое химическое вещество, вызывающее галлюцинации.

HALO EFFECT – refers to our tendency to allow one specific trait or our overall impression of a person to influence our judgement of their other traits.

Гала-ефект – схильність керуватися однією специфічною рисою особистості або загальним враженням про людину у судженнях про інші особливості цієї людини.

Гала-эффект – склонность руководствоваться одной специфической чертой личности или общим впечатлением о человеке в суждениях о других особенностях этого человека.

HARDINESS – a psychological construct that is taken to mean resistance to illness, or ability to deal with stress.

Сті́йкість – психологічний конструкт, що означає опірність хворобі або здатність боротися зі стресом.

Устойчивость – психологический конструкт, означающий сопротивляемость болезни или способность бороться со стрессом.

HASSLES AND UPLIFTS – some psychologists believe that the daily hassles of our life (such as money worries, traffic queues, or arguments with our children) are a significant source of stress.

«Падіння і злетити» (емоційні) – деякі психологи вірять, що буденні проблеми нашого життя (нестача грошей, затори на дорогах, сварки з нашими дітьми) є значним джерелом стресу.

«Падения и взлеты» (эмоциональные) – некоторые психологи верят, что будничные проблемы нашей жизни (нехватка денег, заторы на дорогах, ссоры с нашими детьми) являются значительным источником стресса.

HAWTHORNE EFFECT – refers to the fact that any new method of working may produce positive results when it is first introduced simply because the people affected respond with an initial enthusiasm.

Ефект Хоуторна – припускає, що будь-які нові методи роботи можуть дати позитивні результати, тому що співробітники реагують на них з початковим ентузіазмом.

Эффект Хоуторна – подразумевает, что любые новые методы работы могут привести к позитивным результатам потому, что сотрудники реагируют на них с первоначальным энтузиазмом.

HEALTH-BELIEF MODEL – our willingness to seek medical help or change a health-risk behavioural depends both on the extent to which we perceive a threat to our health and also the extent to which we believe that practicing a particular behavior will reduce that threat.

Модель «віри в здоров'я» – наша готовність звернутися по допомогу до лікаря або відмовитися від пагубної звички залежить від двох факторів: ступеня усвідомлення загрози здоров'ю і віри в те, що певна поведінка зменшить цю загрозу.

Модель «веры в здоровье» – наша готовность обратиться за помощью к врачу или отказаться от вредной привычки зависит от двух факторов: степени осознания угрозы здоровью и веры в то, что определенное поведение уменьшит эту угрозу.

HEALTH PSYCHOLOGY – according to Matarazzo, the educational, scientific, and professional contributions of the discipline of psychology to the promotion and maintenance of health, the prevention and treatment of illness, the identification of aetiology and diagnostic correlates of health, illness and related dysfunction, and the improvement of the health care system and health policy formation.

Психологія здоров'я – слідом за Матараццо, навчальні, наукові і професійні відкриття у сфері психології сприяють пропаганді здорового способу життя, визначенню етіології і діагностуванню хвороб і дисфункцій, покращанню системи охорони здоров'я і формуванню політики охорони здоров'я.

Психология здоровья – следуя Матараццо, образовательные, научные и профессиональные открытия в области психологии способствуют продвижению пропаганды здорового образа жизни, определению этиологии и диагностированию болезней и дисфункций, улучшению системы здравоохранения и формированию политики здравоохранения.

HEDONIC RELEVANCE – the tendency to make a dispositional attribution if, as a result of another person's behavior, we are directly affected in some way.

Гедонічна релевантність – схильність створювати характерну атрибуцію, якщо з нами щось відбувається у результаті поведінки іншої людини.

Гедоническая релевантность – склонность производить характерную атрибуцию, если с нами что-то происходит в результате поведения другого человека.

HEDONISM – a belief that all behavior is, or should be, motivated toward the pursuit of pleasure and the avoidance of pain.

Гедонізм – віра в те, що будь-яка поведінка мотивується чи має мотивуватися прагненням до задоволення і ухилянням від страждань.

Гедонизм – вера в то, что любое поведение мотивируется или должно мотивироваться стремлением к удовольствию и уклонением от страданий.

HEINZ DILEMMA – a hypothetical moral dilemma where participants are asked to decide what a functional character should do in response to a number of different conflict situations.

Дилемма Хейнца – гіпотетична моральна дилема, коли учасників просять зробити вибір за вигаданого персонажа у різних конфліктних ситуаціях.

Дилемма Хейнца – гипотетическая моральная дилемма, когда участников просят сделать выбор за вымышленного персонажа в различных конфликтных ситуациях.

HEMISPHERE ASYMMETRIES – see *Lateralization of function*.

Асиметричність півкуль головного мозку.

Асимметричность полушарий головного мозга.

HEREDITY – the study of the biological transmission of genetic characteristics from parent to offspring.

Спадковість – біологічна передача генетичних характеристик потомству від батьків.

Наследственность – биологическая передача генетических характеристик потомству от родителей.

HERITABILITY – the proportion of the variation within a particular characteristic that can be accounted for in terms of inherited factors.

Успадковуваність – пропорція варіацій певної характеристики, яка може розглядатися у термінах спадкових факторів.

Наследуемость – пропорция вариаций определенной характеристики, которая может рассматриваться в терминах наследуемых факторов.

HETERONOMOUS MORALITY – the morality of another.

Гетерономна мораль – мораль іншої людини.

Гетерономная мораль – мораль другого человека.

HETEROSEXUALITY – an attraction to or sexual contact with a person or persons of the opposite sex.

Гетеросексуальність – статевий потяг до осіб протилежної статі.

Гетеросексуальность – половое влечение к лицам противоположного пола.

HIERARCHY OF NEEDS – see *Maslow, A.*

Ієрархія потреб – див. *Маслоу, А.*

Иєрархия потребностей – см. *Маслоу, А.*

HINDBRAIN – see *Brain*.

Задній мозок – див. *Головний мозок.*

Задний мозг – см. *Головной мозг.*

HIPPOCAMPUS – part of the limbic system in the forebrain, the hippocampus plays an important role in memory. Damage to this area results in an

inability to form new memories, although existing memories remain intact.

Гиппокамп – частина лімбічної системи переднього мозку, що відіграє важливу роль у процесах пам'яті. Ушкодження цієї ділянки призводить до нездатності запам'ятовувати нову інформацію, хоча спогади, що є, залишаються непорушеними.

Гиппокамп – будучи частию лимбической системы переднего мозга, гиппокамп играет важную роль в процессах памяти. Повреждение этой области приводит к неспособности запоминать новую информацию, хотя уже имеющиеся воспоминания остаются нетронутыми.

HISTOGRAM – a type of frequency distribution where the number of scores in each category is represented by a vertical column.

Гістограма – спосіб графічного подання результатів досліджень щодо якоїсь дискретної змінної.

Гистограмма – способ графического представления результатов исследований по какой-либо дискретной переменной.

HIV – the human immunodeficiency virus, the virus that can cause AIDS.

ВІЛ – вірус імунодефіциту людини, що може призвести до розвитку СНІДу (синдрому набутого імунодефіциту).

ВИЧ – вирус иммунодефицита человека, который может привести к развитию СПИДа (синдрома приобретенного иммунодефицита).

HOLISTIC – any approach that emphasizes the whole person rather than simply their constituent parts.

Холістичний підхід – будь-який підхід, де акцент робиться на цілісній особистості, а не на її окремих частинах.

Холистический подход – любой подход, где акцент делается на целостной личности, а не на ее составных частях.

HOLOPHRASE – a single-word utterance that is characteristic of the language of very small children.

Голофрази – односкладові речення, характерні для мови маленьких дітей.

Голофразы – односложные предложения, характерные для речи маленьких детей.

HOMEOSTASIS – the process by which the body maintains a constant internal physiological environment.

Гомеостаз – процес, за допомогою якого тіло підтримує рівновагу у своєму внутрішньому фізіологічному середовищі.

Гомеостаз – процесс, с помощью которого тело поддерживает равновесие в своей внутренней физиологической среде.

HOMING – navigation of animals toward a target (normally their home range).

Чуття напрямку – термін, що використовується для опису здатності тварин знаходити дорогу до місць свого проживання.

Чувство направления – термин используется для описания способности животных находить дорогу к местам своего обитания.

HOMOSEXUALITY – sexual contact with members of the same sex, or a sexual preference for one's own sex.

Гомосексуальність – схильність до статевого контакту з особами однієї статі або віддання сексуальної переваги особам тієї ж статі.

Гомосексуальность – склонность к половому контакту с лицами одного пола или сексуальное предпочтение лиц того же пола.

HORMONE – *see Endocrine system.*

Гормон – *див. Ендокринна система.*

Гормон – *см. Эндокринная система.*

HOSTILE AGGRESSION – an act of aggression where the intention is to directly harm or injure another person or object.

Ворожа агресія – будь-яка дія чи низка дій, безпосередньою метою яких є завдання фізичної чи іншої шкоди.

Враждебная агрессия – любое действие или ряд действий, непосредственной целью которых является причинение физического вреда или иного ущерба.

HOTHOUSING – attempts to accelerate the early learning of children.

Ранній розвиток дитини – прагнення прискорити раннє навчання у дітей.

Раннее развитие детей – стремление ускорить раннее научение детей.

HUMAN ALTRUISM – a type of prosocial behavior of a human in which a person will voluntarily help another at some cost to themselves.

Людський альтруїзм – різновид суспільної поведінки, коли одна людина добровільно допомагає іншій з певною шкодою для себе.

Человеческий альтруизм – разновидность общественного поведения, когда один человек добровольно помогает другому с теми или иными издержками для себя.

HUMANISTIC PSYCHOLOGY – a more recent development in the history of psychology. Major humanistic psychologists such as Carl Rogers and Abraham Maslow believed that human beings were born with the desire to grow, create and to love, and had the power to direct their own lives.

Гуманістична психологія – одна з найсучасніших галузей психології. Основні представники гуманістичної психології – Карл Роджерс і Абрахам Маслоу – вірили в те, що люди народжуються з бажанням зростати, творити і любити, що вони володіють здатністю розпоряджатися своїм життям.

Гуманистическая психология – одна из наиболее современных областей психологии. Основные представители гуманистической психологии – Карл Роджерс и Абрахам Маслоу – верили в то, что люди рождаются с желанием расти, творить и любить, что они обладают способностью распоряжаться своей жизнью.

HUMANISTIC THERAPIES – are based on the idea that psychological disorders are a product of self-deceit. Humanistic therapists try to help clients view themselves and their situations with greater insight, accuracy and acceptance. The fundamental belief of it is that clients will be able to fulfill their full potential as human beings if they can achieve these goals.

Гуманістичні методи терапії – методи, базовані на ідеї про те, що психічні розлади є продуктом самообману. Терапевт допомагає пацієнту ставитися до себе і своїх життєвих ситуацій з великим розумінням, терпимістю і доброзичливістю. Фундаментальний принцип гуманістичних методів терапії полягає в тому, що якщо пацієнти досягнуть цієї мети, то вони зможуть повністю розкрити свій людський потенціал і знайти своє місце у житті.

Гуманистические методы терапии – методы, основанные на идее о том, что психические расстройства являются продуктом самообмана. Терапевт помогает пациенту относиться к себе и своим жизненным ситуациям с большим пониманием, терпимостью и благорасположением. Фундаментальный принцип гуманистических методов терапии заключается в том, что если пациенты достигнут этой цели, то они смогут полностью раскрыть свой человеческий потенциал и найти свое место в жизни.

HYGIENE FACTORS – those aspects of a job that cause dissatisfaction in workers (pay, working conditions, the quality of supervision).

Фактори гігієни – аспекти роботи, що можуть викликати незадоволеність у працівників (зарплата, робочі умови і якість керівництва).

Факторы гигиены – аспекты работы, которые могут вызвать неудовлетворенность у работников (зарплата, рабочие условия и качество руководства).

HYPNOSIS – the induction of a sleep-like state which represents an altered state of consciousness.

Гіпноз – навіяний стан, за зовнішніми ознаками схожий зі сном, являє собою змінений стан свідомості.

Гипноз – внушенное состояние, по внешним признакам сходное со сном и представляющее собой измененное состояние сознания.

HYPOCHONDRIA – a type of somatoform disorder (disorders where physical symptoms have no known physical cause, and are therefore linked to psychological problems) whereby the client misinterprets minor physical symptoms as indicating serious illness.

Ипохондрия – різновид функціонального розладу (симптоми якого не мають певної фізичної причини і тому асоціюються із психологічними проблемами), за якого пацієнт інтерпретує незначні фізичні зміни у своєму стані як ознаки серйозної хвороби.

Ипохондрия – разновидность функционального расстройства (симптомы которого не имеют определенной физической причины и поэтому ассоциируются с психологическими проблемами), при котором пациент интерпретирует незначительные физические изменения в своем состоянии как признаки серьезной болезни.

HYPOTHALAMUS – a small structure at the base of the forbrain which is directly or indirectly involved in a wide range of different behaviours.

Гипоталамус – невелика структура в основі переднього мозку, що безпосередньо чи побічно бере участь у різних функціях організму.

Гипоталамус – небольшая структура в основании переднего мозга, прямо или косвенно участвующая в различных функциях организма.

HYPOTHESIS – a statement of what you believe to be true.

Гіпофіз – частина ендокринної системи, що виробляє гормони, головна функція яких полягає в активації гормонів, що виділяють інші залози.

Гипофиз – будучи частиною ендокринной системы, гипофиз вырабатывает гормоны, главная функция которых заключается в активации гормонов, выделяемых другими железами.

HYSTERIA – a type of psychological disorder where emotionally laden mental conflicts manifest themselves as physical symptoms, either in the form of dissociative reactions or conversion hysteria.

Істерія – різновид психічного розладу, коли розумовий конфлікт, що супроводжується потужним емоційним зарядом, виявляється на фізичному рівні або у вигляді істеричної реакції, або у вигляді конверсивної істерії.

Истерия – разновидность психического расстройства, при которой умственный конфликт, сопровождаемый мощным эмоциональным зарядом, проявляется на физическом уровне либо в виде истерической реакции, либо в виде конверсивной истерии.

IATROGENIC DISORDER – any abnormal condition that is unintentionally produced by a physician

Ятрогенний розлад – будь-який ненормальний стан, ненавмисне викликаний спілкуванням із лікарем.

Ятрогенное расстройство – любое ненормальное состояние, ненамеренно вызванное общением с врачом.

ICD – see *International Classification of Disorders*.

Міжнародна класифікація хвороб.

Международная классификация болезней.

ICONIC REPRESENTATION – see *Bruner, J.*

Графічне представлення – див. *Брюнер Дж.*

Графическое представление – см. *Брюнер Дж.*

ID – see *Freud*.

Воно, ід – див. *Фрейд.*

Оно, ид – см. *Фрейд.*

IDENTICAL TWINS – see *Monozygotic twins*.

Однояйцеві близнюки.

Однояйцовые близнецы.

IDENTIFICATION – a type of social influence which is brought about by a person's desire to be like another person or to be part of a particular social group.

Ідентифікація – тип соціального впливу, зумовлений бажанням людини бути схожою на інших людей або стати членом окремої суспільної групи.

Идентификация – тип социального воздействия, обусловленный желанием человека быть похожим на других людей или стать членом отдельной общественной группы.

IDENTIFICATION WITH THE AGGRESSOR – a Freudian concept by which the male child attempts to deal with the castration anxiety that they experience as a result of other Oesipal complex, by identifying with the father.

Ототоження з агресором – фрейдистська концепція, згідно з якою дитина чоловічої статі намагається подолати комплекс кастрації, який вона відчуває у результаті Едипова комплексу, отожднюючи себе зі своїм батьком.

Отождествление с агрессором – фрейдистская концепция, согласно которой ребенок мужского пола пытается преодолеть комплекс кастрации, испытываемый в результате Эдипова комплекса, отождествляясь со своим отцом.

IDENTITY – a person’s sense of self, an idea of oneself as a unique being, developed out of the various roles and associations of childhood.

Ідентичність (самовизначення) – уявлення, відчуття самості у людини, ідея про себе як про унікальну істоту, що починає розвиватися ще у ранньому дитинстві.

Идентичность – человеческое представление о самом себе, идея о себе как уникальном существе, которая начинает развиваться уже в раннем детстве. В психосоциальной теории Э. Эриксона развитие собственной идентичности рассматривается как главная задача периода юности.

IDENTITY CRISIS – in the commonest use of the term, it is a sense of loss of one’s identity. We might feel that there is a lack of continuity in our life, that the person we are today is not the same person we were yesterday.

Криза ідентичності (самовизначення) – відчуття втрати власної ідентичності. Ми відчуваємо відсутність послідовності у своєму житті, нібито людина, якою ми є сьогодні, зовсім не подібна до тієї, якою була вчора.

Кризис идентичности – в наиболее распространенном употреблении термин обозначает чувство утраты собственной идентичности. Мы ощущаем отсутствие последовательности в своей жизни, как будто тот человек, которым мы являемся сегодня, – совсем не тот человек, которым мы были вчера.

IDEOGRAPHIC – any approach or method in psychology that is concerned with the individual rather than in the development of general laws of behaviour.

Ідеографічний – будь-який підхід чи метод у психології, який зосереджений на особистості, а не на розвитку загальних законів поведінки.

Идеографический – любой подход или метод в психологии, который сосредоточен на личности, а не на развитии общих законов поведения. Обычно противопоставляется номотетическому подходу.

ILLUSION – a perceptual experience that is not a true representation of the physical event we are receiving through our senses.

Ілюзія – перцептуальний досвід, який не є справжнім відображенням фізичної події, яке ми отримуємо органами сприйняття.
Иллюзия – перцептуальный опыт, который не является настоящим отображением физического события, воспринимаемого через органы чувств. Иллюзия представляет собой нечто большее, чем «ошибку восприятия», так как является опытом, который нельзя предсказать на основе простой регистрации самого стимула.

IMITATION – the coping of another person's behaviour.

Імітація – наслідування поведінки іншої людини.

Имитация – подражание поведению другого человека.

IMPLICIT MEMORY – see *Explicit memory*.

Імпліцитна пам'ять – у разі використання ІП відбувається повторення раніше засвоєної діяльності без жодних свідомих зусиль.

Имплицитная память – при использовании имплицитной памяти происходит повторение ранее усвоенной деятельности без какого-либо сознательного усилия.

IMPLICIT PERSONALITY THEORY – a set of assumptions based on our own experiences about which personality characteristics are associated with each other.

Теорія прихованої особистості – набір застережень, базованих на наших уявленнях про зв'язок одних характеристик особистості з іншими.

Имплицитная теория личности – набор предпосылок, основанных на наших представлениях о связи одних характеристик личности с другими характеристиками.

IMPLOSION THERAPY – a technique for ridding a client of phobias that requires the client to imagine the feared situation.

Стрес-терапія – метод позбавлення від фобій, який полягає у тому, що пацієнту пропонують уявити страшну ситуацію.

Стресс-терапия – метод избавления от фобий, состоящий в том, что пациенту предлагают представить пугающую ситуацию.

IMPRESSION MANAGEMENT THEORY – refers to our desire to make a favourable impression on other people.

Теорія керування враженнями – теорія, що описує наше бажання справляти позитивне враження на інших людей.

Теория управления впечатлением – теория, описывающая наше желание производить благоприятное впечатление на других людей. В результате мы корректируем свое поведение таким образом, чтобы выставить себя с благоприятной стороны.

IMPRINTING – a type of leaning that takes place during the early part of an animal's life: soon after hatching (in birds) or birth (in other species).

Імпринтинг – вид навчання, яке відбувається на ранніх етапах життя тварини, незабаром після народження або вилуплення.

Импринтинг – вид научения, происходящего на ранних этапах жизни животного. Импринтинг обычно начинается вскоре после рождения.

IMMUNE SYSTEM – a system of cells within the body that is concerned with fighting against viruses and bacteria.

Імунна система – система клітин організму, яка веде боротьбу з вірусами та бактеріями.

Имунная система – система клеток организма, которая занимается борьбой с вирусами и бактериями.

INCLUSIVE FITNESS – a measure of the total reproductive gain of an animal through its own direct descendants (direct fitness) plus the reproductive gain of close genetic relatives (indirect fitness). *See Kid selection.*

Загальна користь – ступінь репродуктивної користі, яку тварина передає через своїх прямих нащадків (пряму користь), а також репродуктивна користь від близьких генетичних родичів (непряма користь).

Общая годность – мера общей репродуктивной выгоды, которую животное передает через своих прямых потомков (прямая годность), плюс репродуктивная выгода от близких генетических родственников (косвенная годность).

INDEPENDENT MEASURES DESIGN – *see Experimental designs.*

Незалежні суб'єкти експерименту – учасників навмання поміщують у різні умови.

Независимые субъекты эксперимента – участников наугад помещают в разные условия.

INDEPENDENT VARIABLE – some aspect of the experimental situation that is directly manipulated by the experimenter in order to see if it causes a change in some other behavior (the *Dependent variable*).

Незалежна змінна – певний аспект експериментальної ситуації, який перебуває під безпосереднім контролем експериментатора, який спостерігає за його можливим впливом на поведінку учасників (*див. Залежна змінна*).

Независимая переменная – некий аспект экспериментальной ситуации, который находится под прямым контролем экспериментатора, наблюдающего за его возможным влиянием на поведение участников (*см. Зависимая переменная*).

INDIRECT FITNESS – the reproductive gain that can be achieved by an animal by helping genetic relatives to survive and reproduce.

Непряма придатність – репродуктивна користь, якої досягає тварина, що допомагає своїм генетичним родичам вижити та репродукуватися.

Косвенная годность – репродуктивная выгода, достигаемая животным, которое помогает своим генетическим родственникам выживать и воспроизводиться.

INDIVIDUAL DIFFERENCES – an acknowledgement that people differ in their genetic make-up, their life experiences, emotional disposition, intelligence and so on.

Індивідуальні відмінності – визнання того факту, що люди відрізняються за своїм генетичним складом, життєвим досвідом, емоційним складом, інтелектом тощо.

Индивидуальные различия – признание того факта, что люди различаются по своему генетическому составу, жизненному опыту, эмоциональному складу, интеллекту и т. д.

INDIVIDUALISM – refers to any culture where the main type of social arrangement is the nuclear family (parent(s) and children).

Індивідуалізм – термін належить до будь-якої культури, де головним осередком соціальної організації є нуклеарна сім'я (батьки та діти).

Индивидуализм – термин относится к любой культуре, где главной ячейкой социальной организации является нуклеарная семья (родители и дети).

INDIVIDUATION – refers to our need to be seen as different from other people in some respect, rather than being seen as, or feeling, exactly the same.

Індивідуалізація – наша потреба відрізнитися від інших людей певним чином, щоб не почуватися і не бути повністю схожими на них.

Индивидуализация – термин обозначает нашу потребность отличаться от других людей в определенном отношении, чтобы не быть или не чувствовать себя в точности похожими на них.

INDUCTIVE REASONING – is the process by which general principles about whole populations are drawn based on the findings of research investigations.

Індуктивне пояснення – процес, за якого загальні принципи про цілі популяції робляться на основі висновків наукових досліджень.

Индуктивное объяснение – процесс, при котором общие принципы о целых популяциях выдвигают на основе выводов научных исследований.

INFANTICIDE – the killing of offspring by conspecifics.

Інфантицид (дітовбивство) – схильність до винищення власного потомства у деяких конспецифічних видів.

Инфантицид (детоубийство) – термин обозначает склонность к истреблению своего потомства у некоторых конспецифичных видов.

INFORMATIONAL INFLUENCE – a type of social influence whereby we turn to other people to gain information about what to think or how to act.

Інформаційний вплив – вид соціального впливу, коли нам доводиться звертатися до інших людей за інформацією про те, як нам слід думати або поводитись.

Информационное воздействие – вид социального воздействия, когда нам приходится обращаться к другим людям за информацией о том, как нам следует думать или поступать.

INFORMED CONSENT – see *Consent*.

Інформована / усвідомлена згода – згода учасника дослідження брати участь в експерименті після того, як його або її проінформували про певний потенційний ризик та його/її праві залишити експеримент безкарно.

Информированное осведомленное согласие – согласие участника исследований принять участие в эксперименте после того, как его или ее проинформировали о каком-либо потенциальном риске и о его или ее праве выйти из эксперимента безнаказанно.

INFRADIAN RHYTHMS – occur less often than once every 24 hours, for instance hibernation in small mammals and the human menstrual cycle.

Інфрадіанний ритм / цикл – виникає менше разу на добу, наприклад, зимова сплячка у ссавців або менструальний цикл у людей.

Инфрадианный ритм / цикл – возникает менее чем раз в сутки, например, зимняя спячка у млекопитающих или менструальный цикл.

IN-GROUP – a reference to any group of which we perceive ourselves to be a member based on global dimensions, such as race, religion or class, or on more specific localized dimensions, such as friendship or subject choice.

Консолідована група / ін-група – будь-яка група, членами якої ми себе вважаємо. Наше уявлення може базуватися на глобальних параметрах, таких як раса, релігія або суспільний клас, або на більш специфічних параметрах, таких як дружба або суб'єктивний вибір.

Консолидированная группа / ин-группа – любая группа, членами которой мы себя считаем. Наше представление может быть основано на глобальных параметрах, таких как раса, религия или общественный класс, либо на более специфичных параметрах, таких как дружба или субъективный выбор.

INNATE RELEASING MECHANISM (IRM) – an ethological term indicating a block or 'gate' which holds back a specific drive (such as parental behavior, mating behavior, etc.)

Врожденный механизм послабления – термін етології, що означає блок або внутрішні «двері», що стримують специфічний драйв (наприклад, поведінка при залицянні і паруванні, батьківська поведінка тощо).

Врожденный механизм-релизер – термин этологии, обозначающий блок или внутреннюю «дверь», удерживающую специфический драйв (например, поведение при уходевании и спаривании, родительское поведение и т. д.).

INNOVATION (MINORITY INFLUENCE) – a form of social influence which can be attributed to exposure to the minority opinion in a group.

Інновація: вплив меншості – різновид соціального впливу, за якого думка меншості здійснює вплив на групу в цілому.

Інновации: влияние меньшинства – разновидность социального воздействия, при котором мнение меньшинства оказывает влияние на группу в целом.

INSECURE ATTACHMENT – a form of attachment between infant and caregiver that develops as a result of the caregiver's lack of sensitive responding to the infant's needs.

Ненадійна відданість – форма відданості між дитиною та опікуном, яка розвивається в результаті нестачі емоційної реакції на потреби дитини.

Ненадежная привязанность – форма привязанности между ребенком и опекуном, которая развивается в результате недостатка эмоционального ответа на потребности ребенка.

INSIGHTS refers to the comprehension of the solution to a problem.

Інсайт (прозоріння) – раптове розуміння вирішення проблеми.

Інсайт (озарение) – внезапное понимание решения проблемы.

INSTINCT – a term that tends to deny definitions, but generally taken means any response that is natural (i.e. inborn or inlearned) and a characteristic of a given species.

Інстинкт – будь-яка природна (тобто вроджена, а не засвоєна) реакція, характерна для певного виду.

Инстинкт – термин с трудом поддается определению, но обычно означает любую естественную (т. е. врожденную, а не усвоенную) реакцию, характерную для данного вида.

INSTRUMENTAL AGGRESSION – a form of aggression where the primary aim is not to inflict pain on the victim, but to reach some other goal where the aggression is merely incidental.

Інструментальна агресія – різновид агресії, коли головною метою є не завдання страждань жертві, а досягнення певної іншої мети, якій сприяє агресивна поведінка.

Инструментальная агрессия – разновидность агрессии, когда главной целью является не причинение страданий жертве, а достижение какой-то иной цели, которой сопутствует агрессивное поведение.

INTELLIGENCE – the ability to function effectively within a given environment, which implies its adaptive nature.

Інтелект – здатність до ефективного функціонування у навколишньому середовищі, що означає адаптивну природу інтелекту.

Интеллект – способность к эффективному функционированию в окружающей среде, что подразумевает адаптивную природу интеллекта.

INTELLIGENCE QUOTIENT (IQ) – a way of comparing the mental age (what a child can do relative to other children of their age) of a child with their chronological age (their actual age).

Коефіцієнт розумового розвитку / коефіцієнт інтелекту – спосіб порівняння інтелектуального розвитку, властивого певному віку (розумових здібностей дитини стосовно до її ровесників), з хронологічним віком (фактичним віком дитини).

Кoeffициент умственного развития – способ сравнения интеллектуального развития, свойственного данному возрасту (умственных способностей ребенка по отношению к его сверстникам), с хронологическим возрастом (фактическим возрастом ребенка).

INTELLIGENCE TESTING – involves the construction and administration of tests that measure intelligence.

Тестування розумового розвитку / тестування інтелекту – створення та адміністрація тестів для визначення інтелекту.

Тесты на умственное развитие – широкая категория тестов, предназначенных для определения интеллекта.

INTERMITTENT REINFORCEMENT – see *Schedules of reinforcement*.

Уривчасте підкріплення – див. *Схеми підкріплення*.

Прерывистое подкрепление – см. *Схеми подкрепления*.

INTERNAL ATTRIBUTION – see *Dispositional attribution*.

Внутрішня атрибуція – див. *Ситуаційна дистрибуція*.

Внутренняя атрибуция – см. *Ситуационная дистрибуция*.

INTERNAL VALIDITY – see *Validity*.

Внутрішня валідність – див. *Валідність*.

Внутренняя валидность – см. *Валидность*.

INTERNAL-EXTERNAL SCALE – a personality scale that measures the degree to which people feel that what happens to them is a product of their own skills or intentions, or whether it is due to some other factor that is out of their control.

Шкала внутрішніх і зовнішніх характеристик – вимірювальна шкала, призначена для визначення особистого ставлення людини до подій, що відбуваються в її житті та намірів, зумовлених зовнішніми факторами, непідвладними людині.

Шкала внешних и внутренних признаков – измерительная шкала, предназначенная для определения личного отношения человека к событиям, происходящим в его жизни, и намерений, обусловленных внешними факторами, неподвластными человеку.

INTERNALISATION – a type of social influence which is born out of our desire to be right in our opinions and values.

Інтерналізація – тип соціального впливу, обумовлений нашим бажанням відстоювати правоту наших думок та цінностей.

Интернализация – тип социального воздействия, обусловленный нашим желанием отстаивать правоту своих мнений и ценностей.

INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF DISORDERS (ICD) – a classification system of physical and psychological disorders published by the World Health Organisation.

Міжнародна класифікація розладів (МКР) – система класифікації фізичних та психічних розладів, оприлюднювана Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ).

Международная классификация расстройств (МКР) – система классификации физических и психических расстройств, публикуемая Всемирной организацией здравоохранения (ВОЗ).

INTER-OBSERVER RELIABILITY – see *Inter-rater reliability*.

Надійність тесту, підтверджена різними спостерігачами.

Надежность теста, подтвержденная разными экспертами.

INTERPERSONAL ATTRACTION – the study of factors and processes involved in the attraction between two people.

Міжособистісна атракція – вивчення процесів і факторів, що беруть участь у формуванні взаємної приязні.

Межличностная атракция – изучение процессов и факторов, участвующих в формировании взаимного влечения.

INTER-RATER RELIABILITY – refers to the need to assess the degree to which two or more observers agree on the classification or scoring of the behavior being studied.

Міжекспертна надійність тесту – стосується до необхідності оцінити ступінь, до якого два або більше спостерігачів погоджуються з класифікацією або результатами вимірювання поведінки, яку вивчають.

Межэкспертная надежность теста – относится к необходимости оценить степень, до которой два или более экспертов соглашаются с классификацией или результатами измерения изучаемого поведения.

INTER-SEXUAL SELECTION – see *Sexual selection*

Міжстатевий відбір – див. *Статевий відбір*.

Межполовой отбор – см. *Половой отбор*.

INTERVIEW – see *Surveys and interviews*.

Інтерв'ю, бесіда, сеанс (психотерапії) – див. *Огляди та інтерв'ю*.

Інтервью, беседа, сеанс (психотерапии) – см. *Обзоры и интервью*.

INTRA-SEXUAL SELECTION – see *Sexual selection*.

Внутрішньополовий відбір – див. *Половий відбір*.

Внутриполовой отбор – см. *Половой отбор*.

INTROJECTION – a Freudian term which refers to the unconscious taking in of parental values. People lead to the development of the moralistic and idealistic superego.

Інтроекція – фрейдистський термін, що означає підсвідоме отождивлення з цінностями батьків. Це приводить до розвитку морального та ідеалістичного Супер-Его.

Інтроекция – фрейдистский термин, обозначающий подсознательное отождивление с ценностями родителей. Это приводит к развитию нравственного и идеалистичного Супер-Эго.

INTROSPECTION – the process by which a person looks inward at their own mental processes to gain insight into how they work.

Інтроспекція / самоаналіз / самоспостереження – спостереження особистості за власними розумовими процесами з наміром зрозуміти принцип їх роботи.

Інтроспекція (самоаналіз) – спостереження особистості за своїми умовними процесами в спробі зрозуміти, як вони працюють.

INTROVERSION – one part of the introversion-extroversion personality dimension associated with the personality theory of H.J. Eysenck. Introversion is associated with a reluctance to seek the stimulation of social contacts and to be generally more passive and controlled than extroverts.

Інтроверсія – характеристика та тип особистості, оцінюваний за шкалою, пов'язаною з інтровертністю-екстравертністю особистості за теорією особистості Г. Айзенка. І. асоціюється із стриманістю та сором'язливістю у соціальних контактах, а інтроверти вважаються більш пасивними та заглибленими в себе, ніж екстраверти.

Интровертность – характеристика и тип личности, оцениваемые по шкале интровертность/экстравертность, связанной с теорией личности Г. Айзенка. Интровертность ассоциируется со сдержанностью и застенчивостью в социальных контактах, а интроверты считаются более пассивными и углубленными в себя, чем экстраверты.

IPSATIVE SCORES – scores that are obtained from forced-choice questionnaires.

Іпсативні відповіді – відповіді, отримані на питання із опитувальників, у яких присутній об'єкт примусового вибору.

Ипсативные ответы – ответы, полученные на вопросы из опросников, где присутствует объект вынужденного выбора.

IQ – see *Intelligence quotient*.

Коефіцієнт інтелекту, коефіцієнт розумового розвитку.

Коэффициент умственного развития (КУР).

IRM – see *Innate releasing mechanism*.

Вроджений механізм послаблення.

Врожденный механизм-релизер.

JUNGIAN – a theory or an idea that might be attributed to the neo-Freudian theorist Carl Jung. Jungian theory is popularly known for its emphasis on a hypothesized collective unconscious, and makes much of the symbolic nature of dreams.

Юнґіанський – теорія чи ідея, пов’язана з працями філософа та засновника аналітичної психології, неофрейдиста К.-Г. Юнга. Теорія Юнга набула широкої популярності частково завдяки запровадженому ним поняттю колективного несвідомого та поглибленому дослідженню символічної природи снів.

Юнґіанский – термин обозначает любую теорию или идею, связанную с работами философа и создателя аналитической психологии К.-Г. Юнга (1875–1961). Теория Юнга приобрела широкую известность отчасти благодаря введенному им понятию колективного бессознательного и углубленному исследованию символической природы снов.

KIN SELECTION refers to behaviours that, while they may reduce the survival chances or reproductive effectiveness of an individual animal, serve to increase the likelihood of the animal's close genetic relatives surviving and reproducing.

Родинний відбір – різноманітні види поведінки, які можуть зменшувати імовірність виживання або репродуктивні здатності окремої тварини, але при цьому спрямовані на підвищення виживаємості та репродукції близьких генетичних родичів цієї тварини.

Родственный отбор – различные виды поведения, которые могут уменьшать вероятность выживания или репродуктивные способности отдельного животного, но при этом направлены на повышение выживаемости и воспроизводства близких генетических родственников этого животного.

KINESTHESIS – a term used to describe the feedback from sensations in the muscles or joints. It is, therefore, most concerned with feelings connected with movements.

Кінестетичний – термін використовується для опису зворотного зв'язку між відчуттями і м'язами тіла. Отже, в першу чергу маються на увазі відчуття, пов'язані з рухом у просторі.

Кинестетический – термин используется для описания обратной связи между ощущениями и мышцами тела. Следовательно, в первую очередь имеются в виду ощущения, связанные с движением в пространстве.

K-STRATEGY – a term from evolutionary biology to describe a type of reproductive behavior where an animal has few offspring and invests a great deal of energy and resources in the rearing of each.

К-стратегія – термін еволюційної біології, що описує тип репродуктивної поведінки, коли тварина, що має нечисленне потомство, вкладає багато енергії та ресурсів у виховання кожного нащадка.

К-стратегия – термин эволюционной биологии, описывающий тип репродуктивного поведения, когда животное, имеющее скудное потомство, вкладывает много энергии и ресурсов в воспитание каждого отпрыска.

LABELLING THEORY – a way of understanding the tendency of people to adopt certain styles of behavior as a direct result of a label that has been applied to them.

Теорія ярликів – один із способів пояснення людської схильності до певного стилю поведінки, яка є прямим наслідком психологічних ярликів, що навішують інші люди.

Теория ярлыков – один из способов объяснения человеческой склонности к определенному стилю поведения, который является прямым следствием психологических ярлыков, навешиваемых другими людьми.

LABORATORY – the term is used to denote a room where psychologists can observe behavior while at the same time maintaining some degree of control over the physical environment that might otherwise effect the behavior of the people being observed.

Лабораторія – приміщення, де психологи можуть спостерігати за поведінкою учасників, підтримуючи певний ступінь контролю над фізичним середовищем, яке може певним чином впливати на поведінку людей під час експерименту.

Лаборатория – термин обычно обозначает помещение, где психолог может наблюдать за поведением участников, поддерживая определенную степень контроля над физической средой во время эксперимента.

LABORATORY EXPERIMENT – see *Experiment*.

Лабораторний експеримент – див. *Експеримент*.

Лабораторное исследование – см. *Эксперимент*.

LAD – see *Language acquisition device*.

Механізм оволодіння мовою.

Механизм овладения языком.

Laissez-faire – a form of leadership or parenting style that is characterized by a lack of direct control and guidance.

Принцип невтручання – форма лідерства або виховання дітей, яка характеризується нестачею прямого контролю або керування.

Принцип невмешательства – форма лидерства или воспитания детей, которая характеризуется нехваткой прямого контроля или управления.

LAMARCKISM – is the now dismissed view of the inheritance of acquired characteristics. Lamark proposed that if the environment of the animal changed in some significant way, then it would be able to acquire new habits or physical structures that could accommodate the new demands.

Ламаркизм – зараз застаріла та відхилена система поглядів на спадковість та набуті характеристики. Ламарк вважав, що якщо середовище існування тварини суттєво змінюється, тоді вона набуває нових навичок або фізичних характеристик, які відповідають новим вимогам.

Ламаркизм – ныне устаревшая и отвергнутая система взглядов на наследственность и приобретенные характеристики. Ламарк полагал, что если среда обитания животного существенно меняется, то оно приобретает новые привычки или физические характеристики, соответствующие изменившимся требованиям.

LANGUAGE – generally accepted as consisting of an agreed set of symbols that enable us to convey meaning and converse with other members of the same culture that share the same language.

Мова – загальноприйнятий набір символів, що дозволяє нам передавати інформацію та спілкуватися з іншими представниками своєї культури, що розмовляють тією ж мовою.

Язык – общепринятый набор символов или жестов, позволяющий нам передавать информацию и общаться с другими представителями своей культуры, разговаривающими на том же языке.

LANGUAGE ACQUISITION DEVICE (LAD) – a device that Chomsky proposed was uniquely human and enabled the human infant to acquire language.

Механізм оволодіння мовою – механізм, який Хомський вважав притаманним лише людям, що дозволяє дітям оволодіти мовою.

Механизм овладения языком – механизм, позволяющий детям овладеть языковыми навыками, предложенный Хомским, и, по его мнению, свойственный только человеку.

LANGUAGE DEVELOPMENT – the study of the acquisition of language in human young.

Мовленнєвий розвиток – процес оволодіння мовленнєвими навичками у молодих людей.

Языковое развитие – процесс овладения языковыми навыками у молодых людей.

LATENCY – refers to a period where an organism is, or appears to be inactive. This inactivity is usually started by a particular stimulus and ended by the organism producing a response.

Латентність – період, коли організм неактивний або видається таким. Така бездіяльність звичайно буває викликана певним стимулом і завершується, коли організм виробляє реакцію на цей стимул.

Латентность – термин обозначает период, когда организм неактивен или кажется неактивным. Это бездействие обычно бывает вызвано особым стимулом и заканчивается, когда организм вырабатывает реакцию на этот стимул.

LATENT LEARNING – refers to the fact that if an animal is allowed to wander around (for example) a maze without being reinforced for doing so, then later on, when placed in the maze it will learn it faster than other animals with no previous experiences.

Латентне навчання – відбувається, якщо під час експерименту тварині дозволяють, наприклад, блукати лабіринтом без жодного підкріплення, тоді пізніше вона, коли опиниться у лабіринті, вивчить його швидше, ніж інші, які не мають попереднього досвіду.

Латентное научение – если во время эксперимента животному позволяют, например, бродить по лабиринту без какого-либо подкрепления, то позднее, оказавшись в лабиринте, оно выучит его быстрее, чем другие животные, не обладающие предварительным опытом.

LATERAL THINKING – an approach to problem-solving where the person looks at the problem from many different angles in an attempt to find the best solution.

Латеральне мислення – підхід до вирішення проблем, коли людина розглядає проблему під різними кутами, намагаючись знайти найкраще рішення.

Латеральное мышление – подход к решению проблем, при котором человек смотрит на проблему под разными углами, пытаясь найти наилучшее решение.

LATERALISATION OF FUNCTION – the term lateralization refers to the tendency for certain neural functions to be largely confined to one hemisphere of the brain or the other.

Латералізація функцій – тенденція певних нейтральних функцій сконцентруватися в одній із півкуль головного мозку.

Латерализация функций – тенденция определенных нейтральных функций сконцентрироваться в одном из полушарий головного мозга.

LAW OF EFFECT – according to this law (formulated by Edward Thorndike), events in the environment serve to provide rewards for some behaviours but not for others.

Закон ефекту – відповідно до цього закону, сформульованого Е. Торндайком, події у навколишньому середовищі передбачають «нагороду» за певні види поведінки.

Закон следствия – согласно этому закону, сформулированному Э. Торндайком, события в окружающей среде «вознаграждают» организм за определенные виды поведения.

LAW OF EXERCISE – the belief that repeated actions of an act make it easier to perform and less prone to error.

Закон вправління – цей закон говорить, що повторювані дії виконуються краще та містять менше помилок.

Закон повторення – этот закон гласит, что повторяющиеся действия выполняются лучше и менее подвержены ошибкам.

LEADERSHIP – a generally accepted definition is that leadership is the process through which one member of a group (its leader) influences other group members toward the attainment of specific group goals.

Лідерство – відповідно до загальноприйнятого визначення лідерство – це процес, за якого один член групи (лідер) організовує та спрямовує інших членів групи до здійснення певної загальної мети.

Лидерство – согласно общепринятому определению, лидерство является процессом, при котором один член группы (лидер) организует и направляет других к достижению конкретной общей цели.

LEARNED HELPLESSNESS – the tendency for an organism to give up trying to avoid or escape from an unpleasant stimulus because in the past all their attempts at so doing had been frustrated.

Засвоєна безпорадність – схильність організму до припинення спроб уникнути впливу негативного стимулу, оскільки у минулому всі такі спроби завершувалися невдачею.

Усвоенная беспомощность – склонность организма к прекращению попыток избежать воздействия неприятного стимула, так как в прошлом все подобные попытки заканчивались неудачей.

LEARNING – the process of acquiring knowledge which results in a relatively permanent change in behaviour or in the predisposition to behave in a certain way.

Навчання – процес здобуття знань, який приводить до відносно стабільних змін поведінки або до схильності поводитися певним чином.

Научение – процесс приобретения знаний, который приводит к относительно стабильным переменам поведения или к предрасположенности вести себя определенным образом.

LEAST PREFERRED CO-WORKER (LPC) – refers to a leader's tendency to evaluate the person they have found most difficult to work with in either favourable or unfavourable terms.

Найменш бажаний співробітник (НБС) – тенденція керівників оцінювати людину, з якою важко працювати, або однозначно позитивно, або вкрай негативно.

Наименее предпочитаемый сотрудник (НПС) – тенденция руководителей оценивать человека, с которым возникают проблемы в ходе работы, или однозначно положительно, или крайне отрицательно.

LESION – any impairment or destruction of tissue caused by injury or surgical intervention.

Пошкодження – будь-яке пошкодження, викликане зовнішніми чинниками: пораненням або хірургічним втручанням.

Повреждение – любое физическое повреждение, вызванное внешними причинами: ранением или хирургическим вмешательством.

LEVELS OF MEASUREMENT – refers to the way in which data is measured in psychological research investigations.

Рівні вимірювання – шляхи оцінювання даних, що отримуються у психологічних експериментальних дослідженнях.

Уровни измерения – способы оценки данных, получаемых при экспериментальных исследованиях.

LEVELS OF PROCESSING – refers to the theory put forward by Craik and Lockhart in which they proposed that the attentional and perceptual processing that takes place when something is learned determines how much information about the item is stored in long-term memory.

Рівні обробки – відповідно до теорії, висунутої Крейком і Локхартом (1972), глибина обробки перцептуальної інформації, що відбувається у процесі навчання, визначає кількість інформації про цей об'єкт, який зберігається у довгостроковій пам'яті.

Уровни обработки – согласно теории, выдвинутой Крейком и Локхартом (1972), глубина обработки перцептуальной информации, происходящая в процессе обучения, определяет количество информации о данном объекте, хранящейся в долговременной памяти.

LIBIDO – a term used to represent energy that comes from the id – a sort of life energy that would drive the individual towards self-preservation and sexual reproduction.

Лібідо – у теорії психоаналізу цей термін означає специфічну енергію, що походить від Ід – життєву енергію, яка спонукає людину до самозбереження та статевого репродукування.

Либи́до – в теорії психоаналізу цей термін означає специфічну енергію, що походить від Ід – життєву енергію, яка спонукає людину до самозбереження та статевого репродукування.

LIFE CHANGES (STRESS) – *see Life events.*

Зміни в житті (стрес) – *див. Життєві події.*

Изменения в жизни (стресс) – *см. Жизненные события.*

LIFE EVENTS refer to events that necessitate a significant transition or adjustment in various aspects of that person's life.

Життєві (критичні) події – події, які свідчать про важливі зміни або перехідні періоди у різних аспектах людського життя.

Жизненные (критические) события – события, подразумевающие важные перемены или переходные периоды в разных аспектах человеческой жизни.

LIFE-SPAN DEVELOPMENT – the belief that an individual develops throughout their life.

Життєвий розвиток – ідея про те, що людина розвивається протягом усього свого життя.

Жизненное развитие – идея о том, что человек развивается в течение всей своей жизни.

LIGHT ADAPTATION – the process by which the eye adjusts to higher level of light intensity.

Адаптація до світла – процес, за допомогою якого зір пристосовується до вищого рівня освітленості.

Адаптация к освещенности – процесс, с помощью которого зрение приспособливается к более высокому уровню освещенности.

LIKERT SCALE – an attitudinal measurement scale which measures an individual's agreement or disagreement with attitude statements such as 'psychologists hold the answers to all life's problems'.

Шкала Лікерта (Лайкерта) – шкала, що використовується для вимірювання ступеня індивідуальної згоди або незгоди з категоричними висловлюваннями, наприклад, «психологи мають відповіді на всі життєві проблеми».

Шкала Лайкерта – шкала, используемая для измерения степени индивидуального согласия или несогласия с категорическими высказываниями типа «у психологов есть ответы на все жизненные проблемы».

LINGUISTIC RELATIVITY HYPOTHESIS – a theory proposed by Whorf in 1956, whose central idea was that the language that a person speaks has a great influence on the way that they think and perceive.

Гіпотеза лінгвістичного релятивізму – теорія, запропонована Уорфом у 1956 р. Головна ідея полягає у тому, що рідна мова людини значною мірою впливає на її спосіб міркування та сприйняття.

Гипотеза лингвистического релятивизма – гипотеза, предложенная Уорфом в 1956 г. Главная идея заключается в том, что родной язык человека оказывает огромное влияние на его образ мысли и восприятие.

LITHIUM – an element found naturally. It is thought that it has a general effect on the neuronal cell membrane, affecting neuronal transmission.

Літій – хімічний елемент, який зустрічається в природі. Вважається, що він впливає на мембрани нейронних клітин, припиняючи нейронну трансмісію.

Литий – химический элемент, встречающийся в природе. Широко применяется при лечении биполярных расстройств, особенно маниакально-депрессивного психоза.

LITTLE ALBERT – a study carried out in 1920 by Watson and Rayner, in which they conditioned a nine-month-old child by making a loud noise every time the child played with a rat. After repeated repetitions of this rat/loud noise pairing, the child showed a fear response to rats that generalized to other furry animals and even, it is reported, to Father Christmas's beard!

Психологічний експеримент «Маленький Альберт» – дослідження, проведене у 1920 р. Ватсоном та Райнером, у якому вони формували умовний рефлекс у дев'ятимісячного малюка. Щоразу під час гри із пацюком, вони видавали різкий звук. Після закріплення стимулу пацюк / звук, дитина перенесла страх на всіх пухнастих тварин і навіть на бороду Санта Клауса!

Психологический эксперимент «Маленький Альберт» – исследование, проведенное в 1920 г. Ватсоном и Райнером, в котором они формировали условный рефлекс у девятимесячного ребенка. Каждый раз, когда он играл с крысой, они издавали резкий звук. После закрепления стимула крыса / звук, ребенок перенес страх на всех пушистых животных и даже на бороду Санта Клауса!

LITTLE HANS – one of Freud's most famous case studies. Hans was a five-year-old child who feared that if he went out into the street, he would be bitten by a horse. Freud diagnosed this a symbolic fear, i.e. a fear of something that was represented in the symbol, in this case the horse. This was seen as indicative of the castration anxiety experienced by male children as a result of the Oedipus complex.

Психологічний експеримент «Маленький Ганс» – один із найвідоміших експериментів з дослідження особистості Фрейда. П'ятирічний Ганс боявся, що коли вийде на вулицю, його укусить кінь. Фрейд поставив діагноз «символічний страх», тобто страх чогось, що є символом, у цьому разі – кінь. Це розглядалось як комплекс кастрації, якого маленькі хлопчики зазнають у результаті Едипова комплексу.

Психологический эксперимент «Маленький Ганс» – один из наиболее известных экспериментов по исследованию личности Фрейда. Пятилетний Ганс боялся, что если выйдет на улицу, его укусит лошадь. Фрейд поставил диагноз «символический страх», то есть страх чего-то, что представляет символ, в данном случае – лошадь. Это рассматривалось как комплекс кастрации, который маленькие мальчики испытывают в результате Эдипова комплекса.

ЛОВТОМУ – a surgical technique developed in the 1940s in which an incision is made in the frontal lobe of the brain to sever the neural connections between the frontal lobe and the lower centres of the brain.

Лоботомія – хірургічна методика, що отримала розвиток у 1940-х рр. При Л. у фронтальній частці головного мозку робиться надріз, що обриває нервові з'єднання між фронтальною частиною та нижніми центрами головного мозку.

Лоботомия – хирургическая методика, получившая развитие в 1940-х гг. При Л. в лобной доле головного мозга делается разрез, обрывающий нервные соединения между лобными долями и нижними центрами мозга.

LOCALISATION OF FUNCTION – refers to the belief that specific areas of the cerebral cortex are associated with specific physical or behavioural functions.

Локалізація функцій – ідея про те, що специфічні ділянки кори головного мозку пов'язані з певними фізичними функціями або функціями поведінки.

Локализация функций – идея о том, что специфические участки коры головного мозга связаны с отдельными физическими или поведенческими функциями.

LOCUS OF CONTROL – a person's perception of personal control over their own behaviour.

Точка контролю – спосіб ставлення людини до контролю над власною поведінкою.

Точка контроля – способ отношения человека к контролю над собственным поведением.

LONG-TERM MEMORY – that part of memory that is concerned with information that is part of the past, as opposed to short-term memory, which is more concerned with information from the present or immediate past.

Довгочасна пам'ять – частина пам'яті, пов'язана з інформацією про події, які трапились у віддаленому минулому. Протиставляється короточасній пам'яті, пов'язаній з інформацією про нещодавні події.

Долговременная память – часть памяти, связанная с информацией о событиях, случившихся в отдаленном прошлом. Противопоставляется краткосрочной памяти, связанной с информацией о событиях, случившихся в недавнем прошлом.

LONGITUDINAL STUDY – an investigative method where participants are studied over an extended period of time (often years).

Лонгітудне (поздовжнє) дослідження – метод досліджень, коли учасників вивчають протягом тривалого часу (до кількох років).

Лонгитюдный метод – метод исследований, когда участников изучают в течение длительного времени (до нескольких лет).

LOOKING-GLASS SELF – a term used by Charles Cooley to convey the idea that a person's knowledge of their self-concept is largely determined by the reaction of others around them. Other people thus act as a 'looking-glass' (mirror) so that we can judge ourselves by looking 'in' it.

Дзеркальне «Я» – термін, який використав Ч. Кулі для передачі ідеї про те, що самоусвідомлення людини багато в чому обумовлене реакціями оточуючих. Отже, інші люди відіграють роль «люстерка», дивлячись у яке, можуть робити судження про самих себе.

Зеркальное «Я» – термин, использованный Ч. Кули для передачи идеи о том, что самоосознание человека во многом обусловлено реакциями окружающих людей. Таким образом, другие люди играют роль «зеркала», смотрясь в которое, могут судить о самих себе.

MAGIC NUMBER 7 (PLUS OR MINUS 2) – see *Digit span test*.

Магічне число 7 (плюс-мінус 2) – середній цифровий відрізок становить 7 ± 2 цифри.

Волшебное число 7 (плюс или минус 2) – в среднем цифровой отрезок составляет 7 ± 2 цифры.

MAGNETIC RESONANCE IMAGING (MRI) – is a type of non-invasive imaging technique that allows physicians to look into a living brain.

Магнітно-резонансна томографія (МРТ) – технологія, що дозволяє терапевтам зазирнути у живий мозок.

Магнитно-резонансная томография (МРТ) – технология позволяющая терапевтам заглянуть в живой мозг.

MAJORITY INFLUENCE (CONFORMITY) – see *Conformity*.

Вплив більшості (конформізм) – див. *Конформізм*.

Влияние большинства – см. *Конформизм*.

MANIA – an emotional state characterised by intense, but more often than not, inappropriate elation, resulting in hyperactivity, distractibility, excessive talkativeness and disrupted (racing) thought processing.

Манія – емоційний стан хворобливо-підвищеного збудження, що призводить до гіперактивності, розсіяності, надмірної говірливості, порушеного («стрибаючого») мислення.

Мания – эмоциональное состояние болезненно-повышенного возбуждения, что приводит к гиперактивности, рассеянности, чрезмерной разговорчивости и нарушенному («скачущему») мышлению.

MANIC-DEPRESSIVE PSYCHOSIS – see *Bipolar disorder*.

Маніакально-депресивний психоз – див. *Біполярні розлади*.

Маниакально-депрессивный психоз – см. *Биполярные расстройства*.

MASLOW, A – a humanistic psychologist who coined the term ‘third force’ to illustrate how the central beliefs of humanistic psychology different

from the established approaches of psychoanalysis and behaviourism. He is best known for his hierarchy of needs: physiological needs, safety needs, belongingness and love needs, esteem, self actualization.

Маслоу А. – представник гуманістичної психології, який запровадив термін «третя сила», що демонстрував відмінність головних переконань гуманістичної психології від усталених підходів психоаналізу та біхевіоризму. Найбільшу славу принесла Маслоу його схема ієрархії потреб: фізіологічні потреби, потреба у безпеці, потреба у приналежності, любові, повазі та самоактуалізації.

Маслоу А. (1908–1970) – представитель гуманистической психологии, который ввел термин «третья сила», демонстрирующий отличие главных убеждений гуманистической психологии от сложившихся подходов психоанализа и бихевиоризма. Наибольшую известность Маслоу принесла его схема иерархии потребностей, основанная на предпосылке, что главные физиологические потребности (голод и жажда) должны удовлетворяться перед высшими потребностями, такими как самоуважение и самоактуализация.

MASSED PRACTICE – an arrangement whereby an organism completes a series of learning trials without a rest period between each trial.

Концентроване навчання – експериментальна схема, за якої організм намагається виконати серію навчальних завдань без періоду відпочинку між кожною спробою.

Концентрированное научение – експериментальная схема, при которой организм пытается выполнить серию задач научения без периода отдыха между попытками.

MATCHED SUBJECTS (PARTICIPANTS) DESIGN – see *Experimental designs*.

Вирівнювання суб'єктів (учасників) експерименту – експериментатор порівнює учасників за тими параметрами, які можуть впливати на їх показники і так маскувати ефект незалежної змінної.

Сочетание субъектов эксперимента – экспериментатор сравнивает участников по тем параметрам, которые могут оказывать влияние на их показатели и таким образом маскировать эффект независимой переменной, см. *Экспериментальный план*.

MATCHING – 1) a procedure in experimental design whereby participants in one condition are matched with participants in another on any dependent variable (age, sex, etc.); 2) a process of interpersonal attraction – the tendency for people to select partners who are alike in physical attractiveness, background or education for example.

Добір – 1) при проведенні експерименту – процедура, коли учасники добираються на основі їх подібності за ознаками за-

лежної змінної (вік, стать тощо); 2) При поясненні феномену міжособистісної привабливості розуміється схильність людей підшукувати партнерів, подібних за фізичними якостями, походженням або освітою.

Подбор – 1) при проведенні експеримента это означает процедуру, когда участники подбираются на основании их сходства по признакам зависимой переменной (возраст, пол и т. д.); 2) При объяснении феномена межличностной аттракции имеется в виду склонность людей подбирать партнеров, сходных по физическим качествам, происхождению или образованию.

MATERNAL DEPRIVATION – according to John Bowlby, children deprived of maternal care and affection in early childhood would suffer some degree of emotional, social or intellectual retardation in later life.

Позбавлення материнства – згідно з Дж. Боулбі, діти, позбавлені материнського піклування та любові у ранньому дитинстві, страждають від затримки у емоційному, фізичному або інтелектуальному розвитку.

Лишение материнской опеки – согласно Дж. Боулби, дети, лишённые материнской заботы и любви в раннем детстве, испытывают задержку в эмоциональном, физическом или интеллектуальном развитии.

MATURATION – the developmental process that moves us towards maturity.

Дозрівання – процес життєвого розвитку організму, що забезпечує перехід до зрілості.

Созревание – процесс жизненного развития организма, обеспечивающий переход к зрелости.

MEAN – the arithmetic average calculated by dividing the total of all scores added together by the number of scores. $(3+5+6+3+3):5=4$

Середнє значення – арифметична величина, що розраховується діленням суми всіх результатів на їх кількість. Наприклад, $(3+5+6+3+3):5=4$ – середнє значення.

Среднее значение – арифметическая величина, рассчитываемая делением суммы всех результатов на их количество. Например, $(3+5+6+3+3):5=4$ – среднее значение.

MEANS-END ANALYSIS – a type of problem-solving strategy typically used in computer programs such as the general problem solver. It selects those behaviours (the means) than shorten the distance between the present state and the desired goal (the ends).

Аналіз цілей та засобів – різновид стратегії рішення проблем, яка звичайно використовується у комп'ютерних програмах. Для

аналізу обираються ті схеми дій (засоби), які скорочують дистанцію між теперішнім становищем та бажаним результатом (метою).

Анализ целей и средств – разновидность стратегии решения проблем, обычно используемая в компьютерных программах. При анализе выбираются те схемы действий (средства), которые сокращают дистанцию между текущим состоянием и желаемым результатом (целью).

MEASURE OF CENTRAL TENDENCY – a measurement that provides some sort of typical value in a set of scores.

Середня тенденція – обчислення типового показника у серії результатів.

Центральная тенденция – расчет типичного показателя в серии результатов.

MEASURE OF DISPERSION – a measurement of the spread or variability in a set of scores.

Дисперсія – обчислення розкиду або мінливості у серії результатів.

Дисперсия – степень разброса в серии результатов, дающая определенное понятие об изменчивости этих результатов.

MEDIA EFFECTS – refers to the belief among many researchers and social commentators that the media (principally television and video) are responsible for the development of certain anti-social behaviours among those who are exposed to them.

Медіа-ефект / вплив засобів масової інформації – переконання численних дослідників та соціальних оглядачів, що засоби масової інформації, зокрема телебачення та відео, відповідальні за зростання кількості випадків антисоціальної поведінки серед тих, кому пропонують такі сюжети.

Медиа-эффект / влияние средств массовой информации – убеждение многих исследователей и социальных обозревателей в том, что средства массовой информации, в частности телевидение и видео, ответственны за увеличение количества случаев антисоциального поведения среди тех, кому предоставляют подобные сюжеты.

MEDIAN – the middle value in a set of scores when they are placed in a rank order, e.g. 3, 3, 3, 5, 6. Median = 3.

Медіана – середній (центральный) показник у серії результатів, розташованих у порядку збільшення, наприклад, у серії 3, 3, 3, 5, 6 медіана дорівнює 3.

Медиана – средний (центральный) показатель в диапазоне результатов. К примеру, в серии 3, 3, 3, 5, 6 медиана равна 3.

MEDICAL MODEL – see *Biomedical model of abnormality*.

Медицина модель – див. *Биомедицина модель аномальности*.

Медицинская модель – см. *Биомедицинская модель аномальности*.

MELANCHOLIA – a condition described by the Greeks and Romans, and characterised by a deep and persistent sadness. It corresponds to what we now call depression.

Меланхолія – стан, описаний давніми греками та римлянами, що характеризує глибоку та тривалу печаль. Найбільше відповідає тому, що зараз називається депресією.

Меланхолия – состояние, описанное древними греками и римлянами, характеризующее глубокой и продолжительной печалью. Наиболее близко соответствует тому, что в наши дни называется депрессией.

MEMORY – 1) a mental function by which we are able to retrain and retrieve information about events that have happened in the past; 2) the storage system whereby these short-term and long-term memories are retained in the brain; 3) the information that we actually remember.

Пам'ять, спогади – 1) психічна функція, що дозволяє нам зберігати та відновлювати інформацію про минулі події. 2) Система зберігання (довгочасна та короткочасна пам'ять), за допомогою якої спогади утримуються у головному мозку. 3) Інформація, яку ми фактично запам'ятовуємо.

Память – 1) Функция сознания, позволяющая нам сохранять и восстанавливать информацию о прошлых событиях. 2) Система хранения (долговременная и краткосрочная память), с помощью которой воспоминания удерживаются в головном мозге. 3) Информация, которую мы фактически запоминаем.

MEMORY TRACE – the biological representation of an event in memory.

Слід пам'яті – біологічне відображення події у пам'яті.

След памяти – биологическое отображение события в памяти.

MEMORY-PRACTICAL APPLICATIONS – research into processes involved in memory and forgetting has enabled psychologists to develop a number of techniques to understand or improve memory in practical situations.

Пам'ять: практичні навички – дослідження процесів запам'ятовування та забування дозволило психологам розробити ряд методик для розуміння та покращання роботи пам'яті на практиці.

Память: практические навыки – изучение процессов запоминания и забывания позволило психологам разработать ряд методик для понимания или улучшения работы памяти в практических ситуациях.

MEMORY FOR MEDICAL INFORMATION – research on what and how medical information (such as advice from doctors and treatment instructions) is remembered has enabled researchers to advise medical practitioners on how to improve communication with patients

Запам'ятовування медичної інформації – дослідження у цій галузі (маються на увазі поради лікарів та інструкції щодо вживання медичних препаратів) дозволили психологам дати практикуючим лікарям багато порад для покращання якості спілкування з пацієнтами.

Запоминание медицинской информации – исследования в этой области (имеются в виду советы врачей и инструкции по применению медицинских препаратов) позволили психологам дать практикующим врачам много советов по улучшению качества общения с пациентами.

MENTAL AGE – a level of intellectual functioning which is appropriate for children of a particular age.

Розумовий / інтелектуальний вік – рівень інтелектуального розвитку, що відповідає певному віку.

Интеллектуальный возраст – уровень интеллектуального развития, соответствующий определенному возрасту.

MENTAL HANDICAP – a general term used for a person who has some form of mental retardation.

Розумова відсталість / неповноцінність – загальний термін для означення людини, у якої є певна форма психічного відставання.

Умственная отсталость / неполноценность – общий термин для обозначения человека с определенной формой психического отставания.

MENTAL ILLNESS – a general term used to indicate that a person's level of psychological functioning is sufficient to warrant psychiatric intervention.

Психічний розлад – загальний термін, який вказує на те, що психічний стан людини є достатньою умовою для психіатричного втручання.

Психическое расстройство – общий термин, указывающий на то, что психическое состояние человека дает основание для психиатрического вмешательства.

MENTAL RETARDATION – defined in DSM-IV as significantly below average intellectual functioning along with deficits in adaptive behaviour (ability to care for oneself) and occurring below the age of 18.

Розумова відсталість – за класифікацією DSM-IV розумова відсталість є суттєвим відставанням від середнього інтелектуаль-

ного розвитку у сполученні зі слабorozвиненою адаптивною поведінкою (здатністю турбуватися про себе), яке виявляється у осіб до 18 років.

Умственная отсталость – по классификации DSM-IV существенное отставание от среднего интеллектуального развития в сочетании со слабо выраженным адаптивным поведением (способностью заботиться о себе). Умственная отсталость обычно наблюдается у людей в возрасте до 18 лет.

MENTAL SET – *see Set.*

Психічна установка – *див. Установка.*

Психическая установка – *см. Установка.*

MEIOSIS – a type of cell division within the body by which the sperm and egg cells are produced.

Мейоз – вид ділення клітин в організмі, коли виробляються сперматозоїди та яйцеклітини.

Мейоз – вид клеточного деления в организме, при котором вырабатываются сперматозоиды и яйцеклетки.

MERE EXPOSURE EFFECT – an explanation of why people are attracted to each other. This proposed that if we are repeatedly exposed to the same stimulus, we develop a greater attraction to it.

Ефект прив'язаності до знайомих речей – пояснення чому люди притягуються один до одного. З'ясовано, що якщо нам постійно пред'являється той самий стимул, у нас розвивається більша прихильність до нього.

Эффект привязанности к знакомым вещам – объяснение того, почему люди притягиваются друг к другу. Оказалось, что если нам постоянно предъявляется тот же самый стимул, у нас развивается большая симпатия к нему.

MESOMORPH – strong and well developed? *see Constitutional theory.*

Мезоморф – сильний та атлетично побудований, *див. Конституційна теорія.*

Мезоморф, атлетическое телосложение – *см. Конституционная теория.*

METACOMMUNICATION – literally, communication about communication, whereby one display changes the meaning of the ones that follow.

Метакомунікація – буквально, «повідомлення про повідомлення», коли перша демонстрація змінює значення наступної.

Метакоммуникация – в буквальном смысле, «сообщение о сообщении», когда первая демонстрация изменяет смысл последующей.

METHOD OF LOCI – a way of increasing the effectiveness of our memory. To use this method involves memorising a series of different locations (such as rooms in a house or points on a walk) and then imagining one of the items to be remembered in each location.

Метод фокусування – один із шляхів підвищення ефективності роботи пам'яті. Людина, що користується цим методом, запам'ятовує декілька різних місць (наприклад, кімнат у будинку або зупинок під час прогулянки), а потім уявляє одне з них або розташування об'єктів у них.

Метод фокусировки – один из способов повышения эффективности работы памяти. Человек, пользующийся этим методом, запоминает несколько разных мест (например, комнат в доме или остановок во время прогулки), а затем представляет одну из запоминаемых тем или объектов в каждом из этих мест.

MIDBRAIN – see *Brain*.

Середній головний мозок – див. *Головний мозок*.

Мезэнцефалон, средний головной мозг – см. *Головной мозг*.

MILIEU THERAPY – a humanistic approach to the treatment of psychological disorders that stresses the role of an institution in the recovery process. It involves the creation of an environment that is conducive to self-respect and individual responsibility, and involves the client in meaningful activity.

Терапевтичне середовище – гуманістичний підхід до лікування психіатричних розладів, що підкреслює роль суспільства у процесі одужання. Це передбачає створення обстановки, що сприяє самоповазі та особистій відповідальності, а також залученню пацієнта до осмисленої діяльності.

Терапевтическая среда – гуманистический подход к лечению психических расстройств, подчеркивающий роль общества в процессе выздоровления. Подразумевает создание обстановки, способствующей самоуважению и личной ответственности, а также привлечению пациента к осмысленной деятельности.

MIMICRY – refers to the resemblance of one animal (the mimic) to another (the model) such that the two are confused by a third animal (usually a predator).

Мімікрія – зовнішня подібність однієї тварини (імітатора) до іншої тварини (моделі), так що обидва створюють складності третій тварині (звичайно хижаку).

Мимикрия – внешнее сходство одного животного (имитатора) с другим животным (моделью), развившееся в процессе естественного отбора и обычно представляющее определенные сложности животному-хищнику.

MIND – 1) once a part of a philosophical belief that the mind is an ephemeral (non-physical) entity if compared to the body, which is a physical structure; 2) nowadays refers to the totality of mental processes (such as perception, attention or intellectual functioning).

Психіка, свідомість, розум – 1) з ідеалістичної точки зору – ефемерна (нефізична) сутність порівняно з тілом, яке являє собою фізичну структуру; 2) зараз – сукупність свідомих процесів (сприйняття, увага або інтелектуальна діяльність).

Разум – 1) с идеалистической точки зрения разум является эфемерной (нефизической) сущностью по сравнению с телом, которое представляет собой физическую структуру; 2) в наши дни – совокупность сознательных процессов (восприятия, внимания или интеллектуальной деятельности).

MIND-BODY PROBLEM – see *Dualism*.

Проблема душі та тіла – див. *Дуалізм*.

Проблема тела и разума – см. *Дуализм*.

MINIMAL BRAIN DISFUNCTION – a term used where the patterns of abnormal behaviour demonstrated by children seem to suggest some organic problem but none can be found.

Мінімальна мозкова дисфункція – термін використовується для опису деяких видів анормальної поведінки у дітей, коли є підстави підозрювати якусь органічну проблему, ще не вивчену сучасною медициною.

Минимальная дисфункция головного мозга – термин используется для описания некоторых видов анормального поведения у детей, когда есть основания подозревать некую органическую причину, еще не выявленную современной медициной.

MINIMAL GROUPS – a classification of group membership where group members might have very little in common, and may experience little or no interaction with other members of the group.

Мінімальні групи – категорія груп, члени яких мають дуже мало спільного та майже не взаємодіють один з одним.

Минимальные группы – категория групп, представители которых имеют очень мало общего и почти не взаимодействуют друг с другом.

MINORITY INFLUENCE (INNOVATION) – see *Innovation (minority influence)*.

Влив меншості (інновація).

Влияние меньшинства (инновация).

MISATTRIBUTION – a wrongful attribution of an emotional response to a cause that has not produced it.

Помилкова атрибуція – атрибуція емоційної реакції як відповідна реакція на причину, яка її не викликала.

Ошибочная атрибуция – атрибуция эмоциональной реакции вследствие неверной причины.

MITOSIS – a type of cell division within the body, whereby cells divide into other cells, each with the full set of chromosomes.

Мітоз – різновид клітинного ділення в організмі, коли клітина ділиться на дві інші клітини, кожна з яких володіє повним набором хромосом.

Митоз – разновидность клеточного деления в организме, когда клетка делится на две другие клетки, каждая из которых обладает полным набором хромосом.

MNEMONICS – devices used to improve memory (method of loci, pegword system).

Мнемоніка – сукупність методик для покращання пам'яті (метод фокусування, система ключових слів).

Мнемоника – совокупность методик для улучшения памяти. К примерам мнемонических устройств относятся метод фокусировки и система ключевых слов.

MODE – the most frequently occurring value in a set of scores, e.g. 3, 3, 3, 5, 6. Mode = 3.

Мода – найчастотніше значення у серії результатів, наприклад, 3, 3, 3, 5, 6. Мода = 3.

Мода – наиболее часто встречающееся значение в серии результатов, например, в серии 3, 3, 3, 5, 6 мода равна 3.

MODEL – a type of 'mini-theory' which represents a pattern of relationships between different aspects of behaviour.

Модель – своєрідна «мінітеорія», що дає схему зв'язку між різними аспектами поведінки.

Модель – «минитеория», дающая схему связи между различными аспектами поведения.

MODELING – a fundamental part of observational learning, in which somebody observes another (the model) and then attempts to imitate their behaviour.

Моделювання – фундаментальний аспект навчання шляхом спостереження, коли одна людина спостерігає за діями іншої (моделі), а потім намагається імітувати її поведінку.

Моделирование – фундаментальный аспект научения через наблюдение, когда один человек наблюдает за действиями другого (модели), а затем пытается имитировать его поведение.

MONOGAMY – a type of mating system where males and females usually mate only with one member of the opposite sex.

Моногамія – тип шлюбної системи, у якій самці та самиці паруються лише з одним представником протилежної статі.

Моногамия – брачная система, при которой самцы и самки обычно спариваются лишь с одним представителем противоположного пола.

MONOMORPHIC – when used in the phrase sexually monomorphic, it means that there are no discernible differences between the sexes in terms of size, colouration, etc.

Мономорфний – якщо термін використовується у словосполученні «статевий мономорфізм», це означає, що між статями одного виду тварин не існує очевидних відмінностей у розмірі, кольорі тощо.

Мономорфный – когда термин используется в словосочетании «половой мономорфизм», это означает, что между полами одного вида животных не существует явных различий в размере, окрасе и т. д.

MONOZYGOTIC TWINS – meaning one zygote, these twins are formed through the splitting of a single zygote (or fertilised egg cell). Generally regarded as being genetically identical.

Однотайцеві близнюки – близнюки, які розвинулися у результаті ділення однієї зиготи (заплідненої яйцеклітини). Як правило, однотайцеві близнюки вважаються генетично ідентичними.

Однотайцовые близнецы – близнецы, развившиеся в результате деления одной зиготы (оплодотворенной яйцеклетки). Как правило, однотайцевые близнецы считаются генетически идентичными.

MOOD DISORDERS – disorders that affect the emotional state of those suffering from the term.

Розлади настрою – психічні розлади, що впливають на емоційний стан людини.

Расстройства настроения – психические расстройства, влияющие на эмоциональное состояние человека.

MORAL ANXIETY – a Freudian belief that people are anxious about the possible punishment that may follow expression of their id impulses, rather than following the wishes of their superego.

Моральна тривожність – фрейдистська ідея про те, що люди тривожаться перед можливим покаранням за потурання імпульсам Ід замість наслідування піднесених ідей Супер-Его.

Моральная тревожность – фрейдистская идея о том, что люди испытывают тревогу перед возможным наказанием за потакание импульсам Ид (см. Фрейд) вместо следования возвышенным идеям Супер-Эго.

MORAL DEVELOPMENT – the process by which children come to internalise standards of right and wrong within their society.

Моральный розвиток – процес, за допомогою якого діти інтерналізують суспільні поняття про правильне і неправильне у їхньому суспільстві.

Нравственное развитие – процесс, с помощью которого дети интернализируют общественные понятия о правильном и неправильном в рамках их общества.

MORAL DILEMMA – a hypothetical conflict situation where participants must decide which course of action an actor should take. It involves difficult moral choices, such as deciding whether to break a law and save a life, or uphold the law and allow someone to die.

Моральна дилема – гіпотетична конфліктна ситуація, коли учасник експерименту, що уявляє себе головною дійовою особою, повинен обрати один з можливих варіантів дії. Вирішення цієї дилеми пов'язане із складним моральним вибором, наприклад, порушити закон і врятувати життя людини, або вчинити за законом та дозволити людині померти.

Моральная дилемма – гипотетическая конфликтная ситуация, когда участник эксперимента, представляющий себя главным действующим лицом, должен выбрать один из возможных вариантов действия. Решение такой дилеммы связано с трудным моральным выбором, например, нарушить закон и спасти жизнь человека или поступить по закону и позволить человеку умереть.

MORAL REALISM – a characteristic of Piaget's theory of moral development, where children come to accept the rules of adults as inviolable and absolute. One of the main reasons for this way of reasoning about right and wrong is that the child realised the power imbalance between those who make the rules (adults) and those who must obey them (children).

Моральный реалізм – аспект теорії морального розвитку Ж. Піаже, згідно з яким дитина приймає правила дорослих як дещо абсолютне та непорушне. Одна з головних причин такого підкоряння полягає у тому, що дитина усвідомлює нерівність сил між тими, хто встановлюють правила (дорослі), та тими, хто змушені ці правила виконувати (діти).

Моральный реализм – аспект теории нравственного развития Ж. Пиаже, согласно которому ребенок принимает правила взрослых как нечто абсолютное и неизменяемое. Одна из главных

причин такого подчинення заключається в тому, що ребенок осознанно неравенство сил между теми, кто устанавливают правила (взрослые), и теми, кто должны выполнять эти правила (дети).

MORATORIUM – a term to describe a period of adolescence when a person experiments with various values and goals in order to establish their own individual identity.

Психічний мораторій – термін, запроваджений неофрейдистом Е. Еріксоном для опису кризового періоду між юністю та дорослістю, коли людина експериментує з різними цінностями та переконаннями, прагнучи набути власної дорослої ідентичності.

Психический мораторий – термин, введенный неофрейдистом Э. Эриксонем для описания кризисного периода между юностью и взрослостью, когда человек экспериментирует с разными ценностями и убеждениями, стараясь обрести чувство собственной взрослой идентичности.

MORES – refers to those standards of behaviour or customs that are considered appropriate within a society and are therefore expected from its members.

Моральні норми – стандарти звичаїв або поведінки, прийняті у певному суспільстві та очікувані від його членів.

Моральные нормы – стандарты обычаев или поведения, которые приняты в данном обществе, и ожидаются от его членов.

MORPHEME – the minimal unit of speech that carries some meaning.

Морфема – мінімальна смислова частина мови.

Морфема – минимальная частица речи, обладающая смыслом.

MORPHOLOGICAL FEATURES – the physical form of something.

Морфологічні риси – характерні риси фізичної форми чогонебудь.

Морфологические черты – характерные черты физического облика чего-либо.

MOTIVATION – an internal state of an organism that drives it to behave in a certain way.

Мотивація – внутрішній стан організму, що спонукає його поводитися певним чином.

Мотивация – внутреннее состояние организма, побуждающее его вести себя определенным образом.

MOTOR NEURON – a single nerve cell that leads to a receptor site on an effector such as a muscle group.

Моторний / руховий нейрон – окрема нервова клітина, пов'язана з рецепторною ділянкою ефектора, наприклад, певної групи м'язів.

Моторний нейрон – окрема нервна клітка, зв'язана з рецепторною областю ефектора, наприклад, одределеної групою м'язц.

MRI – *see Magnetic resonance imaging.*

MPT – *див. Магнітно-резонансна томографія.*

MPT – *см. Магнітно-резонансна томографія.*

MULTIMODAL THERAPY – a cognitive-behavioural approach to the treatment of psychological disorders that takes into account all aspects of a disorder rather than focusing on only one area of functioning.

Мультимодальна терапія – різновид когнітивно-біхевіористичної терапії психологічних розладів, яка зважає на всі аспекти поведінки, а не концентрується на окремому аспекті.

Мультимодальная терапия – разновидность когнитивно-поведенческой терапии, в которой особо подчеркивается роль комплексного подхода к лечению психологических расстройств.

MULTIPLE PERSONALITY DISORDER (MPD) – a condition where a patient appears to split into two or more separate personalities.

Дисоціативні розлади, множинна свідомість – види розладів, за яких одна частина особистості стає відокремленою від іншої.

Диссоциативные расстройства – виды расстройств, при которых одна часть личности становится отделенной от другой.

MULTI-STORE MODEL OF MEMORY – *see Atkinson and Shiffrin model of memory.*

Багатоповерхова модель пам'яті – *див. Модель пам'яті Аткинсона–Шиффріна.*

Многоетажная модель памяти – *см. Модель памяти Аткинсона–Шиффрина.*

MUTATION – a sudden change in the genotype of an organism that is not due to normal patterns of inheritance.

Мутація – раптова зміна генотипу організму, необумовлена звичними схемами спадковості.

Мутация – внезапное изменение генотипа организма, не обусловленное обычными схемами наследственности.

MUTUALISM – a term used in the study of animal behaviour to suggest that two or more animals may co-operate because to do so is beneficial to all of them.

Взаємодопомога – термін, яким користуються у дослідженні поведінки тварин для висловлення ідеї про те, чому дві або більше тварин можуть співпрацювати, оскільки це корисно їм усім.

Взаимопомощь – термин, который используется при изучении поведения животных для высказывания идеи о том, что двое или более животных могут сотрудничать для взаимного блага.

MYELIN SHEATH – a layer of fatty material that covers the axons of nerve cells.

Мієліновий покрив – прошарок жироподібного матеріалу, що покриває аксони нервових клітин.

Миелиновый покров – слой жироподобного материала, покрывающий аксоны нервных клеток.

NATURAL SELECTION – that part of Darwin’s theory of evolution that explains why some members of a species produce more offspring than others.

Природний відбір – частина дарвінівської теорії еволюції, яка пояснює, чому деякі представники одного виду народжують більше потомства, ніж інші.

Естественный отбор – часть дарвиновской теории эволюции, объясняющая, почему некоторые представители одного вида производят на свет больше потомства, чем другие.

NATURALISTIC OBSERVATION – a type of investigation that has two characteristics: a) the observer does not attempt to manipulate any aspect of the situation, but merely watches and records; b) the observations do not take place in the artificial environment of the laboratory, but in the natural settings in which we would normally find that behaviour.

Натуралістичне спостереження – тип дослідження, що має такі характеристики: а) спостерігач не намагається маніпулювати жодним аспектом ситуації, а просто спостерігає і реєструє події; б) спостереження відбувається не в штучному середовищі, створеному в лабораторії, а в природній обстановці, де звичайно зустрічається така поведінка.

Естественное наблюдение – тип исследования, обладающий двумя характеристиками: а) наблюдатель не пытается манипулировать каким-либо аспектом ситуации, а просто наблюдает и регистрирует события; б) наблюдение происходит не в искусственной среде, создаваемой в лаборатории, а в естественной обстановке, где обычно встречается данное поведение.

NATURE VS NURTURE – a controversy within psychology that is concerned with the extent to which particular aspects of behaviour are a product of either inherited or acquired characteristics.

Природа проти спадковості – одна із тривалих дискусій у психології: спір про те, у якому ступені окремі аспекти поведінки зумовлені успадкованими чи набутими характеристиками.

Природа versus науčenje – одна из длительных дискуссий в психологии: спор о том, в какой степени отдельные аспекты поведения обусловлены унаследованными или приобретенными характеристиками.

NEGATIVE REINFORCEMENT – the termination of an unpleasant state following a response.

Негативне підкріплення (покарання) – якщо на організм діє аверсивна ситуація і закінчення цієї ситуації зумовлене специфічною реакцією, то ми говоримо, що організм отримує негативне підкріплення.

Негативное подкрепление – если организм подвергается воздействию аверсивной ситуации и окончание этой ситуации обусловлено специфической реакцией, то мы говорим, что организм получает негативное подкрепление.

NEGATIVE SYMPTOMS – a classification of schizophrenia where characteristics that are present in the normally functioning person are absent in the schizophrenic client.

Негативні симптоми – характеристики шизофренії, які є у шизофреніків, але відсутні у здорових людей. До них належать утруднена мова, бідний словниковий запас, мляві емоції і постійна апатія.

Негативные симптомы – характеристики шизофрении, обычно присутствующие у шизофреников, но отсутствующие у здоровых людей. К ним относятся затрудненная речь со скудным словарным запасом, вялые эмоции и постоянная апатия.

NEO-FREUDIANNEONATE – a term that is used to characterise a group of Freudian-influenced psychologists who, because of disagreements over some aspects of Freudian theory (such as the importance of sexual urges in behaviour), developed adaptations of this theory which stressed other aspects of behaviour and experience.

Неофрейдисти – група психологів, що зазнали певного впливу поглядів З. Фрейда, але не згодні з деякими аспектами його теорії (наприклад, з вирішальною роллю сексуальних імпульсів у формуванні поведінки). Вони розробили доповнення до фрейдистської теорії, де підкреслювалася особлива роль інших аспектів досвіду і поведінки. Найвідомішими неофрейдистами є А. Адлер і К. Юнг.

Неофрейдисты – группа психологов, испытавших определенное влияние взглядов З. Фрейда, но не согласных с некоторыми аспектами его теории (например, с решающей ролью сексуальных импульсов в формировании поведения). Они разработали дополнения к фрейдистской теории, где подчеркивалась осо-

бая роль других аспектов опыта и поведения. Наиболее известными неофрейдистами являются А. Адлер и К. Юнг.

NERVE IMPULSE – see *Action potential*.

Нервовий імпульс – див. *Потенціал дії*.

Нервный импульс – см. *Потенциал действия*.

NERVOUS BREAKDOWN – a non-technical expression which is usually used to indicate the presence of a severe emotional disorder.

Нервовий зрив – жаргонний вираз, яким звичайно позначають стан із ознаками значного емоційного розладу.

Нервный срыв – жаргонное выражение, которым обычно обозначают состояние с признаками сильного эмоционального расстройства.

NEURON – another name given to the nerve cell. The network of neurons and the connections between them make up the nervous system.

Нейрон – інша назва нервової клітини. Мережа нейронів і сполучень між ними (нейронні ланцюги) створює нервову систему.

Нейрон – другое название нервной клетки. Сеть нейронов и соединений между ними (нейронные цепи) образуют нервную систему.

NEURONAL TRANSMISSION – the process by which a nerve impulses passes along the length of a neuron.

Нейронна трансмісія – процес, за допомогою якого нервовий імпульс передається по довжині нейрона.

Нейронная трансмиссия – процесс, посредством которого нервный импульс передается по длине нейрона.

NEUROSES – a wide range of disorders characterised by unrealistic anxiety accompanied by other associated problems such as phobias or compulsions, the neurotic individual retains complete contact with reality, the disorder transgress wider social norms.

Невроз – загальний термін для широкого спектра розладів, які характеризуються такими симптомами: безпричинне занепокоєння супроводжується такими психічними розладами, як фобії або компульсивна поведінка. Людина, що страждає неврозом, повністю зберігає контакт із дійсністю. Розлад не призводить до порушень соціальних норм.

Невроз – общий термин для широкого спектра расстройств, которые характеризуются следующими симптомами: беспричинное беспокойство сопровождается такими психическими расстройствами, как фобии или компульсивное поведение. Человек, страдающий неврозом, полностью сохраняет контакт с

дійсительністю. Расстройство не приводит к нарушению соціальних норм.

NEUROTIC ANXIETY – an idea from psychoanalytic theory which refers to an unrealistic fear of expressing impulses that have previously been repressed.

Невротична тривожність – термін психоаналізу, що означає безпричинний страх перед вираженням раніше пригнічених імпульсів.

Невротическая тревожность – термин теории психоанализа, обозначающий беспричинный страх перед выражением ранее подавленных импульсов.

NEUROTRANSMITTER – a chemical that is released by one neuron, crosses the synaptic gap and is then received by special receptor sites on the next neuron.

Нейротрансмітер – хімічна речовина, яка звільнюється нейроном, перетинає синаптичний проміжок, а потім сприймається особливими рецепторними зонами наступного нейрона.

Нейротрансмиттер – химическое вещество, которое высвобождается нейроном, пересекает синаптический промежуток, а затем воспринимается особыми рецепторными зонами следующего нейрона.

NOMINAL SCALE – see *Levels of measurement*.

Номінальна шкала – див. *Рівні вимірювання*.

Номинальные данные – см. *Уровни измерения*.

НОМОТETIC – refers to any approach or method that deals with the establishment of general patterns of behaviour.

Номотетичний – будь-який підхід чи метод, що має справу з формуванням загальних схем поведінки.

Номотетический – любой подход или метод, имеющий дело с формированием общих схем поведения.

NON-CONFORMITY – refers to situations whereby somebody resists the temptation to conform to the actions of judgements of the majority.

Нонконформізм – термін, що описує ситуації, коли людина протистоїть спокусі підкоритися діям чи судженням більшості.

Нонконформизм – термин описывает ситуации, когда человек противостоит искушению подчиниться действиям или суждениям большинства.

NON-EXPERIMENTAL APPROACHES – any investigative approach that does not qualify by definition as an experiment.

Неекспериментальний метод – будь-який метод дослідження, що не підпадає під визначення експерименту.

Неэкспериментальный метод – любой метод исследования, не подходящий под определение эксперимента.

NON-PARTICIPANT OBSERVATION – a type of observational technique where the researcher observes the behaviour of an individual or group without intruding into the situation being studied (see naturalistic observation).

Пассивне спостереження – один із методів спостереження, коли дослідник спостерігає за поведінкою людини чи групи не втручаючись у ситуацію, що досліджується (*див. Природне спостереження*).

Пассивное наблюдение – один из методов наблюдения, когда исследователь наблюдает за поведением человека или группы, не вмешиваясь в изучаемую ситуацию (*см. Естественное наблюдение*).

NON-VERBAL COMMUNICATION – generally known as ‘body language’ by non-psychologists, this refers to any aspect of communication that is achieved without verbal or written language (through posture, facial expression, gestures).

Невербальне спілкування – відомий широкому колу читачів як «мова тіла», цей термін позначає будь-який аспект спілкування без участі усної чи письмової мови. Невербальне спілкування може відбуватися через жести, пози, вираз обличчя тощо.

Невербальное общение – известный широкому кругу читателей как «язык тела», этот термин обозначает любой аспект общения без участия устной или письменной речи. Невербальное общение может происходить посредством жестов, поз, выражения лица и т. д.

NOREPINEPHRINE – a term in the USA for what is called noradrenaline in Europe.

Норепінефрин – термін, що використовується в США як синонім норадреналіна.

Норэпинефрин – термин используется в США как синоним норадреналина.

NORM – a generalised expectation shared by most members of the group or culture that underlines views of what is considered appropriate within the group.

Норми – загальні очікування більшості представників групи або культури; те, що вважається доречним чи прийнятним у межах певної групи.

Нормы – общие ожидания, разделяемые большинством представителей группы или культуры; то, что считается уместным или приемлемым в пределах данной группы.

NORMAL DISTRIBUTION – the symmetrical, bell-shaped curve that might be produced when a set of scores is represented on a frequency graph.

Нормальний розподіл (крива Гаусса) – симетрична параболічна крива, що інколи виникає при зображенні серії результатів на частотному графіку.

Нормальное распределение (кривая Гаусса) – симметричная параболическая кривая, иногда возникающая при изображении серии результатов на частотном графике.

NORMALITY – an absence of abnormality, of disease, mental disorder or other form of psychological dysfunction.

Нормальність (звичайний стан) – термін визначається деким як «відсутність ознак аномальності» і часто використовується для позначення відсутності симптомів психічного розладу або інших видів психологічної дисфункції.

Нормальность (обычное состояние) – определяемый некоторыми как «отсутствие признаков аномальности», термин часто используется для обозначения отсутствия симптомов психического расстройства или иных видов психологической дисфункции.

NULL HYPOTHESIS – in testing our alternative hypothesis, we first assume that there is no difference between the populations from which the samples were taken.

Нульова гіпотеза – атрибуція результатів будь-якого експериментального дослідження стосовно випадку, збігу чи будь-якої іншої події, не включеної в концепцію досліджень.

Нулевая гипотеза – атрибуция результатов любого экспериментального исследования по отношению к случаю, совпадению или какому-то другому событию, не включенному в концепцию исследования.

NVC – see *Non-verbal communication*.

Див. Невербальна комунікація.

См. Невербальное общение.

OBEDIENCE – a type of social influence whereby somebody acts in response to a direct order from another person.

Покірність – вид соціального впливу, коли поведінка людини визначається реакцією на прямий наказ іншої людини.

Повиновение – вид социального воздействия, когда поведение человека определяется реакцией на прямой приказ другого человека.

OBJECT PERMANENCE – an understanding that objects which are hidden from view continue to exist despite the fact that the child has no physical evidence of their existence.

Сталість об'єктів – розуміння того, що приховані від очей об'єкти продовжують існувати, незважаючи на відсутність свідчень про їх існування.

Постоянство объектов – понимание того, что скрытые от глаз объекты продолжают существовать, несмотря на отсутствие явных свидетельств их существования.

OBJECTIVITY – the ability to carry out an investigation and to collect data without allowing personal interpretation or bias to influence the process.

Об'єктивність – здатність виконувати дослідження і накопичувати дані, не дозволяючи особистим інтерпретаціям і заборонам впливати на цей процес.

Объективность – способность выполнять исследования и накапливать данные, не позволяя личным интерпретациям и предвзвешенным суждениям влиять на этот процесс.

OBSERVATION – an incredibly general term used to describe any situation where an observer records behaviour that is exhibited by a participant. Among of the commonest categories are controlled, naturalistic, participant/non-participant, structured observations.

Спостереження – загальний термін, що використовується для опису будь-якої ситуації, коли спостерігач реєструє поведінку учасників експерименту. Найпоширенішими категоріями є контрольоване спостереження, природне спостереження, активне і пасивне спостереження, структурне спостереження.

Наблюдение – общий термин, используемый для описания любой ситуации, когда наблюдатель регистрирует поведение участников эксперимента. Наиболее распространенными категориями наблюдения являются: контролируемое наблюдение, естественное наблюдение, активное и пассивное наблюдение, структурное наблюдение.

OBSERVATIONAL LEARNING – see *Imitation*.

Навчання шляхом спостереження – див. *Імітація*.

Научение через наблюдение – см. *Имитация*.

OBSERVER BIAS – the tendency for observers who are aware of the hypothesis under test to see and record what might be expected, rather than what actually happens.

Упередження спостерігача – тенденція спостерігачів, які розуміють гіпотезу експерименту, бачити та записувати очікуване замість того, що відбувається насправді.

Предубеждения наблюдателя – тенденция наблюдателей, которые знают гипотезу эксперимента, видеть и записывать ожидаемое вместо реально происходящего.

OBSESSIONS – are irrational thoughts and images that invade a person's conscious mind and appear uncontrollable to the person experiencing them.

Нав'язлива ідея – ірраціональні думки і образи, які вторгаються у свідомість людини і здаються непідвладними її волі.

Навязчивые идеи – иррациональные мысли и образы, которые вторгаются в сознание человека и кажутся неподвластными его воле.

OBSESSIVE-COMPULSIVE DISORDER – a form of anxiety disorder characterised by excessive, intrusive and inappropriate obsessions or compulsions.

Одержимо-нав'язливі розлади – категорія тривожного розладу, що характеризується частими та інтенсивними нав'язливими ідеями в поєднанні з компульсивною поведінкою.

Одержимо-навязчивые расстройства – категория тревожного расстройства, характеризующая частыми и интенсивными навязчивыми идеями в сочетании с компульсивным поведением.

OCCIPITAL LOBE – the posterior part of the cerebral hemispheres in the brain, the main function of which is in the processing of visual information.

Потилічні частки – задня частина напівсфер кори головного мозку, головною функцією якої є обробка візуальної інформації.

Затылочные доли – задняя часть полушарий коры головного мозга, главной функцией которой является обработка визуальной информации.

OCCUPATIONAL PSYCHOLOGY – the branch of psychology that deals with human beings at work.

Професійна психологія – розділ психології, що розглядає людину в процесі роботи.

Профессиональная психология – раздел психологии, который рассматривает человека в процессе работы.

OEDIPUS COMPLEX – a term given by Freud to describe the incestuous feelings that a young boy develops toward his mother, coupled with jealousy and rivalry with his father for the affections of the mother.

Едипів комплекс – термін, уведений Фрейдом для опису сексуального потягу дітей чоловічого роду до своєї матері у поєднанні з ревністю і суперництвом з батьком за материнські почуття.

Эдипов комплекс – термин, введенный Фрейдом для описания сексуального влечения детей мужского пола к своей матери в сочетании с ревностью и соперничеством с отцом за материнские чувства.

ONE-TAILED TEST – used in carrying out a test for significance in a set of data when the researcher is convinced (usually because of previous research evidence) that the results could only go in one direction.

Односторонній тест – використовується при проведенні тесту на певний набір даних, якщо дослідник переконаний (звичайно через попередні наукові дані), що результати можуть іти тільки в одному напрямі.

Односторонний тест – используется при проведении теста на определенный набор данных, когда исследователь убежден (обычно после проведения предварительных исследований) в том, что результаты могут идти только в одном направлении.

ONE-TRIAL LEARNING – technically, this is the belief that all learning takes place after only one trial, with the associate assumption that more complex learning only appears to take longer because it is broken down into smaller components with each component being learned in a single trial.

Навчання з однієї спроби – ідея про те, що будь-яке навчіння відбувається лише після однієї спроби. З цим пов'язане переконання, що складніше навчіння здається довгим, оскільки воно розбите на велику кількість окремих компонентів, кожен із яких засвоюється після однієї спроби.

Научение с одной пробы – идея о том, что любое научение происходит лишь после одной пробы. С этим связано убеждение, что более сложное научение кажется долгим, так как оно разбито на множество отдельных компонентов, каждый из которых усваивается после одной попытки.

ONTOGENY – the evolution (i.e. the origin and development) of an individual organism, from conception to death.

Онтогенез – індивідуальний розвиток окремого організму від за-
родження до смерті. Онтогенез необхідно розглядати в єдності і
взаємообумовленості з філогенезом – історичним розвитком.

Онтогенез – индивидуальное развитие отдельного организ-
ма от зарождения до смерти. Онтогенез необходимо рассма-
тривать в единстве и взаимообусловленности с филогенезом –
историческим развитием.

OPEN-ENDED QUESTIONS – a technique used in instructed interviews and
surveys, where the questioner asks the respondent a question and the re-
spondent can answer in any way that they wish.

Відкриті питання – методика, що використовується у процесі
вільних оглядів і інтерв'ю, коли інтерв'юєр задає питання рес-
понденту, а той може відповісти на свій розсуд.

Открытые вопросы – методика, используемая в процессе сво-
бодных обзоров и интервью, когда спрашивающий задает во-
прос респонденту, а тот может ответить по своему усмотрению.

OPERANT CONDITIONING (OR INSTRUMENTAL CONDITIONING) – an explana-
tion of learning normally attributed to Burrhus Skinner, where the conse-
quences of a response determine the probability of it reoccurring in the
future.

Оперантне навчання – пояснення навчання за Б. Скіннером,
коли послідовність реакції залежить від можливості виникнен-
ня її у майбутньому.

Оперантное обусловливание – объяснение научения по
Б. Скиннеру, когда последовательность реакции зависит от воз-
можности возникновения ее в будущем.

OPERATION – refers to the act of carrying out something.

Операція – виконання будь-якої дії. У психології термін найчас-
тіше використовується як синонім розумової чи логічної дії.

Операция – выполнение какого-либо действия. В психологии
термин чаще всего используется как синоним умственного или
логического действия.

OPERATIONAL DEFINITION – an aspect of effective scientific methodology,
operational definitions are precise definitions of the terms used in studies.

Операційне визначення – аспект ефективної наукової методо-
логії: точне визначення термінів, що використовуються у дослі-
дженні.

Операционное определение – аспект эффективной научной
методологии: точное определение терминов, используемых в
исследовании.

OPPORTUNITY SAMPLE – see *Sampling*.

Випадкова вибірка – кожен представник популяції, що вивчається, має певні шанси потрапити у вибірку.

Случайная выборка – каждый представитель изучаемой популяции имеет определенные шансы попасть в выборку (см. *Выборка*).

ОПТИС СНИАСМА – the point at which the optic nerves from the two eyes meet.

Перехрест зорових нервів – місце, у якому зорові нерви обох очей зустрічаються.

Перекрест зрительных нервов – место, в котором встречаются зрительные нервы обоих глаз.

OPTIMAL FORAGING THEORY – an explanation of foraging behaviour whereby animals adopt a feeding strategy which maximises their energy intake from the food available.

Оптимальна стратегія пошуку їжі – теорія, що пояснює один із аспектів поведінки тварин, згідно із якою тварини обирають стратегію харчування, що максимально збільшує енергетичну вигоду від доступної їжі.

Оптимальная стратегия поисков пищи – теория, объясняющая один из аспектов поведения животных, согласно которой животные выбирают стратегию кормления, максимально увеличивающую энергетическую выгоду от доступной пищи.

OPTIMAL MISMATCH THEORY – an educational practice of accelerated learning based loosely on Piaget's theory of intellectual development.

Теорія оптимальної невідповідності – освітня теорія прискореного навчання, базована на теорії інтелектуального розвитку Ж. Піаже. Вона працює за методом «незбігу» поточного рівня компетентності дитини і низки проблем чи завдань, які лише ненабагато перевищують цей рівень.

Теория оптимального несоответствия – образовательная теория ускоренного обучения, в общих чертах основанная на теории интеллектуального развития Ж. Пиаже. Она работает по методу «несовпадения» текущего уровня компетентности ребенка и ряда проблем или задач, которые лишь ненамного превышают этот уровень.

ORDER EFFECT – refers to the fact that research participants may perform differently on the different conditions in an experiment simply because of the order in which they do them.

Ефект послідовності – під час експерименту учасники можуть по-різному реагувати на різні умови лише через послідовність виконання завдань.

Эффект последовательности – во время эксперимента участники могут по-разному реагировать на разные условия лишь из-за последовательности выполнения заданий.

ORDINAL SCALE – see *Levels of measurement*.

Порядкові дані – див. *Рівні вимірювання*.

Порядковые данные – см. *Уровни измерения*.

ORDINATE – when plotting data on a graph, the ordinate refers to information on the vertical or y axis of the graph. In an experiment, the dependent variable is plotted on this axis.

Ордината – якщо дані зображуються у вигляді графіка, ордината відповідає інформації, що міститься на вертикальній осі, або осі «У». При експериментальних дослідженнях на цій осі розміщуються значення залежної змінної.

Ордината – когда данные изображаются в виде графика, ордината соответствует информации, содержащейся на вертикальной оси, или оси «У». При экспериментальных исследованиях на этой оси размещаются значения зависимой переменной.

ORGAN OF CORTI – a receptive organ in the inner ear which is stimulated during the process of hearing.

Кортіів орган – орган сприйняття, розташований у середньому вусі, який перетворює звукові коливання у нервові збудження.

Кортиев орган – орган восприятия, расположенный во внутреннем ухе, который преобразует звуковые колебания в нервное возбуждение.

ORGANIC DISORDER – any disorder where there is a known physical cause.

Органічний розлад – будь-який розлад, що має відому фізичну причину.

Органическое расстройство – любое расстройство, имеющее известную физическую причину.

ORGANISM – a term used in psychology to describe both human and non-human animals, 'units' that respond in some way during a research study.

Організм – термін, який часто використовується у психології для описування людини або будь-яких тварин.

Организм – термин, который часто используется в психологии для описания человека или любых животных. В более широком смысле относится ко всем живым существам, но последние не имеют непосредственного интереса для психологов.

ORIGIN OF SPECIES – the book in which Darwin put forward his general principles of evolution in 1859.

«Походження видів» – основна праця Ч. Дарвіна, в якій викладено його теорію еволюції живих організмів.

«Происхождение видов» – основной труд Ч. Дарвина, в котором изложена его теория эволюции живых организмов.

OUTCOME STUDY – a technique for finding out whether a therapeutic intervention has actually worked.

Вивчення результатів (психологічної роботи) – методика, що досліджує, чи насправді спрацювала проведена терапія.

Оценка результатов (психологической работы) – методика, которая исследует, сработала ли на самом деле проведенная терапия.

OUT-GROUP – those people who are not in the in-group, i.e. any individuals who, for whatever reason, are not part of or accepted by the group of people with whom we normally mix.

Аут-група – група людей, до якої людина особисто себе не відносить, яких вважає для себе чужими, на відміну від тих, хто, навпаки, близький їй по духу і входить до складу її ін-групи.

Аут-группа – группа людей, к которым человек лично себя не причисляет, которых считает для себя чужими, в отличие от тех, кто, напротив, близок ему по духу и входит в состав его ин-группы.

OVERCOMPENSATION – a Freudian defence mechanism in which an individual tries to cover up for a weakness in one aspect of their life by concentrating instead on some other aspect of it.

Надлишкова компенсація – один із захисних механізмів за Фрейдом, коли людина намагається замаскувати слабкість або ваду в одному аспекті свого життя, зосереджуючись на інших аспектах.

Избыточная компенсация – один из защитных механизмов по Фрейду, когда человек пытается замаскировать слабость или изъян в одном аспекте своей жизни, сосредоточиваясь на других аспектах.

OVER-EXTENSION – refers to those instances where a word is used to cover objects or situations other than those for which it is normally used.

Розширення заданого обсягу поняття – термін стосується тих випадків, коли слово використовується для позначення суб'єктів або ситуацій, що виходять за межі його звичайного використання.

Расширение заданного объема понятия – термин относится к тем случаям, когда слово используется для обозначения субъектов или ситуаций, выходящих за рамки его обычного использования.

PAIN MANAGEMENT – the various measures and techniques used by people to control and alleviate pain.

Купірування больового синдрому – різні засоби і методи, які використовують люди для управління болем та його полегшення.

Купирование болевого синдрома – различные средства и методы, которые используют люди для управления болью и ее облегчения.

PANDEMONIUM (name is taken from Milton's epic poem 'Paradise Lost', and meaning 'palace of demons') – a model of pattern recognition associated with Selfridge in which letters can be recognised by the combination of a number of simpler processing unit.

Пандемоніум (назва запозичена із поеми Мільтона «Втрачений рай», означає «чертог демонів») – модель системного розпізнавання, створення якої приписується Селфриджу. Згідно із цією моделлю букви можна розпізнавати за сполученням декількох спрощених одиниць обробки.

Пандемониум (название, взятое из поэмы Мильтона «Потерянный рай» и означающее «чертог демонов») – модель системного различения, создание которой приписывается Селфриджу. Согласно этой модели буквы можно различать по сочетанию нескольких упрощенных единиц обработки.

PANIC DISORDER – classified under DSM IV as an anxiety disorder, these often quite unpredictable attacks involve a very wide range of symptoms, including heart palpitations, chest pain, dizziness, laboured breathing, intense apprehension and a feeling of unreality.

Панічний розлад – за класифікацією DSM-IV належить до категорії тривожних розладів. Панічний розлад характеризується різними симптомами, такими як порушення серцевого ритму, нудота, запаморочення, утруднене дихання, безпричинна тривога і відчуття нереальності того, що відбувається.

Паническое расстройство – по классификации DSM-IV относится к категории тревожных расстройств. Паническое расстрой-

ство характеризується різними симптомами, такими як порушення серцевого ритму, тошнота, головокружіння, затруднене дихання, безпричинна тривога і почуття нереальності що відбувається.

PARADIGM – 1) a particular perspective on behaviour that comprises all the attitudes, beliefs and techniques that make up that perspective; 2) a particular experimental procedure, such as the classical conditioning paradigm.

Парадигма – 1) особливий комплекс поглядів, що містить усі установки, переконання і методи, характерні для цих поглядів; 2) конкретна експериментальна процедура, наприклад, парадигма класичного формування умовних рефлексів за Павловим.

Парадигма – 1) особый комплекс взглядов, включающий все установки, убеждения и методы, характерные для этих взглядов; 2) конкретная экспериментальная процедура, например, парадигма классического формирования условных рефлексов по Павлову.

PARALINGUISTICS – refers to how something is said rather than what is said.

Паралінгвістика – вивчення того, як ми говоримо (на протилежність тому, що ми говоримо).

Паралингвистика – изучение того, как мы говорим (в противоположность тому, что мы говорим).

PARALLEL PLAY – a category of social play where children play alongside each other, aware of each other's presence, but not attempting to join in each other's play.

Паралельна гра – різновид гри, коли діти граються поряд і кожен знає про присутність сусіда, але не намагається приєднатися до його гри.

Параллельная игра – разновидность игры, когда дети играют рядом и каждый знает о присутствии соседа, но не пытается присоединиться к его игре.

PARALLEL PROCESSING – an explanation of information processing where more than one processing operation can be carried out at the same time.

Паралельна обробка даних – один із видів обробки інформації, коли кілька операцій можуть виконуватися одночасно.

Параллельная обработка – один из видов обработки информации, когда несколько операций могут выполняться одновременно.

PARANOID DISORDER – a disorder in which the client has persistent delusions of persecution or jealousy, but does not have the hallucinations that accompany paranoid schizophrenia.

Параноїдальний розлад – розлад, за якого пацієнт перебуває у стійкому маячному стані величі або ревності, але не страждає галюцинаціями, що супроводжують параноїдальну шизофренію.

Параноїдальное расстройство – расстройство, при котором пациент испытывает стойкое бредовое состояние величия или ревности, но не страдает галлюцинациями, сопровождающими параноїдальную шизофренію.

PARAPHILIAS – involve sexual attraction to objects and activities that are unusual in nature.

Статеве збочення, парафілія – неприродний сексуальний потяг до певних об'єктів чи видів діяльності.

Половое извращение, парафилия – неестественное сексуальное влечение к определенным объектам или видам деятельности.

PARASITISM – the act of feeding on the body tissues of another organism without actually killing it.

Паразитизм – акт харчування тілесними тканинами живого організму без безпосереднього убивства останнього.

Паразитизм – акт питания телесными тканями живого организма без непосредственного убийства последнего.

PARASYMPATHETIC NERVOUS SYSTEM – together with the sympathetic nervous system, this forms the autonomic nervous system of the body.

Парасимпатична нервова система – разом із симпатичною нервовою системою вона утворює автономну нервову систему організму.

Парасимпатическая нервная система – вместе с симпатической нервной системой она образует автономную нервную систему организма.

PARENT-OFFSPRING CONFLICT refers to a conflict between a feeding parent and its offspring in that the offspring, in trying to maximise its own interests, attempts to manipulate the parent into providing extra resources.

Конфлікт «батьки – діти» – у біології термін означає конфлікт між батьками-годувальниками та їхніми нащадками, який полягає в тому, що потомки, намагаючись максимально задовольнити свої інтереси, починають маніпулювати батьками з метою отримання додаткових ресурсів.

Конфликт «дети – родители» – в биологии термин означает конфликт между кормящими родителями и их потомками, который заключается в том, что потомки, пытающиеся максимально удовлетворить свои интересы, начинают манипулировать родителями с целью получить дополнительные ресурсы.

PARIETAL LOBE – see *Brain*.

Тім'яна частка – див. *Головний мозок*

Теменная доля – см. *Головной мозг*.

PARKINSON'S DISEASE – a movement disorder characterised by a continual rapid tremor in the limbs, a lack of sensory-motor co-ordination and a tendency to be exhausted.

Хвороба Паркінсона – м'язовий розлад, що характеризується тривалим швидким тремором (тремтінням) кінцівок, відсутністю сенсорно-моторної координації і швидкою втомлюваністю.

Болезнь Паркинсона – мышечное расстройство, характеризующееся продолжительным быстрым тремором (дрожанием) конечностей, отсутствием сенсорно-моторной координации и быстрой утомляемостью.

PARSIMONY – the scientific principle which states that if two opposing theories each explain the same phenomenon and are equally tenable, the simpler of the two is preferred.

Принцип економії – науковий принцип, який говорить про те, що якщо дві протилежні теорії, кожна з яких пояснює один і той же феномен, вважаються однаково надійними, то перевага надається простішій теорії.

Принцип экономии – научный принцип, который гласит, что если две противостоящие теории, каждая из которых объясняет один и тот же феномен, считаются одинаково надежными, то предпочтение отдается наиболее простой теории.

PARTIAL REINFORCEMENT – see *Schedules of reinforcement*.

Часткове підкріплення (не всіх реакцій) – див. *Схеми підкріплення*.

Частичное подкрепление (не всех реакций) – см. *Схемы подкрепления*.

PARTICIPANT – those people who are studied and who contribute data in a research investigation.

Учасник – людина, чия поведінка вивчається в процесі експериментального дослідження.

Участник – человек, чье поведение изучается в процессе экспериментального исследования.

PARTICIPANT OBSERVATION – a type of observational technique in which the observer actively joins in with the activities of the group whilst at the same time recording details of the group members' behaviour (see *Naturalistic observation*).

Активне спостереження – різновид методу спостереження, коли спостерігач бере активну участь у діяльності групи, що ви-

вчається, одночасно реєструючи деталі поведінки її членів (*див. Природне спостереження*).

Активное наблюдение – разновидность метода наблюдения, когда наблюдатель активно участвует в деятельности изучаемой группы, одновременно регистрируя подробности поведения ее членов (*см. Естественное наблюдение*).

PATERNAL DEPRIVATION – a recognition that loss of the father, or being brought up without a consistent father figure might have specific deprivation effects that are not evident in the more usually referred to maternal deprivation.

Позбавлення батьківської турботи – визнання, що втрата батька чи виховання без постійної присутності батька може викликати специфічні ефекти депривації, які не характерні для позбавлення материнської турботи.

Лишение отцовской заботы – признание, что потеря отца или воспитание без постоянного присутствия отца может повлечь специфические эффекты депривации, которые не характерны для лишения материнской заботы.

PATTERN RECOGNITION – a process of visual perception which enables us to identify and recognise two-dimensional stimuli (such as words on the page) and three-dimensional stimuli (such as objects in our environment).

Системне розрізнення – процес візуального сприйняття, що дозволяє нам розрізнити двовимірні стимули (наприклад, слова на цій сторінці) і тривимірні стимули (навколишні об'єкти).

Системное различие – процесс визуального восприятия, позволяющий нам различать двумерные стимулы (например, слова на этой странице) и трехмерные стимулы (окружающие объекты).

PAVLOVIAN CONDITIONING – see *Classical conditioning*.

Вироблення умовних рефлексів за Павловим – *див. Класичне формування умовних рефлексів*.

Выработка условных рефлексов по Павлову – *см. Классическое формирование условных рефлексов*.

PEAK EXPERIENCE – a humanistic term referring to an important moment in a person's life when they had left a profound sense that something wonderful and of great value was happening to them, and as a result felt transformed and strengthened by the experience.

Пікове / вершинне переживання – термін гуманістичної психології, що означає важливий момент у житті людини, коли вона переживає глибоке почуття чогось чудесного і неминущого. У результаті такого переживання людина звичайно відчувається оновленою і духовно зміненою.

Пиковое переживание – термин гуманистической психологии, означающий важный момент в жизни человека, когда он испытывает глубокое чувство чего-то чудесного и непреходящего. В результате такого переживания человек обычно чувствует себя обновленным и духовно преображенным.

PEGWORD SYSTEM – a way of increasing the effectiveness of our memory by associating those things to be remembered with ‘pegs’ (such as the locations used in the method of loci). A commonly used pegword system involves associating each of a list of terms with a peg which rhymes with its position in the list.

Система ключових слів – спосіб покращання ефективності пам’яті через асоціацію запам’ятовуваних речей із «ключами» (наприклад, як у методі фокусування). Найчастіше використовується асоціація кожного порядкового пункту з ключевим словом, підібраним у рифму.

Система ключевых слов – способ улучшения эффективности памяти через ассоциацию запоминаемых вещей с «ключами» (на пример, разными местами, как в методе фокусировки). Чаще используется ассоциация каждого порядкового пункта с ключевым словом, подобранным в рифму.

PEER – as it is used in psychology, the term refers to an individual who is in some way equal to the person with whom they are being compared. This may be in terms of intellect, ability or in some other way that implies a direct comparison of equals.

Ровесник – при використанні у психології термін означає людину, у певному стосунку подібну до іншої людини, з якою її порівнюють. Порівняння може проводитися за інтелектом, здібностями чи іншим способом, що припускає пряме порівняння.

Ровесник – при використанні в психології термін означає человека, в определенном отношении подобного другому человеку, с которым его сравнивают. Сравнение может проводиться по интеллекту, способностям или иным способом, подразумевающим прямое сравнение.

PEER GROUP – a social unit of (normally) same-age peers who possess common values and standards of behaviour.

Група ровесників – соціальна група, що звичайно складається з ровесників одного віку, які мають подібні цінності і стандарти поведінки.

Группа ровесников – социальная группа, обычно состоящая из ровесников одного возраста, которые имеют сходные ценности и стандарты поведения.

PERCEPTION – the process by which information in the environment is transformed into an experience of objects, sounds, events, etc. Perception is a combination of both the psychological processes involved within the senses and also the processes within the brain which integrate and interpret the sensory inputs from these systems.

Сприйняття – процес, за допомогою якого інформація про навколишній світ перетворюється на чуттєвий досвід про події, звуки, об'єкти тощо. Сприйняття являє собою поєднання фізіологічних процесів, пов'язаних з діяльністю органів чуття і процесів усвідомлення, що інтегрують та інтерпретують сенсорні дані, які надходять від цих органів.

Восприятие – процесс, с помощью которого информация об окружающем мире преобразуется в чувственный опыт о событиях, звуках, объектах и т. д. Восприятие представляет собой сочетание физиологических процессов, связанных с деятельностью органов чувств, и процессов осознания, интегрирующих и интерпретирующих сенсорные данные, поступающие от этих органов.

PERCEPTUAL CONSTANCY – the tendency for objects to give the same perceptual experience despite the fact that the viewing conditions may change. Commonly quoted examples are size constancy, shape constancy and colour constancy.

Перцептуальна сталість – властивість сприйняття, що створює у нас однакове перцептуальне враження про предмети, незважаючи на зміну умов спостереження. Широко розповсюдженими прикладами вважаються сталість форми і сталість кольору.

Перцептуальное постоянство – свойство восприятия, создающее у нас одинаковое перцептуальное впечатление о предметах, несмотря на изменение условий наблюдения. Широко распространенными примерами считаются постоянство размера, постоянство формы и постоянство цвета.

PERCEPTUAL DEFENCE – a phenomenon whereby words that have a high degree of emotional content or might be considered 'taboo' are perceptually recognised less easily than words of a more neutral nature.

Перцептуальний захист – феномен, за якого слова, що мають потужний емоційний заряд або розглядаються як «табу», сприймаються важче, ніж слова, що мають нейтральне значення.

Перцептуальная защита – феномен, при котором слова, обладающие мощным эмоциональным зарядом или рассматриваемые как «табу», воспринимаются труднее, чем слова, обладающие нейтральным значением.

PERCEPTUAL ORGANISATION – refers to the ability of an organism to organise the information that arrives at the senses into a meaningful perceptual experience.

Перцептуальна організація – здатність організму упорядковувати інформацію, що надходить від органів чуття, в осмислений перцептуальний досвід.

Перцептуальная организация – способность организма упорядочивать информацию, поступающую от органов чувств, в осмысленный перцептуальный опыт.

PERIPHERAL ROUTE TO PERSUASION – a way in which attitude change is achieved when issues are relatively unimportant to the listener or they are distracted from through analysis of the speaker's message.

Кружний шлях переконання – спосіб переконання, за якого зміна ставлення досягається за допомогою реплік, порівняно незначних для слухача або таких, що відволікають його увагу.

Окольный путь убеждения – способ убеждения, при котором изменение установки (отношения) достигается с помощью реплик, сравнительно незначительных для слушателя или отвлекающих его внимание.

PERMANENT MEMORY – refers to the belief, shared by many psychologists, that memories are never actually lost, but simply become inaccessible over a period of time.

Перманентна пам'ять – переконання, яке поділяється багатьма психологами і полягає в тому, що спогади не втрачаються назавжди, але з часом просто стають недоступними.

Перманентная память – убеждение, разделяемое многими психологами, которое заключается в том, что воспоминания не утрачиваются навсегда, но со временем просто становятся недоступными.

PERSONAL CONSTRUCT – a term coined by Geoege Kelly to represent the way in which a person 'constructs' their view of the world around them. It is a person's perception about what two objects or events have in common, and which set them apart from a third object or event.

Особистісний конструкт – термін, уведений в користування Дж. Келлі і такий, що позначає спосіб, за допомогою якого людина «конструює» свій погляд на навколишній світ. Особистісний конструкт включає визначення загальних характеристик двох об'єктів або подій, які відрізняються від третього об'єкта чи події.

Личностный конструкт – термин, введенный в употребление Дж. Келли и обозначающий способ, при помощи которого человек «конструирует» свой взгляд на окружающий мир. Личностный конструкт включает определение общих характеристик двух объектов или событий, отличающихся от третьего объекта или события.

PERSONALITY – refers to stable characteristics (traits) of a person that underlie consistencies in the way they behave over time and across different situations.

Особистість – термін позначає стабільні характеристики або риси людини, що визначає її мислення і поведінку в різних ситуаціях.

Личность – термин обозначает стабильные характеристики или черты человека, определяющие его мышление и поведение в разных ситуациях.

PERSONALITY DISORDERS – are enduring and inflexible ways of thinking about the world or acting it. Also this may apply to the enduring characteristics that make up our personality, the term personality disorders is applied when these ways of thinking and acting deviate significantly from what is considered appropriate by the rest of society.

Розлади особистості – стійкі та незмінні схеми мислення або поведінки, хоча те саме можна сказати про характеристики, що утворюють особистість. Термін «розлад особистості» застосовується у тих випадках, коли схеми мислення і поведінки суттєво відхиляються від загальноприйнятих норм.

Расстройства личности – стойкие и неизменные схемы мышления или поведения, хотя то же самое можно сказать о характеристиках, образующих личность. Термин «расстройство личности» применяется в тех случаях, когда схемы мышления и поведения существенно отклоняются от общепринятых социальных норм.

PERSONALITY INVENTORY – a test that is designed to measure personality characteristics. The Eysenck Personality Inventory based on the personality theory of H. J. Eysenck measures personality along the dimensions of neuroticism – stability and extroversion – introversion.

Особистісний опитувальник – тест, призначений для оцінювання характеристик особистості. Особистісний опитувальник Айзенка, базований на теорії особистості Г.Дж. Айзенка, вимірює особистість за параметрами стабільність / невротичний стан і екстравертність / інтровертність.

Личностный опросник – тест, предназначенный для оценки характеристик личности. Личностный опросник Айзенка, основанный на теории личности Г.Дж. Айзенка, измеряет личность по параметрам стабильность / невротическое состояние и экстравертность / интровертность.

PERSON-CENTRED THERAPY – a humanistic therapy normally attributed to Carl Rogers who believed that the goal of therapy was not to impose goals on a client and then direct them towards these goals, but rather to let the

client decide their own goals, with the therapist acting to support these. The major goal of therapy was to provide the right sort of conditions which would return clients to their innate pattern of growth and self-actualisation.

Психотерапія, центрована на пацієнті – гуманістичний метод терапії, створення якого пов'язують з іменем К. Роджерса. Він мав позитивні погляди на природу людини, вважаючи, що в її основі лежить добро та що терапія не повинна задавати цілі пацієнту, щоб потім спрямовувати його до їх досягнення. Скоріше, клієнт повинен ставити власні цілі за підтримки психотерапевта. Головне завдання терапії полягає у створенні необхідних умов для того, щоб пацієнт міг максимально реалізувати свої здібності і вроджене прагнення до самоактуалізації.

Психотерапія, центрирована на пациенті – гуманістический метод терапії, створення якого пов'язується з іменем К. Роджерса. Він мав позитивні погляди на природу людини, вважаючи, що в її основі лежить добро, і считав, що терапія не повинна задавати цілі пацієнту, щоб потім направляти його до їх досягнення. Скоріше, клієнт повинен ставити власні цілі за підтримки психотерапевта. Головна задача терапії заключалась в створенні підходящих умов для того, щоб пацієнт міг максимально реалізувати свої здібності і вроджене прагнення до самоактуалізації.

PHENOMENOLOGY – an approach to psychology that emphasises that one's subjective and contemporary experience of an event is an important and influential factor on one's behaviour.

Феноменологія – психологічний підхід, основна передумова якого полягає в тому, що суб'єктивне і безпосереднє сприйняття подій є важливим фактором поведінки людини.

Феноменологія – психологіческий подход, основная предпосылка которого заключается в том, что субъективное и непосредственное восприятие события является важным фактором поведения человека.

PHENOTYPE – refers to those observable characteristics (or traits) of an individual. This is normally distinguished from genotype, which is the genetic information which is passed from generation to generation.

Фенотип – характеристики чи риси окремого організму. Звичайно зіставляється з генотипом, тобто з генетичною інформацією, яка передається від покоління до покоління.

Фенотип – наблюдаемые характеристики или черты отдельного организма. Обычно сопоставляется с генотипом, т. е. с генетической информацией, которая передается от поколения к поколению.

PHYSICAL ANTHROPOLOGY – the study of humankind from a biological or evolutionary perspective.

Фізична антропологія – дослідження людства з точки зору біологічної та еволюційної перспективи.

Физическая антропология – исследование человечества с точки зрения биологической и эволюционной перспективы),

PHOBIC DISORDERS (PHOBIAS) – a type of anxiety disorder where there is a persistent and unreasonable fear of an object or situation. DSM IV distinguishes three categories of phobia: agoraphobia – a fear of public places; social phobias – a fear of potentially embarrassing social situations such as having to give a speech or eating in public; specific phobias – such as arachnophobia (a fear of spiders) or aerophobia (a fear of flying).

Фобії – категорія тривожних розладів, що характеризується настійливим безпричинним страхом перед об'єктами або ситуаціями. Фобія відрізняється від звичайного страху великою інтенсивністю і всепоглинаючим бажанням уникати об'єкта, що лякає. За класифікацією DSN-IV налічується три категорії фобій: агорафобія (страх перед відкритим простором); соціальні фобії: страх перед виникненням потенційно-незручної ситуації (коли людина боїться виступати перед слухачами або їсти в присутності незнайомих людей); специфічні фобії, наприклад, арахнофобія (страх перед павуками) або аерофобія (страх перед польотами).

Фобии – категория тревожных расстройств, характеризуемая настойчивым беспричинным страхом перед объектами или ситуациями. Фобия отличается от обычного страха большей интенсивностью и всепоглощающим желанием избежать пугающего объекта. По классификации DSM-IV насчитывается три категории фобий: агорафобия (страх перед открытыми пространствами); социальные фобии: страх перед возникновением потенциально неловкой ситуации (когда человек боится выступать перед слушателями или есть в присутствии незнакомых людей); специфические фобии: например, арахнофобия (страх перед пауками) или аэрофобия (страх перед полетами).

PHONEME – 1) speech sound; 2) unit of sound (or sounds) that has some meaning to those who use or hear it.

Фонема – 1) звук мови; 2) звукова одиниця, що має певний смисл для того, хто говорить, чи для слухача.

Фонема – 1) звук речи; 2) звуковая единица, обладающая неким смыслом для говорящего или для слушателя.

PHONIC METHOD OF READING – a way of teaching children to read that stresses the sounds of letters and letter groups rather than recognition of the whole words themselves.

Звуковий метод читання – метод навчання читання дітей, що акцентує увагу на звучанні різних букв та їх поєднань, а не на розпізнаванні окремих слів і словосполучень.

Звуковой метод чтения – метод обучения чтению детей, акцентирующий внимание на звучании различных букв и их сочетаний, а не на распознавании отдельных слов и словосочетаний.

PHYLOGENY – the evolution and development of a species. (*Compare: ontogeny – the evolution and development of an individual organism*).

Філогенез – історичний розвиток виду. (*Пор. Онтогенез – індивідуальний розвиток окремого організму*).

Филогенез – историческое развитие вида. (*Ср. Онтогенез – индивидуальное развитие отдельного организма*).

PHYSICAL (PHYSIOLOGICAL) DEPENDENCE – refers to a dependence on a particular drug which is caused by taking the drug for long periods of time.

Фізична (фізіологічна) залежність – залежність від специфічної речовини, яка виробляється при тривалому вживанні.

Физическая (физиологическая зависимость) – зависимость от специфического вещества, которая вырабатывается при длительном употреблении.

PIAGET, J. – a Swiss psychologist whose main contribution to psychology was the belief that intelligence was the product of a natural and inevitable sequence of developmental stages. He did not suggest that intelligence was simply inborn, but rather that it developed as a result of the constantly changing interaction of the child and environment.

Піаже, Жан (1896–1980) – швейцарський психолог, чиїм головним внеском у психологію було переконання, що інтелект є продуктом природної і невідвортної послідовності етапів людського розвитку. Піаже не вважав інтелект вродженою якістю, на його думку, інтелект розвивається в результаті взаємодії, що постійно змінюється, між дитиною і навколишнім середовищем.

Пиаже, Жан (1896–1980) – швейцарский психолог, чьим главным вкладом в психологию было убеждение, что интеллект является продуктом естественной и неизбежной последовательности этапов человеческого развития. Пиаже не считал интеллект врожденным качеством; по его мнению, интеллект развивается в результате постоянно меняющегося взаимодействия между ребенком и окружающей средой.

PILOT STUDY – an initial run-through of the procedures to be used in an experiment.

Попереднє дослідження – перевірка процедур, що призначені для використання в експерименті.

Предварительное исследование – проверка процедур, предназначенных для использования в эксперименте.

PITUITARY GLAND – a part of the endocrine system, the pituitary gland produces hormones whose primary function is to influence the release of hormones from other glands.

Гіпофіз – частина ендокринної системи, що виробляє гормони, головна функція яких – в активації гормонів, що виділяються іншими залозами.

Гипофиз – будучи частиною ендокринної системи, гипофиз вырабатывает гормоны, главная функция которых заключается в активации гормонов, выделяемых другими железами.

ПЛАЦЕБО – in the context of drugs testing, it is a preparation that has no relevant medical properties and is given to one group so that the medical effects of the real drug can be separated out from the psychological effects produced by people thinking they are receiving it.

Плацебо – нешкідливий препарат, що не має жодних лікарських властивостей. Плацебо дається учаснику контрольної групи, щоб лікувальний ефект справжнього медичного препарату можна було відокремити від психологічних ефектів, виявлених у людей, які думали, що отримують ліки.

Плацебо – безвредный препарат, не обладающий какими-либо лекарственными свойствами. Плацебо дается участникам контрольной группы, чтобы лечебный эффект настоящего медицинского препарата можно было отделить от психологических эффектов, выявленных у людей, которые думали, что получают лекарство.

PLAY – a type of activity, whose common characteristics are: it is voluntary; it does not lead to any obvious goal; it involves repetitions of activities already mastered; it may be accompanied by 'play signals', such as a special tone of voice or exarerrated movements.

Гра – вид діяльності, найпоширенішими характеристиками якої є добровільність, неспрямованість на досягнення якої-небудь явної мети, припущення повторення уже засвоєних дій, можливість супроводу «ігровими сигналами», наприклад, певним тоном голосу, підкресленими рухами і жестами.

Игра – вид деятельности, наиболее распространенными характеристиками которого являются добровольность, ненаправленность на достижение какой-либо явной цели, подразумевание повторения уже усвоенных действий, возможность сопровождения «игровыми сигналами», например, определенным тоном голоса, подчеркнутыми движениями и жестами.

PLAY THEORIES refer to the different way in which theorists explain the nature and function of play.

Теорії ігор – різні пояснення природи і функцій ігор.

Теории игр – разные объяснения природы и функций игр.

PLEASURE PRINCIPLE – the impulsive and pleasure seeking part of our nature that is normally associated with our id. We are driven to gratify the desires associated with this principle regardless of their real or moral consequences.

Принцип задоволення – принцип, що використовується імпульсивною і егоцентричною частиною нашої особистості, яка звичайно асоціюється з Ід. Ми несвідомо намагаємося задовольняти бажання, пов'язані з цим принципом, незважаючи на їх реальні чи моральні наслідки.

Принцип удовольствия – принцип, используемый импульсивной и эгоцентричной частью нашей личности, которая обычно ассоциируется с Ид. Мы бессознательно стремимся удовлетворять желания, связанные с этим принципом, несмотря на их реальные или нравственные последствия.

PLURALISTIC IGNORANCE – a term used to explain why people will often fail to respond to an emergency when there are other people around.

Розпорошення відповідальності – тенденція, відповідно до якої спостерігач менш схильний надавати допомогу в присутності інших людей, ніж якби він був сам.

Распыление ответственности – тенденция, в соответствии с которой наблюдатель менее склонен оказывать помощь в присутствии других людей, чем если бы он находился в одиночестве.

POLYANDRY – a type of mating system in which females have multiple mates but males do not.

Поліандрія – тип шлюбної організації, коли самки спарюються з кількома самцями, а кожен самець спарюється тільки з однією самкою.

Полиандрия – тип брачной организации, когда самки спариваются с несколькими самцами, а каждый самец спаривается только с одной самкой.

POLYGYNANDRY – a mating system where males and females mate with several members of the opposite sex.

Полігамна поліандрія – шлюбна система, за якої і самки, і самці спарюються з кількома представниками протилежної статі.

Полигамная полиандрия – брачная система, при которой самки и самцы спариваются с несколькими представителями противоположного пола.

POLYGYNY – a mating system in which successful males gain more than one female, whereas females only mate with one male.

Полігамія – шлюбна система, за якої більш удачливі самці спарюються з кількома самками, тоді як самки спарюються тільки з одним самцем.

Полигамия – брачная система, при которой более удачливые самцы спариваются с несколькими самками, в то время как самки спариваются только с одним самцом.

POPULATION – a group of people who are the focus of a research study and to which the results would apply.

Популяція – група людей, що складають об'єкт психологічного дослідження, до якої можуть бути застосовані його результати.

Популяция – группа людей, составляющая объект психологического исследования, к которой применимы его результаты.

POSITIVE REGARD – see *Unconditional positive regard*.

Позитивне ставлення – див. *Безумовне прийняття*

Позитивное отношение – см. *Безусловное принятие*.

POSITIVE REINFORCEMENT – the provision of something that strengthens whatever behaviour went before it. Positive reinforcers are normally drive reducers (such as food) or other things that we find attractive or rewarding.

Позитивне підкріплення (нагорода) – будь-який стимул, що підкріплює поведінку, яка йому передувала. Позитивні стимули звичайно нейтралізують стан «первинного драйву» (наприклад, почуття голоду), є нагородою або створюють привабливу ситуацію.

Позитивное подкрепление (награда) – любой стимул, подкрепляющий поведение, которое ему предшествовало. Позитивные стимулы обычно нейтрализуют состояние «первичного драйва» (например, чувство голода), являются наградой или создают привлекательную ситуацию.

POSITIVE SYMPTOMS – a classification of schizophrenia where the client has characteristics that are additional behavioural features to normal functioning.

Позитивні симптоми – характеристики шизофренії, що є додатковими порівняно з особистістю, що функціонує нормально.

Позитивные симптомы – характеристики шизофрении, которые являются дополнительными по сравнению с нормально функционирующей личностью.

POSITIVISM – a belief that we should not go beyond the boundaries of what can be observed. To a positivist, science is the single-most impor-

tant route to knowledge, and only questions that can be approached by the application of the scientific method should concern us.

Позитивізм – переконаність у тому, що ми не повинні виходити за межі явищ, які спостерігаються. Для позитивіста наука є єдиним або найважливішим маршрутом до отримання знань; з його точки зору, нас повинні турбувати тільки ті питання, які пов'язані із застосуванням наукових методів.

Позитивизм – убежденность в том, что мы не должны выходить за границы наблюдаемых явлений. Для позитивиста наука является единственным или самым важным маршрутом к приобретению знаний; с его точки зрения, нас должны беспокоить только те вопросы, которые связаны с применением научных методов.

POSITRON EMISSION TOMOGRAPHY (PET) – is a way of obtaining images of the functional state of the brain.

Позитронно-емісійна томографія (ПЕТ) – спосіб отримання образу функціонального стану головного мозку.

Позитронно-эмиссионная томография (ПЭТ) – способ получения образа функционального состояния головного мозга.

POSTHYPNOTIC AMNESIA – a subject's inability to remember something that happened while they were hypnotised.

Постгіпнотична амнезія – нездатність суб'єкта пригадати щонебудь, що відбувалось під час його гіпнозування.

Постгипнотическая амнезия – неспособность субъекта вспомнить что-либо из происходящего во время, когда его гипнотизировали.

POSTHYPNOTIC SUGGESTION – refers to a suggestion made while a person is hypnotised that upon waking, they will behave in a certain way.

Постгіпнотичне навіювання – навіювання, зроблене поки людина перебувала під дією гіпнозу, яке після пробудження вона виконає у певний спосіб.

Постгипнотическое внушение – внушение, сделанное пока человека гипнотизировали, которое после пробуждения он исполнит определенным образом.

POST-MODERNISM – a broad approach within psychology, as a fundamental belief, rejects the assumption that our behaviour is determined by instincts, conditioning, drives or whatever.

Постмодернізм – широкий методологічний підхід у психології, що відкидає передумови про те, що наша поведінка визначається інстинктами, умовними рефlekсами, стимулами тощо.

Постмодернизм – широкий методологический подход в психологии, отвергающий предпосылки о том, что наше поведение

определяється інстинктами, умовними рефлексами, стимулами і т. д.

POST-TRAUMATIC STRESS DISORDER – refers to a distinct pattern of symptoms that develop as a result of some traumatic event (such as an aeroplane crash, kidnapping or rape).

Посттравматичний стрес – розлад з характерними симптомами, який розвивається у результаті травматичної події (наприклад, авіакатастрофи, кіднепінгу або звалтування).

Посттравматический стресс – расстройство с характерными симптомами, которое развивается в результате травматического события (например, авиакатастрофы, киднэппинга или изнасилования).

PRECOCIAL SPECIES – animals that can move about, feed and generally look after themselves shortly after birth.

Виводкові види – тварини, що можуть самостійно рухатися, харчуватися і піклуватися про себе незабаром після народження.

Выводковые виды – животные, которые могут самостоятельно двигаться, кормиться и заботиться о себе уже вскоре после рождения.

PRECOGNITION – the ability to forecast future events. Fortune tellers claim to have this ability.

Прекогностика – здатність передбачувати майбутні події, що приписується пророкам і гадалцям.

Прекогностика – способность предсказывать будущие события, приписываемая пророкам и гадалцам.

PRECONSCIOUS – a psychoanalytic term which refers to those thought and memories which, whilst not at present part of our conscious experience, are nonetheless accessible to it.

Передсвідомість – термін психоаналізу, що позначає ті думки і спомини, які, не будучи частиною нашого нинішнього усвідомленого досвіду, все ж залишаються доступними для усвідомлення.

Предсознание – термин психоанализа, обозначающий те мысли и воспоминания, которые, не являясь частью нашего нынешнего осознанного опыта, все же остаются доступными для осознания.

PREFRONTAL LOBOTOMY – refers to a surgical procedure that severs the neural pathways that connect the frontal lobes from other areas of the brain.

Префронтальна лоботомія – хірургічна процедура, за якої обриваються нервові з'єднання між лобними частками та іншими центрами мозку.

Префронтальная лоботомия – хирургическая процедура, при которой обрываются нервные соединения между лобными долями и другими центрами мозга.

PREMACK PRINCIPLE – see *Reinforcement*.

Принцип Премака – згідно з принципом Премака бажану дію, наприклад, перегляд футбольного матчу по телевізору, можна використати для підкріплення менш бажаної дії (завершена лабораторної роботи). Коли реакція закріплюється, її можна підтримати через використання часткового або промжного підкріплення (*див. Підкріплення*).

Принцип Премака – в соответствии с принципом Премака желательное действие, например, просмотр футбольного матча по телевизору, можно использовать для подкрепления менее желательного действия (завершение лабораторной работы). Когда реакция закрепляется, ее можно поддерживать через использование частичного или промежуточного подкрепления (*см. Подкрепление*).

PREOPERATIONAL STAGE – see *Piaget, J.*

Передопераційна стадія – *див. Піаже, Ж.*

Передоперационная стадия – *см. Пиаже, Ж.*

PREPAREDNESS – a reference to the fact that organisms are better able to associate certain combinations of stimuli, responses and reinforcers than others.

Готовність – термін описує той факт, що організми краще пристосовані до асоціювання певних поєднань стимулів реакцій і підкріплень.

Готовность – термин описывает тот факт, что организмы лучше приспособлены к ассоциированию определенных сочетаний стимулов реакций и подкреплений.

PRESENTING SYMPTOM – the symptom that causes an individual to seek medical or psychological help.

Наявний симптом – симптом, який змушує особу звертатися по медичну або психологічну допомогу.

Присутствующий симптом – симптом, заставляющий человека обратиться за медицинской или психологической помощью.

PRIMACY EFFECT – a general finding that material presented first to a participant is more likely to be remembered than material subsequently presented.

Ефект первинності – термін описує той факт, що матеріал, наданий учасникам у першу чергу, запам'ятовується легше, ніж матеріал, запропонований пізніше.

Эффект первичности – термин описывает тот факт, что материал, представленный участникам в первую очередь, запоминается легче, чем материал, предложенный впоследствии.

PRIMARY REINFORCEMENT – *see Reinforcement.*

Первинне підкріплення – *див. Підкріплення.*

Первичное подкрепление – *см. Подкрепление.*

PRINCIPLED MORALITY – *see Postconventional morality.*

Етичні принципи – вимагають від індивіда не лише наявності ustalених принципів, але і готовності діяти відповідно до них (*див. Постконвенційний рівень універсальних етапів морального становлення за Л. Колбергом*).

Этические принципы – требуют от индивида не только наличия устойчивых принципов, но и готовности поступать в соответствии с ними (*см. Постконвенционный уровень универсальных этапов нравственного становления по Л. Колбергу*).

PRIVATION – a term often encountered in the area of maternal deprivation, privation refers to the lack or non-development of the attachment bond.

Привація – термін, що використовується у смислі «позбавлення материнської турботи і любові в ранньому дитинстві», стосується до браку або нерозвиненості зв'язків відданості.

Привация – термин, употребляемый в смысле «лишение материнской заботы и любви в раннем детстве», относится к нехватке или неразвитости уз привязанности.

PROACTIVE INTERFERENCE – the interference on learning that is brought about by something that was learned in the past.

Проактивна інтерференція – завади у процесі навчання, викликані певною інформацією, засвоєною в минулому.

Проактивная интерференция – помехи в процессе обучения, вызванные некой информацией, усвоенной в прошлом.

PROBABILITY – a statement of how likely it is that something will happen.

Ймовірність – твердження про те, наскільки правдоподібно здійснення чогось.

Вероятность – утверждение о том, насколько правдоподобно осуществление чего-либо.

PROGNOSIS – when used specifically in clinical psychology, this refers to the expected eventual outcomes of any disorder.

Прогноз – у клінічній психології термін позначає очікуваний розвиток того чи іншого розладу.

Прогноз – в клинической психологии термин обозначает ожидаемое развитие того или иного расстройства.

PROJECTION – one of the defence mechanisms by which characteristics or desires that are unacceptable to a person's ego are externalised or projected onto someone else.

Проекція – один із захисних механізмів, який полягає в тому, що неприйнятні почуття, бажання і навіть деякі аспекти особистості людина відчужує від себе і приписує комусь іншому.

Проекция – один из защитных механизмов, состоящий в том, что неприемлемые чувства, желания и даже некоторые аспекты личности человек отчуждает от себя и приписывает кому-то другому.

PROJECTIVE TEST – a test of psychological assessment that presents the person with a set of rather vague stimuli (perhaps shapes or pictures) with the assumption that the person's responses will reflect their unconscious fears and motivations.

Проективні тести – сукупність методик цілісного вивчення особистості, базована на психологічній інтерпретації результатів проекції. Людині пропонують низку неясних стимулів (образи, кольори тощо), виходячи з припущення, що її реакція буде відтворювати неусвідомлювані страхи і прагнення.

Проективный тест – совокупность методик целостного изучения личности, основанного на психологической интерпретации результатов проекции. Человеку предлагают ряд неясных стимулов (образы, цвета и т. д.), исходя из предположения, что его реакция будет отражать бессознательные страхи и устремления.

PROPAGANDA – an attempt to manipulate opinions through the use of media.

Пропаганда – спроба маніпулювати суспільною свідомістю шляхом використання засобів масової інформації.

Пропаганда – попытка манипулировать общественным сознанием путем использования средств массовой информации.

PROTOTYPE – generally used to present something which possesses features which are obviously characteristic of a given category of objects or events.

Прототип – термін, що звичайно використовується для позначення особистості чи об'єкта і має якості, характерні для певної категорії людей чи об'єктів.

Прототип – термин обычно используется для обозначения личности или объекта, обладающего качествами, характерными для данной категории лиц или объектов.

PSYCHE – taken from the Greek meaning of the word ('essence', or 'soul') and generally taken to mean mind.

Психіка (гр. – сутність, душа) – як правило, означає розум, глузд.
Психика (гр. – сущность, душа) – как правило, обозначает разум, ум.

PSYCHIATRIST – a medically trained specialist who can diagnose and treat mental disorders.

Психіатр – спеціаліст, що отримав медичну освіту, здатний діагностувати і лікувати психічні розлади.

Психиатр – специалист, получивший медицинское образование, способный диагностировать и лечить психические расстройства.

PSYCHOANALYSIS – a term used to describe the theory of development associated with Sigmund Freud. The aims of psychoanalytic therapy are to create the right sort of conditions so that the patient is able to bring conflicts that have arisen during the Oedipal phase of development into the conscious mind where they can be addressed and dealt with.

Психоаналіз – створення психоаналізу пов'язане, в першу чергу, з іменем З. Фрейда. Згідно з Фрейдом, невротичні проблеми у зрілому віці є наслідком внутрішніх конфліктів на фалічний (едиповій) стадії розвитку. Завдання психоаналізу як терапевтичного методу полягає тому, щоб допомогти пацієнту усвідомити істину причину його страждань, приховану у позасвідомості, виявити забуті травмуючі переживання і немов пережити їх заново. Виведення пригнічених конфліктів на усвідомлений рівень дозволяє досліджувати і вирішувати їх.

Психоанализ – создание психоанализа связано, в первую очередь, с именем З. Фрейда. Согласно Фрейду, невротические проблемы в зрелом возрасте являются следствием внутренних конфликтов на фаллической (эдиповой) стадии развития. Задача психоанализа как терапевтического метода состоит в том, чтобы помочь пациенту осознать истинную причину его страданий, скрытую в бессознательном, выявить забытые травмирующие переживания и как бы пережить их заново. Выведение подавленных конфликтов на осознанный уровень позволяет исследовать и решать их.

PSYCHOANALYST – someone who has completed specialist postgraduate training in Freudian approaches to the understanding and treatment of psychological disorders.

Психоаналітик – спеціаліст, що пройшов навчання психоаналізу відповідно до професійних стандартів і практикує лікування своїх пацієнтів цим методом.

Психоаналитик – специалист, прошедший обучение психоанализу в соответствии с профессиональными стандартами и практикующий лечение своих пациентов этим методом.

PSYCHODYNAMICS – 1) any theory that emphasises change and development in the individual; 2) any theory where drive is the central concept in development.

Психодинаміка – 1) будь-яка теорія, що описує зміни і розвиток особистості; 2) психобіологічні теорії, де драйв є центральним поняттям у процесі розвитку організму.

Психодинамика – 1) любая теория, описывающая изменение и развитие личности; 2) психобиологические теории, где драйв является центральным понятием в процессе развития организма.

PSYCHOGENIC ILLNESS – a type abnormal functioning that is caused primarily by psychological or emotional factors such as worry, work stress or unconscious desires.

Психогенні розлади – види аномальної поведінки, викликані переважно психологічними або емоційними факторами, такими як тривожність, стрес на роботі чи неусвідомлювані бажання.

Психогенные расстройства – виды аномального поведения, вызванные преимущественно психологическими или эмоциональными факторами, такими как беспокойство, стресс на работе или бессознательные желания.

PSYCHOKINESIS – the apparent ability of an individual to influence a physical event without direct intervention.

Психокінез – здатність особистості впливати на фізичні події без прямого втручання.

Психокинез – способность личности влиять на физические события без непосредственного вмешательства.

PSYCHOLINGUISTICS – a term with a broad meaning in psychology, referring to the study of anything to do with human language. This would include the nature of language, language acquisition, the study of grammar, reading development and so on.

Психолінгвістика – термін має широке значення у психології і описує все, що стосується до людської мови. Сюди належать природа мови, механізм оволодіння мовою, вивчення граматики, розвиток навичок читання тощо.

Психолингвистика – термин имеет широкое значение в психологии и описывает все, что имеет отношение к человеческому языку. Сюда относятся природа языка, механизм овладения языком, изучение грамматики, развитие навыков чтения и т. д.

PSYCHOLOGICAL DEPENDENCE – a term used to describe a reliance on a drug because it makes stressful events more bearable.

Психологічна залежність – залежність від хімічних речовин, ліків, які роблять людину більш терпимою до стресових подій.

Психологическая зависимость – зависимость от химических веществ, которые позволяют легче перенести стрессовые ситуации.

PSYCHOLOGY – scientific study of mind and behaviour.

Психологія – наука, що вивчає психічні явища (мислення, почуття, волю) та поведінку людини, пояснення яких знаходимо в цих явищах.

Психология – наука о закономерностях развития и функционирования психики.

PSYCHOLOGICAL WARFARE – the use of psychological knowledge, skills and techniques in conflict situations.

Психологічна війна – використання психологічних знань, методів і навичок у конфліктних ситуаціях.

Психологическая война – использование психологических знаний, методов и навыков в конфликтных ситуациях.

PSYCHOMETRIC TESTING refers to the practice of measuring psychological factors in a person. It could apply to almost anything, but the commonest examples are in intelligence, personality and aptitude.

Психометричне тестування – вимірювання психологічних факторів особистості. Може застосовуватися майже в будь-якій сфері, але найпоширенішими є тести на розумовий розвиток, риси особистості і прикладні здібності.

Психометрическое тестирование – измерение психологических факторов личности. Может применяться почти в любой области, но самыми распространенными являются тесты на умственное развитие, черты личности и прикладные способности.

PSYCHOPATH – *see Anti-social personality.*

Психопат – *див. Антисоціальна особистість.*

Психопат – *см. Антиобщественная личность.*

PSYCHOPATHOLOGY – the study of mental disorders such as schizophrenia and depression.

Психопатологія – дослідження загальних закономірностей психічних розладів, таких як шизофренія і депресія.

Психопатология – исследование общих закономерностей психических расстройств, таких как шизофрения и депрессия.

PSYCHOPHARMACOLOGY – the scientific study of the effects that drugs have on behaviour.

Психофармакологія – наукове дослідження дії лікарських препаратів на психіку людини.

Психофармакология – научное исследование воздействия лекарственных препаратов на психику человека.

PSYCHOPHYSIOLOGICAL DISORDER (PSYCHOSOMATIC DISORDER) – psychological factors affecting medical condition, arising from the interaction of physical and psychological factors.

Психофізіологічні (психосоматичні) розлади – психологічні фактори, що впливають на стан здоров'я і виникають у результаті поєднання фізичних і психологічних факторів.

Психофизиологические (психосоматические) расстройства – психологические факторы, влияющие на состояние здоровья и возникающие в результате сочетания физических и психологических факторов.

PSYCHOSEXUAL DEVELOPMENT – see Freud, S.

Психосексуальний розвиток – див. Фрейд, З.

Психосексуальное развитие – см. Фрейд, З.

PSYCHOSIS – a type of psychological condition where an individual experiences a serious loss of contact with reality. Psychotics show impaired or distorted reactions to environmental stimuli, even to the point of withdrawing completely into their own private world where they appear unaffected by the world around them.

Психоз – глибокий розлад психіки, за якого у людини серйозно порушується контакт із реальністю. Психотики слабо або неадекватно реагують на стимули навколишнього середовища, інколи повністю замикаючись у власному світі і не реагуючи на те, що відбувається навколо.

Психоз – глубокое расстройство психики, при котором у человека серьезно нарушается контакт с реальностью. Психотики слабо или неадекватно реагируют на стимулы окружающей среды, иногда полностью замыкаясь в собственном мире и не реагируя на происходящее вокруг.

PSYCHOSURGERY – a surgical intervention which involves the cutting of neural tissue in the brain in order to change a psychological condition.

Психохірургія – хірургічне втручання, за якого здійснюється операція над нервовими клітинами і тканинами головного мозку з метою змінити психічний стан пацієнта.

Психохирургия – хирургическое вмешательство, при котором осуществляется операция над нервными клетками и тканями головного мозга с целью изменить психическое состояние пациента.

PSYCHOTHERAPY – treatments for mental disorders where the emphasis is on non-physical treatments, such as talking about a problem and modifying behaviour.

Психотерапія – лікування людини із психічними розладами за допомогою психологічних засобів, наприклад, бесіди про проблему і корекція поведінки.

Психотерапия – лечение человека с психическими расстройствами с помощью психологических средств воздействия, например, беседы о проблеме и коррекция поведения.

PSYCHOTROPIC DRUGS are drugs that directly affect the brain and alleviate many of the symptoms of mental disorders.

Психотропні препарати – хімічні речовини, що безпосередньо впливають на мозок і згладжують багато симптомів психічних розладів.

Психотропные препараты – химические вещества, непосредственно влияющие на мозг и сглаживающие многие симптомы психических расстройств.

PUBERTY refers to the period of development where the person's sex organs become reproductively functional.

Статева зрілість – період фізичного розвитку, коли статеві органи людини стають придатними для здійснення репродуктивної функції.

Половая зрелость – период физического развития, когда половые органы человека становятся годными для осуществления репродуктивной функции.

PUNISHMENT – the application of a punisher following a response.

Покарання – будь-яка реакція, що настає за певною подією і зменшує ймовірність виникнення цієї події у майбутньому.

Наказание – любая реакция, следующая за определенным событием и уменьшающая вероятность возникновения этого события в будущем.

Q-SORT – a tool that is sometimes used in therapy sessions to chart the progress that is being made towards the goals set by client and therapist.

Q-сорт – вид особистісного опитувальника, який інколи використовується на сеансах терапії для реєстрації прогресу у досягненні цілей, встановлених спільно пацієнтом і терапевтом.

Q-сорт – вид личностного опросника, который иногда используется на сеансах терапии для регистрации прогресса в достижении целей, установленных совместно пациентом и терапевтом.

QUALITATIVE RESEARCH – in traditional experimental psychology the belief of those who use qualitative methods that the conclusions that might be drawn from psychological research studies are always context-bound.

Якісні методи досліджень – розвиток цього виду досліджень багато в чому було зумовлено незадоволеністю «числовими» методами традиційної експериментальної психології.

Качественные методы исследования – развитие этого вида исследований во многом было обусловлено неудовлетворенностью «числовыми» методами традиционной экспериментальной психологии.

QUASI-EXPERIMENT – a type of experiment where the experimenter does not directly influence the allocation of participants to the conditions under study, but makes use of divisions that already exist in terms of the conditions of interest.

Квазіексперимент – різновид експерименту, коли експериментатор не чинить безпосереднього впливу на учасників або умови експерименту, а користується групами, що вже існують, для вивчення процесів, які його цікавлять.

Квазіексперимент – разновидность эксперимента, когда экспериментатор не оказывает непосредственного воздействия на участников или условия эксперимента, а пользуется уже существующими группами для изучения интересующих его процессов.

QUOTA SAMPLING – see *Sampling*.

Вибірка за групами – дослідник набирає певну кількість людей, точно пропорційну їхній кількості у популяції, наприклад, вибірка за різними віковими групами (*див. Вибірка*).

Выборка по группам – исследователь набирает определенное количество людей, строго пропорциональное их наличию в популяции, например, выборка по разным возрастным группам (*см. Выборка*).

RACISM – a type of categorisation which is applied to individual members of a particular race.

Расизм – дискримінація людей за расовою ознакою.

Расизм – дискриминация людей по расовому признаку.

RANDOM ALLOCATION refers to the way in which experimenters divide participants into the different experimental conditions so that there is no bias in the distribution of participant characteristics.

Випадковий розподіл – спосіб, у який експериментатори поділяють учасників на групи з різними експериментальними умовами для уникнення упереджень щодо розподілу характеристик учасників

Случайное распределение – способ, которым пользуются экспериментаторы для разделения участников по группам с разными экспериментальными условиями для избежания предубеждений относительно распределения характеристик участников.

RANDOM SAMPLE – *see Sampling.*

Випадкова вибірка – *див. Вибірка.*

Случайная выборка – *см. Выборка.*

RANDOMISATION – a way of minimising order effects. The order in which participants tackle conditions is determined by random selection.

Рандомізація – спосіб зменшення ефекту послідовності. Порядок завдань, що виконують учасники експерименту визначається випадковим вибором.

Рандомизация – способ уменьшения эффекта последовательности. Порядок задач, выполняемых участниками эксперимента, определяется случайным выбором.

RANGE – a measure of dispersion within a set of scores.

Ранжування – вимірювання дисперсії у серії результатів.

Ранжирование – измерение дисперсии в серии результатов.

RAPID EYE MOVEMENT (REM) SLEEP – those periods of sleep which are characterised by eye movements and dreaming.

Фаза сну із швидким рухом очей – період сну, що характеризується рухами очей і сновидіннями.

Фаза сна с быстрым движением глаз – период сна, характеризуемый движениями глаз и сновидениями.

RATIO SCALE – see *Levels of measurement*.

Пропорційні дані – див. *Рівні вимірювання*.

Пропорциональные данные – см. *Уровни измерения*.

RATIONAL-EMOTIVE THERAPY – a type of cognitive-behavioural therapy based on the theory that many prolonged emotional reactions are based on the unrealistic beliefs that people may repeatedly state to themselves.

Рационально-емоційна (емотивна) терапія – вид когнітивної терапії, базований на теорії про те, що багато стійких емоційних реакцій виникають у результаті необґрунтованих переконань, які людина навіює сама собі.

Рационально-эмотивная терапия – вид когнитивной терапии, основанный на теории о том, что многие стойкие эмоциональные реакции возникают в результате беспочвенных убеждений, внушаемых человеком самому себе.

RATIONALIZATION – a Freudian defence mechanism, an attempt to explain our behaviour to ourselves and others in ways that are seen as rational and socially acceptable, rather than irrational and unacceptable.

Рационалізація – один із захисних механізмів за теорією Фрейда: спроба пояснити нашу поведінку самим собі та іншим, користуючись соціально-прийнятними способами.

Рационализация – один из защитных механизмов по теории Фрейда: попытка объяснить наше поведение самим себе и другим, пользуясь рациональными и социально приемлемыми способами.

REACTION FORMATION – a Freudian defence mechanism whereby a person displays a behaviour that is the exact opposite of an impulse that they dare not express or acknowledge.

Формування реакції – один із захисних механізмів за теорією Фрейда, коли людина поводиться прямо протилежно внутрішнім імпульсам і спонуканням, які вона не наслідуюється висловити або визнати відкрито.

Формирование реакции – один из защитных механизмов по теории Фрейда, когда человек ведет себя прямо противоположно внутренним импульсам и побуждениям, которые он не осмелится выразить или признать открыто.

REACTION TIME – the time taken between a stimulus (a light, sound or whatever) and the participant's response to it.

Час реакції – проміжок часу між стимулом (світло, звук тощо) і реакцією організму.

Время реакции – промежуток времени между стимулом (свет, звук и т. д.) и реакцией организма.

REACTIVITY – changes in the behaviour of people being observed that are due to the fact that they know they are being watched. The term refers to the fact that participants react to the presence of an observer and change their behaviour in one of a number of ways such as showing off, showing evaluation apprehension or trying harder, for example.

Реактивність – зміни в поведінці людей, які знають, що за ними спостерігають. Термін описує той факт, що учасник експерименту реагує на присутність спостерігача і змінює свою поведінку різними способами (манірність, передчуття оцінки, зосередженість тощо).

Реактивность – изменения в поведении людей, знающих о том, что за ними наблюдают. Термин описывает тот факт, что участник эксперимента реагирует на присутствие наблюдателя и изменяет свое поведение разными способами (манерность, предчувствие оценки, сосредоточенность и т. д.).

REALITY PRINCIPLE – an aspect of Freudian theory, whereby we become aware of the demands of the external environment, and act in such a way as to constrain the demands of the id within the limitations of the situation.

Принцип реальності – один із аспектів теорії Фрейда. Його суть полягає в тому, що ми усвідомлюємо вимоги навколишнього середовища і діємо в такий спосіб, щоб обмежити спонукання Ід відповідно до поточної ситуації.

Принцип реальности – один из аспектов теории Фрейда. Его сущность заключается в том, что мы осознаем требования окружающей среды и действуем таким образом, чтобы ограничить импульсивные побуждения Ид в соответствии с текущей ситуацией.

RECALL – the retrieval of information from memory.

Спогади – відновлення інформації, що зберігається у пам'яті.

Воспоминание – восстановление информации, хранящейся в памяти.

RECESSIVE GENE – a term used in genetics to represent the fact that the genetic information relating to a particular trait may be suppressed by the action of a dominant gene and therefore may not appear in the phenotype.

Рецесивний ген – генетична інформація, що належить до окремої властивості організму, може стримуватися дією домінантного гена і, отже, не виявляється у фенотипі.

Рецесивный ген – генетическая информация, относящаяся к отдельному свойству организма, может подавляться воздействием доминантного гена и, следовательно, не проявляется в фенотипе.

RECIDIVISM – a term refers to persistent legal offenders.

Рецидивізм – термін, що означає повторне і неодноразове порушення закону. Якщо людину часто притягують до суду за дрібні крадіжки, то її можна назвати рецидивістом.

Рецидивизм – термин, обозначающий повторное и неоднократное нарушение закона. Если человека часто привлекают к суду за мелкие кражи, то его можно назвать рецидивистом.

RECOGNITION – apart from its obvious meaning it is generally used in the context of memory research.

Визнання – окрім загальнозживаного значення, також вживається у контексті дослідження пам'яті.

Признание – кроме общеупотребляемого значения, также употребляется в контексте изучения памяти.

RECOVERED MEMORIES – a fairly recent phenomenon in which adults recover early repressed memories, often of some form of sexual abuse.

Відновлені спогади – термін з'явився порівняно недавно; він означає феномен, за якого люди відновлюють раніше утамовані спогади, часто про випадки сексуального насильства у ранньому віці.

Восстановленные воспоминания – термин появился сравнительно недавно; он обозначает феномен, при котором люди восстанавливают ранее подавленные воспоминания, часто о случаях сексуального насилия в раннем возрасте.

REDUCTIONISM – a belief that the subject matter of psychology can more properly be explained within the framework of the physical sciences.

Редукціонізм – теорія, згідно з якою всі психологічні закономірності і механізми можуть бути краще пояснені в рамках природничих наук.

Редукционизм – теория, согласно которой все психологические закономерности и механизмы могут быть лучше объяснены в рамках естественных наук.

REFLEX – unlearned association between certain stimuli and their appropriate responses.

Рефлекс – вроджена поведінка, невивчений зв'язок між певним стимулом і можливими реакціями на нього.

Рефлекс – врожденное поведение, неизученная связь между определенным стимулом и возможными реакциями на него.

REFRACTORY PERIOD refers to the period following an action potential when a particular segment of a nerve cell cannot be stimulated.

Рефракторний період (період незбудливості) – проміжок часу, що іде за нервовим імпульсом, коли окремих сегмент нервової клітини стає несприйнятливим до стимуляції.

Рефракторный период (период невозбудимости) – промежуток времени, следующий за нервным импульсом, когда отдельный сегмент нервной клетки становится невосприимчивым к стимуляции.

REGRESSION – in Freudian theory, this is a defence mechanism whereby an individual attempts to avoid current anxiety by retreating to the behaviour patterns of an earlier age.

Регресія – один із захисних механізмів за теорією Фрейда, коли людина намагається уникнути тривожної ситуації, повертаючись до більш ранніх схем поведінки, звичайно засвоєних у дитинстві.

Регрессия – один из защитных механизмов по теории Фрейда, когда человек пытается избежать тревожной ситуации, возвращаясь к более ранним схемам поведения, обычно усвоенным в детстве.

REHEARSAL refers to the repetition of something in order to maintain it in the short-term memory.

Повторення – один із способів закріплення інформації у короткочасній пам'яті.

Повторение – один из способов закрепления информации в краткосрочной памяти.

REINFORCEMENT refers to the process by which a response is strengthened. If an event follows a response and as a direct result of that connection causes the response to be repeated more often in the future, we say that the response has been reinforced.

Підкріплення – процес, за допомогою якого закріплюється реакція організму. Якщо подія іде за реакцією і в результаті цього зв'язку збільшується ймовірність повторення реакції у майбутньому, ми говоримо про підкріплення.

Подкрепление – процесс, с помощью которого закрепляется реакция организма. Если событие следует за реакцией и в результате этой связи возрастает вероятность повторения реакции в будущем, мы говорим о подкреплении.

REINFORCER – anything that reinforces.

Позитивний / негативний стимул – будь-який стимул, що викликає підкріплення.

Положительный / отрицательный стимул – любой стимул, вызывающий подкрепление.

RELIABILITY – if a finding can be repeated, it is described as being reliable.

Достовірність – якщо відкриття можна повторити, то воно вважається достовірним.

Достоверность – если открытие можно повторить, то оно считается достоверным.

REPEATED MEASURES DESIGN – see *Experimental designs*.

Повторні зміни – за всіма учасниками спостерігають за всіх умов експерименту (див. *Експериментальний план*).

Повторные измерения – все участники наблюдаются при всех условиях эксперимента (см. *Экспериментальный план*).

REPLICATION – refers to whether a particular finding can be repeated with different people on different occasions.

Реплікація – повторення конкретного відкриття в галузі психології в інших ситуаціях і за участю інших людей.

Репликация – повторение конкретного открытия в области психологии в других ситуациях и с участием других людей.

REPRESENTATIVE SAMPLE – a group of participants that accurately represent the population under study. The sample may reflect the gender and age distributions of the underlying population, as well as any other characteristics that, in the opinion of the investigator, might affect the outcome of the study.

Репрезентативна вибірка – група учасників, що більш-менш точно відображає склад популяції, що вивчається. Вибірка може відтворювати розподіл за віковими і статевими ознаками, а також будь-які інші характеристики, що впливають на результат експерименту з точки зору дослідника.

Репрезентативная выборка – группа участников, более или менее точно представляющая состав изучаемой популяции. Выборка может отражать распределение по возрастным и половым признакам, а также любые другие характеристики, влияющие на результат эксперимента с точки зрения исследователя.

REPRESSED MEMORIES – see *Recovered memories*.

Витіснені спогади – див. *Відновлені спогади*.

Вытесненные воспоминания – см. *Восстановленные воспоминания*.

REPRESSION – a term attributed to Freudian theory, it refers to the expulsion from the conscious mind of thoughts and memories that might provoke anxiety (primary repression), or the process by which hidden id impulses are blocked from ever reaching consciousness (primal repression).

Пригнічення (витіснення) – один із механізмів захисту, описаних у теорії Фрейда, що позначає витіснення із усвідомленого розуму думок і спогадів, які можуть провокувати тривогу, або процес, за допомогою якого імпульси Ід блокуються, не досягаючи усвідомленого сприйняття (повторне утамування).

Подавление (вытеснение) – один из механизмов защиты, описанных в теории Фрейда, обозначающий вытеснение из осознанного разума мыслей и воспоминаний, которые могут спровоцировать тревогу (первичное подавление), или процесс, с помощью которого импульсы Ид блокируются, не достигая осознанного восприятия (вторичное подавление).

RESEARCH – 1) a general term given to any attempt to study a problem through the collection and/or analysis of data; 2) an investigative process such as the experiment or the case study.

Дослідження – 1) загальний термін, що позначає будь-яку спробу вивчення проблеми шляхом збору і/або аналізу даних; 2) процес активного збору (наприклад, під час проведення експериментів або дослідження особистості).

Исследование – 1) общий термин, обозначающий любую попытку изучения проблемы путем сбора и/или анализа данных; 2) процесс активного сбора данных (например, при проведении экспериментов или исследований личности).

RESISTANCE – resisting some influence or a reluctance to follow orders.

Опір, резистентність – опір зовнішньому впливу або небажанню виконувати накази.

Спротивление, резистентность – сопротивление внешнему воздействию или нежелание выполнять приказы.

RESOURCE DEFENCE – see *Competition by resource defence*.

Захист ресурсів – див. *Суперництво за захист ресурсів*.

Защита ресурсов – см. *Соперничество за защиту ресурсов*.

RESPONDENT – one who responds, although the term more usually applies to someone who answers questions as part of a survey or interview.

Респондент – людина, що відповідає на запитання в анкеті, особистісному опитувальнику чи під час інтерв'ю.

Респондент – человек, отвечающий на вопросы в анкете, личностном опроснике или во время интервью.

RESPONSE – the reaction of an organism to, or in the presence of, some stimulus.

Реакція – реакція організму на присутність певних стимулів.

Реакция – реакция организма на присутствие некоторых стимулов.

RESPONSE BIAS – a tendency to respond in one particular way to a test item.

Тенденція однакових відповідей – тенденція відповідати одним певним способом на питання тесту.

Тенденция одинаковых ответов – тенденция отвечать определенным образом на вопросы теста.

RESTORATION ACCOUNTS OF SLEEP – these include the model put forward by Oswald who suggested that the high level of brain activity seen in REM sleep suggests a process of brain recovery during this period, while an increase in the body's hormone activities during slow-wave sleep (SWS) reflects restoration and recovery in the rest of the body.

Відновлюючі властивості сну – запропоновані у моделі Освальда, який припустив, що високий рівень мозкової активності, який спостерігається у фазі сну із швидким рухом очей, відповідає відпочинку мозку під час цього періоду, тоді як збільшення гормональної активності під час повільного сну відповідає відновленню решти тіла.

Восстановительные возможности сна – предложены в модели Освальда, который предположил, что высокий уровень мозговой активности, который наблюдается в фазе сна с быстрым движением глаз, соответствует отдыху мозга, в то время как увеличение гормональной активности во время медленного сна соответствует обновлению остального тела.

RESTRICTED CODE – a type of speech code formulated by Bernstein and characterised by short, direct and context-dependent patterns (e.g. 'Do as I tell you', 'Get off it').

Обмежувальний код – тип мовного коду, сформульованого Бернштейном (1962), який характеризується лаконічними, прямоадресованими і контекстно залежними мовними схемами, наприклад, «роби, що сказано» або «припини негайно».

Ограничивающий код – тип языкового кода, сформулированный Бернштейном (1962) и характеризующийся лаконичными, прямоадресованными и контекстно-зависимыми речевыми схемами, например, «делай, что сказано» или «прекрати немедленно».

RETINA – A LIGHT-SENSITIVE PART OF THE EYE. It consists of visual receptors, rods and cones, and is involved with the initial processing of visual information before it is passed via the optic nerve to the brain.

Сітківка – внутрішня світлочутлива оболонка ока. Складається із зорових рецепторів у вигляді паличок та колбочок. Перетворює світлове подразнення у нервові збудження і здійснює первинну обробку зорових сигналів.

Сетчатка – внутрішня светочувствительная оболочка глаза. Составляет из зрительных рецепторов в виде палочек и колбочек. Преобразует световое раздражение в нервное возбуждение и осуществляет первичную обработку зрительных сигналов.

RETROACTIVE INTERFERENCE (INHIBITION) – an explanation of forgetting based on the fact that over time, new memories interfere with existing ones.

Ретроактивна інтерференція (гальмування) – пояснення феномену забування, базоване на тому факті, що з часом нові спогади змішуються з існуючими.

Ретроактивная интерференция (торможение) – объяснение феномена забывания, основанное на том факте, что со временем новые воспоминания смешиваются с уже существующими.

RETROGRADE AMNESIA – the inability to recall events leading up to whatever caused the amnesia.

Ретроградна амнезія – нездатність пригадати події, що безпосередньо передують захворюванню чи травмі.

Ретроградная амнезия – неспособность вспомнить события, непосредственно предшествующие заболеванию или травме.

RETROSPECTIVE STUDY – literally ‘working background’ in order to establish what, in a person’s previous experience, may have contributed to their present condition.

Ретроспективне дослідження – у широкому сміслі – «зворотна обробка» з метою встановити, які події і переживання із життєвого досвіду людини могли вплинути на її теперішній стан.

Ретроспективное исследование – в широком смысле – «обратная обработка» с целью установить, какие события и переживания из жизненного опыта человека могли повлиять на его нынешнее состояние.

REVERSIBILITY – a logical skill whereby a child can mentally go through a series of steps and reverse these steps and arrive back at the original situation.

Оборотність – логічна навичка, маючи яку дитина може здійснити серію мисленневих кроків, а потім повернути їх назад і повернутися до початкової ситуації.

Обратимость – логический навык, обладая которым, ребенок может совершить серию мысленных шагов, а затем обратить их вспять и вернуться к первоначальной ситуации.

REWARD – any event which is pleasurable or satisfying to the organism receiving it (for example, food for a hungry animal, social approval to a child). The term is often used synonymously with the term reinforcement to indicate that rewards tend to make powerful reinforcers.

Нагорода – будь-яка подія, що приємна для організму або задовольняє його потреби, наприклад, їжа для голодної тварини чи схвалення для дитини. Термін часто використовується як синонім підкріплення, вказуючи на те, що нагорода є потужним позитивним стимулом.

Награда – любое событие, приятное для организма или удовлетворяющее его потребности, например, пища для голодного животного или одобрение родителей для ребенка. Термин часто используется как синоним подкрепления, указывая на то, что награда является мощным положительным стимулом.

RISKY SHIFT refers to the finding that people tend to make riskier decisions when working as members of a group than they would when making the same decisions as individuals.

Зрушення до ризикових рішень – при вивченні групової поляризації було зроблено відкриття, що люди більш схильні приймати ризиковані рішення, коли діють у складі згуртованої групи, а не самотійно.

Сдвиг к рискованным решениям – при изучении групповой поляризации было сделано открытие, что люди более склонны принимать рискованные решения, когда действуют в составе сплоченной группы, а не самостоятельно.

RITALIN – a drug whose action resembles that of the amphetamines. It has been controversially used in the treatment of children suffering from attention deficit (hyperactivity) disorder.

Риталін – медичний препарат, подібний за дією до амфетамінів. З певним успіхом використовувався у лікуванні дефіциту уваги у гіперактивних дітей.

Риталин – медицинский препарат, сходный по воздействию с амфетаминами. С некоторым успехом использовался при лечении дефицита внимания у гиперактивных детей.

RITES OF PASSAGE – as used in animal behaviour, this term refers to the gradual modification and exaggeration of some behaviour into a stereotypical display that serves some clear communicative function.

Ритуалізація – при вивченні поведінки тварин термін позначає постійну модифікацію деяких видів поведінки з подальшим переходом до стереотипної демонстрації, що несе чітке повідомлення для представників того ж виду тварин.

Ритуализация – при изучении поведения животных термин обозначает постепенную модификацию некоторых видов поведения с последующим переходом к стереотипной демонстрации, несущей четкое сообщение для представителей того же вида животных.

ROBUSTNESS – a quality attributed to statistical tests that can still function effectively in the calculation of probability despite the fact that assumptions surrounding their use have been compromised.

Робастність – якість, притаманна статистичним тестам, що продовжують ефективно діяти в контексті розрахунку ймовірності, незважаючи на те, що передумови, на яких вони базуються, виявилися необґрунтованими.

Робастность – качество, присущее статистическим тестам, позволяющим эффективно действовать в контексте расчета вероятности, несмотря на то, что предпосылки, на которых они были основаны, оказались несостоятельными.

ROLE – the pattern of behavioural rights and obligations that accompanies a particular social position and which the person is expected to learn and perform.

Роль – соціальна функція особистості, спосіб поведінки, що відповідає загальноприйнятим нормам залежно від соціального статусу і міжособистісних відносин з визначеними правами і обов'язками, пов'язаними із суспільними очікуваннями.

Роль – социальная функция личности; способ поведения, соответствующий общепринятым нормам в зависимости от социального статуса и межличностных отношений, подразумевающий наличие определенных прав и обязанностей, связанных с общественными ожиданиями.

ROLE CONFLICT – a situation where an individual occupies two roles at the same time, and the expectations of those roles are incompatible.

Рольовий конфлікт – ситуація, за якої людина грає дві ролі одночасно, причому очікування, пов'язані з цими ролями, несумісні одне з одним.

Рольовой конфликт – ситуация, при которой человек играет две роли одновременно, причем ожидания, связанные с этими ролями, несовместимы друг с другом.

ROMANTIC LOVE – a type of personal commitment characterised by intense attraction and emotions. This is normally contrasted with companionate love, which is a type of affection we feel for those with whom our lives are deeply intertwined.

Романтичне кохання – вид міжособистісної атракції, що характеризується сильним потягом і потужними емоціями. Звичайно протиставляється партнерській любові – почуттю, яке ми відчуваємо до людей, життя яких тісно переплітається з нашим.

Романтическая любовь – вид межличностной аттракции, характеризующийся сильным влечением и мощными эмоциями. Обычно противопоставляется партнерской любви – чувству нежности и привязанности, которое мы испытываем по отношению к людям, чья жизнь тесно переплетается с нашей.

ROMEO AND JULIET EFFECT – refers to the increased attraction that two people feel for each other when they are forbidden from seeing each other by parents or others acting in a parental role.

Ефект Ромео і Джульєти – посилення взаємного потягу між двома людьми, коли їм забороняють зустрічатися один з одним (батьки чи інші люди, що виконують батьківські функції).

Эффект Ромео и Джульетты – усиление взаимного влечения между двумя людьми, когда им запрещают встречаться друг с другом (родители или другие люди, выполняющие родительские функции).

RORSCHACH TEST – a type of projective test consisting of ten bilaterally symmetrical inkblots. The participants are asked to state what they see.

Тест Роршаха – проєктивний тест, коли учасникам пропонується розглянути десять горизонтально симетричних чорнильних плям. Потім людину просять пояснити, що вона бачить.

Тест Роршаха – проєктивный тест, когда участникам предлагается рассмотреть десять горизонтально симметричных чернильных пятен. Затем человека просят объяснить, что он видит.

R-STRATEGY – a term from evolutionary biology that describes animals that have many offspring but invest little or no parental care in them.

Р-стратегія – термін еволюційної біології, що описує ті види тварин, які мають численне потомство, але майже зовсім не виявляють батьківської турботи про нього.

Р-стратегия – термин эволюционной биологии, описывающий те виды животных, которые имеют многочисленное потомство, но почти не проявляют родительской заботы о нем.

SAD – see *Seasonal affective disorder*.

Сезонні розлади.

Сезонные расстройства.

SALIENCE – refers to the distinctive or prominence of something.

Видатний – той, що стосується чогось відмітного або відомого.

Выдающийся – относящийся к чему-то отличительному или известному.

SAMPLE – a group of people that take part in a research investigation and are presumed to be representative of the population under study.

Вибіркова сукупність – група людей, що бере участь у експериментальному дослідженні. Вважається, що вибіркова сукупність у цілому відтворює склад тієї популяції, з якої її було відібрано.

Выборочная совокупность – группа людей, принимающая участие в экспериментальном исследовании. Считается, что выборочная совокупность в целом отражает состав той популяции, из которой она была отобрана.

SAMPLING – refers to the process by which research psychologists attempt to select a representative group from the population under study.

Вибірка – процес, за допомогою якого психолог намагається набрати представницьку групу з популяції, яка його цікавить.

Выборка – процесс, с помощью которого психолог старается набрать представительскую группу из интересующей его популяции.

SATIATION – the state in which an organism is no longer motivated by its need for something because the need has been satisfied.

Насичення (пересичення) – стан, за якого організм більше не керується потребою в чомусь, оскільки ця потреба була задоволена.

Насыщение (пресыщение) – состояние, при котором организм более не руководствуется потребностью в чем-либо, так как эта потребность была удовлетворена.

SCAPEGOAT THEORY – an explanation of discrimination based on the idea of frustration-aggression. It proposes that when we strive for personal goals, this causes the arousal of psychic (mental) energy.

Теорія «козла відпущення», козел відпущення – пояснення феномену дискримінації, базоване на ідеї придушеної агресії. Коли ми прагнемо до досягнення власних цілей, це приводить до активації психічної енергії.

Теорія «козла отпущения», козел отпущения – объяснение феномена дискриминации, основанное на идее подавленной агрессии. Когда мы стремимся к достижению личных целей, это приводит к активации психической энергии.

SCATTERGRAM – a graphical representation of the correlation between two sets of measurements.

Діаграма розсіювання – графічне зображення кореляції між двома серіями вимірювань.

Диаграмма рассеивания – графическое изображение корреляции между двумя сериями измерений.

SCHEDULES OF REINFORCEMENT – different ways of delivering a reinforce with the aim of maintaining a person's present rate of response.

Схеми підкріплення – різні способи застосування позитивного стимулу з метою збереження поточної частоти реакції

Схемы подкрепления – различные способы применения положительного стимула с целью сохранения текущей частоты реакции.

SCHEMA – 1) in social psychology, it refers to a store of information about previous experiences that is used to evaluate future experiences and make decisions about them; 2) in Piagetian theory, a schema is an organised structure of knowledge or abilities that change with age or experience.

Схема – 1) у соціальній психології схемою називається упорядкована система інформації про попередні події і переживання, що використовується для оцінювання майбутніх подій і прийняття рішень у зв'язку з цими подіями; 2) згідно з теорією Піаже, схема є упорядкованою структурою знань або здібностей, що змінюється з віком чи у міру отримання життєвого досвіду.

Схема – 1) в социальной психологии схемой называется упорядоченная система информации о предыдущих событиях и переживаниях, используемая для оценки будущих событий и принятия решений в связи с этими событиями; 2) согласно теории Пиаже, схема является упорядоченной структурой знания или способностей, изменяющейся с возрастом или по мере приобретения жизненного опыта.

SCHIZOID – is often used to describe schizophrenia-like symptoms, yet without a diagnosis of schizophrenia being made.

Шизоїдний – термін, що часто використовується для опису симптомів, близьких до шизофренії, однак без діагнозу «шизофренія».

Шизоидный – термин часто используется для описания симптомов, близких к шизофрении, однако без диагноза «шизофрения».

SCHIZOPHRENIA – a serious mental disorder that is characterised by severe thought, perceptual, emotional and motor disturbances in social functioning.

Шизофренія – серйозне психічне захворювання, для якого характерні значні порушення дієздатності: безладність думок, перцептуальні викривлення, емоційні, моторні порушення, порушення соціальної функції.

Шизофрения – серьезное психическое заболевание, для которого характерны значительные нарушения дееспособности: бессвязность мыслей, перцептуальные искажения, эмоциональные, моторные нарушения, нарушение социальной функции.

SCHIZOPHRENIA IN REMISSION – a diagnostic label that refers to the fact that a client has had periods of schizophrenia, but at the time the diagnosis was made, was free of schizophrenic symptoms.

В'ялоплинна шизофренія – діагностичний ярлик, що вказує на той факт, що у пацієнта були періоди шизофренії, але під час постановки діагнозу шизофренічні симптоми були відсутні.

Вялотекущая шизофрения – диагностический ярлык, указывающий на тот факт, что у пациента были периоды шизофрении, но во время постановки диагноза шизофренические симптомы отсутствовали.

SCHIZOPHRENOGENIC FAMILY – a term given to a family that has poor communication patterns and high levels of conflict among its members.

Шизофреногенна сім'я – термін на означення сім'ї, у якій практично відсутнє спілкування та високий рівень конфліктності серед її членів.

Шизофреногенная семья – термин употребляется для определения семьи, в которой практически отсутствует общение и высокий уровень конфликтности среди ее членов.

SCIENCE, PSYCHOLOGY AS – the belief that the behaviour of human beings is similar in all relevant aspects to the subject matter of other sciences.

Психологія як наука – ідея про те, що поведінка людини у всіх основних аспектах подібна до предметів вивчення інших наук.

Психология как наука – идея о том, что поведение человека во всех основных аспектах сходно с предметами изучения других наук.

SCIENTIFIC METHOD – refers to the use of investigative methods that are objective, systematic and replicable.

Науковий метод – використання об'єктивних, систематичних і відтворюваних способів дослідження.

Научный метод – использование объективных, систематических и воспроизводимых способов исследования.

SCRIPT – an internalised representation or 'story' about what typically happens in a specified situations.

Сценарій – інтерналізоване уявлення, або «історія» про те, що звичайно відбувається в конкретній ситуації.

Сценарий – интернализированное представление, или «история» о том, что обычно происходит в конкретной ситуации.

SEASONAL AFFECTIVE DISORDER (SAD) – a type of mood disorder in which mood episodes are related to changes in the seasons.

Сезонні розлади – тип розладів настрою, коли настрій залежить від зміни пори року.

Сезонные расстройства – тип расстройств настроения, при которых настроение зависит от смены времени года.

SECONDARY MEMORY – another term for long-term memory.

Вторинна пам'ять – інша назва для довгочасної пам'яті.

Вторичная память – другое название для долговременной памяти.

SECONDARY PROCESS – a psychoanalytic term used to describe the mental functioning that takes place in the conscious mind, and which is rational, logical and oriented toward reality.

Вторинний процес – термін психоаналізу, що використовується для опису мисленневих процесів, що відбуваються на усвідомленому рівні: раціональних, логічних і орієнтованих на повсякденну дійсність.

Вторичный процесс – термин психоанализа, используемый для описания мысленных процессов, происходящих на осознанном уровне: рациональных, логических и ориентированных на повседневную действительность.

SECONDARY REINFORCEMENT – sometimes that does not itself have the power to reinforce behaviour, but acquires that power through its association with something else (i.e. money).

Вторинне підкріплення – те, що само по собі не має сили підкріпити поведінку, але отримує цю силу завдяки асоціації з чимось іще. Гроші є типовим прикладом вторинного підкріплення.

Вторичное подкрепление – то, что само по себе не имеет силы подкрепить поведение, но приобретает эту силу благодаря

ассоциации с чем-то еще. Деньги являются типичным примером вторичного подкрепления.

SECONDARY SEXUAL CHARACTERISTICS – genetically determined characteristics that are not concerned with sexual reproduction, but are nonetheless different between sexes, such as body hair or voice pitch.

Вторинні статеві ознаки – генетично успадковані характеристики, що не пов'язані з репродукуванням, однак зумовлюють зовнішні відмінності між статями (волосся на тілі або тембр голосу).

Вторичные половые признаки – генетически наследуемые характеристики, не связанные с воспроизводством, однако обуславливающие внешние различия между полами (волосы на теле или тембр голоса).

SECURE ATTACHMENT – a particular type of attachment bond that may be established between any two individuals (usually the mother and infant).

Надійна відданість – особливий тип стосунків, які можуть бути встановлені між двома особами (звичайно між матір'ю та дитиною).

Надежная привязанность – особый тип отношений, которые могут установиться между двумя лицами (обычно между матерью и ребенком).

SEDATIVE – a class of drugs that produce drowsiness and diminished sensori-motor skills by depressing central nervous system functioning.

Заспокійливі засоби – клас лікарських препаратів, що викликають сонливість і ослаблення сенсорно-моторної активності через пригнічення центральної нервової системи.

Успокаивающие средства – класс лекарственных препаратов, вызывающих сонливость и ослабление сенсорно-моторной активности вследствие угнетения центральной нервной системы.

SELECTIVE ATTENTION – *see Attention.*

Вибіркова увага – *див. Увага.*

Избирательное внимание – *см. Внимание.*

SELECTIVE BREEDING – a technique whereby animals can mated in order to produce offspring with specific characteristics.

Селективне схрещування – методика спарювання тварин для отримання потомства з особливими генетичними характеристиками.

Селективное скрещивание – методика спаривания животных для получения потомства с особыми генетическими характеристиками.

SELECTIVE OPTIMISATION – the suggestion that older people seek to maintain their intellectual abilities by concentrating their resources on things they can still do well.

Селективна оптимізація – припущення про те, що літні люди намагаються підтримувати свої інтелектуальні здібності, зосереджуючи ресурси на тих речах, що, як і раніше, у них добре виходять.

Селективная оптимизация – предположение о том, что пожилые люди стараются поддерживать свои интеллектуальные способности, сосредоточивая ресурсы на тех вещах, которые у них по-прежнему хорошо получаются.

SELF – a sense of personal identity and an experience of a person's uniqueness.

Я, сам, самість (Юнг) – відчуття власної унікальності.

Я, сам; самость (Юнг) – ощущение собственной уникальности.

SELF-ACTUALISATION – 1) the motive to realise one's full potential; 2) the final level of development in the Maslow's personality theory.

Самореалізація – 1) мотив для найповнішого здійснення особистісних можливостей; 2) завершальна стадія розвитку згідно з теорією особистості А. Маслоу.

Самоактуализация – 1) мотив для наиболее полного осуществления личностных возможностей; 2) завершающая стадия развития согласно теории личности А. Маслоу.

SELF-AWARENESS – the state of being, or ability to be, consciously aware of oneself.

Самосвідомість – стан буття, здатність бути, усвідомлене сприйняття себе.

Самосознание – состояние бытия, способность быть, осознанное восприятие себя.

SELF-CONCEPT – the way we view ourselves.

Само-концепція – власна оцінка самому собі.

Само-концепция – собственная оценка самому себе.

SELF-DISCLOSURE – the tendency to disclose increasingly intimate information about ourselves as we get to know someone better.

Саморозкриття – тенденція розголошувати приватну інформацію про себе людям, з якими знайомимося краще.

Самораскрытие – тенденция доверять сугубо личную информацию о себе людям, которых узнаем лучше.

SELF-EFFICACY – a term referring to the belief that we can perform adequately in a given situation. When applied to health, self-efficacy beliefs are important in shaping unhealthy behaviours into more healthy ones.

Самоефективність – переконання в тому, що за потреби ми поводитимемося адекватно. Щодо здоров'я таке переконання надзвичайно важливе, оскільки трансформує хворобливу поведінку у більш здорову.

Самоефективність – уверенность в том, что в нужной ситуации мы будем вести себя адекватно. Говоря о здоровье, такая уверенность весьма важна, поскольку трансформирует болезненное поведение в более здоровое.

SELF-ESTEEM – the value we place upon ourselves. As children explore their abilities they may come to think highly or not so highly of themselves depending on their success and the success of others around them in cognitive, social, physical competences and behavioural conduct.

Самооцінка – наша думка про себе. Оцінюючи свої здібності, діти можуть дотримуватися високої чи низької думки про себе, залежно від власного успіху і оцінки оточуючих людей.

Самооценка – наше мнение о себе. Оценивая свои способности, дети могут придерживаться высокого или низкого мнения о себе, в зависимости от собственного успеха и оценок окружающих людей.

SELF-FULFILING PROPHECY – a belief that things often turn out just as we predicted because people act in such a way as to bring about our prophecy.

Пророцтво, що саме збувається – переконання в тому, що події часто відбуваються відповідно до наших передбачень.

Сбывающееся (самореализующееся) пророчество – уверенность в том, что события часто происходят в соответствии с нашими предсказаниями.

SELFISH GENE THEORY – an important sociobiological theory which proposes that any behaviour of an organism is specifically 'designed' to maximise the survival of its genes.

Теорія «егоїстичних генів» – важлива соціобіологічна теорія, яка говорить про те, що поведінка будь-якого організму спрямована на те, щоб максимально збільшити виживання його генів.

Теория «эгоистичных генов» – важная социобиологическая теория, которая гласит, что поведение любого организма направлено на то, чтобы максимально увеличить выживаемость его генов.

SELF-PERCEPTION THEORY – suggests that our attitudes and other self-characterisations are shaped by our observations of our own behaviour.

Теорія самосприйняття – говорить про те, що наші настанови (відносини) та інші характеристики особистості формуються у процесі спостереження за власною поведінкою.

Теория самовосприятия – гласит, что наши установки (отношения) и другие характеристики личности формируются в процессе наблюдения за собственным поведением.

SELF-SERVING ATTRIBUTIONAL BIAS – a tendency to attribute successful outcomes to dispositional factors and unsuccessful outcomes to situational factors.

Своєкорисливе атрибутивне викривлення – схильність відносити успіх на рахунок характерних атрибутивних факторів, а невдачі – на рахунок ситуаційних атрибутивних факторів.

Своєкорыстное атрибутивное искажение – склонность относить успех за счет характерных атрибутивных факторов, а неудачи – за счет ситуационных атрибутивных факторов.

SEMANTIC DIFFERENTIAL (OSGOOD'S SEMANTIC DIFFERENTIAL) – a technique used to evaluate the meaning of particular concepts to the participants taking part.

Семантичний диференціал, який інколи називають «семантичним диференціалом Осгуда» за іменем його винахідника Ч. Осгуда – це метод оцінки смислу окремих понять для учасників експерименту.

Семантический дифференциал, иногда называемый «семантическим дифференциалом Осгуда» по имени его изобретателя Ч. Осгуда – метод оценки смысла отдельных понятий для участников эксперимента.

SEMANTIC MEMORY – see *Episodic memory*.

Семантична пам'ять (виділення смислових характеристик інформації) – див. *Епізодична пам'ять*.

Семантическая память (выделение смысловых характеристик информации) – см. *Эпизодическая память*.

SENESCENCE – the period of old age, those years when the developmental tasks of adulthood give way to a different set of tasks and priorities in old age.

Старечий вік – пізній період похилого віку; термін використовується в загальному сенсі для опису того періоду, коли завдання зрілого віку поступаються місцем новим завданням і пріоритетам заключного життєвого етапу.

Старческий возраст – поздний период пожилого возраста; термин используется в общем смысле для описания того периода, когда задачи зрелого возраста уступают место новым задачам и приоритетам заключительного жизненного этапа.

SENILE DEMENTIA – see *Dementia*.

Старече слабоумство – див. *Слабоумство*.

Старческое слабоумие – см. *Слабоумие*.

SENILITY – see *Senescence*.

Глибока старість, старезність.

Глубокая старость, дряхлость.

SENSATION – stimulation of a receptor (such as the eye) rather than the experience of (for example) seeing, which is referred to as perception.

Відчуття – стимуляція рецепторів, наприклад сітківки ока, на протилежність зоровому сприйняттю, яке є одним із видів сприйняття.

Ощущение – стимуляція рецепторів, наприклад сітчатки глаза, в протилежність зрительному восприятию, которое является одним из видов восприятия.

SENSITIVE PERIOD – a period in the development of an organism when it is psychologically and physiologically best able to develop a particular response.

Сензитивні періоди – термін описує періоди розвитку, у які організм, що розвивається, буває особливо чутливим до певного виду впливу дійсності, що його оточує.

Сензитивные периоды – термін описує періоди розвитку, в которые развивающийся организм бывает особенно чувствителен к определенному роду влияниям окружающей действительности.

SENSORI-MOTOR STAGE – see *Piaget, J.*

Стадія сенсомоторного інтелекту (в розвитку дитини) – *див. Піаже, Ж.*

Стадия сенсомоторного интеллекта (в развитии ребенка) – *см. Пиаже, Ж.*

SENSORY HANDICAP – having a disadvantage in terms of one of the primary senses such as vision or hearing.

Сенсорний дефект – дефект або вроджена вада одного з головних органів чуття, наприклад, зору чи слуху.

Сенсорный дефект – изъян или врожденный недостаток одного из главных органов чувств, например, зрения или слуха.

SEPARATION ANXIETY – 1) in psychoanalytics, the anxiety that a child feels with respect to the possible loss of the mother; 2) in attachment theory, unrealistic and often excessive worries that the child feels when they are apart from the primary caregiver.

Страх перед розлукою – 1) у психоаналізі він означає тривогу, що зазнає дитина у зв'язку з можливою втратою матері; 2) згідно з теорією відданості термін описує необґрунтовані і часто панічні побоювання дитини, тимчасово розлученої з батьками.

Страх перед разлукой – 1) в психоанализе он означает тревогу, испытываемую ребенком в связи с возможной утратой матери; 2) согласно теории привязанности термин описывает беспочвенные и часто панические опасения ребенка, временно разлученного с родителями.

SERIAL-POSITION CURVE – a graphical representation of what happens when participants are asked to recall items from a list.

Крива серійних позицій – графічне зображення того, що відбувається, коли учасників просять пригадати пункти із довгого списку.

Кривая серийных позиций – графическое изображение того, что происходит, когда участников просят вспомнить пункты из длинного списка.

SERIAL PROCESSING – a type of information processing where information is processed in a series of stages.

Серійна обробка – вид обробки інформації, коли дані опрацьовуються поетапно. Більша частина інформації, яка проходить через свідомість, опрацьовується якраз таким чином.

Серийная обработка – вид обработки информации, когда данные обрабатываются поэтапно. Большая часть информации, которая проходит через сознание, обрабатывается именно таким образом.

SERIATION refers to the child's ability in understanding relationships of position in both space and time.

Серійне об'єднання – здатність дитини до розуміння просторово-часових зв'язків. Так, дитина може упорядкувати об'єкти за довжиною, висотою або відповідно до їх появи.

Серийное объединение – способность ребенка к пониманию пространственно-временных связей. Так, ребенок может упорядочить объекты по длине, высоте или согласно очередности их появления.

SEROTONIN – a neurotransmitter that normally produces an inhibitory effect. It has a role in the regulation of mood, where it produces relaxation, and in the control of aggressive behaviour.

Серотонін – нейротрансмітер, що звичайно справляє гальмівний ефект на центральну нервову систему. Відіграє певну роль у регулюванні поведінки (релаксація) і стримуванні агресії.

Серотонин – нейротрансмиттер, который обычно оказывает тормозящий эффект на центральную нервную систему. Играет определенную роль в регулировке поведения (релаксация) и сдерживании агрессии.

SET – any tendency to respond in a certain manner (for example, perceptual set, motor set, functional set).

Установка – будь-яка тенденція до прояву специфічної реакції: перцептуальна, рухова, функціональна установка.

Установка, серія – любая тенденция к проявлению специфической реакции: перцептуальная, двигательная, функциональная установка.

SEX DIFFERENCES – commonly observed differences between males and females. These can be classified as either primary (associated with reproduction), secondary (biological, but not associated with reproduction) and differences of mental, emotional or behavioural characteristics.

Статеві відмінності – біологічні і зовнішні відмінності між чоловіками і жінками. Розрізнення може проводитися за первинними ознаками (пов'язаними із репродукцією) і за вторинними ознаками (біологічними, але не пов'язаними з репродукцією). Крім того, існують відмінності в поведінці, способі мислення і емоційного срийняття.

Половые различия – биологические и внешние различия между мужчинами и женщинами. Различие может проводиться по первичным признакам (связанным с воспроизводством) и по вторичным признакам (биологическим, но не связанным с воспроизводством). Кроме того, существуют различия в поведении, образе мыслей и эмоциональном восприятии.

SEX STEREOTYPES – see *Gender stereotypes*.

Статеві стереотипи – набір переконань про те, що властиве чоловічій або жіночій статі. До них належать засвоєні ідеї про психологічні, соціальні і поведінкові відмінності між чоловіками та жінками.

Половые стереотипы – набор убеждений о том, что свойственно мужскому или женскому полу. К ним относятся усвоенные идеи о психологических, социальных и поведенческих различиях между мужчинами и женщинами.

SEX-LINKED TRAIT – any genetically-determined characteristic that is associated more with one sex than the other.

Статева характеристика – будь-яка генетична характеристика, що більше пов'язана з однією статтю, ніж з іншою.

Половая характеристика – любая генетическая характеристика, больше связанная с одним полом, чем с другим.

SEXISM – a prejudice towards people based on their sex.

Сексизм – упередження стосовно інших людей, що ґрунтуються на статевих ознаках.

Сексизм – предрассудок по отношению к другим людям, основанный на половых признаках.

SEXUAL DIMORPHISM – differences between the sexes in regard to features such as size, plumage, coat and colouration.

Статевий диморфізм – зовнішні відмінності між статями у тварин: розмір, колір, плюмаж тощо.

Половой диморфизм – внешние различия между полами у животных: размер, окраска, плюмаж и т. д.

SEXUAL IMPRINTING – a form of attachment to members of the same species (usually birds) by which the young learn the characteristics of conspecifics, later to be used as the basis for the selection of sexual partners.

Статевий імпринтінг – форма прихильності до представників того ж виду (звичайно у птахів), коли молодняк запам'ятовує характеристики конспецифічних тварин, щоб потім використовувати їх при виборі партнерів для спарювання.

Половой импринтинг – форма привязанности к представителям того же вида (обычно у птиц), когда молодняк запоминает характеристики конспецифичных животных, чтобы впоследствии использовать их при выборе партнеров для спаривания.

SEXUAL MONOMORPHISM – refers to the fact that for some species there are few discernible differences between the sexes with regard to size and colouration.

Статевий мономорфізм – у деяких видів тварин незначні відмінності між самицями і самцями за розміром і кольором.

Половой мономорфизм – у некоторых видов животных незначительные различия между самцами и самками по размеру и окраске.

SEXUAL ORIENTATION – our choice of sexual partners may be determined by factors outside of our conscious control.

Сексуальна орієнтація – наш вибір сексуальних партнерів може визначатися зовнішніми факторами поза нашим свідомим контролем.

Сексуальная ориентация – наш выбор сексуальных партнеров может определяться внешними факторами независимо от нашего сознательного контроля.

SEXUAL PREFERENCE – a term which is used to refer to the preferred sex of one's sexual partner.

Статева перевага – термін, що використовується для означення статі, якій віддається перевага при виборі партнера.

Половое предпочтение – термин используется для обозначения предпочитаемого пола при выборе партнера.

SEXUAL REPRODUCTION – refers to the process by which the male and female sex cells are brought into union and a new organism created.

Статева репродукція – процес, за допомогою якого чоловічі і жіночі статеві клітини зливаються при створенні нового організму.

Половое воспроизводство – процесс, с помощью которого мужские и женские половые клетки сливаются при создании нового организма.

SEXUAL SELECTION – the selection within nature of traits which are solely concerned with increasing an animal's mating success.

Статевий відбір – відбір специфічних характеристик, що сприяють успіху тварини при спарюванні у шлюбний період.

Половой отбор – отбор специфических характеристик, способствующих успеху животного при спаривании в брачный период.

SHAPE CONSTANCY refers to the tendency to perceive the shape of a familiar rigid object as maintaining that shape despite differences in the position from which it is viewed.

Сталість форми – тенденція до однакового сприйняття форми знайомих фізичних об'єктів, незважаючи на зміни умов спостереження.

Постоянство формы – тенденция к одинаковому восприятию формы знакомых физических объектов, несмотря на изменение условий наблюдения.

SHAPING – the way in which a complex response can be built up by reinforcing simpler responses that gradually move closer and closer to the eventual desired response.

Формування умовних рефлексів шляхом послідовного наближення до кінцевої мети – спосіб формування складної реакції через підкріплення більш простих реакцій і поступове наближення до бажаної мети.

Формирование условных рефлексов путем последовательного приближения к конечной цели – способ формирования сложной реакции через подкрепление более простых реакций и постепенное приближение к желаемой цели.

SHORT-TERM MEMORY – refers to the belief that memory can be divided into two distinct systems, one short term, and one long term.

Короткочасна пам'ять – в основі терміна лежить переконання, що пам'ять можна поділити на дві окремі системи: короткочасну і довгочасну.

Краткосрочная память – в основе термина лежит убеждение, что память можно разделить на две отдельные системы: краткосрочную и долговременную.

SIBLING RIVALRY – a common belief that there is inevitable rivalry between children for parental affection and other resources.

Суперництво дітей в одній сім'ї – поширене переконання, що існує неминуче суперництво між дітьми за прихильність батьків та інші ресурси.

Соперничество детей в одной семье – распространенное убеждение, что существует неизбежное соперничество между детьми за благосклонность родителей и другие ресурсы.

SIGN LANGUAGE – a form of gestural communication used by the deaf.

Мова жестів – різновид невербального спілкування, що використовується глухими і глухоніми людьми.

Язык жестов – разновидность невербального общения, используемая глухими и глухонемыми людьми.

SIGNALING – refers to any behaviour where one animal manipulates the sense organs of another in such a way as to change the behaviour of the second animal.

Сигналізація – будь-яка поведінка, за допомогою якої одна тварина впливає на органи чуття іншої тварини таким чином, щоб змінити поведінку цієї тварини.

Сигнализация – любое поведение, с помощью которого одно животное воздействует на органы чувств другого животного таким образом, чтобы изменить поведение этого животного.

SIMULTANEOUS CONDITIONING – a procedure used in classical conditioning where the unconditioned (UCS) and conditioned stimuli (CS) are presented at the same time rather than one preceding the other, as is more usual.

Симультанне (одночасне) формування умовних рефлексів – процедура, що використовується при класичному формуванні умовних рефлексів, коли безумовний (БС) і умовний (УС) стимули одночасні. У звичайній послідовності безумовний стимул передує умовному.

Симультанное (одновременное) формирование условных рефлексов – процедура, используемая при классическом формировании условных рефлексов, когда безусловный (БС) и условный (УС) стимулы представляются одновременно. В обычной последовательности безусловный стимул предшествует условному.

SINGLE-SUBJECT (PARTICIPANT) EXPERIMENTAL DESIGN – also n=1 research, this involves using only one participant instead of a group of participants in an experimental study.

Експериментальний план з одним учасником – відомий також як «одиничний експеримент», цей план передбачає викорис-

тання лише одного учасника, а не цілої групи в процесі експериментального дослідження.

Экспериментальный план с одним участником – известный также как «единичный эксперимент», этот план подразумевает использование лишь одного участника, а не целой группы в процессе экспериментального исследования.

SITUATIONAL ATTRIBUTION – a term used when we reach a conclusion concerning our own or another person's behaviour, that the behaviour was caused by factors outside the direct control of that person.

Ситуаційна атрибуція – атрибуція власної або чужої поведінки до зовнішніх факторів, що не перебуває під прямим контролем людини.

Ситуационная атрибуция – атрибуция собственного или чужого поведения к внешним факторам, не находящимся под прямым контролем человека.

SIZE CONSTANCY – the tendency to still perceive familiar objects as being closer to their actual size rather than the physical size registered on the retina of the eye.

Сталість розмірів – тенденція до сприйняття фактичного розміру знайомих об'єктів незалежно від їх віддаленості або відносного розміру, збереженого на сітківці ока.

Постоянство размера – тенденция к восприятию фактического размера знакомых объектов, независимо от их удаленности или относительного размера, запечатленного на глазной сетчатке.

SKewed DISTRIBUTION – a distribution of scores which, when plotted onto a graph, forms a distribution which has the majority of scores clumped toward one end or another.

Асиметричний розподіл – розподіл результатів, який у графічному зображенні утворює криву, асиметрично вигнуту до початку або до кінця графіка.

Асимметричное распределение – распределение результатов, которое в графическом изображении образует кривую, асимметрично выгнутую к началу или концу графика.

SKILL – the ability that a person has to carry out some task smoothly and competently in order to achieve some end result.

Навичка – здатність людини виконувати певні завдання швидко і компетентно, досягаючи бажаного результату.

Навык – способность человека выполнять определенные задачи быстро и компетентно, достигая желаемого результата.

SKINNER BOX – a small enclosed cage which has two essential features: something that the animal must manipulate (such as a bar or a disc)

and a mechanism for delivering the reinforcers after the animal has done so.

Камера Скіннера – невелика закрита клітка, що має дві характерні особливості: пристосування, яким тварина може маніпулювати (важіль, диск або колесо) і механізм для видачі позитивного стимулу після того, як тварина виконає поставлене завдання.

Камера Скиннера – небольшая закрытая клетка, имеющая две характерные особенности: приспособление, которым животное может манипулировать (рычаг, диск или колесо) и механизм для выдачи положительного стимула после того, как животное выполнит поставленную задачу.

SLEEP – is a behavioural state of warm-blooded vertebrate mammals defined by characteristic changes in posture, raised sensory thresholds, and distinctive electrographic signs (changes in physiological activity).

Сон – це поведінковий стан теплокровних хребетних ссавців, що визначається характерними змінами пози, збільшенням сенсорних порогів, особливими електрографічними знаками (змінами фізіологічної активності).

Сон – это поведенческое состояние теплокровных хребетных млекопитающих, которое определяется характерными изменениями позы, увеличением сенсорных порогов, особыми электрографическими знаками (изменениями физиологической активности).

SLEEP CYCLES – see *Rapid eye movement (REM) sleep*.

Фази сна – див. *Фаза сну зі швидким рухом очей*.

Фази сна – см. *Фаза сна с быстрым движением глаз*.

SLEEP DISORDERS – the most well-known sleep disorder is insomnia.

Розлади сну – найвідомішим розладом сну є безсоння.

Расстройства сна – наиболее известным расстройством сна является бессонница.

SOCIAL COGNITION refers to the role played by cognitive factors in our social behaviour.

Соціальне пізнання – роль когнітивних факторів у нашій суспільній поведінці.

Социальное познание – роль когнитивных факторов в нашем общественном поведении.

SOCIAL COMPARISON – a social psychological theory which claims that we use other people as a yardstick in order to evaluate our own attitudes, emotions and behaviour.

Соціальне порівняння – один із постулатів соціальної психології, який говорить, що ми використовуємо інших людей як еталон для оцінювання наших власних установок (відносин), емоцій і поведінки.

Социальное сравнение – один из постулатов социальной психологии, который гласит, что мы используем других людей в качестве эталона для оценки наших собственных установок (отношений), эмоций и поведения.

SOCIAL CONSTRUCTIONISM – an psychological approach which beliefs in the need to study the relationship between people that produce their inner world of subjective experience.

Соціальний конструкціонізм – теорія, що виникла із критики більш ранніх поглядів на людську поведінку, базованих на ідеї раціональної самодостатньої особистості.

Социальный конструкционизм – теория, возникшая из критики более ранних взглядов на человеческое поведение, основанных на идее рациональной, самодостаточной личности.

SOCIAL CONTROL – a view of psychology that beliefs that scientific psychology provides insights into how the behaviour of individuals can be manipulated with a social setting.

Соціальний контроль – одна з дисциплін соціальної психології, що вивчає вплив соціального середовища на людську поведінку.

Социальный контроль – одна из дисциплин социальной психологии, изучающая воздействие социальной среды на человеческое поведение.

SOCIAL DILEMMA – a situation where we must make a decision whether to do something that benefits ourselves, at least in the short term, yet because such selfish actions tend to have some social consequence, we may lose in the long term.

Соціальна дилема – ситуація, коли нам доводиться приймати рішення про вчинок, який може принести особисту вигоду в найближчому майбутньому, однак через певні суспільні наслідки може завдати шкоду у віддаленій перспективі.

Социальная дилемма – ситуация, когда нам приходится принимать решение о поступке, который может принести личную выгоду в ближайшем будущем, однако в силу определенных общественных последствий может причинить вред в отдаленной перспективе.

SOCIAL DISTANCE SCALE – a series of statements that are concerned with the preferred social distance between the respondent and some other person or group.

Шкала соціальної дистанції – серія висловлювань про найкращу соціальну дистанцію між респондентом та іншою людиною або групою людей.

Шкала соціальної дистанції – серія висказувань о предпочитаемой социальной дистанции между респондентом и другим человеком или группой людей.

SOCIAL EXCHANGE THEORY – claims that much, if not most, of our social behaviour is influenced by the expectation that our actions towards others will be reciprocated in some way.

Теорія соціального обміну – згідно з цією теорією наша суспільна поведінка багато в чому зумовлена очікуваннями, що наші вчинки стосовно до інших людей будуть винагороджені тим чи іншим чином. Відносини між людьми побудовано на взаємовигідному обміні.

Теория социального обмена – согласно этой теории наше общественное поведение во многом обусловлено ожиданиями, что наши поступки по отношению к другим людям будут вознаграждены тем или иным образом. Отношения между людьми основаны на взаимовыгодном обмене.

SOCIAL FACILITATION AND INHIBITION (SFI) – an improvement in performance on some task due to the presence of others (social facilitation), or an impairment due to the presence of others (social inhibition).

Соціальне сприяння і гальмування – покращання продуктивності під час виконання певного завдання у присутності інших людей (соціальне сприяння) або погіршення продуктивності (соціальне гальмування).

Социальное содействие и торможение – улучшение производительности при выполнении некой задачи в присутствии других людей (социальное содействие) или ухудшение производительности (социальное торможение).

SOCIAL IDENTITY THEORY proposes that when we categorise ourselves and others, we develop conceptions of 'us' (the in-group) and 'them' (the out-group). That leads to social comparison between the out-group, and because of the need to provide ourselves with a positive social identity, an inevitable development into social competition. There are three components of the theory: categorisation, identification, and social comparison.

Теорія соціальної ідентифікації – основний постулат цієї теорії говорить про те, що поділяючи людей на категорії, ми виробляємо концепції консолідованої групи (ін-групи) та групи інших (аут-групи). Це приводить до соціального порівняння з аут-групами і через нашу потребу до створення позитивного вра-

ження про себе – до неминучого розвитку соціального суперництва. Існує три компоненти цієї теорії: категоризація, ідентифікація, соціальне суперництво.

Теория социальной идентификации – основной постулат этой теории гласит, что разделяя людей на категории, мы вырабатываем концепции консолидированной группы (ин-группы) и группы других (аут-группы). Это приводит к социальному сравнению с другими и в силу нашей потребности создавать позитивное впечатление о себе – к неизбежному развитию социального соперничества. Существует три компонента этой теории: категоризация, идентификация и социальное соперничество.

SOCIAL IMPACT THEORY – a theory of social influence proposed by Bibb Latane. The influence of an audience on our performance of a task depends on the number of people, their immediacy and their status.

Теорія соціального впливу – теорія, запропонована Б. Летеном. Вплив глядачів на нашу продуктивність під час виконання завдання залежить від кількості людей, їх близькості і суспільного становища.

Теория социального воздействия – теория, предложенная Б. Летеном. Воздействие зрителей на нашу производительность при выполнении задачи зависит от количества людей, их близости и общественного положения.

SOCIAL INFLUENCE – refers to the various processes (such as majority and minority influence) by which a person's attitudes, beliefs and behaviours are modified by the presence or actions of others.

Соціальний вплив – різноманітні процеси (наприклад, вплив більшості та меншості), через які ставлення, переконання та поведінка людини змінюються від присутності або дій інших.

Социальное влияние – разнообразные процессы (например, влияние большинства и меньшинства), посредством которых отношения, убеждения и поведение человека изменяются от присутствия или действий других.

SOCIAL INOCULATION – a device used in persuasive communications. When attempting to persuade an audience to change their attitudes or behaviour, a speaker might warn them of the arguments of others, thus decreasing the impact of future messages contrary to the existing one.

Соціальне впровадження (думок, ідей тощо) – один із механізмів переконання в процесі комунікації. Намагаючись переконати слухачів змінити свої погляди або поведінку, наприклад, під час голосування, оратор може попередити їх про аргументи його противників і в такий спосіб зменшити можливий психологічний вплив протилежної сторони.

Социальное внедрение (мыслей, идей и т. д.) – один из механизмов убеждения в процессе коммуникации. Пытаясь убедить слушателей изменить свои взгляды или поведение, например, при голосовании, оратор может предупредить их об аргументах его соперников и таким образом уменьшить возможное психологическое воздействие противоположной стороны.

SOCIAL ISOLATE – somebody who has few, if any, interpersonal ties with other people.

Соціальний ізолят – хтось, хто має поодинокі міжособистісні зв'язки з іншими людьми.

Социальный изолят – кто-то, чьи межличностные связи с другими людьми редки или отсутствуют.

SOCIAL LEARNING THEORY – the basic assumption of this theory is that people learn not through direct reinforcement but through the observation of models.

Теорія соціального навчання – передумова цієї теорії полягає в тому, що люди вчаться не через пряме підкріплення, а через спостереження моделей.

Теория социального обучения – основная предпосылка этой теории заключается в том, что люди учатся не через прямое подкрепление, но через наблюдение моделей.

SOCIAL LOAFING – refers to the tendency for some people to expend less effort in a group task than they would when carrying out the same task individually.

Соціальне паразитування – схильність деяких людей вкладати менше зусиль у виконання групових завдань, ніж у тому випадку, коли завдання виконуються індивідуально.

Социальное паразитирование – склонность некоторых людей вкладывать меньше усилий в выполнение групповых задач, чем в том случае, если задачи выполняются индивидуально.

SOCIAL MEANING – the meaning given to an event or situation by the shared understanding of those who experience it.

Суспільне значення – значення, яке надається подіям або ситуаціям згідно із загальною думкою тих, хто переживає ці події або ситуації.

Общественное значение – значение, придаваемое событиям или ситуациям согласно общему мнению тех, кто переживает эти события или ситуации.

SOCIAL PHOBIA – see *Phobic disorders (phobias)*.

Соціальні фобії – страх перед виникненням потенційно незручної ситуації, наприклад, коли людина боїться виступати перед слухачами або їсти в присутності незнайомих людей.

Социальные фобии – страх перед возникновением потенциально неловой ситуации, например, когда человек боится выступать перед слушателями или есть в присутствии незнакомых людей.

SOCIAL POWER – refers to the influence that one person has over another, whilst remaining relatively immune to the same effect in return. There are several different forms of it: coercive, reward, expert, legitimate, referent.

Соціальний тиск – вплив, що виявляє одна людина на іншу, тоді як вона сама залишається недосяжною для відповідної дії. Існує кілька видів соціального тиску: сила примусу, сила винагороди, сила авторитету, юридична (законодавча) сила, сила прихильності.

Социальное давление – влияние, оказываемое одним человеком на другого человека, в то время как он сам остается сравнительно недосягаемым для ответного воздействия. Существует несколько разных видов социального давления: сила принуждения, сила вознаграждения, сила авторитета, юридическая (законодательная) сила, притягательная сила.

SOCIAL NEEDS – those needs which are focused on some aspect of social behaviour, such as the need for affiliation, the need for approval or the need for power.

Соціальні потреби – потреби, пов'язані з певними аспектами соціальної поведінки, наприклад, потреба в дружбі, схваленні оточуючих або прагнення до влади.

Социальные потребности – потребности, связанные с определенными аспектами социального поведения, например, потребность в дружбе, одобрении окружающих или стремление к власти.

SOCIAL PSYCHOLOGY – an attempt to understand and explain how the thoughts, feelings and behaviour of individuals are influenced by the actual, imagined or implied presence of others.

Соціальна психологія – спроба зрозуміти і пояснити, в який спосіб реальна, уявна або припустима присутність інших людей впливає на почуття і поведінку людини.

Социальная психология – попытка понять и объяснить, каким образом реальное, воображаемое или подразумеваемое присутствие других людей влияет на чувства и поведение человека.

SOCIAL REPRESENTATIONS – the way in which ordinary people represent the world around them.

Суспільне уявлення – уявлення більшості людей про устрій суспільства і навколишнього світу.

Общественные представления – представления большинства людей об устройстве общества и окружающего мира.

SOCIALIZATION – the process of acquiring the knowledge, values and social skills that enable the individual to become a member of their society and behave appropriately within it.

Соціалізація – процес засвоєння індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків і відносин. У процесі соціалізації людина отримує переконання, соціально підтримані форми поведінки, необхідні їй для нормального життя в суспільстві.

Социализация – процесс усвоения индивидом социального опыта, системы социальных связей и отношений. В процессе социализации человек приобретает убеждения, общественно одобряемые формы поведения, необходимые ему для нормальной жизни в обществе.

SOCIALITY IN NON-HUMAN ANIMALS – the tendency for some animals to live in groups.

Загальні тенденції у тварин – схильність певних тварин до групового проживання.

Общественные тенденции у животных – склонность некоторых животных к групповому обитанию.

SOCIOBIOLOGY refers to the use of evolutionary ideas to explain the social behaviour of animals.

Соціобіологія – галузь на стику сучасної біології, психології і соціогуманітарного знання, що вивчає еволюційно-генетичні основи соціальної поведінки тварин і людини.

Социобиология – область на стыке современной биологии, психологии и социогуманитарного знания, изучающая эволюционно-генетические основы социального поведения животных и человека.

SOCIOGRAMS – a graphical representation of relationships in a group.

Соціограма – графічне вираження математичної обробки результатів соціометричного тесту при дослідженні міжособистісних відносин між членами малої групи.

Социограмма – графическое выражение математической обработки результатов социометрического теста при исследовании межличностных отношений между членами малой группы.

SOMATIC TREATMENTS – an approach to the treatment of mental disorders that utilises physical and chemical methods.

Соматичні методи терапії – підхід до терапії психічних розладів із використанням фізіологічних методик і медичних препаратів.

Соматические методы терапии – подход к терапии психических расстройств с использованием физиологических методик и медицинских препаратов.

SOMATOTYPE – body type; a link between body type and personality or body type and propensity for mental illness.

Соматотип – «тип статури», найчастіше використовувався в контексті застарілої конституційної теорії, у якій статура і тип особистості пов'язувалися зі схильністю до психічних захворювань.

Соматотип – «тип телосложения», этот термин чаще всего использовался в контексте устаревшей конституционной теории, в которой телосложение человека и тип личности связывались с предрасположенностью к психическим заболеваниям.

SPATIAL MEMORY – the ability of animals to form a mental image or map of its familiar area or home range.

Просторова пам'ять – здатність тварин формувати уявний образ або карту території свого проживання.

Пространственная память – способность животных формировать воображаемый образ или карту территории своего обитания.

SPEARMAN'S RHO – a correlation which can be calculated from two sets of ranked data.

Ро Спірмена – кореляція, яку можна обчислити, виходячи з двох наборів ранжованих даних.

Ро Спирмена – корреляция, вычисляемая по двум сериям ранжированных данных.

SPECIES – a category of organisms that share similar genetic characteristics and are able to breed among themselves.

Вид – категорія організмів, що мають подібні генетичні характеристики і здатні до взаємного схрещування.

Вид – категория организмов, обладающих сходными генетическими характеристиками и способных к взаимному скрещиванию.

SPECIES-SPECIFIC BEHAVIOUR – any behaviour that is common to all members of a species and appears in similar situations.

Видоспецифічна поведінка – будь-яка поведінка, що сприймається усіма представниками певного виду і виявляється за подібних обставин.

Видоспецифичное поведение – любое поведение, разделяемое всеми представителями данного вида и проявляемое в сходных обстоятельствах.

SPECIESISM – a term used to demonstrate that discrimination against non-human animals is logically parallel to other forms of discrimination such as ageism and racism.

Міжвидова дискримінація – термін, що описує той факт, що дискримінація тварин логічно подібна до інших видів дискримінації, таких як міжвікова конкуренція і расизм.

Межвидовая дискриминация – термин описывает тот факт, что дискриминация животных логически сходна с другими видами дискриминации, такими как межвозрастная конкуренция и расизм.

SPECIFIC PHOBIAS – see *Phobic disorders (phobias)*.

Специфічні фобії – наприклад, страх перед павуками (арахнофобія) чи страх перед польотами (аерофобія).

Специфические фобии – например, страх перед пауками (арахнофобия) или страх перед полетами (аэрофобия).

SPONTANEOUS RECOVERY – refers to the reappearance of an extinguished conditioned response. If a conditioned response is no longer reinforced, it will no longer be produced by the organism.

Спонтанне відновлення – повторний прояв згаслої умовної реакції. Якщо умовна реакція більше не підкріплюється, то організм перестає проявляти її.

Спонтанное восстановление – повторное проявление угасшей условной реакции. Если условная реакция больше не подкрепляется, то организм перестает проявлять её.

STANDARD DEVIATION – a statistical measure of the variation in a set of scores.

Стандартне відхилення – статистична міра відхилення в серії результатів. Стандартне відхилення дає досліднику уявлення про широту розкиду результатів навколо середнього значення.

Стандартное отклонение – статистическая мера отклонения в серии результатов. Стандартное отклонение дает исследователю представление о широте разброса результатов вокруг среднего значения.

STANDARDISED INSTRUCTIONS – a set of instruction used in an experiment that are consistent in style, content and delivery across all conditions and participants of the experiment.

Стандартизовані інструкції – набір інструкцій, що використовуються під час проведення експериментів, послідовних за стилем, змістом і способом передачі на всіх етапах експерименту і для всіх його учасників.

Стандартизированные инструкции – набор инструкций, используемых при проведении экспериментов, последователь-

ных по стилю, содержанию и способу передачи на всех этапах эксперимента и для всех его участников.

STANDARDISED TESTS – tests attempting to measure an individual's performance compared to a population of similar individuals.

Стандартизовані тести – тести, що вимірюють індивідуальні показники порівняно з популяцією, що має подібні характеристики.

Стандартизированные тесты – тесты, измеряющие индивидуальные показатели по сравнению с популяцией, обладающей сходными характеристиками.

STANDARDISED PROCEDURES – refers to a fixed set of rules and procedures used in the administration and scoring of either an experiment or a psychometric test.

Стандартизовані процедури – жорсткий набір правил і процедур, що використовується при проведенні і оцінюванні результатів експериментів або психометричного тестування.

Стандартизированные процедуры – жесткий набор правил и процедур, используемый при проведении и оценке результатов экспериментов или психометрического тестирования.

STATISTIC – a mathematical calculation which reflects the characteristics of a sample of behaviour or of the selected participants in a study.

Статистика – математична дисципліна, призначена для обробки специфічних характеристик вибірки або результатів дослідження.

Статистика – математическая дисциплина, предназначенная для обработки специфических характеристик выборки или результатов исследования.

STATISTICAL INFREQUENCY – any behaviour that is statistically infrequent is regarded as abnormal. Most human characteristics (including personality traits and behaviour) fall within a normal distribution.

Випадковість статистичних результатів – будь-яка поведінка, що статистично рідко зустрічається і вважається аномальною. Більшість особистісних характеристик, включаючи риси особистості і поведінки, потрапляють в рамки нормального розподілу.

Случайность статистических результатов – любое поведение, которое статистически редко встречается и считается аномальным. Большинство личностных характеристик, включая черты личности и поведение, попадают в рамки нормального распределения.

STATISTICAL SIGNIFICANCE – a statistical significance test we assume that the null hypothesis is true and calculate the probability of a difference occurring if it is so.

Статистичне значення – висновок про те, що дані, отримані у результаті дослідження, не випадкові. Статистичне значення звичайно виражається у термінах імовірності.

Статистическое значение – вывод о том, что данные, полученные в результате исследования, не являются случайными. Статистическое значение обычно выражается в терминах вероятности.

STEREOSCOPIC VISION – the perceptual experience of a three-dimensional image through the combination of two different views of the same scene from the two eyes.

Стереоскопічний зір – перцептуальне сприйняття тривимірних об'єктів завдяки поєднанню двох точок огляду (очі) і наявності каналів зору, що передають інформацію в головний мозок.

Стереоскопическое зрение – перцептуальное восприятие трехмерных объектов благодаря сочетанию двух точек обзора (глаза) и наличию зрительных каналов, передающих информацию в головной мозг.

STEREOTYPE – a fixed, often simplistic generalisation about a particular group or class of people.

Стереотип – фіксоване, часто спрощене уявлення про певну групу або категорію людей.

Стереотип – жесткое, часто упрощенное представление о конкретной группе или категории людей.

STIMULUS – a difficult term to define, yet one that lies at the very centre of the field of scientific psychology.

Стимул – термін важко піддається визначенню, хоча і є центральним у галузі наукової психології.

Стимул – термин с трудом поддается определению, хотя и является центральным в области научной психологии.

STIMULUS DISCRIMINATION – an aspect of classical conditioning where an organism responds to one stimulus whilst losing the tendency to respond to similar stimuli.

Розрізнення стимулу – аспект класичного формування умовних рефлексів, коли організм реагує на один стимул, втрачаючи схильність реагувати на подібні стимули.

Различение стимула – аспект классического формирования условных рефлексов, когда организм реагирует на один стимул, утрачивая склонность реагировать на сходные стимулы.

STIMULUS GENERALIZATION – an aspect of classical conditioning whereby an organism not only responds to the conditioned stimulus, but also to stimuli that are similar to the conditioned stimulus.

Узагальнення стимулу – аспект класичного формування умовних рефлексів, коли організм не лише реагує на набуті стимули, але також і на стимули, подібні до них.

Обобщение стимула – аспект классического формирования условных рефлексов, когда организм не только реагирует на приобретенные стимулы, но также и на стимулы, похожие на них.

STIMULUS-RESPONSE LEARNING – any type of learning which involves an association between a stimulus and a response. The production of the later is thus governed by the presentation of the former.

Вироблення моторної схеми – термін, що використовується для опису будь-якого типу навчіння, за якого відбувається асоціація між стимулом і реакцією. Таким чином, останнє визначається наявністю першого.

Выработка моторной схемы – термин, используемый для описания любого типа научения, при котором происходит ассоциация между стимулом и реакцией. Таким образом, последнее определяется наличием первого.

STRANGE SITUATION TEST – a procedure designed to test the quality of the attachment bond between mothers and their infants.

Тест на незнайому ситуацію – процедура для визначення ступеня відданості між матір'ю і дитиною.

Тест на незнакомую ситуацію – процедура для определения степени привязанности между матерью и ребенком.

STRATIFIED SAMPLE – see *Sampling*.

Розшарована вибірка – склад вибірки відтворює склад популяції.

Расслоенная выборка – состав выборки отражает состав популяции.

STRESS – 1) as a stimulus – characteristics of the environment (time stress, job stress) known as *stressors*; 2) as a response – a person's response to these characteristics (a stress reaction); 3) as a 'lack of fit' between the person and his or her environment (the transactional view of stress) – the person experiences stress when the perceived demands of their environment are greater than their perceived ability to cope.

Стрес – 1) як стимул: стрес може розглядатися як характеристики навколишнього середовища (брак часу, нездорова обстановка на роботі тощо); 2) як реакція стрес розглядається як стан психічного напруження, що виникає у відповідь на складні обставини; 3) відсутність рівноваги у відносинах між людиною і навколишньою обстановкою (модель взаємодії для стресової ситуації). Людина зазнає стресу, коли вимоги обстановки, що передбачалися, стають вищими за здатність задовольнити ці вимоги.

Стресс – 1) как стимул: стресс может рассматриваться как характеристика окружающей среды (нехватка времени, нездоровая обстановка на работе и т. д.); 2) как реакция стресс рассматривается как состояние психического напряжения, возникающее в ответ на сложные обстоятельства; 3) отсутствие равновесия в отношениях между человеком и окружающей обстановкой (модель взаимодействия для стрессовой ситуации). Человек испытывает стресс, когда предполагаемые требования обстановки становятся более высокими, чем предполагаемая способность удовлетворять эти требования.

STRESS MANAGEMENT – the different ways in which people attempt to cope with stress.

Керування стрессом – різні способи, якими люди намагаються справлятися зі стресом.

Управление стрессом – различные способы, которыми люди пытаются справиться со стрессом.

STRESSORS – see *Stress*.

Подразники – див. *Стрес*.

Раздражители – см. *Стресс*.

STRUCTURED OBSERVATION – any situation when observation is guided by the use of specific observational categories, e.g. an event may be recorded every time it happens (event sampling) or by the frequency of it happening within specific time periods (time sampling).

Структурне спостереження – будь-яка ситуація, коли спостереження упорядковується за окремими категоріями. Наприклад, подію можна реєструвати кожного разу, коли вона відбувається (вибірка за подіями) або реєструвати певні події, що відбуваються за певний період часу (вибірка за часовим інтервалом).

Структурное наблюдение – любая ситуация, когда наблюдение упорядочивается по отдельным категориям. Например, событие можно регистрировать каждый раз, когда оно происходит (выборка по событиям), либо регистрировать определенные события, происходящие за данный период времени (выборка по временному интервалу).

SUBCONSCIOUS – a stage or level that is just outside of conscious awareness.

Передсвідомість – рівень, через який має пройти матеріал, що сприймається, перш ніж він досягне свідомості.

Предсознание – уровень, через который должен пройти воспринимаемый материал, прежде чем он достигает сознания.

SUBCULTURE – a ‘culture within a culture’ that retains many of the characteristics of the parent culture, but also has a number of special characteristics of its own.

Субкультура – «культура в культурі», культура чітко визначеної частини всередині більшого суспільства. Вважається, що вона відтворює домінуючі культурні моделі більшого суспільства, але також включає низку власних особливих характеристик.

Субкультура – «культура в культурі», культура чітко визначеної частини всередині більшого суспільства. Вважається, що вона відтворює домінуючі культурні моделі більшого суспільства, але також включає низку власних особливих характеристик.

SUBLIMATION – a Freudian defence mechanism whereby a person expresses sexual or aggressive energy in ways that are perceived as being more acceptable to society.

Сублімація – один із захисних механізмів за теорією Фрейда, коли людина виражає статеву або агресивну енергію побічними способами, найбільш прийнятливими для суспільства.

Сублимация – один из защитных механизмов по теории Фрейда, когда человек выражает половую или агрессивную энергию косвенными способами, наиболее приемлемыми для общества.

SUBLIMINAL PERCEPTION – a controversial and not altogether widely accepted view that the behaviour of human beings can be influenced by stimuli presented below the threshold necessary for them to be perceived.

Підсвідоме сприйняття – суперечлива і далеко не загальноприйнята думка про те, що на поведінку людей можна впливати за допомогою стимулів, які перебувають нижче порогу усвідомленого сприйняття.

Подсознательное восприятие – противоречивое и далеко не общепринятое мнение о том, что на поведение людей можно влиять с помощью стимулов, которые находятся ниже порога осознанного восприятия.

SUBSTANCE ABUSE – a pattern of behaviour where a person relies excessively on a particular substance (i.e. alcohol) and allows it to dominate their life.

Зловживання алкоголем або наркотиками – приклад поведінки, коли людина покладається винятково на певну субстанцію і дозволяє їй домінувати у своєму житті.

Злоупотребление алкоголем или наркотиками – пример поведения, когда человек полагается исключительно на определенную субстанцию и позволяет ей доминировать в своей жизни.

SUMMATION – an adding together, either in statistics, where a set of scores are added together, or in physiology, where the intensity of a stimulus is increased due to the combined effect of more than one sensory input.

Сумація – буквально – «додавання»: або в статистиці, при доданні низки результатів, або у фізіології, коли інтенсивність стимулу зростає через поєднання кількох сенсорних сигналів.

Суммирование – в буквальному значенні – «сложение»: або в статистиці, при складенні ряду результатів, або в фізіології, коли інтенсивність стимулу зростає через поєднання кількох сенсорних сигналів.

SUPEREGO – in Freudian theory, that part of the personality that deals with the moral and the ideal. Whereas the id is concerned with instant gratification of its desires, the superego is more concerned with whether behaviour is morally acceptable. It develops out of the Oedipus complex, and is largely an internalisation of the attitudes, values and rules of the same sex parent.

Супер-Его – в теорії Фрейда – одна з компонентів структури особистості, яка пов'язана з мораллю та ідеалами. У той час як Ід стурбоване миттєвими задоволеннями своїх бажань, Супер-Его визначає, чи є ця поведінка морально прийнятною.

Супер-Эго – в теорії Фрейда – одна з компонентів структури особистості, яка пов'язана з мораллю та ідеалами. В той час як Ід озабочено миттєвими задоволеннями своїх бажань, Супер-Эго визначає, чи є дана поведінка морально прийнятною.

SUPERORDINATE GOAL – refers to a higher and more important goal than that normally pursued by individuals within a group.

Вищі цілі – головні, більш важливі, ніж звичайно, цілі, що поділяють індивіди у певній групі.

Высшие цели – главенствующие, более важные, чем обычно, цели, разделяемые индивидами в определенной группе.

SUPERSTITIOUS BEHAVIOUR – is behaviour that is maintained by some coincidental relationship between a reinforce and the behaviour.

Забобонна поведінка – поведінка, що виникає і підтримується в результаті випадкового зв'язку між підкріпленням і поведінкою.

Суеверное поведение – поведение, которое возникает и поддерживается в результате случайной связи между подкреплением и поведением.

SURFACE STRUCTURE – see *Deep structure*.

Поверхнева структура пропозиції (див. *Глибинна структура*) – прихований зміст пропозиції.

Поверхностная структура предложения (см. *Глубинная структура*) – скрытый смысл предложения.

SURVEYS AND INTERVIEWS – are techniques where investigators make use of questionnaires to obtain information about a particular area.

Огляди та інтерв'ю – методи опитування для отримання інформації про конкретну сферу людської діяльності.

Обзоры и интервью – методы опроса для получения информации о конкретной области человеческой деятельности.

SURVIVOR GUILT – a deep sense of guilt that is experienced by those who have experienced and survived some catastrophe which claimed the lives of others.

Провина того, хто вижив – глибоке почуття провини, яке відчуває той, хто вижив у катастрофі, яка забрала життя інших.

Вина выжившего – глубокое чувство вины, которое испытывает тот, кто выжил после катастрофы, которая забрала жизни других.

SYMBIOSIS – a relationship between two animals where each animal derives benefit from the arrangement.

Симбіоз – тривалі відносини між двома тваринами, що звичайно приносить користь обом сторонам.

Симбиоз – длительные отношения между двумя животными, обычно приносящие пользу обеим сторонам.

SYMPATHETIC NERVOUS SYSTEM – see *Autonomic nervous system*.

Симпатична нервова система – див. *Автономна нервова система*.

Симпатическая нервная система – см. *Автономная нервная система*.

SYMPTOM – some event which is taken to indicate the existence of an underlying disorder.

Симптом – деяка подія або зовнішня ознака, що вказує на існування певного розладу.

Симптом – некое событие или внешний признак, указывающий на существование определенного расстройства.

SYMPTOM SUBSTITUTION – is the idea that if neurotic symptoms are eliminated without the underlying causes being treated, the person will merely exhibit the neurosis in other ways and through other symptoms.

Заміщення симптому – якщо невротичні симптоми усуваються без відповідної терапії розладу, то він незабаром починає виявлятися через інші симптоми.

Замещение симптома – если невротические симптомы устраняются без соответствующей терапии самого расстройства, то оно вскоре начинает проявляться через другие симптомы.

SYNAPSE – refers to the gap between the end of the axon of one neuron and the dendrite of the next. It is referred to as the synaptic cleft or synaptic gap.

Синапс – проміжок між закінченням аксона одного нейрона та іншим нейроном. Інколи ще називається синаптичним проміжком або синаптичним зазором.

Синапс – промежуток между окончанием аксона одного нейрона и другим нейроном. Иногда называется еще синаптическим промежутком или синаптическим зазором.

SYNAPTIC TRANSMISSION – the process by which a nerve impulse passes across the synaptic cleft from one neuron (the presynaptic neuron) to another (the postsynaptic neuron).

Синаптична трансмісія – процес, за допомогою якого нервовий імпульс проходить через синаптичний зазор від одного нейрона (передсинаптичного) до іншого (постсинаптичного).

Синаптическая трансмиссия – процесс, с помощью которого нервный импульс проходит через синаптический зазор от одного нейрона (предсинаптического) к другому нейрону (постсинаптическому).

SYNOPTIC ASSESSMENT – a test of the understanding and critical appreciation of the breadth of theoretical and methodological approaches in psychology.

Синоптична оцінка – тест на розуміння і критичну оцінку теоретичних і методичних підходів психології.

Синоптическая оценка – тест на понимание и критическую оценку теоретических и методических подходов психологии.

SYSTEMATIC DESENSITISATION – a type of behaviour therapy which is designed to reduce the anxiety that an individual feels when in the presence of a particular feared object.

Систематична десенсибілізація – різновид терапії поведінки, спрямованої на зменшення почуття тривоги, якої зазнає людина у присутності об'єкта, що лякає.

Систематическая десенсибилизация – разновидность терапии поведения, направленная на уменьшение чувства тревоги, испытываемое человеком в присутствии пугающего объекта.

TABULA RASA (literally meaning 'blank state') – a belief popularly attributed to behaviourism that all human behaviour is infinitely plastic, and therefore is ultimately explainable in terms of the experiences that an organism goes through rather than any genetic predispositions or characteristics that the organism possesses.

TABULA RASA (буквально – «чиста дошка») – одна із популярних ідей біхевіоризму про те, що людська поведінка нескінченно пластична і, отже, піддається поясненню в термінах переживань і чуттєвого досвіду організму, а не в термінах генетичної схильності або вроджених характеристик.

TABULA RASA (буквально – «чистая доска») – термин описывает одну из популярных идей бихевиоризма о том, что человеческое поведение является бесконечно пластичным и, следовательно, поддается объяснению в терминах переживаний и чувственного опыта организма, а не в терминах генетической предрасположенности или врожденных характеристик.

TACHISTOSCOPE – a piece of laboratory equipment which enables an experimenter to present visual stimuli to participants for varying time durations and at different illumination intensities.

Тахістоскоп – прилад для лабораторних досліджень, що дозволяє експериментатору давати учасникам візуальні стимули протягом різних проміжків часу і з різною освітленістю.

Тахистоскоп – прибор для лабораторных исследований, позволяющий экспериментатору давать участникам визуальные стимулы в течение разных промежутков времени и с разной освещенностью.

TARDIVE DYSKINESIA – a syndrome that is sometimes experienced as a side-effect of anti-psychotic drugs. It is characterised by involuntary movements of the tongue, lips, jaw, and other facial movements.

Відтермінована дискінезія – побічний ефект дії деяких антипсихотичних препаратів. Характеризується мимовільними рухами язика, губ, челюсних та інших лицьових м'язів.

Отсроченная дискинезия – побочный эффект действия некоторых антипсихотических препаратов. Характеризуется произвольными движениями языка, губ, челюстных и других лицевых мышц.

TASTE AVERSION – refers to a type of learning where an organism forms an association between feelings of sickness and (usually) a particular food.

Смакова антипатія – один із видів навчання, коли в організмі формується асоціація між хворобливим станом і конкретною їжею.

Вкусовая антипатия – один из видов научения, когда у организма формируется ассоциация между болезненным состоянием и конкретной пищей.

TELEGRAPHIC SPEECH – refers to the shortened sentences (resembling telegrams) that characterise children’s speech patterns from around 18 months to two years. Young children tend to emphasise the meaningful words in the sentences, and de-emphasise the less important spacing words such as articles and prepositions.

Телеграфна мова – скорочені речення, що нагадують телеграми, характерні для мови дітей віком від півтора до двох років. Користуючись телеграфною мовою, дитина звичайно опускає артикли та прийменники, зберігаючи лише «важливі» іменники і дієслова.

Телеграфная речь – укороченные предложения, напоминающие телеграммы, характерные для речи детей в возрасте от полутора до двух лет. Пользуясь телеграфной речью, ребенок обычно опускает артикли и предлоги, сохраняя лишь «важные» существительные и глаголы.

TELEPATHY – the transmission of thoughts from one person to another without any verbal or other type of communication taking place. Telepathy is what some people refer to as ‘mind-reading’.

Телепатія – передача думок на відстані від однієї людини до іншої без вербального чи будь-якого іншого відомого способу спілкування. Інколи називається «читанням думок».

Телепатия – передача мыслей от одного человека к другому без вербального или любого иного известного вида общения. Иногда называется «чтением мыслей».

TEMPERAMENT – part of a person’s general nature that is characterized by their tendency toward particular types of emotional reactions or moods.

Темперамент – аспект людського характеру, схильність до специфічних емоційних реакцій і настроїв.

Темперамент – аспект человеческого характера; склонность к специфическим эмоциональным реакциям и настроениям.

TERRITORIALITY – the tendency of animals to defend a particular geographical area from other members of their own species.

Територіальність – схильність тварин захищати місце свого проживання від інших представників того ж виду.

Территориальность – склонность животных защищать место своего обитания от других представителей того же вида.

TESTOSTERONE – a hormone produced by the tests in the male (although small amounts of testosterone are also produced by the ovaries in females).

Тестостерон – гормон, що виробляється чоловічими статевими залозами (хоча невеликі дози тестостерону виробляються і в яєчниках самок).

Тестостерон – гормон, вырабатываемый мужскими половыми железами (хотя небольшие дозы тестостерона вырабатываются и в яичниках самок).

THALAMUS – part of the forebrain, the thalamus transmits nerve impulses which travel up sensory pathways to the appropriate areas of the cortex.

Таламус – частина переднього мозку, що передає нервові імпульси по сенсорних каналах до відповідних ділянок кори головного мозку.

Таламус – будучи частию переднього мозгу, таламус передает нервные импульсы по сенсорным каналам к соответствующим участкам коры головного мозга.

THANATOS – a Freudian term which represents the death instinct. This is characterised by aggressive behaviour and a general rejection of things pleasurable.

Танатос – фрейдистський термін, що означає «інстинкт смерті», потяг до смерті. Характеризується агресивною поведінкою і загальним неприйняттям позитивних стимулів.

Танатос – фрейдистский термин, означающий «инстинкт смерти», влечение к смерти. Характеризуется агрессивным поведением и общим неприятием положительных стимулов.

THEMATIC APPERCEPTION TEST (TAT) – a type of projective test in which people are shown ambiguous pictures and asked to tell a story about them, including what had led up to the event in the picture, what was going on, what the characters were thinking and how the story would end.

Тест тематичної аперцепції (ТАТ) – різновид проективного тесту, коли людині показують рисунки, що допускають двоєке тлумачення, і просять придумати історію: що привело до подій, зображених на рисунках, що відбувається, про що думають основні персонажі і чим це все закінчиться.

Тест тематической апперцепции (ТТА) – разновидность проективного теста, при котором человеку показывают рисунки, допускающие двоякое толкование, и просят сочинить историю: что привело к событиям, изображенным на рисунках, что происходит, о чем думают основные персонажи и чем все закончится.

THEORY – a collection of general principles which serve as an explanation of established facts and observable data.

Теорія – низка загальних принципів, які використовуються для пояснення установлених фактів і подій, що спостерігаються.

Теория – ряд общих принципов, которые используются для объяснения установленных фактов и наблюдаемых событий.

THEORY OF MIND – an understanding that other people possess mental states that involve ideas and views of the world that are different from our own.

Теорія розуму – визнання того факту, що інші люди мають мисленнєві процеси, ідеї і погляди на світ, відмінні від наших.

Теория разума – признание того факта, что другие люди обладают мыслительными процессами, идеями и взглядами на мир, отличающимися от наших.

THEORY OF PLANNED BEHAVIOR – a person's intention to carry out a particular behavior is only possible if they believe they have some behavioural control over the behavior in question.

Теорія спланованої поведінки – намір особистості здійснити конкретну поведінку можливий тільки тоді, коли вона вірить, що контролює ситуацію.

Теория планированного поведения – намерения личности осуществит конкретное поведение возможно только тогда, когда она верит, что контролируют ситуацию.

THEORY OF REASONED ACTION – a theory that explains why sometimes attitudes are good predictors of a person's behavior, and sometimes they are not.

Теорія раціональної дії – теорія, яка пояснює, чому інколи вдається прогнозувати поведінку людини за тим, чому вона надає перевагу, а іноді – ні.

Теория рационального действия – теория, которая объясняет, почему иногда удается прогнозировать поведение человека по его предпочтениям, а иногда – нет.

THERAPY – is the name given to any process that helps people to overcome their psychological difficulties.

Терапія – будь-який процес, що допомагає людині перебороти її психологічні проблеми.

Терапия – любой процесс, помогающий человеку преодолеть его психологические проблемы.

THINKING – a mental manipulation of ideas, memories, symbols, etc. The term encompasses a number of different types of activity (such as creativity, intellectual functioning and problem solving), each of which could be said to involve thinking.

Мислення – маніпуляція з деяким смисловим змістом. М. охоплює різні види діяльності (творчість, інтелектуальні вправи, розв'язання проблем). Вважається, що в кожному випадку ми користуємося мисленням.

Мышление – манипуляция с неким смысловым содержанием. М. охватывает различные виды деятельности (творчество, интеллектуальные упражнения, решение проблем). Считается, что в каждом случае мы пользуемся мышлением.

THIRD FORCE – is a term sometimes used to describe the humanistic perspective in psychology. Humanistic psychology developed as an alternative to the psychoanalytic and behaviouristic perspectives, and was therefore considered a 'third force'.

Третя сила – термін, що інколи використовується для опису гуманістичної психології, яка розвивалася як альтернатива психоаналізу і біохевіоризму. Таким чином, вона розглядається як третя сила.

Третья сила – термин иногда употребляемый для описания гуманистической психологии, которая развивалась как альтернатива психоанализу и бихевиоризму. Таким образом, она рассматривается как третья сила.

THORNDIKE PUZZLE-BOX – an early piece of laboratory apparatus to study learning.

Проблемна скриня Торндайка – один із перших лабораторних приладів для вивчення механізмів навчіння.

Проблемный ящик Торндайка – один из первых лабораторных устройств для изучения механизмов научения.

THOUGHT DISORDER – a general term that refers to any disturbance of thought or speech that might be symptomatic of a mental disorder.

Розлад мислення – загальний термін, що означає будь-які порушення мови або мислення, які можуть бути симптомами психічного розладу.

Расстройство мышления – общий термин, обозначающий любые нарушения речи или мышления, которые могут быть симптомами психического расстройства.

THREE MOUNTAINS TEST – a Piagetian task in which children are shown a model of three mountains, each of which has a feature that distinguishes it from the others. The child then stands to the side of the model, and watches as a doll is positioned at some point around the mountains. If pre-operational children are asked to select a photograph that shows the doll's view of the mountains, they are unable to do so, picking instead the view that they have. This is taken as an indication of the pre-operational child's egocentricity.

Тест «Три гірські вершини» – один із тестів, розроблених Ж. Піаже. Дитині показують модель трьох гірських вершин, кожна з яких має особливість, що відрізняє її від інших. Потім дитина стає поряд з моделлю і дивиться, як психолог поміщує ляльку на довільно обраній ділянці моделі. Якщо дитину, що перебуває на доопераційній стадії розвитку, просять обрати фотографію, що показує вид на гори з точки зору ляльки, а вона не може цього зробити і обирає те, що бачить сама, то це вважається ознакою її егоцентризму.

Тест «Три горные вершины» – один из тестов, разработанных Ж. Пиаже. Ребенку показывают модель трех горных вершин, каждая из которых имеет особенность, отличающую ее от остальных. Затем ребенок становится рядом с моделью и смотрит, как психолог помещает куколку на произвольно выбранном участке модели. Если ребенка, который находится на дооперационной стадии развития, просят выбрать фотографию, показывающую вид на горы с точки зрения куколки, а он не может этого сделать и выбирает то, что видит сам, это считается признаком его эгоцентризма.

TIME SAMPLING – involves brief periods of observation such as a number of individuals can be observed.

Часовий зріз – методика коротких періодів спостереження за певною кількістю людей.

Временной срез – методика коротких периодов наблюдения за определенным количеством людей.

TIP OF THE TONGUE PHENOMENON – a term used to refer to the feeling that we know a particular word, yet are unable to retrieve it.

Феномен «на кінчику язика» – термін описує стан, коли ми відчуваємо, що знаємо потрібне слово, однак не можемо його пригадати.

Феномен «на кончике языка» – термин описывает состояние, когда мы чувствуем, что знаем нужное слово, однако не можем вспомнить его.

TOKEN ECONOMY – a type of behavioural modification programme based on the principles of operant conditioning.

Жетонна система – розділ програми модифікації поведінки, базований на принципі напрацювання інструментальних (оперантних) умовних рефлексів.

Жетонная система – раздел программы модификации поведения, основанный на принципе выработки инструментальных (оперантных) условных рефлексов.

TOLERANCE – refers to the way in which the body adjusts to the continued use of certain drugs so that larger and larger doses of the drug become necessary in order to produce the same effect.

Толерантність – звикання організму до вживання певних препаратів. У результаті для досягнення того ж ефекту доводиться приймати все більші дози препарату.

Толерантность – привыкание организма к употреблению определенных препаратов. В результате для достижения того же эффекта приходится принимать все большие дозы препарата.

TOP-DOWN PROCESSING – explanations of perceptual processing which rely on previous experiences, expectations or the context in which perception takes place.

Зворотна обробка – пояснення перцептуальної обробки на основі минулих переживань, очікувань або контексту, у якому мало місце сприйняття.

Обратная обработка – объяснение перцептуальной обработки на основе прошлых переживаний, ожиданий или контекста, в котором имело место восприятие.

TRAGEDY OF THE COMMONS – a term originally attributed to Garrett Hardin and refers to dilemmas that involve multiple individuals each seeking immediate benefits from limited resources.

Трагедія общин – термін первісно належить до назви книги Г. Хардіна і означає дилему, у яку включається велика кількість індивідів, кожен із яких шукає негайну вигоду з обмежених ресурсів.

Трагедия общин – термин изначально относится к названию книги Г. Хардина и обозначает дилемму, в которую включается большое количество индивидов, каждый из которых ищет немедленную выгоду из ограниченных ресурсов.

TRAIT – a term used to refer a hypothetical structure that might account for any enduring personal characteristics that a person might have.

Особистісна риса – термін належить до гіпотетичної структури, яка може використовуватися як пояснення сталості чи обумовленості поведінки людини.

Личностная черта – термин относится к гипотетической структуре, которая может использоваться в качестве объяснения постоянства или обусловленности поведения человека.

TRAIT THEORIES OF PERSONALITY – assume that people possess enduring characteristics (traits) that determine their behavior across different situations and across time.

Теорія особистісних рис Олпорта – концепція передбачає, що особистість має характерологічні риси або характеристики, які визначають її поведінку в різних ситуаціях у різний час.

Теория черт личности Олпорта – концепция предполагает, что личность имеет характерологические черты или характеристики, определяющие её поведение в разных ситуациях в разное время.

TRANSFER OF TRAINING – refers to the way in which we might transfer skills learned in one situation to a second, related situation.

Перенесення навичок – здатність застосовувати навички, засвоєні в одній ситуації, в інших ситуаціях, подібних до першої.

Перенос навыка – способность применять навыки, усвоенные в одной ситуации, в других ситуациях, сходных с первой.

TRANSFERENCE – a term used in psychotherapy to describe the way in which patients may recreate feelings and conflicts from their life (most notably early feelings towards their parents) and transfer them to the therapist.

Перенесення (зміщення афекту) – термін психотерапії, що описує ситуацію, у якій пацієнт відтворює почуття і конфлікти з власного життя (особливо ранні почуття стосовно до батьків), а потім переносить їх на терапевта.

Перенос (смещение аффекта) – термин психотерапии, описывающий ситуацию, в которой пациент воссоздает чувства и конфликты из собственной жизни (особенно ранние чувства по отношению к родителям), а затем переносит их на терапевта.

TRAUMA – a term used either for a physical injury caused by an external force, or a psychological injury caused by an emotional event.

Травма – термін, що означає або фізичне ушкодження, викликане зовнішніми причинами, або психологічну шкоду, спричинену сильним емоційним потрясінням.

Травма – термин обозначает либо физическое повреждение, вызванное внешними причинами, либо психологический ущерб, причиненный сильным эмоциональным потрясением.

TRIAL – a commonly used term in experimental psychology, it refers to a single unit of experimentation where a stimulus is presented, an organism responds and a consequence follows.

Спроба – термін широко використовується в експериментальній психології і означає просту послідовність, коли організм реагує на появу стимулу, в результаті чого виникають певні наслідки.

Проба (попытка) – термін широко используется в экспериментальной психологии и обозначает простую последовательность, когда организм реагирует на появление стимула, в результате чего возникают определенные последствия.

TRIAL-AND-ERROR LEARNING – a view of learning originally put forward by Edward Thorndike, this proposes that responses that do not achieve the desired effect are gradually eliminated, and those that do are gradually strengthened.

Навчання шляхом спроб і помилок – принцип теорії навчання, первісно сформульований Е. Торндайком. Цей принцип говорить про те, що реакції, які не досягають бажаного ефекту, поступово затухають, а інші реакції поступово закріплюються.

Научение путем проб и ошибок – принцип теории научения, первоначально сформулированный Э. Торндайком. Этот принцип гласит, что реакции, не достигающие желаемого эффекта, постепенно затухают, а остальные реакции постепенно закрепляются.

TRIANGULAR THEORY OF LOVE – Sternberg describes love as consisting of three components: intimacy, passion and decision/commitment.

Трикутна теорія кохання – теорія кохання, розроблена психологом Р. Стернбергом. У контексті міжособистісних стосунків трьома компонентами кохання є близькість, пристрасть і зобов'язання.

Трёхкомпонентная теория любви – теория любви, разработанная психологом Р. Стернбергом. В контексте личных взаимоотношений тремя составляющими любви являются близость, страсть и обязательства.

TURING TEST – a test to determine how closely computers could mimic human thoughts.

Тест Тьюринга – тест для визначення можливостей комп'ютерів наслідувати мисленнєві здібності людини.

Тест Тьюринга – тест для определения возможностей компьютеров в подражании мыслительным способностям человека.

TWIN STUDIES – refers to studies where monozygotic and dizygotic twins are studied in order to assess the relative contributions of genetics and environment on the development of some characteristics.

Дослідження близнюків – дослідження однайцевих і різнояйцевих близнюків з метою визначити порівняльний внесок гене-

тичних факторів і навколишнього середовища в розвиток певних характеристик особистості.

Исследования близнецов – исследования однойцовых и разнойцовых близнецов с целью определить сравнительный вклад генетических факторов и окружающей среды в развитие определенных характеристик личности.

TWO-TAILED HYPOTHESIS – also ‘non-directional hypothesis’, this predicts that there will be a difference (or a correlation, or association) between two sets of scores, but doesn’t predict the direction that those results will do.

Двостороння гіпотеза – гіпотеза, що передбачає відмінність, а також асоціацію чи кореляцію, між двома серіями результатів, але не визначає напрям або відхилення цих результатів.

Двусторонняя гипотеза – гипотеза, предсказывающая различие, а также ассоциацию или корреляцию, между двумя сериями результатов, но не определяющая направление или отклонение этих результатов.

TWO-TAILED TEST – when testing for statistical significance, a two-tailed statistical test is used when there is a possibility that results may occur in either predicted direction.

Двосторонній тест / критерій – при розрахунку статистичного значення двосторонній критерій використовується у тих випадках, коли є імовірність, що результати будуть розташовані в одному з двох передбачених напрямів.

Двусторонний тест / критерий – при расчете статистического значения двусторонний критерий используется в тех случаях, когда есть вероятность, что результаты будут расположены в одном из двух предсказанных направлений.

TYPE A PERSONALITY – the description of a set of personality characteristics which when present together increase the risk of stress-related heart-disease.

Особистість типу А – опис низки характеристик особистості, спільна присутність яких збільшує ризик серцевих захворювань, пов'язаних із стресом.

Личность типа А – описание ряда характеристик личности, совместное наличие которых увеличивает риск сердечных заболеваний, связанных со стрессом.

TYPE THEORIES OF PERSONALITY – ways of classifying people in terms of a limited number of psychological types. Unlike some other classifications of personality (such as extroversion), type classifications are ‘all or noth-

ing'. That is, a person is either one type or another, there is no mixing of categories.

Типові теорії особистості – способи класифікації людей за обмеженою кількістю психологічних характеристик. На відміну від інших класифікацій особистості (наприклад, екстравертність), типові класифікації будуються за принципом «все або нічого» – тобто людина належить або до одного типу, або до іншого, без змішування категорій.

Типовые теории личности – способы классификации людей по ограниченному числу психологических характеристик. В отличие от других классификаций личности (например, экстравертность), типовые классификации строятся по принципу «все или ничего» – т. е. человек принадлежит либо к одному типу, либо к другому, без смешения категорий.

ULTRADIAN RHYTHM – have a frequency of more than one complete cycle every 24 hours.

Ультрадіанний ритм – частота більше одного повного циклу – кожні 24 години.

Ультрадианный ритм – частота более одного полного цикла – каждые 24 часа.

UNCONDITIONAL POSITIVE REGARD – a term from humanistic psychology which refers to the full acceptance of a person or a patient regardless of whatever he or she may do or say.

Безумовне прийняття – термін гуманістичної психології, що означає повне прийняття особистості пацієнта, незалежно від того, що він говорить або робить.

Безусловное принятие – термин гуманистической психологии, означающий полное принятие личности пациента, независимо от того, что он говорит или делает.

UNCONDITIONED RESPONSE – the commonly used term for what Pavlov referred to as the unconditional reflex. It refers to any response that is consistently produced by an organism whenever an unconditional stimulus is present.

Безумовна реакція – широко використовуваний термін, синонім того, що Павлов називав «безумовним рефлексом». Означає будь-яку реакцію, що послідовно виявляється організмом у присутності безумовного стимулу.

Безусловная реакция – широко используемый термин, синоним того, что Павлов называл «безусловным рефлексом». Обозначает любую реакцию, последовательно проявляемую организмом в присутствии безусловного стимула.

UNCONDITIONED STIMULUS – any stimulus that consistently elicits an unconditional response from an organism.

Безумовний стимул – будь-який стимул, що послідовно викликає безумовну реакцію організму.

Безусловный стимул – любой стимул, последовательно вызывающий безусловную реакцию организма.

UNCONSCIOUS refers to repressed ideas and images, as well as primitive desires and impulses that have never been allowed to enter the conscious mind.

Несвідоме – поняття означає сукупність пригнічених ідей та образів, примітивних бажань, імпульсів, психічних процесів і механізмів, існування яких людина не усвідомлює.

Бессознательное – понятие обозначает совокупность психических процессов и механизмов, в функционировании и влиянии которых человек не отдает себе отчета.

UNCONSCIOUS MOTIVE – a term used by Freud to emphasise that not all motivation is conscious and rational. According to Freud, much of our behavior is a product of factors outside our conscious awareness.

Несвідомий мотив – термін використовувався Фрейдом поряд з іншими дослідниками для опису ідеї про те, що не вся мотивація є свідомою і раціональною. Згідно з Фрейдом, значна частина нашої поведінки визначається факторами, що діють за межами усвідомленого сприйняття.

Бессознательный мотив – термин использовался Фрейдом наряду с другими исследователями для описания идеи о том, что не вся мотивация является осознанной и рациональной. Согласно Фрейду, значительная часть нашего поведения определяется факторами, действующими за пределами осознанного восприятия.

Understudied relationships – the majority of psychological research into interpersonal relationships has stressed the nature of heterosexual, voluntary and impermanent relationships in the Western world.

Вивчені міжособистісні відносини – більшість психологічних досліджень у сфері міжособистісних відносин підкреслювали характер гетеросексуальних, добровільних і непостійних відносин у західній культурі.

Изученные межличностные отношения – большинство психологических исследований в области межличностных отношений подчеркивали характер гетеросексуальных, добровольных и непостоянных отношений в западной культуре.

UNFALSIFIABLE – if a theory or hypothesis cannot be disproved by data, it is described as being unfalsifiable.

Неспростовність – якщо теорію або гіпотезу не можна спростувати за допомогою фактичних даних, вона називається неспростовною.

Неопровержимость – если теорию или гипотезу невозможно опровергнуть при помощи фактических данных, ее называют неопровержимой.

UNIPOLAR DISORDER – see *Depression*.

Однополярний розлад – див. *Розлади*.

Однополярное расстройство – см. *Расстройства*.

UNIVERSAL – any underlying characteristic of human beings that is capable of being applied to all members of the species despite differences of experience and upbringing.

Універсальна характеристика – будь-яка глибинна характеристика людини чи тварини, застосовувана до всіх представників певного виду, незважаючи на відмінність життєвого досвіду і виховання.

Универсальная характеристика – любая глубинная характеристика человека или животного, приложимая ко всем представителями данного вида, несмотря на различия жизненного опыта и воспитания.

UNSTRUCTURED INTERVIEW – a type of interview in which the interviewer asks questions spontaneously, rather than sticking to scripted questions.

Неструктуроване інтерв'ю – різновид інтерв'ю, коли той, що запитує, ставить запитання спонтанно, а не читає їх за списком.

Неструктурированное интервью – разновидность интервью, когда спрашивающий задает вопросы спонтанно, а не читает их по списку.

UTILITARIANISM – argues that what is ethically acceptable is that which produces the greatest pleasure and happiness (relative to pain and suffering) for the greatest number of people.

Утилітаризм – твердження, що етично прийнятне те, що приносить більшості людей найбільше задоволення і щастя (порівняно з болем і стражданнями).

Утилитаризм – утверждение, что этически приемлемо то, что доставляет большинству людей наибольшее удовольствие и счастье (сравнимо с болью и страданиями).

VALIDITY – refers to the confidence that we may have that a test, measurement or experimental manipulation is actually doing the job it has been designed to do.

Валідність – ступінь нашої впевненості в тому, що тест, вимірювання чи експеримент дійсно виконують ту функцію, для якої вони призначені.

Валидность – степень нашей уверенности в том, что тест, измерение или эксперимент действительно выполняют ту функцию, для которой они предназначены.

VALIUM – the trade name for diazepam, one of the benzodiazepines, anti-anxiety drugs that cause a decrease in nervousness and anxiety and an overall calming effect.

Валіум – торгова марка діазепаму, одного із бензодіазепінів (препаратів для зняття тривожних симптомів), який викликає зменшення нервозності і відчуття тривоги, а також справляє загальну заспокійливу дію.

Валиум – торговая марка диазепама, одного из бензодиазепинов (препаратов для снятия тревожных симптомов), который вызывает уменьшение нервозности и чувства тревоги, а также оказывает общее успокаивающее воздействие.

VALUES – those aspects of behavior that are important to individuals within a culture or may be shared by most members of that culture.

Цінності – поняття позначає аспекти поведінки, важливі для особистості в рамках культури або загальні для більшості членів цієї культури.

Ценности – понятие обозначает аспекты поведения, важные для личности в рамках культуры или общие для большинства членов этой культуры.

VARIABLE – literally anything whose value is free to change.

Змінна – будь-який параметр, значення якого може змінюватися.

Переменная – любой параметр, значение которого может изменяться.

VARIABLE INTERVAL REINFORCEMENT – see *Schedules of reinforcement*.

Підкріплення зі змінним інтервалом – див. *Схеми підкріплення*.

Подкрепление с переменными интервалами – см. *Схеми подкрепления*.

VARIABLE RATIO REINFORCEMENT – see *Schedules of reinforcement*.

Підкріплення з варіативним співвідношенням – див. *Схеми підкріплення*.

Подкрепление через переменное соотношение – см. *Схеми подкрепления*.

VARIANCE – a measure of dispersion in a set of scores. It gives us some indication of the amount of variation in those scores.

Дисперсія – ступінь розбіжності серії результатів, що дає певне уявлення про мінливість цих результатів. Чим вища дисперсія, тим більше результатів розташовано навколо середнього значення.

Дисперсия – степень разброса в серии результатов, дающая определенное понятие об изменчивости этих результатов. Чем выше дисперсия, тем больше результатов разбросано вокруг среднего значения.

VENTRO-MEDIAL HYPOTHALAMUS – when this area of a rat's brain is lesioned, the rat will show abnormal appetitive behavior.

Вентромедіальний гіпоталамус – коли ця ділянка головного мозку пацюка пошкоджена, він демонструє невластивий апетит.

Вентромедиальный гипоталамус – когда эта область головного мозга крысы повреждена, она демонстрирует атипичный аппетит.

VICARIOUS LEARNING – a term generally used to indicate that learning has not been a product of direct experience, but rather one's observation of another's experience.

Вікарне навчання (синоніми: непряме навчання, навчання на чужих помилках) – поняття про те, що навчання може відбуватися не лише на підставі власної поведінки та особисто набутого досвіду, але, переважно, шляхом спостереження за поведінкою інших.

Викарное научение (синонимы: косвенное научение, обучение на чужих ошибках) – понятие о том, что научение может происходить не только на основе собственного поведения и лично полученного опыта, но, в основном, путем наблюдения за поведением других.

VISUAL CLIFF – an apparatus used to test an infant's perception of depth.

Візуальний поріг – пристрій, який використовується для визначення глибини сприйняття у дитини.

Визуальный порог – приспособление, используемое для определения глубины восприятия у ребенка.

VOLUNTEER BIAS – the belief that participants who volunteer for a research investigation may differ in significant ways from non-volunteers, therefore constructing a non-representative sample.

Упередження проти добровольців – переконання у тому, що учасники, які добровільно бажають брати участь в експерименті, можуть суттєво відрізнятися від інших людей, отже, вибірка з добровольців не є репрезентативною.

Эффект добровольцев – убежденность в том, что участники, которые добровольно вызываются участвовать в эксперименте, могут существенно отличаться от остальных людей, и, таким образом, выборка, составленная из добровольцев, не является репрезентативной.

WADA TEST – a technique for anaesthetizing one hemisphere of the brain at a time in order to determine which hemisphere is responsible for languages.

Тест Вада – методика знеболювання однієї з півкуль головного мозку з метою визначення, яка з півкуль відповідає за мови.

Тест Вада – методика обезболивания одного полушария головного мозга с целью определения, какое из полушарий отвечает за языки.

WAIS – see *Weschler Adult Intelligence Scale*.

Шкала оцінювання інтелекту для дорослих Векслера.

Шкала оценки интеллекта для взрослых Векслера.

WALDEN TWO – is the title of a novel written by American behaviourist B.F. Skinner in which he lays out his visions of a utopian society based on the principles of operant conditioning.

«Уолден-2» – назва утопічного роману американського психолога-біхевіориста Б.Ф. Скіннера, у якому описується утопічне суспільство, що базується на контролі поведінки із застосуванням принципу оперантного зумовлення.

«Уолден-2» – название утопического романа американского психолога-бихевиориста Б.Ф. Скиннера, описывающего утопическое сообщество, основанное на контроле поведения посредством принципов оперантного обусловливания.

WEAPON-FOCUS EFFECT – refers to the tendency for people witnessing an armed robbery to focus more on the weapon than the person carrying it.

Ефект зосередження на зброї – тенденція жертв та свідків збройного пограбування зосереджувати свою увагу на зброї більше, ніж на самому злочинцеві.

Ефект сосредоточения на оружии – тенденция жертв и свидетелей вооруженного ограбления сосредотачивать своё внимание более на оружии, чем на самом преступнике.

WEBER'S LAW – is a law of psychophysics which states that the amount by which a stimulus must change in order for that change to be noticeable.

Психофізичний закон Вебера – проголошує, що ступінь зміни стимулу, за якого він стає помітним (поріг розрізнення), прямо пропорційний інтенсивності цього стимулу.

Психофизический закон Вебера – этот закон гласит, что степень изменения стимула, при которой он становится различимым (порог различения), прямо пропорциональна интенсивности этого стимула.

WERNICKE'S APHASIA – (also called sensory or receptive aphasia). Caused by damage in Wernicke's area in the brain, this leads to a problem in the processing and comprehension of speech input, although speech production is relatively unimpaired.

Афазія Верніке (синонім – сенсорна афазія) – ураження ділянки Верніке у головному мозку призводить до проблем обробки та розуміння мовленнєвих стимулів, хоча відтворення мовлення залишається достатньо нормальним.

Афазия Вернике (синоним – сенсорная афазия) – повреждение области Вернике в головном мозге приводит к проблемам в обработке и понимании речевых стимулов, хотя воспроизведение речи остается относительно нормальным.

WERNICKE'S AREA – a region in the temporal lobe of the brain important in the interpretation of speech and reading.

Зона Верніке – ділянка скроневої частини головного мозку, що відповідає за розуміння мовлення та читання.

Зона Вернике – область височной доли головного мозга, отвечающая за понимание речи и чтения.

WECHSLER ADULT INTELLIGENCE SCALE (WAIS) – an intelligence test which provides measures of adult intelligence under the headings verbal intelligence and performance intelligence.

Шкала Векслера для вимірювання інтелекту у дорослих людей – тест на розумові здібності, що визначає інтелект дорослих за такими категоріями, як вербальні навички та розумова продуктивність.

Шкала Векслера для измерения интеллекта у взрослых людей – тест на умственные способности, определяющий интеллект взрослых людей по таким категориям, как вербальные навыки и умственная производительность.

WECHSLER INTELLIGENCE SCALE FOR CHILDREN – a version of the WAIS that measures IQ in children aged from 6 to 16.

Шкала Векслера для оцінювання інтелекту у дітей – шкала, що вимірює коефіцієнт розумового розвитку у дітей віком від 6 до 16 років.

Шкала Векслера для оценки интеллекта у детей – шкала, измеряющая коэффициент умственного развития у детей в возрасте от 6 до 16 лет.

WHITE MATTER – refers to neural tissue in the form of densely packed bundles of myelinated nerve fibres (nerve fibres covered by a myelin sheath), typically found in the brain and spinal cord.

Біла речовина – нервова тканина у вигляді щільно упакованих пучків нервових волокон, вкритих мієліновим покривом, що міститься в головному та спинному мозку.

Белое вещество – нервная ткань в виде плотно упакованных пучков нервных волокон, покрытых миелиновым покровом, содержащаяся в головном и спинном мозге.

WHORF, B. – see *Linguistic relativity hypothesis*.

Уорф, Б. – див. *Гіпотеза лінгвістичного релятивізму*.

Уорф, Б. – см. *Гипотеза лингвистического релятивизма*.

WIDOWHOOD – a period of adjustment following the death of a spouse.

Удівство – період адаптації після смерті одного із подружжя.

Вдовство – период адаптации после смерти одного из супругов.

WISC – see *Wechsler Intelligence Scale for Children*.

Шкала Векслера для оцінювання інтелекту у дітей.

Шкала Векслера для оценки интеллекта у детей.

WISH FULFILLMENT – a Freudian term which refers to any gratification that is achieved through activation of an image of the desired objects.

Уявне здійснення мрій – фрейдистський термін на позначення будь-якого задоволення, яке досягається шляхом активації образу бажаного об'єкта.

Воображаемое исполнение желаний – фрейдистский термин, означающий любое удовлетворение, достигаемое через активацию образа желаемого объекта.

WITHDRAWAL – refers to the symptoms that arise when a person stops taking a drug that they have been taken frequently.

Відхід – термін означає симптоми, які виникають, коли людина припиняє приймати ліки, які до цього приймалися часто.

Отход – термин относится к симптомам, которые возникают, когда человек прекращает прием препаратов, которые до этого он принимал часто.

WOLF CHILDREN (or feral children) are children who have been found living in the wild, and whose behavior led people to believe that such children had been brought up by wild animals.

Дика дитина – дитина, яку знайшли, коли вона жила у соціальній ізоляції або з тваринами та поведінка якої змусила людей подумати, що вона була вихована дикими тваринами.

Дикий ребенок – ребенок, который был найден живущим в социальной изоляции или с животными, чье поведение заставило людей подумать о том, что он был выращен дикими животными.

WOMAN-CENTRED PSYCHOLOGY – a psychology which through addressing specifically female aspects of subjectivity and experience, will empower women.

Психологія жіночого розвитку – психологія, яка шляхом безпосереднього звертання до особливих жіночих аспектів суб'єктивного досвіду допомагатиме жінкам.

Психология женского развития – психология, которая, через прямое обращение к специфическим женским аспектам субъективного опыта будет помогать женщинам.

WOMAN-CENTRED THERAPY – such therapies are based on the belief that there are important and fundamental differences in the psychological make-up of men and women that are not merely due to the influence of sex-role socialization.

Терапія, центрована на жіночій особистості – вид терапії, базованої на переконанні в існуванні фундаментальних відмінностей у психологічному образі чоловіків та жінок, не зумовлених впливом гендерних ролей або соціалізацією.

Терапия, центрированная на женской личности – вид терапии, основанной на убеждении в существовании фундаментальных различий в психологическом облике мужчин и женщин, не обусловленных влиянием половых ролей или социализации.

WOMB ENVY – a concept normally attributed to Erik Erikson, whereby a man attempts to compensate for his inability to create and nurture life within his own body by trying to accomplish and create within the external world.

Утробна заздрість – концепція, створення якої приписується Е. Еріксону. Згідно з цією концепцією чоловіки намагаються компенсувати свою нездатність створювати та вирощувати нове життя у власному тілі, прагнучи до творчих звершень у навколишньому світі.

Утробная зависть – концепция, создание которой приписывается Э. Эриксону. Согласно этой концепции мужчины пытаются компенсировать свою неспособность создавать и выращивать новую жизнь в собственном теле, стремясь к творческим свершениям в окружающем мире.

WOMEN AND DEPRESSION – a starting trend for women to be far more vulnerable to depression than men.

Жінки та депресія – зародилася тенденція того, що жінки вдвічі більш схильні до депресії, ніж чоловіки.

Женщины и депрессия – зародившаяся тенденция того, что женщины в среднем подвержены депрессии в два раза чаще, чем мужчины.

WORD RECOGNITION THRESHOLD is the minimum exposure of a word necessary to recognize and identify it.

Поріг розпізнавання слів – мінімальний період демонстрації слова, необхідний для його розрізнення та ідентифікації.

Порог распознавания слов – минимальный период демонстрации слова, необходимый для его различения и идентификации.

WORKING MEMORY – a model of memory formulated by Baddeley and Hitch that deals with the short-term storage and the active processing of information within the same theoretical framework.

Робоча пам'ять – модель пам'яті, вперше сформульована Беддлі та Хітчем, що розглядає короткочасне збереження та активну обробку інформації в рамках одного теоретичного пояснення.

Рабочая память – модель памяти, первоначально сформулированная Беддли и Хитчем, рассматривает краткосрочное хранение и активную обработку информации в рамках одного теоретического объяснения.

WORKING THROUGH – a term used in psychoanalysis which refers to the process of controlling repressed conflicts during the analytic session.

Відпрацювання – термін, що у психоаналізі означає процес, спеціально спрямований на подолання конфліктів під час аналітичної сесії шляхом численого програвання конфліктної ситуації в ході аналізу.

Проработка – термин, в психоанализе обозначающий процесс, специально направленный на преодоление конфликтов во время аналитической сессии.

WORKPLACE STRESSORS – some aspects of our working environment (such as work overload or impending deadlines) that we experience as stressful, and which cause a stress reaction in our body.

Фактори, що спричиняють стрес на робочому місці – певні аспекти атмосфери на нашій роботі (наприклад, завантаженість, терміни виконання роботи), які ми сприймаємо як стресові та які провокують стресову реакцію в нашому організмі.

Факторы, вызывающие стресс на рабочем месте – определенные аспекты атмосферы на нашей работе (например, загруженность, сроки выполнения работы), которые мы воспринимаем как стрессовые и которые провоцируют стрессовую реакцию в нашем организме.

X CHROMOSOME – together with the Y chromosome, this carries the genetic information that determines the sex of an organism.

X-хромосома – разом із Y-хромосомою несе генетичну інформацію, що визначає стать організму.

X-хромосома – вместе с Y-хромосомой несет генетическую информацию, определяющую пол организма.

XENOPHOBIA – a fear of strangers or strange places, although this is popularly recognized as a fear of foreigners.

Ксенофобія – страх перед незнайомими людьми або місцями, хоча в популярній літературі термін позначає страх перед іноземцями.

Ксенофобия – страх перед незнакомыми людьми или местами, хотя в популярной литературе термин обозначает страх перед иностранцами.

XXY SYNDROME – affects males who are born with an extra X chromosome.

XXY-синдром – впливає на чоловіків, які народжуються із додатковою X-хромосомою.

XXY-синдром – влияет на мужчин, которые рождаются с дополнительной X-хромосомой.

XYY SYNDROME – a chromosomal abnormality where there are three sex chromosomes. People who possess this abnormality are males who are of above average height with typically low levels of fertility.

XYY-синдром – хромосомна аномалія: вроджена присутність трьох статевих хромосом. Чоловіки з цим відхиленням звичайно мають зріст вище за середній та низьку репродуктивну здатність.

XYY-синдром – хромосомная аномалия: врожденное присутствие трех половых хромосом. Мужчины с этим отклонением обычно имеют рост выше среднего и низкие репродуктивные способности.

Y CHROMOSOME – see *X chromosome*

Y-хромосома – див. *X-хромосома*.

Y-хромосома – см. *X-хромосома*.

YAVIS – stands for Young, Attractive, Verbal, Intelligent and Successful, and is sometimes used as a criticism of psychoanalysis being able to benefit only those clients who possessed these qualities.

Синдром YAVIS – молоді американські психіатри-чоловіки схильні добирати для психотерапії пацієнток з YAVIS-синдромом, тобто Young (Молодих), Attractive (Привабливих), Verbally fluent (Комунікативних), Intelligent (Інтелігентних) та Successful (Успішних) з таким самим соціальним статусом та прагненнями, як у них самих.

Синдром YAVIS – молодые американские психиатры-мужчины имеют склонность отбирать для психотерапии пациенток с YAVIS-синдромом, т. е. Young (Молодых), Attractive (Привлекательных), Verbally fluent (Разговорчивых), Intelligent (Интеллигентных) и Successful (Удачливых) с таким же социальным положением и устремлениями, как у них самих.

YERKES–DODSON LAW – the belief that performance on most tasks will increase as the person becomes more aroused until a point where any further increases in arousal produce a decrease in performance.

Закон Йеркса – Додсона – цей закон говорить, що виконання більшості завдань сприяє поступовому підвищенню рівня активації аж до тієї межі, де будь-яке подальше підвищення активації призводить до зниження продуктивності.

Закон Йеркса – Додсона – этот закон гласит, что при выполнении большинства задач производительность постепенно возрастает с повышением уровня активации до той точки, где любое дальнейшее повышение активации приводит к снижению производительности.

ZEITGEBERS are external cues that help animals to maintain their circadian rhythms.

Зовнішні подразники циркадного ритму.

Внешние раздражители циркадного ритма.

ZEITGEIST (the spirit of the times) – refers to the ideas, trends and values that are dominant in a culture at a particular point in history.

Дух часу (нім.) – термін стосується ідей, тенденцій, цінностей, що превалюють у культурі певної епохи.

Дух времени (нім.) – термин относится к идеям, тенденциям, ценностям, которые задают тон в культуре определенной эпохи.

ZENER CARDS – a pack of cards that are typically used in research into extrasensory perception.

Карті Зенера – колода карт, що звичайно використовується у дослідженні феномену екстрасенсорного сприйняття.

Карты Зенера – колода карт, обычно используемая при исследовании феномена экстрасенсорного восприятия.

ZONE OF PROXIMAL DEVELOPMENT – a term from the development theory of Lev Vygotsky which refers to the range of tasks that children cannot yet accomplish on their own, but can do with the help of adults or other children.

Зона найближчого (проксимального) розвитку – термін теорії Л. Виготського, що означає ті завдання, які дитина ще не може вирішити самостійно, але здатна зробити це за допомогою дорослих або інших дітей.

Зона ближайшего (проксимального) развития – термин теории развития Л. Виготского, обозначающий те задачи, которые ребенок еще не может решить самостоятельно, но способен сделать это с помощью взрослых или более умелых сверстников.

ZYGOTE – a fertilized cell produced by the union of a sperm and an ovum.

Зигота – запліднена клітина, що виникає внаслідок злиття сперматозоїда та яйцеклітини.

Зигота – оплодотворенная клетка, возникающая при слиянии сперматозоида и яйцеклетки.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

ТЛУМАЧНИЙ
СЛОВНИК-МІНІМУМ З ПСИХОЛОГІЇ
(англо-українсько-російський)

(англійською, українською та російською мовами)

Редактор О.О. Шевцова
Комп'ютерна верстка О.М. Гришкіної

Підписано до друку 11.04.2014. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 15,11. Тираж 300 пр. Зам. № .

ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпропетровськ, вул. Набережна В.І. Леніна, 18.
Тел. (056) 778-58-66, e-mail: gio@duer.edu
Свідоцтво ДК № 4611 від 05.09.2013 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпропетровськ, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4121 від 27.07.2011 р.

Т 49 Тлумачний словник-мінімум з психології (англо-українсько-російський): Psychological Explanatory Thesaurus (English-Ukrainian-Russian): словник / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, М.Р. Кабанова, Н.В. Никоненко; за заг. і наук. ред. О.Б. Тарнопольського. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 260 с.

ISBN 978-966-434-309-8

Словник призначено для студентів, які вивчають англійську мову професійного спілкування за напрямом підготовки «Психологія». Він буде корисний не лише студентам-психологам, але й аспірантам, фахівцям у цій галузі, а також викладачам англійської мови, які працюють на психологічних факультетах ВНЗ.

УДК 81'374.3
ББК 81-4* 81.2

This dictionary is designed for students who study English for professional communication and academic preparation in Psychology. The reference dictionary is useful for teaching and learning psychological subjects in general and may be used not only by students majoring in Psychology but also by postgraduates and experts in this field, as well as by teachers of English who work at psychological faculties in institutions of higher education.